EDİRNE KİTAPLIĞI: 22

Halk Bilimi Açısından

Kırkpınar Güreşleri

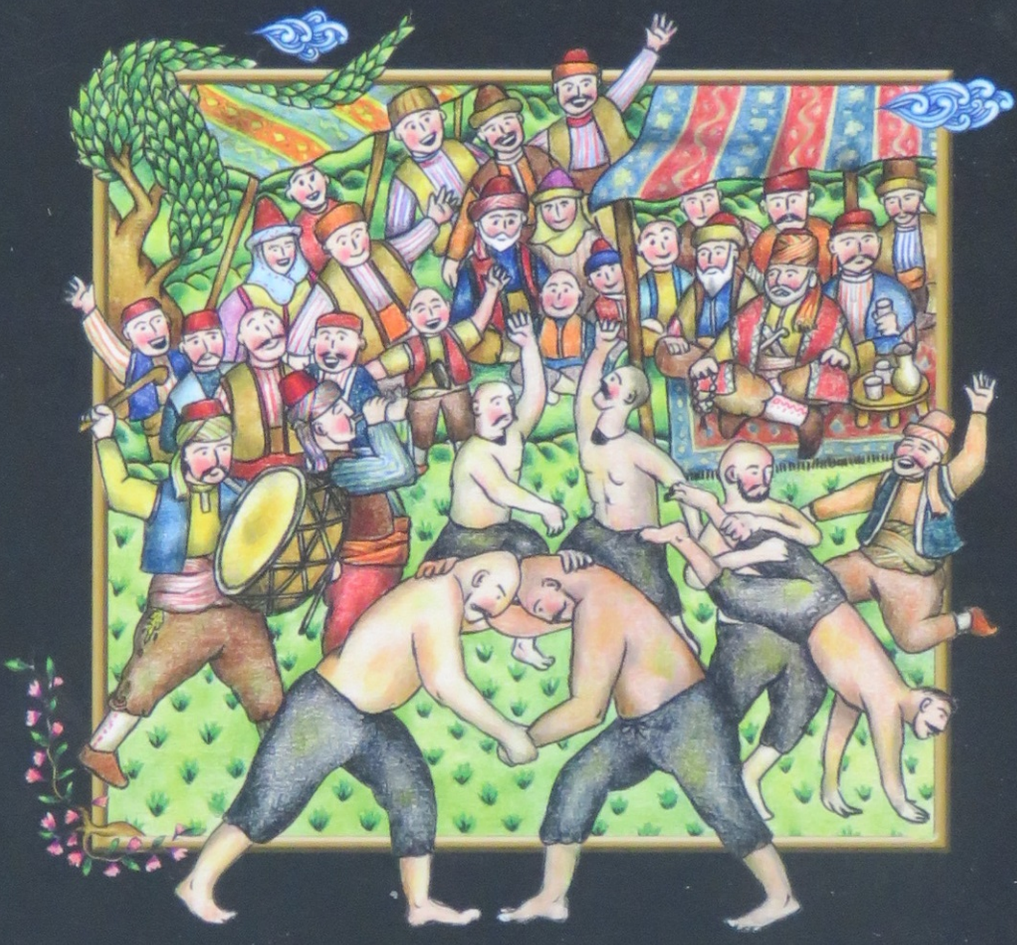

Mehmet Dervişoğlu

EDİRNE VALİLİĞİ KÜLTÜR YAYINLARI

Halk Bilimi Açısından

KIRKPINAR GÜREŞLERİ

EDİRNE VALİLİĞİ
KÜLTÜR YAYINLARI

EDİRNE KİTAPLIĞI: 13

Edirne Kitaplığı Danışma Kurulu
(Kültür Konseyi adına)
Kurul Başkanı
Dr. Metin Eriş

Kurul Üyeleri:
Prof. Dr. Cevdet Küçük
Prof. Dr. Korkut Tuna
Prof. Dr. Kâzım Yetiş
Prof. Dr. Selçuk Mülayim
Yrd. Doç. Dr. Ahmet Vefa Çobanoğlu
İrfan Özcan

Halk Bilimi Açısından
KIRKPINAR GÜREŞLERİ
Mehmet Dervişoğlu

Kitap Tasarımı
İsmail Serter

Birinci Baskı
..... 2013 / İstanbul
ISBN: .....

Baskı Cilt

Tüm Hakları Edirne Valiliğine aittir.

Halk Bilimi Açısından

KIRKPINAR GÜREŞLERİ

Mehmet Dervişoğlu

EDİRNE VALİLİĞİ KÜLTÜR YAYINLARI

EDİRNE
KIRKPINAR GÜREŞLERİ
AĞA KEMERİ

İÇİNDEKİLER

Önsöz....9
Sunum....11
BİRİNCİ BÖLÜM
SPOR VE KÜLTÜR
Bir Kültür Unsuru Olarak Spor....15
Türklerde spor kültürü....18
GÜREŞ VE TÜRK GÜREŞİ
Güreşin Kökeni Üzerine....28
Dünya Güreş Tarihine Kısa Bir Bakış....31
Kısaca Türk Güreş Tarihi....34
Pehlivanlığın Vasfı "Alplik"....38
Türklerde Pehlivanlık Kavramı....40
Türklerin Yaptığı Geleneksel Güreşler
Karakucak Güreşi....44
Kuşak Güreşi....47
Aba Güreşi....49
Şalvar Güreşi....52
Yağlı Güreş ve Tarihçesi....54
Yağlı Güreşte Genel Kurallar....60
Yağlı Güreşte Boylar ve Eşleşme....63
Yağlı Güreşlerinin Mekân İtibariyle Tasnifi "Saray, Konak, Hususi Bahçe vb. Yerlerde Yapılan Güreşler"
Huzur Güreşleri....70
Huzur Güreşlerine Dair Anlatılar....71
Harman yeri, Otlak ve Meralarda Yapılan Güreşler "Düğün Güreşleri"....81
Düğün Güreşlerine Dair Anlatılar....84
Güreş Tekkelerinde Yapılan Güreşler....95
Sirk, Park ve Bahçelerde Yapılan Güreşler "Ramazan Güreşleri"....101
Özel Hazırlanmış Çayırlarda Yapılan *Panayır Güreşleri"....103
Panayır Güreşlerine Dair Anlatılar....106
Yağlı Güreşte Oyunlar....118
Oyunların Tarifleri....120
Kombine Oyunlar....123

Oyun Taktikleri....124
Uygulanması Yasak Oyunlar....126
Yağlı Güreşte Yenme ve Yenilme....127
Yağlı Güreşte Ödüller....128
Parsa Toplama Geleneği....129
Altın Kemer....131

İKİNCİ BÖLÜM
MEKÂN, KÖKEN VE KÜLTÜREL BELLEK BAĞLAMINDA KIRKPINAR
Kırkpınar Güreşlerinin Doğuşu Bağlamında Kırkpınar Efsanesi....137
Kırkpınar Etrafında Teşekkül Eden Diğer Efsaneler 139
Kırkpınar Efsanesi ve Etrafında Teşekkül etmiş Diğer Efsanelerin Tarihi Kaynaklarda Tespiti....140
Kırk Sayısı, Pınar Kültü ve Kırkpınar Adı....145
Kırkpınar Güreşleri'nin Yapılış Zamanı, Süresi ve Hıdrellez Kültü....153
Kırkpınar'ın Yeri....160
Kırkpınar'a Davet....166
Kırkpınar'a Gelen Misafirlerin An'ânevi Olarak Karşılanması....167
Kırkpınar Güreşleri'nin Öncesinde Toplu Olarak Yapılan Gelenekselleşmiş Uygulamalar
İnanç Merkezlerini Ziyaret....168
Mevlit Merasimi....171
Resmî Geçit Töreni....173
Kırkpınar Güreşleri'nin Sonrasında Toplu Olarak Yapılan Gelenekselleşmiş Uygulamalar
Hamam Alayı....175
Sünnet Merasimi....176
Kırkpınar Güreşlerinin Tarihî Açıdan Değerlendirilmesi
Kırkpınar Güreşleri'nin Panayıra Dönüşmesi....176
Cumhuriyetten Sonra Kırkpınar Güreşleri....178
Kırkpınar'da Yapılan Diğer Spor Müsabakaları ve Gösteriler
Cumhuriyet Öncesinde Yapılan Gösteri ve Müsabakalar....182
Cumhuriyet Sonrasında Yapılan Gösteri ve Müsabakalar....183

KIRKPINAR GÜREŞLERİ BAĞLAMINDA TÜRK GÜREŞİNDEKİ SOMUT VE SOYUT KÜLTÜREL UNSURLAR.....186
Kırkpınar Ağalığı 186
Ağanın seçilmesi.....189
Tarihi Kırkpınar Ağaları.....190
Günümüzde Kırkpınar Ağalığı.....193
Cazgır.....194
Cazgırların Piri.....196
Salâvatlar.....199
Anonim Salâvatlar.....201
Cazgırı Bilinen Salâvatlar.....204
Cazgırların Salâvatlarda Okuduğu Ünlü Şairlerin Şiirleri.....229
Cazgırların Salâvatlarda Kullandığı Atasözleri ve Deyimler.....231
Türk Güreşinde Yağlanma.....232
Peşrev.....234
Peşrevde Yapılan Hareketlerdeki Motif ve İnanışlar.....237
Türk Güreşinde Musiki.....240
Davul.....242
Zurna.....244
Kırkpınar Güreşleri'nde Kıyafetler
Güreşirken Giyilen Kıyafetler.....246
Kispet.....246
Pırpıt.....252
Güreşle ilgili Geleneksel Kıyafetler
Pehlivan Kıyafetleri.....253
Ağa Kıyafeti.....255
Cazgır Kıyafeti.....256
Hakem Kıyafeti.....256
Davulcu ve Zurnacı Kıyafeti.....257
Kispet Muhafazası "Zembil".....257
Pehlivanların Nazara Karşı Yaptıkları Uygulamalar.....258
Dua Okumak.....259
Muska Yaptırmak.....259
Pazubent Takmak.....260
SONUÇ.....265
KAYNAKÇA

Önsöz

Kırkpınar Güreşleri belli bir zaman süreci içerisinde âdeta, günü geldiğinde eğlence olarak sunulması gereken bir spor gösterisi hâlinde algılanır olmaya başlamıştır. Bırakınız yabancıları, çoğu insanımız hatta Edirneli hemşerilerimiz bile, Ata Sporumuz olarak güreşin ne gibi unsurlar ve değerler taşıdığını bilmekten uzaklaşmışlardır... Halbuki güreş, eski çağlardan itibaren başkaca toplumları sadece güç gösterisi ve hatta çoğu kez spor gösterisi mahiyetini aşan uygulamalar tarzında görüldüğü halde karşılık Türkler tarafından, güç gösterisi olmanın ötesinde toplumun kültürel değerlerinin ve kutsal törenlerinin bir unsuru olarak kabul edilmiştir. Öyle ki güreş, Türklerde çocukluktan itibaren sırf beden değil akıl terbiyesine yönelik bir spor uygulamasıdır. Yetişen nesiller, güreş sporundan edindikleri değerleri ömürleri boyunca vatan sevgisi ve kahramanlıkla bütünleştirirken dengeli bir irade gücüne sahiplenir, özetle ruhî gelişmelerinin yapısı hâline getirirlerdi.

Türklerin İslâmiyet'e girmeleriyle Peygamberimiz Hz. Muhammed'in genel olarak spor yapmayı ve hatta güreş sporunu tavsiye ettiklerini öğrenmeleri, atalarımıza ayrı, bir güç ve güreş sporuna bağlanma iştiyakı vermiştir. Böylece binicilik, atıcılık ve güreş gibi sporlar Türk topluluklarında daha bir gelişme şansı elde etmiştir. Böylesi bir inanç yapısı içerisinde Beyler, Hakanlar ve Sultanlar, güreşçileri sadece desteklemekle kalmamış kendileri de çeşitli spor dalları yanında güreş yapmışlardır.

Ata sporumuz güreşteki temel unsur dürüstlük ve mertliktir. Bu yüzden Anadolu'nun İslâmlaşmasında ana rol üstlenmiş alperenlerden müştak güreşçilere "alplik" sıfatı verilmiştir. Güreşçilerimiz de yüzyıllar boyu bu sıfata layık olacak tarzda hayatiyetlerini sürdürmüşlerdir. Günümüzde güreş sporundan bahsedildiğinde, çoğunlukla uluslararası müsabakalara konu olan "serbest" veya "greko-romen" stildeki güreşler akla gelmektedir. Oysa asırların akışı içerisinde, hâlen belli bölgelerde yapılmakta ve bilinmekle beraber, atalarımızdan devraldığımız Karakucak, Kuşak, Aba, Şalvar ve nihayet Yağlı gibi farklı güreş tarzları vardır. Bunların bazıları giderek bölgeselleşmektedir ama hepsinin kuralları içerisinde farklı değerleri vardır. Fakat hepsinin temel vasfı alpliktir. Ayrıca bazı yörelerimizde yapılmaya devam edilse de, Edirne ve Kırkpınar ile özdeşleşmiş Yağlı Güreşlerin sporcuya "denge" şuurunu verilmesi açısından diğer güreşler arasındazorluk bakımından farklılaştığı da bir gerçektir.

Kırkpınar'a gelince... Bunun Türk misafirperverliğinden başlayarak oyun çeşitliliği ile bütünleşen âdab anlayışına, ağasından davulcu ile zurnacısına uzanan kıyafet zenginliğine, cazgırın sahip olduğu âşık edebiyatı derinliğine uzanan gelenekselleşmiş veya gelenekselleşmesi gereken bir yapısı bulunmaktadır. Herhalde bütün bunlar şöyle bir geçiştirilecek değerler olmadığı gibi şüphesiz asırların getirmiş olduğu kültürel zenginliklerimizdir.

Edirne Kitaplığı içinde yayınlanmasına karar verdiğimiz bu çalışma ise, sadece Kırkpınar Güreşleri yönünden değil, Türklerin spor geleneği ve asırlar boyunca sürüp gelen güreş sporumuzun tarihi açısından da önem arz etmektedir. Bu çalışma Ata sporlarımız arasında önemli yeri olan güreşe, özellikle yağlı güreşe, neden Edirne'mizin ve Edirnelinin sahip çıkması gerektiğini de belgelemektedir. Böyle bir çalışmanın yapılmasına vesile olan Üniversitemizin değerli öğretim üyelerine ve özellikle tez hocası Yrd. Doç. Dr. Selma Sol ile bir boşluğu dolduracağına inandığımız çalışma sahibi Mehmet Dervişoğlu'na, konuyu Edirne Kitaplığı'nda kazandıran değerli dostum, ağabeyim Dr. Metin Eriş'e teşekkür ederim.

Hasan Duruer
Edirne Valisi

Sunum

Güreş; hayvan hareketlerinin taklidi ve tahlili sonucunda, iki kişinin bedenî ve zihnî kuvvetini ortaya koyarak, hiç bir vasıtaya muhtaç olmadan yaptıkları mücadelenin adıdır.

Türkler, ata sporu olarak değerlendirdikleri güreş sporunu, ne belirli bir şekilde, ne de kısıtlı bir sosyal yapıda şekillendirmişlerdir. Türkler için güreş sadece bir mücadele sporu değil, aynı zamanda bayramlarda, düğünlerde, dinî ve millî törenlerde, festivallerde ve hatta ölen yiğitlerin peşi sıra mezarı başında sergilenecek kadar hayatın içinde yaşayan bir uğraştır.

Güreşi; karakucak, şalvar, kuşak, aba ve yağlı güreş olmak üzere beş türde icra eden Türkler, ecdaddan toruna, nesilden nesile bu şanlı sporu aktarmışlar, bu spor sayesinde yerine göre savaş hazırlığı yapmışlar, yerine göre eğlenmişlerdir. Bununla beraber Türkler için güreş, sadece bir spor olarak kalmamış, güreş sporunu yapan insan anlamındaki "pehlivan" ve daha öncesinde pehlivanlıkla paralel olan "alp" kavramı, Türklerde millî terbiyenin ve dinî seciyenin adı olmuştur. Usta-çırak ilişkisi içerisinde yetişen pehlivanlar nesiller boyunca dinî ve millî hassasiyetlerini, maddî güçlerinin önünde en büyük haysiyet bilmişler ve daima haysiyetleri uğruna mücadele vermişlerdir. Ankara'da Himaye-i Etfal Cemiyeti yararına yapılan güreşlerde hakem olarak bulunan Kurtdereli Mehmet Pehlivan'ın Anadolu Ajansı ve Hâkimiyet-i Milliye muhabirleriyle yaptığı görüşmede söylediği sözler manidar olmakla birlikte, bir pehlivanın nasıl olması gerektiğini, dahası bir pehlivanın ne için mücadele verdiğini ortaya koyan özet cümlelerdir. Kurtdereli Mehmet Pehlivan'ın muhabirlere söyledikleri şöyledir: "Ben güreşirken bütün Türk milletini arkamda hisseder ve onun şerefini korumak için her şeyi yapardım. Ve sanki bütün Türk milletinin kuvvetinin ardımda olduğunu hissederdim."

Zaman tünelinde geldiğimiz noktada stad adı verilen milyonlarca kişilik uyku tulumları insanların dimağlarına, idraklerine ve fehimlerine küflü, paslı kilitler takarken, Türk güreşinin yapıldığı mütevazi çayırlar, "Türk gibi güçlü" sözünü haykırarak millî gururu, bağrında yıllardır sakladığı şüheda bedenleriyle de dinî şuuru hafızalarımıza nakşetmektedir. İşte Türklerin bu kutlu uğraşının kurumsallaştığı yerlerden biri olan Kırkpınar, idrak açıklığının, gönül zenginliğinin onlarca örneğini gözler önüne sermekte, bir tarafta cazgırların Allah Allah nidaları, öğütleri, salavatları, diğer tarafta pehlivanların naraları, kuvvetleri, şecaatları Türk evlâdının uyanık olması gerektiğini hatırlatmaktadır.

Böylesine bir güzelliği anlatmanın sıkletiyle kalemimiz çok kez kifayetsiz kalsa da, umman da katre olmanın hazzını harf harf, hece hece yaşadık. Çalışmamızı yaparken güreşle ve Kırkpınar'la ilgili eski kaynak eserlerin olmaması uhdemizdeki ağır yükün gölgesi peşimizi hiç bırakmasa da, önümüze düşen her huzmede zerreler aradık. Bulduğumuz tafsilatları hokkamıza katık edip, kağıtların üzerine yakıştırmaya çalıştık. Biliyoruz ki, sayfalarda pek çok yakışıksız cümlemiz olacak ve gözümüzden kaçan zerrelerin hesabını yine gözler tutacaktır. Bu çalışma fidan bile olamamışken, ağaçlık davasında değildir, sadece tohumluk kaygısı gütmüştür ve tohum toprağında bir gün gürleşerek ağaç olacaktır. Her şeye rağmen, bu güzelliğe dair dünyada yapılmış halk bilimindeki ilk akademik çalışma olmasının gururu sanırım bizim için yeterlidir. Çalışmamızı yürütürken, yardımlarını esirgemeyen hocam Yrd. Doç. Dr. Selma SOL'a, çalışmamızın tashihinde emeği geçen Adnan GÖNÜL'e ve dualarını, takdirlerini, teşviklerini üzerimden asla eksik etmeyen anneme ve babama teşekkürü bir borç bilirim.

Mehmet Dervişoğlu

I. BÖLÜM
SPOR VE KÜLTÜR

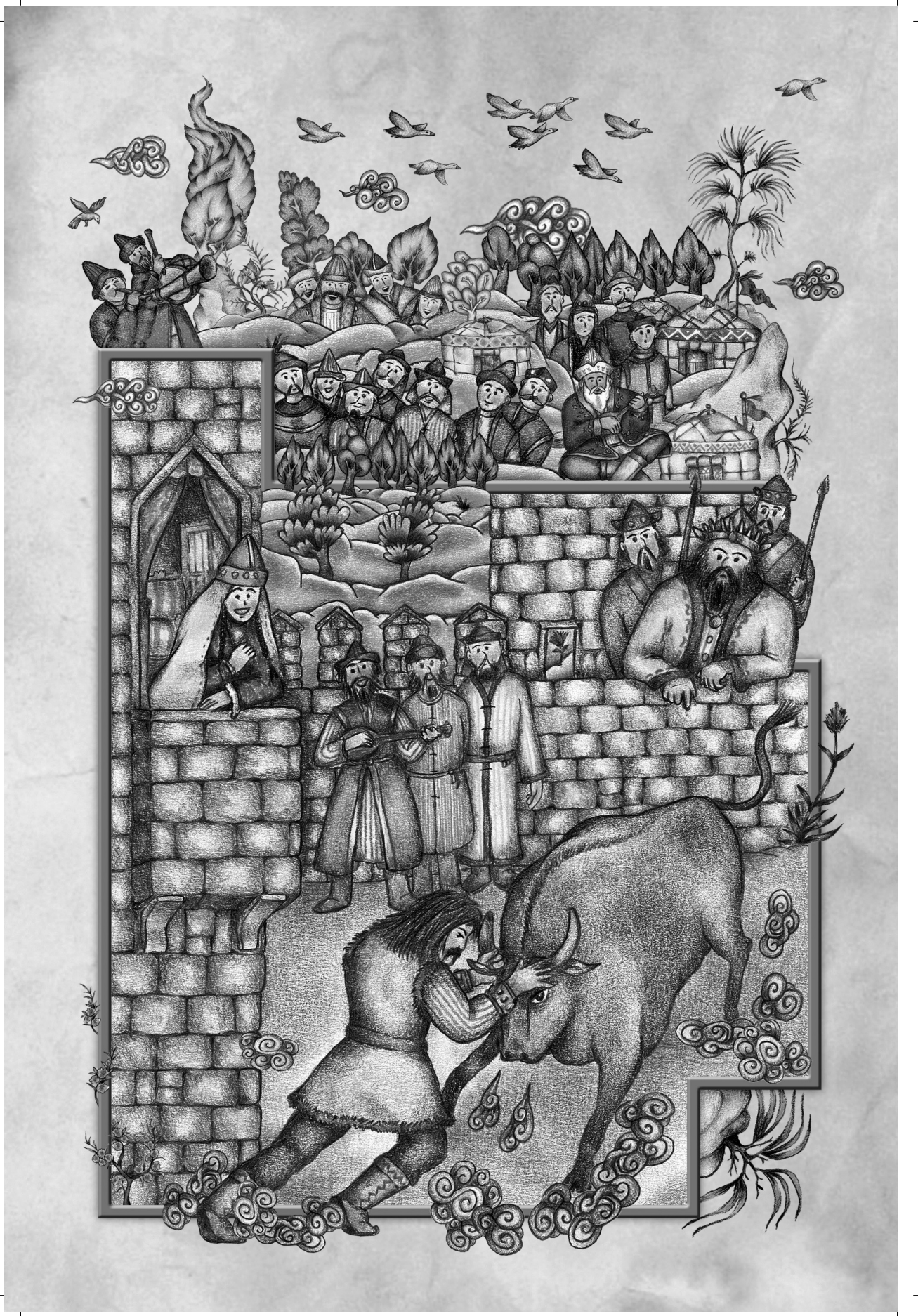

Bir Kültür Unsuru Olarak Spor

Kültürün çeşitli mânâları vardır. Latince'de "toprağı işleme" anlamına gelen bu tabir, sonraları Batı Avrupa dillerinde kazandığı "yüksek umumi bilgi" anlamıyla Türkçemize girmiştir. Başta sosyologlar ve sosyal psikologlar olmak üzere genellikle kültür tarihçileri tarafından kültür kelimesinin ilmî yönden ifade ettiği mânâ üzerinde birçok çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. (Kafesoğlu, 1995: 15) Kültür kavramının tanımı ve tarihçesi için Kroeber ve Kluckhohn'un altmış sayfa ayırmış olmaları kavramın ne kadar tanımlanamaz olduğuna belki de en önemli kanıttır.[1]

Bazı kültür tarihçilerinin kültür kavramına dair ortaya attığı görüşler şu şekildedir:

E.B. Taylor: *"Bilgiyi, imanı, sanatı, ahlâkı, hukuku, örfü, âdeti ve insanın cemiyetinin bir üyesi olması hasebiyle kazandığı diğer bütün maharet ve itiyatları ihtiva eden mürekkep bir bütündür."*

C. Wiesler: *"Bir topluluğun yaşama tarzıdır."*

E.Sapir : *"Atalardan gelen maddî ve mânevî değerler yekünüdür."*

A. Young: *"İnsanın tabiatı ve kendini idare etme yoluyla bizzat meydana getirdiği eserdir."*

R. Thurnwald: *"Bir toplulukta örf ve âdetlerden, davranış tarzlarından, teşkilât ve tesislerden kurulu ahenkli bir bütündür."*

Görüldüğü gibi birçok kültür tarihçisi kültür kavramı hakkında değişik görüşler ileri sürmüşlerdir. Bu görüşlerin en dikkat çekici tarafı, kültürün her topluluğun kendine has yaşayış ve davranış tarzından çıkmış olmasıdır. Kültürün mânâsı Ziya Gökalp tarafından yapılan tarifte biraz daha açık şekilde belirtilmiştir. *"Kültür bir milletin dinî, ahlâkî, hukukî, muakalevî (entellektüel), bedii, lisanî, iktisadî, fennî hayatlarının ahenkli mecmuasıdır."* (Kafesoğlu, 1995: 15-16)

Günümüzde kültüre verilen anlamlar arasında "insan vücudunu ve ruhunu terbiye etmek" de bulunmaktadır. İnsanoğlunu diğer hayvanlardan ayıran en önemli özellik doğanın verdiğiyle yetinmeyerek onu değiştirmesi, kendi emrinde kullanmasıdır. Bu amaçla oluşturulan her şey "kültür" dairesine girer. İnsanoğlu doğayı işleyerek, bir nebze de olsa kendi buyruğu altına almıştır. İşte bu bağlamda sporda insan, vücudunu işlemekle gelişmiş, toplum yaşayışının ve kültürünün organik bir öğesi hâline gelmiştir. (Güven,1999: 4)

---

[1] http://web.itu.edu.tr/~yayla/globalism.pdf (17.10.11)

Sporun yirmi beş yüzyıllık tarihinde kimi geçerli kimi geçersiz çok sayıda tanım yapılmıştır. Yapılan bu tanımları beş ana grupta toplamak mümkündür. İlk tanıma göre spor, insan doğasında bulunan saldırganlığın giderilmesi için sağlıklı ve barışçı bir yöntem olarak düşünülmüştür. Özellikle Konrad Lorenz tarafından geliştirilen bu tanımın en büyük yanlışı saldırganlığı insanın mayasında görmesidir. İkinci tanıma göre spor, "Kişinin ruh ve beden sağlığını güvence altına alan, onun topluma uyumunu sağlayan günlük hayatın gerginliklerini yok eden bir araçtır." Üçüncü tanım da ise spor, "Yurtsever, hiyerarşik ve otoriter bir devlet eliyle ulusal birliği örgütleyen bir eğitim aracı" olarak tanımlanır. Bu tanımın tipik temsilcileri arasında Olimpiyat oyunlarının kurucusu Baron Pierre de Courbertin ile "Sporun gerçek işlevi genç insanları savaşa hazırlamaktır." diyen Eisenhower ve "Waterloo savaşı aslında Elton oyun sahalarında kazanıldı." diyen Wellington Dükü yer alır. Dördüncü tanıma göre spor, bir yandan "kitlelerin afyonu" öte yandan "suspansuvarlı milliyetçiliktir." Bu tanımın temsilcileri arasında Bernabeau Stadı için "Bana 150.000 kişilik bir uyku tulumu yapın." diyen Francisco Franco yer almaktadır. Beşinci tanım ise, hemen hemen yukarıdaki dört tanımın sentezi durumunda olan ve günümüz spor anlayışına en yakın olandır. Buna göre spor; "oyunla yarışmayı birleştiren, bedenî yetenekleri daha fazla olduğu için kazananları ödüllendiren, üst düzeyde oyun mücadele ve ağır kas çalışması gerektirdiği için sürekli ve yoğun çaba isteyen bir uğraştır." (Fişek,1985:6-8)

Tanım gruplamasında görüldüğü üzere spor değişik devirlerde değişik şekillerde ifadelendirilmiştir. Bazı tanımlar sporun sadece kültürel ve sosyal etkileri üzerinde dururken, bazıları sadece fizyolojik etkileri üzerinde durmuşlardır. Ancak spor, ne sadece sosyal etkisi olan bir faktör, ne de sadece fizyolojik sonuçları olan bir uğraştır. Yani yukarıdaki tanımların tam bir sentezidir.

Sporun kültürler içinde var oluşu üç safhada meydana gelmiştir. Birinci safha "Saldırı ve savunma"dır. Spor bir anlamda ilk insanların doğaya karşı verdikleri âletli, ya da âletsiz hayat mücadelesinin sonucundaki temasla başlar. İkinci safha "taşıma ve ulaştırma" dır. Burada, insanların bir yerden başka bir yere gitmeleri, yırtıcı hayvanlardan veya düşmanlarından kaçmak için geliştirdiği araçlı ya da araçsız hareketleridir. Üçüncü safha "Takım sporları"dır. Bu safha, buhar gücünün üretime koşulduğu, genel iş bölümünden işletme içi iş bölümüne geçildiği tekelci sermaye benzetimidir. (Fişek, 1985: 9)

Görüldüğü gibi tüm çağlar içinde spor, insanların var olmak ve

hayatlarını sürdürmek için bedenî ve zihnî eylemlerinin sonucunda ortaya çıkmıştır ki, bu eylemler sonuçlarıyla birlikte tamamı birden kültür dairesinde yer almaktadır. İşte bütün bu sebeplerden ötürü spor ferdî olarak yapılıp zevk alınmanın da ötesinde, yapanları izlerken alınan bir haz unsuru olmuştur.

Günümüzde kültürel ve sosyal hayatta spor toplum içersinde bireylerin sosyalleşmesini sağlamakla kalmayarak psiko-sosyal gelişimini destekleyerek bunu hızlandırmaya yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda spor sorumluluk ve işbirliği eğilimi ile düzen sağlama kabiliyetini ortaya çıkararak kültürün öğelerinden biri olan milletin ahlâkını da düzenlemektedir. (Küçük, Koç, 2004: 131) Aynı zamanda milletlerarası barışı sağlamak, milletler arasında siyasî etkiyi arttırmak, bir reklâm aracı olarak kullanılmak gibi amaçlara da hizmet etmektedir.

Spor, kültürün bir unsuru olarak kişilerin ve toplumların düşünce ve davranışlarını şekillendirmekte ve diğer kültür unsurlarını etkileyerek millî özellikler kazanmaktadır. Spor faaliyeti içinde görülen beden hareketleri toplumsal gerçekleri de yansıtmaktadır. Değişik ülkelerin çeşitli sporlarına bakıldığında, o ülkenin toplum yapısının özellikleri ve hayata bakış biçimleri hakkında bilgiler edinilebilmektedir.

Toplumlar kültür değerlerinin oluşturucusu sayılan, coğrafî konumlarına, âdet, örf, gelenek ve göreneklerine göre farklı spor dallarına ağırlık vermektedirler. Amerika'da Amerikan futbolu, Asya ülkelerinde hokey, Japonya'da judo, Güney Kore'de taekwando ve Türklerde güreşe duyulan ilgi hep bu anlayışın bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Bir ülkede millî kültür ve folklorun zenginliği sporun çeşitli dallarına olan rağbeti arttırır. Günümüzde futbol, voleybol, tenis, güreş gibi bir takım spor dalları evrensel bir nitelik kazanmasına rağmen, ülkemizde yağlı güreş, karakucak güreşi, cirit vb. millî niteliğini koruyan ve geleneksel olarak dünyanın belirli bölgelerinde yapılan çeşitli sporlar da hayatiyetlerini devam ettirmektedirler. Toplumların kültürleriyle özdeşleşmiş spor dallarında başarıları süreklilik göstermektedir. Meselâ İngiltere, futbolda iç ve dış karşılaşmalarda zaman zaman başarısız olsa da, genelde bu alandaki üstünlüğünü sürdürmekte, ata sporumuz güreşte de pehlivanlarımız zaman zaman ortaya çıkan inişlere rağmen Türk gücünü dünyaya duyurmaktadır. Ayrıca çoğu kez güreşte parlak sonuçlar alan yabancı ülkelerin sporcularının Türk kökenli olduğu görülmektedir. Bu da Türklerin bu spora daha yatkın olduklarını göstermektedir. (Güven,1999:3-5)

Sonuç olarak söylenebilir ki; spor, kişilerin ve toplumların kültür yapılarını etkilemekte ve şekillendirmektedir. Bu etkin konumu ve özelliği açısından spor, çok önemli bir kültür unsurudur. Milletlerin yaptıkları sporların, o milletin kültür tarihiyle olduğu gibi, içinde yaşadığı günlerin tercihiyle de yakından alâkası vardır. Bundan dolayı bir milletin millî kültüründe sporun yerini tayin etmek için konuyu tarihin süzgecinden geçirmek gerekecektir.

Türklerde Spor Kültürü

Tarih, Türkleri eski zamanlardan beri sportmen bir millet olarak tanımlar. Bugün bile dilden dile dolaşan ve dünyanın kendini söylemekten alıkoyamadığı "Fort comme un Turc" yani "Türk gibi kuvvetli" sözünü bir darb-ı mesel olarak dünya insanlığının efkârına nakşeden güç, Türk gücüdür ve bu gücün özü, üç beş asırda değil birkaç bin senelik bir kuvvet gösterisinde yatmaktadır. Atalarımız beden ve akıl güçlerini birlikte kullanarak dünya tarihini sevk edebilen onlarca büyük devlet kurmuşlardır. Hasmına karşı kin gütmeden sportmence bir tavır takınan Türklerin spor anlayışı, sporu savaş haline getirenlerden çok farklıdır. Barışa hizmet eden, barışı amaçlayan Olimpiyat ruhu Türklerde eskiden beri mevcut olmuştur. (Güven, 1999: 7-10) Denilebilir ki; Türkler için spor savaş değildir fakat savaş spordur.

Zamanın şartları göçebe bir hayat süren Türkleri her zaman savaşa hazır olmaya mecbur kılmıştır. Türklerin düşmanları, yine kendileri gibi atlı olan komşularıydı ve bu atlı komşuları, onları ani bir şekilde bastırabilir, her şeyi yok edebilirlerdi. Yaşamak isteyenler her an savaşa hazır olmak durumundaydı. Eli silâh tutan ve düşmana karşı koyabilecek kimseler ani bir baskın durumunda nasıl ve nerede görev yapacaklarını önceden bilirlerdi. (Ünalan, Öztürk, 2008: 92-93) Bunlardan dolayı Türklerde spor, savaşçı gücün etkisiyle ortaya çıkmıştır. Türkler savaşların bedenî güce dayandıkları devirlerde bedenlerini ve zihinlerini savaşa hazırlamaktaydılar. İşte bu sebepten dolayı daha çocukluktan başlayarak spor eğitimine önem verilmekte, spora teşvik edilmekte ve her Türk çocuğu birer asker, dolaylı yoldan sporcu olarak yetiştirilmekteydi.

Eski Türklerde, çocuk terbiyesi hususunda milletin varlığı göz önüne alınmış ve eğitim bu temeller üzerine kurulmuştur. Bugün bile çocuklarımız için ümit ettiğimiz "vatanına milletine faydalı bir evlât" sözü asırlardan beri var olan geleneksel Türk aile terbiyesinin bir ürünüdür. İşte bu eğitim anlayışı içinde eski Türkler, milleti var eden yegâne faktörün savaşmak olduğunu bilirler ve çocuklarını bu doğrultuda eğitirlerdi. Daha pek küçük

yaşlarda çocuklar toplum içine sindirilmiş bir spor terbiyesiyle büyürler, tahtadan yaptıkları kılıçlarla vuruşmayı, kendi boylarındaki koçlara binerek biniciliği, küçük av hayvanları avlayarak avlanmayı, birbirleriyle güç denemesine girerek güreşmeyi öğrenirlerdi. Türklerde bu eğitimler verilirken çocukların usandırılmaması, bilâkis o işten zevk alması sağlanırdı. Kuvvetlilik gençler arasında bir itibar mikyası olduğu için, belli bir yaşa gelen delikanlılar bütün varlığı ile maharetini gösterme uğraşına girerdi. (Güven,1999: 13)

Eski geleneklerimize göre bir çocuk, hangi statüye sahip olursa olsun bir kahramanlık göstermeden isim verilmezdi. Çocuğa ailesi tarafından bir isim verilse de bu ad gerçek ad olmamakta, asıl adını alabilmek için mutlâka bir kahramanlık göstermek zorunda idi. Çocuğun ismi çocukluk ve gençlik dönemlerinde olmak üzere iki evrede verilirdi. Birinci evrede, çocuk bir yaşına girdiği zaman büyük bir toy kurulur ve toya katılanların en yaşlısı tarafından çocuğa isim verilirdi. İkinci evre, yani gençlik çağında isim alabilmesi içinse mutlâk surette bir kahramanlık göstermesi, sporla ilgili bir olayın temsilcisi olması (alp, pehlivan, yiğit) gerekirdi. (Güven,1999: 13-14) İşte bu anlayış kahramanlığa teşvik anlamına geliyordu, ki çocuklar bilhassa delikanlılık çağlarında isim alabilmek için varını yoğunu ortaya koyuyorlardı. Bu geleneğin en güzel örneklerini destanlarımızda bulmak mümkündür. Oğuz Kağan Destanı'nda Oğuz Kağan, doğuştan bir takım harikulâdeliklere sahip olsa da, at sürülerini ve insanları yiyen gergedanı öldürmeden isim alamamıştır.[2]

Oğuzların sosyal hayatlarına dair pek çok ipucunun bulunduğu Dede Korkut destanlarında da pek çok yerde kahramanlık anlayışı içinde teşvik ve isim verme âdetlerinin geçtiği görülmektedir. Dede Korkut kitabında *"ol zamanda bir oğlan baş kesmese, kan dökmese ad komazlar idi"* cümlesi bu geleneğe işaret etmektedir.

Dede Korkut kitabı'nda yer alan Dirse Han'ın oğlu Boğaç Han'ın Hikâyesi'nde de, Dirse Han'ın isimsiz oğlu bir boğayı öldürdükten sonra Oğuz Beyleri başına toplanırlar ve Dede Korkut tarafından ad verilmesini isterler. Dede Korkut gelir, çocuğu alarak babasının yanına varır ve şunları söyler:

"Hey Dirse Han beylik ver bu oğlana

Taht ver erdemlidir.

---

2 Şen, Semra, Türklerde Ad Verme Törenleri, Adların Önemi, Ad Verme İle İlgili Gelenek ve İnanışlar
http://e dergi.atauni.edu.tr/index.php/GSED/article/viewFile/2373/2380(23.09.2011)

Boynu uzun büyük cins at ver bu oğlana

Biner olsun hünerlidir.

Ağıllardan on bin koyun ver bu oğlana

Etlik olsun hünerlidir.

Develerden kızıl deve ver bu oğlana

Yük taşıyıcı olsun hünerlidir.

Altın başlı otağ ver bu oğlana

Gölge olsun erdemlidir.

Omuzu kuşlu cübbe elbise ver bu oğlana

Giyer olsun hünerlidir.

B*ayındır Han'ın ak meydanında bu oğlan cenk etmiştir, bir boğa öldürmüş senin oğlun, adı Boğaç olsun adını ben verdim yaşını Allah versin dedi."* (Ergin, 1971: 14)

Yine Dede Korkut kitabında, Kam Pürenin oğlu Bamsı Beyrek hikâyesinde de benzer bir durum vardır. Pay Pürenin oğlu olunca bezirgânları hediye almak için İstanbul'a gönderir. Ancak bezirgânlar geri dönerken Evnük Kalesi'nin casusları onların mallarını yağmalar. O sırada delikanlılık çağındaki Pay Püre'nin oğlu onları kurtarır ve bu kahramanlığından dolayı kendisine Bamsı Beyrek ismi verilir. Dede Korkut isim verirken Bamsı Beyrek'in çocukluk ismini de anarak şöyle söyler:

"Sen oğlunu Bamsam diye okşarsın,

Bunun adı boz aygırlı Bamsı Beyrek olsun

Adını ben verdim yaşını Allah versin." (Ergin, 1971: 53-59)

Dede Korkut kitabında, " Kazan Bey'in Oğlu Uruz Bey'in esir olduğu hikâyede benzer bir diyalog yaşanır. Kazan Bey oğlu Uruz'a şöyle seslenir:

"…on altı yaşına geldin,

Bir gün ola düşeyim öleyim sen kalasın

Yay çekmedin, ok atmadın, baş kesmedin, kan dökmedin.

Kanlı Oğuz içinde ganimet almadın.

Yarınki gün zaman dönüp ben ölüp sen kalınca tacımı tahtımı

sana vermezler diye sonumu andım ağladım oğul dedi."

Verdiğimiz örneklerde açıktır ki, Türklerde kahramanlık, sosyal

statünün önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu kahramanlığı var eden de atıcılık, binicilik, güreş, avcılık gibi spor etkinlikleridir. Dolayısıyla, eski Türk toplumunda iyi bir statüye sahip olmak isteyen kişi aynı zamanda çok iyi bir sporcu olmalıdır. Türkler için spor savaşa hazırlık süreci, şenliklerin vazgeçilmezi ve eğlencenin en hareketli şeklidir. Türklerde var olan savaşçı ruh, bugün dahi dünya üzerinde beğenilerek oynanan birçok spor oyununu ilk zamanlardan beri Türk spor kültürü içersinde var olmuştur. Örneğin, II. Beyazıd zamanında Çin'e giden ve Hatayname isimli bir eser kaleme alarak H. 922 yılında Kanuni'ye sunan Hataylı Seyyit Ali Ekber, Hatay Türklerinin sığır kursağından yaptıkları bir topu belli kurallar çerçevesinde oynadıklarını yazmaktadır ki, bu futbolun atası olarak kabul edilebilir. Bugün polo olarak bilinen spor Türklerde "top ve çevgan" oyunu olarak eski zamanlardan beri oynanmaktaydı. İlk Türkolog sayılabilecek Kaşgarlı Mahmut, bunun hakkında bilgi vermektedir. (Ayağ, 1983: 51-52) Ayrıca Türk kültür ve tarihi üzerine değerli araştırmalar yapan W. Eberhard, Çin kaynaklarına dayanarak verdiği bilgilerde kayak ve kayakçılığın da Türkler tarafından icat edildiğini ve daha sonra Avrupa'ya geçtiğini söylemektedir. İsviçreli Profesör Hess'in görüşü de bu doğrultudadır. Nitekim Çinliler, Türkleri sığır kemiklerinden kayaklar yaptıkları için bazı zaman "Sığır ayaklı Türk", bazı zaman da ağaçtan yaptıkları kayaklar için "Ağaç atlı Türk" şeklinde tesmiye etmekteydiler. Türklerde kayağın var olduğunu Reşidüddin de haber vermektedir. Aynı zamanda günümüzde iki kişinin kılıçla savaşması diye adlandırılan "Eskrim" Türklerde yüzyıllardan beri var olan bir spor dalıydı. (Tayga,1990: 24-27) Bahaeddin Ögel kılıcın, dolayısıyla eskrimin kaynağı olarak Altayları göstermektedir. Ögel'e göre Ordos'ta bulunmuş çok eski bronz satırların Türk kılıçlarının prototipleri olabilir. (Güven,1999: 17) Görüldüğü gibi savaş sanatına dayalı spor ve spor âletleri Türklerin hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Hatta öyle ki, Türkler yeminlerini bile kılıç üzerine etmektedirler.[3]

[3] Divan-ı Lügat'it Türk'te bildirildiğine göre: Eski Türkler, and içeceklerinde ve ya sözleşeceklerinde demiri ulamak için kılıcı çıkararak yan bir şekilde önlerine koyarlar ve "gök girsin kızıl çıksın" derlermiş. Bunun mânâsı şudur: Eğer ben sözümde durmayacak olursam gök yani kılıç girsin ve benim kızıl kanımı dışarı akıtsın demekmiş.

Kılıç üzerine yemin hususunda en güzel örnekler, Dede korkut'ta kaleye hapsedilmiş Türk yiğidi Bamsı Beyrek kendisini kurtarmak için teminat bekleyen kıza şöyle söz vermektedir: "Kılıncıma doğranayım, ahuma sancılayım, yer gibi kertileyim, toprak gibi savrulayım, sağlığa varacak olursam, Oğuza varıp seni helâlliğe almazsam." Fatih Sultan Mehmet'te Bosna'da Lâtin Kiliselerine verdiği imtiyazların teyidi için "kuşandığım kılıç hakkı için" diye söz vermiştir. Yavuz Sultan Selim'de Venediklilere ticaret için verdiği müsadelerin teminatı için " kılıncım hakkı için" diye yemin etmiştir. (Güven,1999: 17)

Türklerde uzun atlama ve benzeri atletizm sporları da mevcuttu. Bu durum efsaneler kadar yansımıştır. Öyle ki Göktürk efsanelerinde ilk hükümdarlarını seçerken, önce ağaçlık bir yerde toplanmışlar sonra yükseğe sıçrama müsabakası yapmışlardır. Bu müsabakada galip olan kişi Kağan olmuştur. (Şahin, 2003: 10) Türkler İslâmiyet'i kabul ettikten sonra Mani ve Buda gibi dinlerin verdiği rehavetten kurtulmuşlar, İslâm'ın da spora teşvik etmesiyle genlerinde ve geleneklerinde var olan bir hareket tetiklenmiştir. İslâm Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v) Hadis-i şeriflerinde spor yapmayı tavsiye etmiş, Türkler için zaten önemli olan spor daha da önem arz etmeye başlamıştır. Hazreti Peygamberimiz, "Şu üç mecliste melekler sizinle beraber olurlar, biri ok atışmak, biri pehlivanlık etmek, biri de helâliyle birlikte olmaktır." "Çocuklarınıza ve kullarınıza ok atmayı ve ata binmeyi öğretin, size derim ki ok atmak ata binmekten hayırlıdır." "Ok atmak nafile ibadetten daha hayırlıdır." (Gürgendereli, 2005:7) "Çocuklarınıza atıcılığı ve yüzmeyi öğretiniz" (Beyhaki). "Çocuğun babası üzerindeki hakkı, ona yazı yazmayı, yüzmeyi ve atıcılığı öğretmesidir" (Beyhaki). Peygamber efendimizin "Kuvvetli mü'minin zayıf mü'minden hayırlı olduğunu"[4] buyurduğu Hadis-i şerifte ve daha birçok Hadis-i şeriflerde genel anlamda sporu tavsiye buyurmuşlar, aynı zamanda bizzat kendileri de güreş, atıcılık, koşu gibi sporları yapmışlardır.[5] Görüldüğü gibi Türklerde önceden beri var olan sporlara İslâm, sevap çerçevesinden bakmış ve onları teşvik etmiştir. Tüm bunların yanında İslâm dini, sporu tıpkı eski Türklerde olduğu gibi bir babalık vazifesi olarak görmüş ve aile eğitim esasları içinde tutmuştur.

Beşeri bir çerçeveden Türk spor kültürüne bakılacak olursa Türkler, diğer bazı toplumlarda olduğu gibi acımasızlığa ve vahşete spor kültürleri içinde asla yer vermemişlerdir. Spor daima kardeşlik anlayışı içersinde yapılmış, herhangi bir canlının kasten zarar görmesi, canının yakılması yasaklanmıştır. Örneğin 161-192 yılları arasında yaşamış Roma imparatoru Commodus Lucium, hayatı boyunca bin otuz bir güreş yapmış ve hepsini kazanmış, ancak bin otuz ikinci güreşinde hasmı Marcious tarafından yenilmiş

[4] Işık, Hidayet, İslâm dini açısından Spor ve Hapkido http://www.altunbasspor.com/index.php?option=com_content&task=view&id=99&Itemid=47 (23.09.11)

[5] Hazret-i Muhammed (s.a.v) ümmetini yalnız güreşmeye teşvik etmekle kalmamış, aynı zamanda kendisi de güreşmiştir.
Cehennemdeki meleklerin görevlerini anlatan ve sayılarının 19 olduğunu belirten Müddesir suresinin 26. ve 30. Ayet-i Kerimelerinin nazil olduğu günlerde, devrin en ünlü pehlivanlarından biri olarak tanınan Ebü All Eşer Kelde Gayr-i Müslim idi. Kelde sahip olduğu büyük güce güvenerek İslâmiyet ile alay etmekte hatta Hazret-i Peygamber

ve dahası boğularak öldürülmüştür. (Temizoğlu, 8-9) Bu tür bir vahşetin Türk spor kültüründe asla yeri yoktur. Hatta kanamalı yaralanmalar şöyle dursun, Türklerin yapmış olduğu birçok sporda kafaya vurmak dahi yasaklanmıştı. Bu yasağın altında, bugünün biliminde ispat ettiği hayret verici bir gerçek yatmaktadır. Modern bilime göre vücuttaki tüm hücreler kendini yedi yılda bir yenilemektedir. Ancak beyinde bazı bölgelerde yenilenme olmakla birlikte çoğu bölgelerde yenilenme olmamaktadır. Felç ya da diğer beyin zedelenmelerinde hastaların kaybettikleri konuşma ve yürüme gibi yetileri daha sonradan tekrar tam bir şekilde edinememeleri de beynin hücrelerini yenileyememesindendir.[6]

Türklere bu denli bir spor kültürünü kazandıran durum, hayat şartlarının ve Türk töresinin oluşturduğu toplumun köklü geleneği, askerî dehası ve eğitim-öğretim metotlarıydı. Özellikle güreş,

---

hakkında ulu orta konuşmakta dahi çekinmemekteydi. Nereye gitse, karşısına çıkan Müslümanlara: ''Muhammed, sizi korkuttu, Rabbinin askerlerinin 19 olduğunu söylüyor. Cümleniz bir araya gelip bunlardan ikisine kâfi gelseniz ben tek başıma geri kalan 17 sine yeterim.'' diyordu.
Ebu All Eşer Kelde, gerçekten olağanüstü güçlü bir insandı. Bir sığır derisi üzerine dikilip durduğunda, on güçlü adam bir araya gelip deriyi ayaklarının altından çekip alamazlardı. Deri parçalanır; fakat, Kelde'nin ayaklarını bastığı yerde kalırdı. Bu mağrur pehlivanın sözleri Hazret-i Muhammed'in kulağına gittiğinde gülümsemekle yetinmemiş ve Kelde'yi bulup: ''Meleklerin 17'siyle tek başına başa çıkacağını söyler dururmuşsun. Onları bırak da sen benimle baş et bakalım.'' diyerek onu güreşe çağırmıştı. Kendisinden son derece emin olan Kelde bu teklifi derhal kabul etmişti. Ancak Hazret-i Muhammed bir şart ileri sürmüştü:
''Amma seni yenersem imana gelip İslâm'ı seçeceksin…''buyurmuştu. Kelde bu teklifinde hemen kabullenmişti. Bunun üzerine oracıkta güreşin günü ve zamanı belirlenmişti. Herkesin büyük bir heyecanla beklediği güreşte Hazret-i Muhammed mağrur rakibini pek büyük bir kalabalığın gözleri önünde su götürmez bir yenilgiye uğratmış olmasına rağmen Kelde imana gelmemekte direnmişti. Güreşin neticesine itirazda bulunmuştu. Bunun üzerine Hazret-i Muhammed kendisini ikinci bir güreşe çağırmıştı ve Kelde'yi yenmişti. Bazı kaynaklar bunun dışında Hazret-i Muhammed'in galibiyetiyle sonuçlanan bir üçüncü güreşin daha yapıldığını yazarlar. Ancak bilinen iki güreşin kesinlikle yapıldığıdır. Perişan olan Kelde, her şeye rağmen inadından İslâmiyet'i kabul etmemekte direnmişti. Ancak itibarını tamamen yitirdiğinden oralarda fazla kalamamış ve selâmeti kaçıp gitmekte, bir daha da dönmemekte bulmuştu. Hazret-i Muhammed'in (s.a.v), Devrin Bir Başka Pehlivanı Rükane Bin Abd Yezid 'i imana davet için kendisi güreştiği , ''Deve Boğan'' adıyla ün yapmış bu pehlivanı 3 kez art arda yendiği ve onun iddialı bir şekilde her güreş için birer koyununu aldığı bilinir. Üç yenilginin sonunda dayanamayıp secdeye varan Rükane şunları söyler: ''Ya Muhammed beni bu güne kadar kimse yenemedi. Bundan sonrada yenemez ancak senin karşında 3 güreşte tutunamadım. 3 defasında da yendin beni. Anladım ki, senin Rabbin sana yardım etti . Demek ki sen gerçekten peygambersin. Sana inanıyorum ve tâbi olup İslâm'ı kabul ediyorum..''
Hazret-i Muhammed, imana gelen ünlü Pehlivana ,''Seninle seni zarara sokmak için güreşmedik, al koyunları öyle git" diyerek kaybettiği koyunları da iade etmiştir. (bk: Sünen-i Tırmızi Tercümesi, c.3, S.281; ibn-i Hişan, Siretü'n Nebevviyye, c.l, s.390-391; Beyhaki, Süsen, c.10, s.18; Serahsi Şehru's-Siyaril Kebir, c3, s.179-180). Keza Peygamberimizin amcası Hazret-i Hamza günümüzde peygamberlerin piri olarak bilinir. (Atabeyoğlu, 2000: 14-15)

[6] http://www.biltek.tubitak.gov.tr/gelisim/psikoloji/biliyormusunuz.htm#beyinde (23.09.11)

avcılık, atıcılık, okçuluk, binicilik, kılıç, yaya koşuları, labut atma, gürz ve topuz kullanma, cirit, çöğen/ polo, gökbörü, tepük, tomak ve matrak gibi sporlarda büyük aşamalar gösteren ecdadımız, aynı zamanda bu sporları gelenekselleştirmişler, bazılarını ise kurumsallaştırmışlardır. (Güven,1999: 11) Hem gelenekselleşen aynı zamanda çeşitli isimler atında yüzyıllardır kurumlaşan spor şubelerinden birisi ve belki de en önemlisi güreştir.

Türk milleti kadınıyla, erkeğiyle güreşi sever ve güreşçiye saygı duyar. Şüphesiz bu sevgi Türk'ün ruhundaki savaşçılık, kahramanlık duygularından ve sporu bu yönüyle görmesinden ileri gelmektedir. Türk'ün pehlivanlara duyduğu sevginin diğer bir sebebi de pehlivanların bedenen maddî anlamda güçlü olduğu gibi, ahlâken mânevî anlamda da güçlü olmalarıdır. (Kahraman,1995: 119) Türk kadını da erkeği gibi güçlü olmak, ata binmek, ok atmak vb. sportif faaliyetleri yapmak arzusundadır. Hâlbuki barışın simgesi olarak kabul edilen olimpiyatların eski çağlarında kadınların izlemesi, hatta spor müsabakalarının yapıldığı Olimpia'ya yaklaşmaları dahi yasaklanmıştı. Yarışmaları sadece başrahibe izleyebilir, başka herhangi bir kadın buna yeltense idam edilirdi. Buna rağmen Türklerde kızların da spor yapması istenir, hatta cesur, yiğit, savaşçı Türk kızları destanlarda övülürdü. Divan-ı Lügat'it Türk'te geçen "Kız birle güreşme, kısrak birle yarışma" (Çiçekli,1970: 246). "Kız ile güreşme yenilirsin, kısrak ile yarışma geçilirsin" anlamındaki bu söz Türk kadınının spordaki durumunun en güzel ispatıdır.[7]

Dede Korkut Kitabında geçen Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek hikâyesinde Türk kızlarının sporculuğuna dair örnekleri bulmak mümkündür. Hikâyeye göre Bamsı Beyrek bir geyiğin peşine

[7] Bu söz, Karahanlılar'ın Sultan Mesud için söyledikleri bir sözdür. Hakanlılardan bir kız gerdek gecesi ayağıyla dokunarak Sultan Mesud'u (Gazneli) yıktığı için söylenmiştir. (Güven, 1999: 29)

düşer ve geyiği avlar, bunu çadırından gören Pay Piçen'in kızı Banu Çiçek Hatun, yanındaki kızları Bamsı Beyrek'in yanına gitmelerini isteyerek şöyle der:" Bu kavat oğlu kavat bize erlik mi gösteriyor, varın bundan pay isteyin." Bu emri alan kızlar giderler ve Bamsı Beyrek'in vurduğu geyikten pay isterler. Bamsı Beyrek kızlara Bey oğlu Bey olduğunu söyleyerek hepsini verir. Kızlar Banu Çiçek'e geyiği getirince, Banu Çiçek bunu vuran yiğidin kim olduğunu sorar. Kızlar ismini bilmediklerini ancak yüzü peçeli bir Bey oğlu Bey olduğunu söylerler. Banu Çiçek bu yiğidin beşik kertmesi Bamsı Beyrek olduğunu anlayınca onunla haberleşmek ister ve haber salar. Çağırıldığını duyan Bamsı Beyrek Banu Çiçek'in çadırına vardığında Banu Çiçek, sanki dadısıymış gibi onu karşılar ve Banu Çiçek'le görüşmek için "beni atıcılıkta, binicilikte ve güreşte yenmelisin" der. Beyrek ve kız önce atlarla yarışırlar daha sonra ok atarlar ve sonrasında da güreşirler. Hepsinde Bamsı Beyrek galip gelince kız, kendisinin Banu Çiçek olduğunu itiraf eder ve orada nişanlanırlar. (Ergin, 1971: 59-62)

Benzeri bir olayı Marco Polo anlatmaktadır. Marco Polo yirmi yıl kadar kaldığı ve resmî görevlerde bulunduğu Çin Moğollarının Hanı Kubilay Han (1260- 1294) ile Türkistan Hanı Haydu arasında yapılan savaşı anlattıktan sonra şunları yazıyor:

"Kral Haydu'nun "Parlayan Ay" adlı bir kızı vardı. O kadar kuvvetli, o kadar sağlam vücutlu idi ki âdeta bir ejderhaya benziyordu. Kral Haydu'nun ülkesindeki bütün erkeklerle güreşir ve onları yenerdi. Babası onu evlendirmek istiyordu. Fakat o kendisinden daha az kuvvetli hiç kimseyle evlenmeyeceğini kat'i bir şekilde babasına söylemişti. Nihayet babası onu yenebilen herhangi bir erkekle evlendireceğine dair yazılı bir belge yayınladı. Bu duyuru dünyanın bilinen bütün bölgelerine yollandı. Her taraftan gelenler onunla evlenmeye çalıştılar. Şart şu idi: "Kazanan evlenecek, kaybeden ona yüz at verecekti." Bu suretle kısa zamanda Parlayan Ay'ın on bin atı oldu. Sonunda bütün masallarda olduğu gibi genç ve yakışıklı bir prens çıktı. Kendisi kudretli bir hükümdarın oğlu idi. Beraberinde çok güzel cins bin adet at getirmişti. Kral Haydu, bu prensin kendi damadı olmasını pek fazla arzu ediyordu. Kızına gizlice yenilmesini teklif etti. Fakat Parlayan Ay buna razı olmayacağını söyledi. Sarayın büyük salonu bu güreş için hazırlanmıştı.

Kral ve Kraliçe üst taraftaki yerlerini aldılar. Güreşin şartları gelen prensin çok itibarlı bir kişi olması yüzünden tekrar gözden geçirildi. Prensin yenildiği takdirde bin at vermesine karar alındı. Kraliçe ve salonda bulunan herkes prensin kazanmasını istiyordu.Fakat Parlayan Ay onu da yendi ve bin atı aldı. Kral

bu güreşten sonra kızını birçok harplere beraberinde götürdü. Harplerde hiç kimse onun kadar faydalı olamadı. Nihayet küçük hanım bir düşman atlısını seçerek, ona hücum etti ve kaldırıp götürdü." (Walsh, 1961: 26-28)

Hikâyelerde de görüldüğü gibi Türk kızı kendi bulunduğu yerde yiğitlik hususunda erkeğin bile erliğini kabul etmemekte, ondan kendi adına pay isteyerek bir bakıma meydan okumaktadır. Bunun haricinde evleneceği erkeği atıcılıkta, binicilikte ve güreşte sınamaktadır.

Türkler için spor bir tutku haline gelmiştir. Özellikle güreş oyunu tarihin en karanlık çağlarından beri Türk milletinin hem sevincine, hem hüznüne ortak olmuştur. Eski Türk devletlerinde Yuğ Törenlerinde güreşle yas dağıtılmış, düğünlerde, toylarda, mevsim bayramlarında eğlence amacıyla sevinçlere sevinç katılmıştır. Millî şairimiz Mehmet Akif Ersoy, Safahat'ın bir parçası olan Asım isimli kitapta eski köy düğünlerimizi heyecanlı bir dille anlatmaktadır. (Düzdağ, 2006: 363-364) Mehmet Akif'in bu şiirinde bir köy düğününde yapılan güreş bütün teferruatlarıyla bulmak mümkündür.[8]

Osmanlı Türklerinde levha geleneği vardı.[9] Evlerin duvarlarını hat sanatının en güzel örnekleriyle çeşitli dinî yazılar, öğüt verici şiir ve söz levhaları süslerdi. Bunun yanında ünlü komutanlarımızın, muzaffer paşaların, ünlü pehlivanların resimleri de duvarlara asılırdı.[10] Aynı zamanda kılıç, ok, yay gibi spor âletleri de barış

[8] Öğle olmaz mı cemaatle kılarlar namazı
Güleşin gümler o esnada mehib ince sazı:
Oturur belsi davullar yere şişman şişman
Perde göstermeye başlar kabalardan o zaman
Öyle inler ki zemin: kalb-i feza küt! Küt! Atar
Zurnanın tizleri dersen, yedi iklimi tutar
Şimdi hayvanlı, yayan, kız, kadın, oğlan, erkek
Kuşatır ip çekilen meydanı yüzlerce öbek
Bir taraftan da iner na-mütanahi araba
İner amma o kadar süslü ki dersin: acaba?
Şu beyaz tenteler altında birer halce mi var?
Çekilir derken ödüller, sekiz on seçme davar
bk : Ertuğrul Düzdağ, Safahat, İstanbul, Çağrı Yayınları, 2006 sf. 358-359/363-365

[9] Osmanlı'da levhalar çocuk terbiyesinden, kutlama işlerine kadar kullanılırdı. Yeni bir çift evlenince odalarının kapısına mübarek olsun anlamında "Barekellah" levhası asılırdı. Herhangi bir derde uğrayınca "Bu da geçer Ya Hu" levhası asılır, evin çocuğu yaramazlık yapınca görünecek bir yere "Edep Ya Hu" asılarak öğüt verilirdi. Hazret-i Allah'ın 99 isminden biri olan "Hafız" ism-i şerifi de "Ya Hafız" şeklinde evlerin iç kısımlarına ve ya dış kısımlarına asılarak manevî bir korunma talep edilirdi. Hatta İstanbul'un işgali sırasında hemen hemen bütün evlerin dışında " Ya Hafız" şeklinde levhaları gören İngiliz askerleri bunu büyük bir sigorta şirketinin ismi zannetmişlerdir.

[10] Kendisi de bir süre Güreş yapmış olan Atıf Kahraman, babasının güreşi sevmediğini zannettiği halde Koca Yusuf, Filiz Nurullah, Kara Ahmet ve menejerleri Doublier'in beraber çekindikleri bir fotoğrafı konsolun üzerine, aynanın önüne koymasından bahsettikten sonra bu fotoğrafın çocukluğu üzerindeki etkilerinden bahsetmiştir. (Kahraman I, 1995: 124)

zamanında duvar süsleme işini yapardı. Bu resimlerin, sözlerin Türk milletinin ruhuna tesiri olurdu. Bu gelenek, bugün gençlerin futbolcu resimlerini odalarının duvarlarına asarak, onlara hayranlıklarını ifade etmeleri gibiydi. (Kahraman I,1989: 124)

Türk güreşçilerini Avrupa'ya götürerek sayısız başarılar kazanmalarına vesile olan Hanter, Türkiye hakkında şöyle demektedir: " Türkiye'nin herhangi bir yerinde sokağa çıkıp, gelip geçenlerden yedi sekiz kişi ayırarak bir güreş takımı kurabilirdim." (Ayağ, 1983: 144) Hanter hiç süphesiz Türklerde bu cevheri görmüş ve bu cevherin pahasına inanmıştı. Zira Türklerde iki evli bir köy dahi pehlivan yetiştirirdi. Selçuklu ve Osmanlı zamanında bizzat devletin kurdurduğu güreş tekkelerinin yanında padişahlar, ağalar, beyler de pehlivan yetiştirmişlerdir. Köy ağaları gittikleri yerlere pehlivanlarını da götürürler onların galibiyetleriyle gurur duyarlardı. (Biç, 1944: 10)

Sait Halim Paşa'nın Güreş Takımı

Türk köylüsünde güreş tutkusu o dereceye gelmişti ki, Balkan köylerinde ve kasabalarında 6 kilonun üzerinde doğan bebekler imece usulüyle beslenir ve idman verdirilirdi. (Yazoğlu I, 58) Adalı Halil ve Kavasoğlu İbrahim pehlivanlar bu anlayışla yetiştirilen pehlivanlardandır. Adalı Halil doğduğu zaman 9 kilo (Köse. 1990: 41), Kavasoğlu İbrahim Pehlivan ise 8 kilo gelmiştir. (Yazoğlu I,58) Eski zamanlarda takım tutar gibi pehlivan tutulmaktaydı. Bilhassa köylerde yapılan güreşlerde güreşi kazanan pehlivan hangi köyden ise o köyün bütün halkı için bir şeref vesilesi olur, köylüler o pehlivanla gurur duyarlardı. Köylerine dönerken güreşten alınan hediye arabaların üzerine dikilerek köye dönülürdü. (Kahraman I, 1989: 13) Bununla ilgili bir olayı Kurtdereli kendi ağzından şöyle anlatmaktadır:

"Bir gün bizim köye epice uzak bir Dağıstanlı Köyü'nden o havalinin körpe pehlivanları arasındaki başaltını alarak düğünün kınalanmış burma boynuzlu alımlı salımlı koç ödülünü getirip evin avlusuna bağlayınca bütün köyün delikanlıları bizim evin önüne toplandı. Benim koç artık rastgele bir ödül olmaktan çıkmış, Kurtdere Köyü'nün diğer köylere galabesi demek oluyordu." (Ayağ, 1983: 174)

GÜREŞ VE TÜRK GÜREŞİ

Güreşin Kökeni Üzerine

Güreş sözcüğünün kökünde kür ve eş sözcüklerinin var olduğunu söyleyen İsmet Zeki Eyuboğlu, "kür" sözcüğünü göz sözcüğüyle eşleştirmiş ve kür köküne gelen eş'i de ek olarak değerlendirmiştir. Ona göre güreş, karşılıklı olarak birbirini görmek, tartmak, dengelemek anlamındadır. (Eyuboğlu, 2004:304-305) Spor tarihçilerimizden Atıf Kahraman ise kökler itibariyle Eyuboğlu'na katılmakla birlikte Divan-ı Lügat'it Türk'te geçen; " Kim kür bolsa köwez bolur" (Kabadayı olan kurumlu olur) cümlesini de delil göstererek kür sözcüğüne, Divan-ı Lügat'it Türk'teki gibi "yiğit, sarsılmaz, pek yürekli, kabadayı adam", sonrasında gelen eş'e ise arkadaş anlamını vermiştir. Güreşmek fiilini de başka biriyle yarışmak şeklinde yorumlamıştır. (Kahraman I,1989: 1)

Orhun Abideleri'nde de geçen kür kelimesinin tarihî devirler içinde çeşitli şekillerde kullanıldığını görmekteyiz. Tarihî metinlere baktığımızda kür kelimesinin âsi, hilekâr, töreden kaçan, cesur, yiğit, güçlü gibi anlamlarıyla karşılaşmaktayız. Mehmet Turgut Berbercan, "Kür Kelimesi Üzerine Yapı ve Anlam Bilgisi Yönünden Görüşler" isimli makâlesinde kür kelimesinin yukarıdaki anlamlarına değindikten sonra, güreş kelimesinin kökeniyle ilgili şöyle bir izahatta bulunmaktadır:

"Güreş, güce ve içinde barındırdığı çeşitli hileler vasıtasıyla rakibi alt etmeye dayanan bir spordur. Bu sporu yapacak kişilerde aranan özellik, güçlü ve cesur olmanın yanında, güreşin gerektirdiği hile oyunlarına vakıf olmaktır. Güreş, birbirini yenmeye çalışan cesur yürekli, aşırı kuvvetli, ancak kazanma hırsıyla oyunun kuralları içinde bulunan hilelere başvuran, birbirlerini aldatmaya ve birbirlerine güçlerinin üstünlüğünü göstermeye çalışan iki kişinin yani kür vasfına sahip iki yiğidin yarışmasıdır. Bu iki yiğidin icra ettiği eylemi, kür ismine eklenen +e ile isimden fiil yapma eki oluşturulmuş ve küre- fiiline gelen ş ile de fiilden isim yapma ekiyle türetilmiş güreş (< küreş) kelimesi ortaya çıkmıştır" (Berbercan, 2009: 181)

Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde geçen "Pehlivanlıkta hile erlikten üstündür" cümlesi de bir nebzede olsa bu açıklamayı desteklemektedir.

Güreş kelimesi çeşitli Türk topluluklarında hemen hemen aynı şekilde söylenmektedir. Türkmenlerde güreş; Azer Türklerinde güleş; Balkan Türklerinde güreş veya güleş; Tatarlarda küreş;

Kazak Türklerinde küreş; Yakut Türklerinde küres; Çuvaş Türklerinde küreş veya güreş; Özbek ve Kırgız Türklerinde kureş; Çağatay Türklerinde küreş, küleş veya küran; Kazan Türklerinde kitre, küreş, küreşü ve Kırım Türklerinde de küreş şeklinde geçmektedir. (Güven,1999: 23)

Her fizikî faaliyetin kökeninde tabiatın taklidi yatmaktadır. Güreş oyununun, dövüşmenin bir sonraki safhasında hayvanlara ait bir takım içgüdüsel hareketlerin taklidi ve tahlili sonucu ortaya çıkmış olabileceği düşünülmektedir. Nitekim güreş, birçok şekilleriyle gelişim sürecinden geçip olgunluk safhasına vardıktan sonra dahi insanlara ilham kaynağı olan boğa, at, deve ve daha sonraları kaplan, aslan, pars gibi hayvanların içgüdüsel hareketlerine dayanan boğuşmalarını, bir seyir aracı olarak ve insanlar tarafından icra edilmek suretiyle yine insanların gözleri önüne serilmesidir. (Öngel, 2001: 320)

Carl Diem, F. Leonard, E. Efleak, B. Öngel'e göre fizikî eğitim doğrudan dinî seromonilerle ilişkilidir. Carl Diem, "Dünya Spor Tarihi" isimli eserinde, her şeyin tanrıya yalvarma mimikleriyle başladığını ve daha sonra bunu selâmlama mimiklerinin takip ettiğini yazmaktadır. (Şahin, 2003:5) Ancak güreş, ilkel insanın bir takım hayatî gereksinimlerini gidermek için verdiği fizikî mücadelesinin sistemleştirilmiş bir şeklidir. İnsanın fizikî mücadele içersindeki hareketlerinin sistemleştirilmeden önceki durumunu dinî ve kosmografik temellere dayandırmak yanlıştır. Zira ilkel insanın, hayvanların içgüdüsel birtakım hareketlerini ilk olarak ibadet amacıyla değil, ihtiyaçlarını gidermek amacıyla taklit etmiş olması muhtemeldir. İnsanın birbirine karşı verdiği ilk mücadele yani Hazret-i Âdem'in (a.s) iki oğlu " Habil ve Kabil" arasında geçenler isim verilmeksizin Kur'an-ı Kerim'de Maide Suresinin 27-32. Âyetlerinde anlatılmaktadır. Kabil'in kardeşini gömmek için bir kargayı taklit etmesi 31. Âyette şöyle buyrulmaktadır: *"Nihayet Allah, ona kardeşinin ölmüş cesedini nasıl örtüp gizleyeceğini göstermek için yeri eşeleyen bir karga gönderdi. Yazıklar olsun bana! Şu karga kadar olup da kardeşimin cesedini örtmekten âciz miyim ben? dedi. Artık pişmanlık duyanlardan olmuştu."* (Maide, 5/31)

Âyet-i Kerime'den de anlaşılacağı üzere insanoğlu bir kargayı taklit ederek ölü gömmeyi öğrenmiştir. Buradan çıkarılması gereken sonuç, insanoğlunun, hayvan hareketlerini dinî bir amaç güderek değil öncelikle barınma, savunma vb. ihtiyaçlarını gidermek için taklit etmiş olacağıdır. Her türlü faaliyetin önceliği var olabilmektir ve bunu yerine getirebilmek için doğaya

ve doğadakilere karşı mücadele edilmelidir. Onun için insanların ibadet maksadıyla birtakım hayvanların hareketlerini taklit etmesi, hayatını devam ettirebilmek için verdiği mücadelenin sonunda, yani ikinci plânda ortaya çıkmaktadır.

İnsanlar zaman içinde hayvanlarla ve kendi cinsleriyle mücadeleye girmek zorunda kaldıklarında, vücutlarını ve kas kuvvetlerini kullanmayı yani güreşmeyi öğrenmişlerdir. Çağlar boyunca insanların yaşama koşulları değiştikçe faaliyet kalıpları da buna uygun olarak değişmiştir. Bir başka deyişle, insanoğlu devşirici ve avcı halk seviyesinden hayvan besleyen, toprak işleyen bir duruma yükselince insanoğlunun hareket ve biçimlerinde bir takım değişiklikler meydana gelmiştir. İnsan ruhu ve bedeni arsındaki ilişkiler ve bu ilişkilerin gelişimi beden-ruh dengesini sağlayacak ve ihtiyaçları karşılayacak ölçüde olmuştur. Bu konuda her ne kadar eski çağlara ait kalıntılar az ise de, M.Ö 4000-5000 yıllarında yaşamış bazı uygarlıkların beden eğitimi anlayışı ve uygulama biçimleri konusuyla uğraştıkları bilinmektedir. (Şahin,2003: 6)

Güreş oyunu sistemleştirilerek hayat mücadelesinin dışında dinî bir kılıfa büründükten sonra insanlar sadece totem hayvanlarının hareketlerini taklit etmekle kalmamış, aynı zamanda onların baş görünüşlerini maske olarak takmışlar, postlarına bürünmüşlerdir.

Vehbi Surname'sinden Levni'nin Çizdiği Ayı Postuna Bürünmüş Pehlivanlar

Güreş ve türleri hakkında bize ilk vesikaları sunan Çin kaynaklarından Hanname Can Çiyan Tezkiresi'nde, Türkistan Şehri'ni açıklamakta olup güreş kelimesini "Jiao çu" şeklinde iki karakter ile karşılamakta ve güreşlerin yapıldığı esnada güreşçilerin başlarında ve üzerlerinde giysilerin olduğunu vurgulamaktadır.[11] Hatta Çin kaynaklarına göre, Çin tiyatrosunun ortaya çıkışı da bununla alâkalıdır. Çin kaynaklarına göre, hayvan sembolizmine dayanan çeşitli tasvirler belli bir noktaya ulaştıktan sonra asıl Çin tiyatrosu ortaya çıkmıştır ve bunun temelinde iki kaynak vardır. Birincisi danslı temsiller, ikincisi kurban oyunlarıdır. Ki bunlardan danslı temsiller (maskeli boğa dövüşü ve güreşi) Türkler tarafından icra edilmekteyken Çinlilere

[11] http://www.tgf.gov.tr/article.php?article_id=4287 (25.09.2011)

geçmiştir. Özetle belirtmek gerekirse sistemleştirilmiş güreş oyunu, totemik ya da kült hayvanların birbirlerinden farklı davranış ve ya içgüdüsel savunu ve saldırı hareket serilerinin birleşimi üzerine taklit yoluyla bindirilmesi sonucu doğmuş ve gelişmiştir. (Öngel, 2001: 321-324) Güreşin doğuşuna sebep olan bu inanış Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde de devam etmiştir. Thomas de Chabham, XIV. yüzyılda bazı dansların köpek, merkep, kuş gibi hayvanların kılığına giren ve onları taklit eden dansçıların olduğunu yazmaktadır. Özellikle 1582 şenliğinde bu tür danslar için çok sayıda örnek vardır. Bu şenlikte ayı postuna bürünenler ve deve kılığında dans edenler de vardı. 1675 IV. Mehmet'in Edirne Şenliği'nde ise aslan, leopar, köpek, geyik kılığına bürünmüş ve bu hayvanları taklit eden dansçılar bulunmaktaydı. (Nutku, 1987: 122-123) Ayrıca Vehbi Surnamesi'nde minyatürler incelendiği zaman ayı postuna girmiş ve ayıyla güreşen insan minyatürlerini de görmek mümkündür.

Vehbi Surname'sinden Levni'nin Çizdiği Ayı Postuna Bürünmüş Pehlivanlar

Sonuç olarak söylenebilir ki, güreş oyunu ister insanoğlunun hayati ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, ister ibâdet maksadıyla olsun hayvan hareketlerinin taklidi ve tahlili sonucu ortaya çıkmıştır. Daha sonraları insanların hayat biçimleri değiştikçe, gelişim sürecinden geçmiş, çeşitli tekniklerle zenginleşmiştir.

Dünya Güreş Tarihine Kısa bir Bakış

Güreş sporuyla ilgili günümüze ulaşan belgeler kısıtlı olmakla birlikte bu belgeler, çok eski uygarlıklarda güreş sporunun olduğunu kanıtlamaktadır. Güreş sporu hakkında belgelerin az oluşu konu hakkında yapılacak araştırmaların her zaman noksan kalma ihtimalini arttırır. Değişik ülkelerde yapılan araştırmalar sonucunda güreşe dair ele geçen aksesuar ve kıyafetler ve bulundukları yerler şöyledir: Türkiye'de deri pantolonlar "kıspet"; İran'da örgülü pantolonlar; Tacikistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Kazakistan dolaylarında Lübnan pantolonları ve bazı ulusal kostümler; Moğolistan'da sadak denilen ceketler, başlık ve ağır ayakkabılar; Moldovya, Ermenistan, Gürcistan, Kazakistan, Finlandiya, İsveç, İspanya ve Eskimoların yaşadığı çevrelerde, özel kemerler. (Şahin, 2003: 5)

Güreş sporunun ilk belgeleri arasında Kaş'tan 13 km. mesafede Belenli köyünde bulunan ve M.Ö. 6. Yüzyıla ait olduğu zannedilen

mezar anıt sayılabilir. İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde yer alan bu anıtın kuzey yönünde görülen şenlik sahnesinde flüt ve lir çalan iki müzisyen ve çıplak güreşçiler yer almaktadır. Bu mezar anıtı M.Ö 6. Yüzyılın yarısında ölmüş Likyalı bir beye aittir. (Yazoğlu I, 30)

Güreş sporuna dair ilkler arasında ve en teferruatlı sayılabilecek belgeler, M.Ö 3000 yıllarında Nil yakınındaki Ben-i Hasan Mabedi'nin duvarlarına yapılmış resimlerdir. (Yazoğlu I, 24) Ben-i Hasan Mabedi'nin duvarlarında bulunan bu güreş tasvirlerinden anladığımıza göre, bu güreşleri askerler yapmakta ve güreşler her zaman bir kural dâhilinde gerçekleşmektedir.

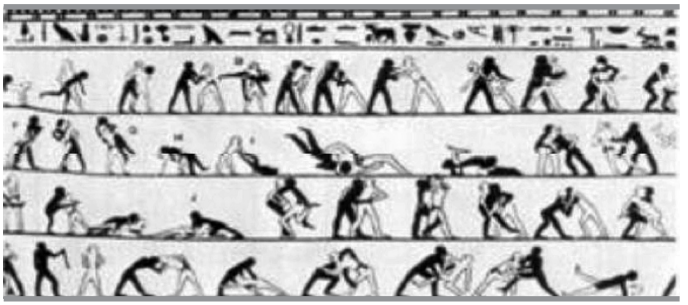

Ben-i Hasan Mabedi'ndeki Güreş Resimlerinden Bir Parça

Resimler pasif güreş, çeşitli tutuş, atak ve karşı atak çalışmalarının tasvirlerini içermektedir. Resimler aynı zamanda rakibi yere fırlatma, yerde güreşme, sırt üstü pozisyona getirme ve köprü kurma gibi çabaları da göstermektedir. Bu resimlerde gördüğümüz 400 tutuş pozisyonundan 45 tanesi yerde uygulanmaktaydı. Yerde güreş en az ve ayakta yapılan güreşin devamını sağlamak için kullanılan tarzdı. Öte yandan III. Ramses tapınağında bulunan güreş resimleri uluslararası güreş müsabakalarını tasvir etmekte ve Mısırlılar her zaman kazananlar olarak gösterilmektedir. Resimlerde bulunan Suriyeli ve Nubianlı güreşçilere karşı resimlerin altındaki yazılarda kötü sözler söylenmektedir. Ptahotep ve Tefu mezarlarındaki duvar resimlerinde ise mükemmel tutuş teknikleri ve çalışan çocuklar görülmektedir. Bunların yanında yine Mısır'da 60 çeşit mantıklı, metotlu, sıralı ve basitten başlayıp karmaşığa doğru giden tutuşlar resmedilmektedir. M.Ö. 2600 yıllarına ait bir Sümer tapınağının kazılarında bulunan bronz bir eserde iki çıplak güreşçinin karşılıklı olarak birbirlerinin kuşaklarından tuttukları ve yenişmeye çalıştıkları görülmektedir. Yine Sümerliler dönemine ait Nippur'da çıkarılmış olan ve Berlin müzesinde sergilenen Sümer tabletlerinde " Kuvvetli erler karşılıklı olarak güçlerini belirten bir mücadeleye girişti" yazmaktadır. Bu ifadenin çıkış noktasının güreş olduğu zannedilmektedir. Aynı zamanda savaş ve mücadele tanımlarının bol olduğu Gılgamış destanında Sümerliler'de güreşin var olduğunu ve bir mücadele sporu olarak sık başvurulduğunu öğrenmekteyiz.

Arkeolojik ve antropolojik kazılar göstermektedir ki Mısır güreşi, Sümer güreşinden büyük ölçüde etkilenmiştir. Ancak, Mısırlılar tamamıyla Sümer güreşini kullanmamışlardır. Çünkü Kahire Müzesi'ndeki Mısır güreş resimlerinde Sümer güreş tutuşlarından farklı güreş tutuşları bulunmaktadır. M.Ö. 2000 ve 1200 yılları arasında Hindistan'ın İndus ve Ganj Nehri vadileri arasında çok parlak bir medeniyet teşekkül etmiştir. Bu medeniyete dair bilgiler Hinduizm'in kutsal kitabı Veda'da[12] ve Sanskritçe destan Mahabharat'ta yer almaktadır. Veda'nın ilk bölümü olan aynı zamanda dünyanın en eski kutsal metni olarak bilinen Rigveda, güreşi iyi bir karakter ve fizikî güç geliştirmek için iyi bir egzersiz olarak tavsiye etmektedir. Yine Purana'daki mitolojik hikâyelerde güreş, vücut tutuşları ve ayak kilitlerine dayanan mükemmel bir savaş sanatı olarak değerlendirilmektedir. (Şahin, 2003: 5-8)

M.Ö. 2000 yıllarında Anadolu'ya göç ederek yerli Hatti Beylikleri üzerinde hâkimiyet kurdukları bilinen Hititler, güneş tanrısı Teşup şerefine düzenledikleri şenliklerinde iki tekerlekli arabalarla yarışırlardı. Bu yarışmalarda birinci gelene Hitit kızları tarafından tapınakta kutsanmış biradan dökülür, üzerlerine çiçekler serpilir ve hep birlikte şarkılar söylenirdi. Yine bu şenlikler esnasında güreşler, kılıç oyunları ve at yarışları tertip edilirdi.
(Güven,1999: 62)

Yunanlılar tarafından M.Ö. 776 yılında Yunanistan'ın Peloponnes Yarımadası'nın Güneybatısındaki Eski Olimpia'da, aralıksız olarak 1200 sene devam eden Olimpiyatlar önce kültür ağırlıklıyken daha sonra spor oyunları ağırlıklı olmaya başlamıştır. Bu Olimpiyatlarda sadece erkekler yarışırdı. Çıplak yarışan sporcuları, kadınların izlemesi yasaktı.[13] Eski Olimpiyat oyunlarının On Sekizincisi olan ve M.Ö. 704'te düzenlenen oyunlarda Olimpiyat oyunlarına güreşte dâhil edilmiştir. Bu Grek güreşinin yumuşak bir zeminde yağlı olarak yapıldığı ve iki kategoriye ayrıldığı tespit edilmiştir. Birincisi "Pancrat" adını taşımakta ve galip gelmek için her türlü mücadeleye izin verilmektedir. Bu güreşin, bugünkü cath ve pankreas türü güreşlerinatası olduğu sanılmaktadır. İkinci kategori "Pentatlon" adı verilen güreştir ki bu güreş, çiftli değil

[12] Aryan din edebiyatının tamamını içine alan bir terimdir. Hinduizm dinine inananlar için kutsaldırlar ve yine bu dine inananlar için açığa çıkmış bilgidirler. Veda kelimesi bilgi mânâsına gelir ve İngilizce farkında olmak anlamına gelen wit sözcüğüyle aynı kökene sahiptir. Birçok Hindu, Vedaların yaratılışın başından beri var olduğuna inanır. Vedaların en yeni bölümleri yaklaşık M.Ö. 500 senesi civarında ortaya çıkmışken, en eski metin (RigVeda) yaklaşık M.Ö. 1500 yıllarına aittir. Fakat birçok Hint bilimciye göre metinler yazılmadan önce uzunca bir süre devam eden bir sözel gelenek mevcuttu. http://tr.wikipedia.org/wiki/Vedalar (22.09.11)

[13] http://www.sporbilim.com/?s=detay&id=174 (22.09.11)

beşli olarak kaldırma ve vurma tarzında yapılmaktaydı. Birbirini tutan güreşçiler rakibini üç defa havaya kaldırıp yere vurduğu zaman galip sayılırdı. M.Ö. 520 yılında 32 müsabakayı tuşla kazanan ve 6 defa Olimpiyat şampiyonu olan Milolu Croton'un adı tarihe geçmiştir.

Güreşle ilgili tarih öncesinden günümüze gelen diğer eserlerden biri de Berlin Bergama Müzesi'nde bulunan ve M.Ö 520 tarihiyle kayıtlanan bir tabaktır. Bu tabakta güreş okulundaki çalışmalar tasvir edilmektedir. Tüm bunların yanında ünlü şair Homeros, İlyada isimli destanında Telamon'un oğlu Eas ile Odysseus'un mücadelelerini silâhla değil güreşerek yaptıklarını ve Eas'ın yenilerek çıldırdığını yazmaktadır. (Yazoğlu I, 24)

Kısaca Türk Güreş Tarihi

Türklerde avcılık, okçuluk ve binicilikten sonra şüphesiz en çok yapılan spor türü güreştir. Türklerin göçebe yılları boyunca, diğer konularda olduğu gibi, güreş konusunda da pek az bilgi ve belgeye rastlanmaktadır. Ancak Koryakların tahtadan yaptıkları süs eşyalarının üzerinde güreşçi figürlerinin bulunmasına bakılırsa, güreşin ne kadar eski bir spor olduğu anlaşılabilir. Öyle görülüyor ki M.Ö. 13. yy.da yaşamış Hiyung-Nu Türkleri'nde güreş, en yaygın mücadele sporuydu. Sümerlerde de güreşin yaygın olduğu ve hatta yılın belli dönemlerinde güreş bayramları yapıldığı tarihi buluntularla kanıtlanmıştır. [14] Türkler, M.Ö 6. Yüzyılda "Alplik" anlayışını geliştirmeye başladılar. Sibirya'da yapılan kazılarda, Ordus'ta bulunan tunç bir levha üzerinde Pi-Yung Alplik teşkilâtına üye iki kişinin güreş tutan resmine rastlanmaktadır. Yine 6. Yüzyıldan kalma kaya resimlerinde de çeşitli atlı oyunlar ve ok atan Kırgız Alplerinin resimleri görülmektedir. (Güven, 1999: 22)

Sinoloji profesörü D.W. Eberhard, Han Hanedanı dönemindeki Çin kaynaklarının güreşle ilgili bilgiler verdiğini ve bu kaynaklarda güreşin toslaşma işaretiyle gösterildiğini söylemektedir. Güreşlerin yapıldığı zamana dair de bilgi veren Eberhard, bu güreşlerin Türkistan'ın (Yen-Çi) ülkesinde yeni yılın ilk gününde yapıldığını ve bunlara ilâveten öküz, at ve deve gibi hayvanlarında güreştirildiğini yazmaktadır.

Türklerin yılbaşı olarak kutladıkları 9 Mart (M. 22 Mart) yani Nevruz, doğanın yeniden canlanışı anlamını taşımaktaydı. Türkler, Nevruz gününde doğanın dirilişine bir sevinç ifadesi olarak çeşitli eğlenceler ve spor müsabakaları düzenlerlerdi. Ancak Türkler bu eğlence ve müsabakaları sadece Nevruzda değil evlenme

[14] http://sem.osmaniye-gsim.gov.tr/HaberGoster.aspx?HaberControlID=20 (13.09.11)

toylarında, zafer şölenlerinde, ölüm törenleri gibi her türlü faaliyetlerinde güreşirlerdi. (Kahraman I,1989: 2-3)

Batıya doğru gelen Hunlar ve onların bir kolu olan Avarlar, Peçenekler'de spor eğitimi çocukluktan başlamaktaydı. İskit Türkleri ve Batı Türkleri sıkı bir teşkilât içinde bulunurdu. At üstünde doğan ve at üstünde ölen bu kavimlerinin mezarlarından çıkan spor avadanlıkları, bu kavimlerin beden eğitimi ile uğraştıklarını göstermektedir. (Yazoğlu I, 30)

Güreşin Türk milletinde yüzyıllar boyunca var olduğunun en büyük ispatı Oğuz, Manas ve Dede Korkut gibi destanlarımızda bu spordan söz edilmesidir.

Oğuz Kağan Destanı'nda güreşle ilgili şunlar geçmektedir:

"Ey oğullar ben çok yaşadım.

Çok savaşlar gördüm.

Çok ok attım.

Çok ata bindim.

Çok güreştim.

Düşmanlarımı ağlattım.

Dostlarımı güldürdüm. (Yazoğlu I,26)

Manas Destanı'nın Bok-Murun Hikâyesinde, Manas'ın Nogay Han ile yaptığı güreş şu şekilde ifade edilmektedir: *"Pehlivanlar pehlivanı Koşay Han Manas'ın deri kısbetini giyerek ihtiyar hâli ile Yolay Han'la güreşir. Tanrı artık Koşay'a kuvvet vermiştir. Onun damarlarında Tanrı'nın kuvveti dolaşmaya başlamıştır. Tuttuğu gibi Yolay'ı yere vurur ve yener."* (Güven, 1999: 26)

Dede Korkut Kitabında Trabzon Tekfurunun kızını almak için meydan okuyan Kantura'nın hikâyesi ise şöyle anlatılır:

"Kâfirin hudut boyuna eriştiler ve çadır diktiler. Koşucu, atını koşturup Kan Tura'lı gürzünü göğe atar, inip yere düşmeden kavrıyor tutar...

Hey kırk işüm, kırk yoldaşım

Yüğrük olsa yarışsam

Güçlü olsa güreşsem

Hak Teâlâ inayet eylese

Üç canavarı öldürsem

Güzeller serveri sarı elbiseli Selcen Hatun'u alsam

Babamın evine dönsem

Hey kırk eşim, kırk arkadaşım

Kırkınıza kurban olsun benim başım." diye söylüyordu. (Ergin, 1971: 139)

Yusuf Has Hacip tarafından 1069-1070 yılları arasında yazılan, Karahanlı ve İslâmî dönem Türk edebiyatının ilk eseri olan Kutadgu Bilig'de güreş kelimesi kötülüklerle mücadele anlamında kullanılmıştır.

1072 ve 1074 yılları arasında Büyük Türk edibi Kaşgarlı Mahmud tarafından kaleme alınan ve Türk halk şiirinin bugüne kadar gelen en eski örneklerini gördüğümüz Divan-ı Lügat'it-Türk'te de güreş kelimesinin geçtiğini ve kış ile yaz arasında güreş yapıldığını görmekteyiz. (Gürgendereli, 2006: 8)

Selçuklular zamanında da güreşe ve güreşçiye önem verilmiş, Konya da Güreş Tekkesi açılmıştır. Bu tekkenin kalıntıları zamanımıza kadar gelmiştir. Bunlardan biri "Gıldanlı Baba Türbesi'nde" Mesud Koman tarafından bulunan ve Ankara getirilerek Etnoğrafya Müzesi'ne konulan "pehlivan taşı"dır. Hâlen etnoğrafya müzesinin deposunda bulunan taş Ankara'ya geldikten sonra iki parçaya ayrılmıştır. Taşın üzerinde Mesud Koman'ın okuduğu yazı şöyledir: " Cihan aferin beher hâli başed hilâfet güzin" ve tutulacak yerinde "pehlivan" yazmaktadır.

Selçuklular döneminden günümüze kalan diğer önemli üç belge ise, "Tuhfe-i Mübarizi" isimli tıp, "Hülâsa" isimli okçuluk ve "Riyazet-i Hal" isimli binicilik kitablarıdır. Tuhfe-i Mübarizi'nin ikinci faslında güreşin de aralarında bulunduğu pek çok sporun faydalarından ve yapılışından bahsetmektedir. Aynı zamanda Selçuklu Sultanları pehlivan kelimesini hükümdar sıfatı olarak ve savaş kahramanları için kullanmışlardır. (Kahraman, 1995: 105-113)

Osmanlı döneminde de, Selçuklu döneminde olduğu gibi güreş tekkeleri kurulmuştur. İlk olarak Bursa'da inşa edilen tekkenin ne zaman kurulduğuna dair kesin bir bilgi mevcut değilse de, Orhan Gâzi zamanında (1326-1360) kurulduğu zannedilmektedir. İkinci güreş tekkesi ise Sultan Murat Hüdavendigâr zamanında (1363-1389) bizzat devlet tarafından yapılmıştır, yani miridir. Bunlardan başka Fatih döneminde İstanbul'da iki tane ve

Manisa'da da bir tane Güreş Tekkesi yapıldığını çeşitli kaynaklardan öğrenmekteyiz. (Kahraman, 1995: 189-190)

Osmanlı dönemi yazılı belgelerinde pehlivanlığı konu edilen ilk Osmanlı padişahı I. Murat'tır. Şair Ahmedi "Tevarih-i Mülûk-ı Ali Osman" isimli eserinde Sultandan "Nevcivan idi hem nev pehlivan" diye bahsetmektedir. Osmanlı'da şehzadelerin çoğu güreşi sevmekte ve bizzat güreş yapmaktaydılar. Yıldırım Beyazıd'ın oğlu Çelebi Mehmet, bu özelliğinden dolayı "Güreşçi Çelebi" diye anılmıştır. Sultan Dördüncü Murad, padişahlık dönemi de dâhil, kispet giyip güreşmiştir. Sultan Abdülaziz'in de güreş sevgisi aşırı derecedeydi.

Fatih döneminde bazı kaynaklardan öğrendiğimize göre Saray, Birun (dış) ve Enderun (iç) olarak iki bölümde toplanmıştı. Birun, sarayın dış halkı olup çeşitli milletlerden toplanmış sanatkâr ve sporculardan oluşmaktaydı. Sanat erbab-ı ayrı ayrı koğuşlarda toplanmış olduğu için olacak ki, bunlara "cemaat" denilmiştir. Cemaat-ı şahinciyan, cemaat-ı ulufeciyan, cemaat-ı gureba gibi sınıfları bulunmaktaydı. Bu sınıflar içersinde ayrıca sporcuların toplandığı bir cemaat yoktur. Fakat, cemaat-ı bevvabin arasında okçu ve duacıların bulunması pehlivanların da bulunabileceği düşüncesini güçlendirmektedir.

Güreşçilerin sarayda ilk defa ve "Cemaat-ı küştigiran" adında bir bölük hâlinde bulunması II. Beyazıd dönemine rastlamaktadır. Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde Enderun'da güreşçiler bulunmuştur. Fakat daha sonraları IV. Murat'ın kurdurduğu seferli koğuşuna kadar, Enderunda pehlivanların varlığı hakkında bir bilgiye rastlanmamaktadır. II. Mahmut döneminde Enderun koğuşlarının personel sayılarının azaltılmasıyla birçok pehlivan taşraya çıkartıldı. Bu devirden sonra da Sultan Abdülaziz Han dönemine kadar, Osmanlı saraylarında bulundurulmadı.

Sultan Abdülaziz Han tam bir güreş sevdalısıydı. Hatta o devirde ülkedeki siyasî ve ekonomik bozukluklar konusunda onu eleştirmek isteyenler, onun güreş tutkusundan dem vururlar. Zamanında Anadolu ve Rumeli'deki pehlivanlar İstanbul'a toplanmış, Ihlamur Kasrı'nda Saya Ocağı tesislerinde yatar kalkar idman yapar olmuşlardı.

Sultan Abdülaziz'den sonra tahta 93 günlüğüne çıkan V. Murat döneminde pehlivanların durumuyla ilgili elimizde bilgi yoktur. Ancak daha sonra tahta geçen Sultan II. Abdülhamid Han zamanında pehlivanların durumu, Sultan Abdülaziz'de olduğu

gibi parlak değildir. (Kahraman, 1995: 125-138) Çünkü Abdülhamid Han, Sultan Abdülaziz'in bazı reformcu paşalar tarafından Cezayirli Mustafa Pehlivan'a öldürtülmüş olduğuna inandığından, güreşe ve pehlivanlara olumlu bakmamıştı. (Ateş, 2005: 154) Ancak Sultan Abdülhamid Han'ın bu tutumu spora düşmanlığından değildi, çünkü kendisinin de sporcu bir kişiliği vardı. Çok iyi ata biner, yüzer ve silâh kullanırdı.

II. Meşrutiyete kadar Sultan II. Abdülhamid döneminde İstanbul ve dolaylarında toplantı yapmak yasaklanmıştı. Bu yüzden, güreş yapmak da izne bağlıydı. Bununla birlikte Sultan Abdülhamid Han, 1900 yılı Ramazanında Beyoğlu'na gelen bir sirkte Türk pehlivanların da katılacağı güreşe izin vermiştir. Bundan sonra II. Meşrutiyet'e kadar pehlivanların durumu hakkında bilgimiz bulunmamaktadır. (Kahraman, 1995: 173) Balkan Savaş'ı ve sonrası savaş dönemlerinde güreş topladığı ilgiyi yitirmiş, birçok pehlivanımız savaş sırasında şehit olmuştur. Dolayısıyla savaş dönemlerinde büyük ün kazanan pehlivan çıkmamıştır.

Görüldüğü gibi Türk tarihinin hemen hemen bütün evrelerinde güreş sadece halk tarafından değil padişah, vezir gibi devletin ekâbirini tarafından da sevilmiş ve pehlivanlara değer verilmiştir.

Pehlivanlığın Vasfı "Alplik"

Selçuklular ve Osmanlılar Oğuz törelerine uygun bir şekilde yaşadılar. Her ne kadar terminolojisinde bazı değişiklikler olsa da cirit, okçuluk, binicilik hep Oğuz töresine uygun bir şekilde yapıldı. Selçuklular zamanında ve Osmanlı'nın özellikle ilk dönemlerinde güreşte başarılı olanlara "Alp" denilmekteydi. (Güven, 1999: 25) Çünkü Türklerde kahramanlık, yiğitlik, savaşçılık, iyi ahlâk, temiz huyluluk gibi güzel hasletleri bir bünyede cem etmek sadece İslâmiyet sonrasında değil İslâmiyet öncesinde de Türk toplumu içerisinde rağbet gören faziletlilik vasıflarıydı. İslâm sonrasında pehlivan diye anılan insan tipi, İslâmiyet öncesinde de hem ahlâkî meziyetleri hem de kahramanlıklarıyla bilinen "alp" tipinin karşılığıdır.

Türklerin Alplik geleneğinin daha sonraki yüzyıllarda pehlivanlık olarak devam ettiğinin en güzel örneğini Osmanlı'nın ilk dönem şairlerinden Aşık Paşa'da görmekteyiz. Âşık Paşa (d.1272-ö.1332) Selçuklu kültürüyle yetişmiş ve Mısır'da öğrenim görmüş olmasına rağmen, Türklük vasfını benimsemiş ve Türkçe tasavvufi şiirler yazmıştır. Büyük ihtimalle Âşık Paşa, bunun bir tezahürü olarak 1329 yılında tamamladığı on bin beyitlik Garipname isimli eserinde bir defa olsun Farsça pehlivan kelimesini kullanmamış,

bunun yerine "Alp" kelimesini kullanarak Türkçe kullanmaya itina göstermiştir. Aynı zamanda Aşık paşa, Garipnamesinde alpliğin dokuz şartıyla birlikte (muhkem yürek, kuvvet, gayret, hüner, ona layık at, ok ve yay, kılıç, süngü ve yar) dan bahsederek alp tipinin nasıl olması gerektiğini tasvir etmiştir.

Kâni ol kim ister alplık adını
Almak ister düşmeninden dadını

Düşmeni kahreyleyip basmak diler
Başını at yanına asmak diler

Gelsün işitsün ki alplık ne imiş
Alpların sermayesi nice imiş.

İdeyim bir bir sana ahvâlini
Kim bilesin Alperenler halini. (Karaman,1995: 23-115)

Âşık Paşa bu şekilde devam eden Alplik tasvirinde bazen alperen ismine de yer vermektedir. Bunun anlamı ise şudur: Türkler İslâmiyet'i kabul etmeden önce alplik iki aşamadan geçmiştir.

Birinci aşama Türklerin Mani ve Buda dinlerini kabul etmeden önceki dönemdir ki, bu aşamada bir alp tamamıyla maddî ve mânevî bir takım verilere kavuşacağını düşünerek savaşmıştır. Maddî veriler savaşta kazandığı ganimetler, mânevî veriler ise "alp" adını alarak önce çevresi tarafından, sonra da Tanrı tarafından makbul bir insan olarak saygınlık kazanmaktır. Bu inançtan dolayı "alpler", Tanrı huzuruna vardığında alp olduklarını kanıtlayabilmek adına silâhları ve atlarıyla beraber gömülürdü.

İkinci aşama, Türklerin Mani ve Buda gibi dinlerin mistik etkisine girmesidir. Bu dinlere göre insanoğlu şiddetten tamamen uzak kalmalı, insan ve hayvanlara zarar vermemelidir. Aynı zamanda dünyada çekilen bütün ızdırapların başlıca sebebi daha iyi şartlar altında yaşamak arzusu ve bu uğurda insanda meydana gelen hırstır. Eğer bir insanda bu heves ve hırs olmazsa huzur içinde yaşanır ve ölümle de bütün sıkıntılar biter. İşte bu inanç hayattayken ve öldükten sonra bir takım beklentilerle hareket eden alp tipinin dünya görüşüne tersti. Bu yüzden Alpler ve alplik müessesi tamamen yıkılmaya yüz tutmuştu.

Üçüncü aşama ise, Türklerin İslâmiyet ile tanışmalarıdır. Bu aşamada Alpler yine eski kimliklerine kavuşmuşlardır. Çünkü İslâmiyet, İlâ'i Kelimetullah için yapılan savaşlara "cihat" demekte ve bu savaşları öğütlemekle kalmayıp bu savaşlardan dönenlere "gâzi", can verenlere ise "şehit"lik gibi iki güzel makam vaat etmekteydi. İşte bu dönemden sonra Alpler "Alp-gâzi" ya da

"Alp-eren" ünvanını almışlardır. (Karaman, 1995:2-5)

İlk örneğini Divan-ı Lügat'it Türk'te gördüğümüz "Alperen" kelimesi şu şekilde geçmektedir:

Alp ereni udhurdım

Boynın anıng kadhırdım

Altun kümüs yudhurdım

Süsi kalın kim öter.

(Yiğit erleri seçtim, boynun onun büktürdüm, Altın gümüş ganimet aldım, askeri kalabalık kim geçer.) (Çiçekli,1970:132)

Alp kelimesinin eski dönemlerde pehlivan kelimesinin yerine kullanıldığının bir başka örneği, XV. yüzyıla ait Hacı Bektaş Velâyetnamesi'dir. "… Ululaın adına ay doğmuş alp dirler, bunlar oğuz ata isimleridür ve hem alp dimek Oğuz dilinde pehlevan dimekdür." (Güven, 1999: 28)

Tarihî belgelerde de görüldüğü gibi Türklerde bir savaş geleneği olan alplik İslâmiyet sonrasında da devam etmesinin yanında, pehlivan ismiyle de karşılanmıştır. Alp tipi Türk destanlarında da olağanüstü bir takım hallerle yüceltilmiştir ve sanatkârların oluşturduğu kompozisyonların baş unsuru olmuştur. Şüphesiz bütün bunlar alp tipinin Türklerdeki saygınlığını göstermektedir.

Türklerde Pehlivanlık Kavramı

Selçuklular Orta Asya Türk kültürünü, Fars kültürünü ve İslâm'ın kaidelerini birleştirerek yeni bir Selçuklu kültürü meydana getirmişlerdir. Güreş de bu kültür dairesi içinde bir takım değişikliklere uğramış ve eski gelenek yerine Farsların zorhanelerinde uyguladıkları kurallar uygulanmaya başlanmıştır. Bunun sonucu olarak güreş tekkeleri açılmış güreşçiye "pehlivan" güreşe de "küşti" denilmiştir. (Kahraman, 1995: 105)

Pehlivan, Farsça bir kelime olup Burhan-ı Katı'da; yürekli, cesur, zabit, vali, iri vücutlu ve doğru sözlü kimseye de pehlivan denildiği yazılmaktadır. (Kahraman, 1995: 113) Mehmet Kanar, bu anlamlara bir ifade kullanıldıktan sonra ilâveten kaba konuşan, kaba saba anlamı da vermiştir. (Kanar, 2008:2008) Pehlivan sözcüğünün etimolojisi hakkında çeşitli görüşler mevcuttur. İsmet Zeki Eyuboğlu'na göre pehlivan kelimesinin kökeni, il anlamındaki pehlev kelimesi ve -van (bân) ekinin birleşmesiyle oluşmuş "pehlevan"dır. Ki ilde bekçilik koruyuculuk eden kimse ve anlam genişlemesi yoluyla da ili koruyan, savaşçı, bekçi anlamına gelmektedir. Daha sonraları böyle görevlerde bulunanlar iri

vücutlu olduğu için üstün güçlü anlamında pehlevan sözcüğü kullanılmaya başlanmıştır. (Eyuboğlu, 2004: 552) Refik Halit Karay, pehlivan sözcüğünün vücudun iki yanı anlamındaki Farsça "pehlu" sözcüğünden gelmiş olabileceğini yazdıktan sonra, pehlivan kelimesinin kökeniyle ilgili efsaneyi bir hatırasında şöyle aktarmaktadır: Mektebimizde Farsça hocamıza sormuştum:

"Pehlivan kelimesinin aslı nerden gelir?
Hocamız bu lisana vukufiyle meşhurdu. Bir an tereddüt etti ve sonra cevap verdi: Kafkas ellerinde "Pehli" diye bir yer vardır, oraya nisbetle "pehlivan" denilmiştir. En büyük pehlivanlar bu memlekette yetişirdi." (Ayağ, 1983:143)

Selçuklular zamanında Pehlivan kelimesi, güreşçiler ve daha çok savaşta kahramanlık gösterenler için kullanılmıştır. Kahramanlar için kullanılmış olduğunu gösteren bir örnek Sultan Mesud'un yaptırmaya başladığı, ancak ölümüyle II. Kılıçarslan zamanında bitirilen Aksaray Ulu Cami minberindeki kitâbedir. Kitâbe de şunlar yazmaktadır: " İmad el halife şeref ül mülük vel selâtin nasır cüyuş el müslimin kat'ül kefereti vel müşrikin imad el gur Pehlivan el Rum vel Ermen"

Başka bir örnekte, İbni Bibi'nin Mübarizüddin Çavlı için bu sıfatı kullanmasıdır. Sultan 1. Alâeddin Keykubat döneminde Mübarizüddin Çavlı Diyarbakır'a bağlı Kâhta kalesini zaptedip zafer müjdesini vermek için gönderdiği mektuba sultanın cevabını anlatırken şu şekilde bir cümle kullanmıştır: "Sultan, Kâhta'nın muhafızlığını hassa kullarından birine havale etti ve pehlivan'ın cevabını bir muhafızla yolladı."[15] Bu cümlede İbni Bibi'nin Mübarizüddin Çavlı'nın ismini anmadan bunun yerine sadece pehlivan demesi, Mübarizüddin Çavlı'yı yüceltmek için kullanılmış bir sıfattan başka bir şey değildir.

Bunların dışında Ahmet Şikari, Karamanoğlu Mehmet Bey'in babası Karaman Bey'i anlatırken, onun meclisinde oturanları "Ez-in canib Karaman iki yüz yirmi sekiz demir kuşaklı pehlivanlar" olarak tanımlar.[16]

Osmanlı'nın ilk dönem edipleri de pehlivan kelimesini Selçuklu da olduğu gibi savaş kahramanları için kullanmıştır. Ahmedi, "Dastan-ı Tevarih-i Mülûk-ı Al-i Osman" isimli eserinde, Sultan I. Murat'ın kişiliğinden bahsederken şu mısraları kaleme almıştır:

---

15 İbni Bibi, Anadolu Selçuklu Devleti Tarihi, Çb. M. Nuri Gençosman, Ankara, 1941,s.112
16 Ahmet Şikari Karaman Tarihi, yazma, yk.26.a (Milli Kütüphane, Yz. A. 4771)

Vardı anda kuvvet ü tab ü tüvan
Nev-cüvan idi vü hem nev- pehlüvan
Ol bahadırlıkta ki maruf idi
Hem gazaya himmeti masruf idi.

Enveri, " Düsturname-i Enveri" isimli eserinde Cengiz Han'ın babasını anlatırken şöyle demektedir:

Anda bir cenni yiğidi Pehlivan
Vardı bir kızı sevdi nâgehan.

Enveri, Osmanlıları anlatırken Ertuğrul Bey için, Ankara savaşında düşmanın bile hayranlığını kazanmış Osmanlı kumandanı Baltaoğlu İlyas Bey için ve Aydınoğulları'nın savaşlarını anlatırken savaş kahramanları için pehlivan kelimesini kullanmıştır. (Kahraman, 1995: 113-117)

Neşri'de II. Beyazıd'a sunduğu "Kitab-ı Cihannüma " isimli tarihinde Ertuğrul Gâzi'nin cesur, sözünün eri, pehlivan ve haddinden fazla güçlü olduğunu şu beyit ile bildirmektedir:

"Nevcivan, merd ü dilir ü pehlevan
Daşt gayet kuvvet ü tab ü tüvan" (Kahraman, 1995: 18)

Osmanlı'da pehlivan kelimesi savaş kahramanlarını ve güreşçileri anlatmanın yanında usta atıcılar, gürzcüler ve avcılar için de kullanılmıştır. Atıcılar için kullanımının bir örneğini Bahtiyarzâde Hasan Çelebi'nin Kavsnamesi "Risale-i Bahtiyarzâde" isimli eserinde görmekteyiz. Bahtiyarzâde, Şeyh Şüca'yı anlatırken şunları söylemektedir:

"ve ba'de bir pehlivan dahi zahir oldı ki anın adı takye-ci kulı demekle marufdur. Bursalı Şüca dirler idi. Ol dahi uzun boylı, saruşın ve çok zaman küştigirlik (güreşçilik) ider idi ve eyü pehlivan idi. Güreşçilere şeyhlik yerine oturmuş idi..."[17]

Hasan Çelebi burada birinci pehlivan kelimesini Şüca'nın atıcılığı için, ikincisini ise güreşçiliği için kullanmıştır. Fakat dikkat edilmesi gereken konu şudur ki Bahtiyarzâde Hasan, her atıcıya pehlivan demektedir. Zira atıcılıkta kendisini geçmiş olan Tozkoparan İskender'i anarken ona pehlivan demekte, Şüca'nın ise sadece ismini anmaktadır. Hasan Çelebi'nin Tozkoparan İskender'e pehlivan sıfatını kendisini geçtiği için mi yoksa güreşçi bir yiğit olduğu için mi layık gördüğü hususunda Atıf Kahraman

[17] Hasan Çelebi'nin bu eseri İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi yazmalar bölümünde no. 6923'te kayıtlıdır

şunları söylemektedir:

"Selçukiler zamanında kahramanlık gösteren savaşçılara, üstün başarı kazanan atıcı, güreşçi, gürzcülere pehlivan denildiği gibi bu sıfatın 16 ncı yüzyıl başlarında da yalnız sporcular için (atıcı, güreşçi ve gürzcü) kullanılmış olmasıdır. Pehlivan deyimin bu anlamda kullanılışı II. Mahmud çağını sonuna kadar süre gelmiştir. Tanzimattan sonra Batılılaşma yolundaki çabalar ve özentiler dolayısıyla yalnız güreşçiler için kullanılmıştır.

Çağımızda bile halkımızın karakucak ve yağlı güreş yapan güreşçilerde orta boydan yukarı güreşenlere "pehlivan" sıfatını layık görmesi, bu düşüncemizin doğru olduğunu kanıtlar. Yaşı küçük ve vücut yapısı ufak olan güreşçilere pehlivan denilmesi hâlâ yadırganır." (Kahraman, 1995: 117-119)

Osmanlı'da Pehlivan kelimesinin avcılık için kullanıma güzel bir örnek ise Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde IV. Murat'ın vahşi bir keçiyi avlamasını anlatırken şunları söylemesidir: *"Kayseri'den kalkıp Develi Karahisar Dağlarından geçerken bir vahşi keçi görüp, üzerine şimşek gibi at sürüp, mübarek ellerinde olan kirman mızrağına benzeyen bir ibşir mızrağı ile keçiye yetişip, ister istemez o keçiyi mızrak ile vurunca, iplik ipekten geçer gibi bir anda geçip, şahin gibi avını alıp kesti. Bütün vezirlere o kurbandan hisse verdi. Asker, o dağlara at sürüp yükseldiğini görünce, parmakları ağızlarında kaldı. Doğrusu pehlivanlıktır."* (Ayağ, 1983: 84-85)

Genel olarak Türklerde pehlivanlık güç, yüreklilik, mertlik, centilmenlik ve güçlü bir yapı gibi bir takım özelliklerin genel adıdır ve bu yüzden pehlivanlara toplum tarafından değer verilmiştir. Türklerde her isteyen pehlivan ünvanını alamazdı. Bunun için rakiplerini yenmesinin yanında ustaların ve hakemlerin de oy birliğini alması gerekmekteydi. Türkmenlerde güreş geleneği incelendiği zaman pehlivan ünvanının şu şekilde verildiği görülmektedir. *"Türkmenler arasında düğün, doğum veya yeni bir çadırın kurulması dolayısıyla yapılan şenliklerde güreşler, yarışmalar ve at koşuları tertip olunur. Güreşleri daima topluluğun en yaşlısı olan şahıs hakem sıfatıyla idare eder. Birbiri ile güreşecek olanları seçerken aynı ağırlıkta olmalarına önem verir. Hakem güreşin galibine renkli veya mendil büyüklüğünde beyaz bir kumaş parçası uzatır. Güreşçi çadırına dönerken bu bez parçasını eline alır veya kemerine iliştirir. Güreş esnasında birkaç rakibinin sırtını yere getiren şahıs oy birliği ile "pehlevan" ilân edilir ve bu ünvanı hayatı boyunca taşır."* (Güven,1992: 28-29)

Osmanlılar zamanında Türkmen aşiretlerine ve bazı beldelere de pehlivan ismi verilmiştir. Türkmen aşiretlerinden Bayatlar'ın pehlivanlı adını taşıyan bir oymağın Halep yöresinde yaşadığını Evliya Çelebi yazmaktadır. Halep yöresinde bulunan Pehlivanlı Oymağının bir kolunun da Çorum, Yozgat, Ankara arasında bulunduğunu Prof. Dr. Faruk Sümer, "Oğuzlar - Türkmenler" isimli eserinde yazmaktadır. (Kahraman, 1995: 119) Pehlivan kelimesiyle oluşturulmuş belde isimlerine Kırklareli'nin "Pehlivanköy" İlçesi ile *Kastamonu* ilinin Merkez ilçesine bağlı "Pehlivanköy" örnek gösterilebilir.

Türklerin Yaptığı Geleneksel Güreşler

Karakucak Güreşi

Karakucak güreşi Türklerin öz güreşidir. Karakucak kelimesinin kara ve kucak kelimelerinin birleşmesi sonucu ortaya çıktığı zannedilmektedir. Kara sözcüğü bütün Türk lehçelerinde kara olarak kullanılmaktadır ve anlamı siyahtır. Ancak bunun dışında yas, acı, cahil, bozuk düzen vb. anlamlara gelmek üzere kara baht, kara haber, kara gün, kara kız, kara yel gibi yan anlamlarla da kullanılmıştır.

Koçak sözcüğünün koç kelimesinden türediği sanılmaktadır. Koç; koyunun erkeğine denilmekle beraber; yiğit, bahadır anlamlarında da kullanılmıştır. Koçak kelimesi de Türk lehçelerinde kahraman, yiğit anlamında kullanılır. (Kahraman,1989: 16)

Orta Asya kaynaklı bu güreş türünde yüzyıllar boyunca şekil ve kural itibariyle çok az bir değişim olmuştur. Karakucak başka bir deyişle serbest güreş Mançu'dan, Yakut Türklerinden, Moğolistan'dan, Azerbaycan'dan, Doğu-Batı Türkistan'dan tutun Kırım ve Kazan Türklerine kadar yapılan bir spordur. Oğuzlarda ve eski Türklerde yapılan güreşin aynısı olan Karakucak güreşi günümüzde daha çok yağlı güreş yapılmayan yörelerde (Amasya, Tokat, Samsun, Çorum, Sivas, Erzincan, Erzurum, Yozgat, Kahramanmaraş) düğünlerin ve bayramların vazgeçilmez töreleridir. (Şahin, 2003: 34)

Anadolu'ya gelen Türklerin yaptıkları güreşler konusunda bize bilgi veren kaynaklar, Türk güreşinin asıl şeklinin "Karakucak" olduğunu ispatlamaktadır. Bu kaynakların en önemlilerinden olan Dede Korkut'ta geçen "Kam Püre oğlı Bamsı Beyrek boyunu beyan ider Hanım Hey" hikâyesinde kullanılan sözcükler, bugün Karakucak güreşinin yapıldığı yörelerde kullanılan güreşe ait sözcüklerle aynıdır.

"Kavraştılar iki pehlivan olup birbirine sarmaştılar. Beyrek götürür kızı yere urmak ister. Kız götürür Beyrek'i yere urmak ister. Beyrek bunaldı aydur: bu kıza basılacak olur isem Kalın Oğuz içinde başuma kahınçi yüzüme tohınç iderler. Gayrete geldi, kavradı kızın bağdamasın aldı emçeğinden tutdı. Kız koçındı. Bu kez Beyrek kızın ince belin girdi, baladı arhası üzerine yire urdu.."

Bu hikâyede geçen "kavraştılar, sarmaştılar, yire urmak, bunaldı, basılacak, kavradı, bağdamasın aldı, biline girdi" bugün bile hâlâ kullanılmaktadır. Aynı zamanda yenişme şeklinin "arhası üzerine yire urdı" şeklinde olması bu güreşin karakucak şeklinde olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. (Kahraman I,1989: 17-18)

Anadolu düğünlerinde yapılan Karakucak güreşinin ödülü büyükse, köylerden, kentlerden pehlivanlar bu güreşe iştirak ederler ve buna "Büyük Güreş" denir. Küçük Güreş, ise etraf köy ve kasabadaki pehlivanların gelmesiyle yapılan güreşlerdir. Güreş, gelin babasının evinden alınıp kocasının evine geldiği gün yapılır. Bazı yerlerde kızın babası isterse kız evden ayrılmadan önce de güreş yaptırılmaktadır. **Karakucak güreşinde esas itibariyle 4 boy vardır. Bunlar: ön ayak, ayak, orta ve baş şeklindedir.** Eğer güreşecek pehlivan çok ve önce aldıkları dereceler çeşitli ise ayak boyu, iki veya üç kısma, orta boyu küçük-orta ve büyük-orta diye iki kısma, baş boyu da başaltı ve baş diye iki kısma bölünebilir. (Kahraman I,1989: 19-20) Karakucakta pehlivanlar yaşlarına kuvvetlerine ve ustalıklarına göre boylara ayrılırlar, yağlı güreşte olan deste boyu yoktur. Bunun yerine ayak boyu vardır. Boylar yörelerde değişiklik göstermekle beraber hemen hemen aynıdır. (Güven,1999: 44) Karakucak güreşinde pehlivanlar **"pırpıt"** denilen keçe kılından dokunmuş ve ya branda gibi sert keten kumaştan ve çadır bezi gibi kumaşlardan yapılmış özel bir giysi giyer. (Kahraman I, 1989: 26)

Karakucak güreşinde cazgırın görevlerinin "Meydancı" denilen güreşten iyi anlayan bir kişi yapar. Kastamonu bölgesinde meydancıya "Değnekçi" denilmektedir. Bunun sebebi, meydancının elinde bir çubuk, bir değnek bulundurmasından ileri gelmektedir. (Kahraman I,1989: 21) Karakucakta peşreve çırpınma ya da perdaht denilmektedir. Atıf Kahraman, "Cumhuriyete kadar Türk Güreşi" isimli eserinde çırpınmayı şu şekilde anlatmaktadır: *"Güreşçiler duadan sonra ikisi yan yana oldukları halde ellerini oyluklarına sırtlarına ve birbirlerine vurarak biraz hızlıca 15-20 adım kadar gittikten sonra yüzyüze dönerek havaya kaldırdıkları ellerinin iç kısımlarını birbirlerine vururlar. Buradan geri dönüp yine aynı çırpınma hareketlerini yaparak, ters yönde olmak üzere*

giderler. Tekrar yüz yüze dönerek havaya kaldırdıkları ellerini birbirlerine vururlar. Yine kıbleye, güneye, doğru aynı hareketler, yaparak gider ve üçüncü defa olmak üzere ellerini birbirinin eline vurduktan sonra meydanda dolanmaya başlarlar. Dolaşan güreşçilerden birisi, sağ elini sağ dizinin iç kısmına vurarak işaret verdikten sonra birbirine doğru seke seke ve ellerini önden geriye doğru çeke çeke yaklaşırlar. Tam yaklaştıkları anda yan yana olmak ve yüzleri ters yönde bulunmak üzere durarak eğilip hasmının topuğu dibinden temenna ederler. Bu hareketlere ikinci el denir. Yine alanda dolanmaya başlarlar. Bir süre çaprazlama döndükten sonra ikinci elde olduğu gibi seke seke birbirlerine doğru yaklaşıp tam karşılaştıkları zaman sağ dizlerini yere koyarak kucaklaşıp, helâlleşirler. Sonra paça bağlarını bağlarlar. Üçüncü elde bu surette tamamlanmış olur."
(Kahraman I,1989: 21)

Karakucak Güreşi Yapan Çocuklar

Kahraman çırpınmayı bu şekilde tarif ettikten sonra şu şekilde bir de dipnot düşmüştür: *"Karakucağın çırpınması, yağlı güreşin peşrevinden daha canlı ve güzeldir. Ben en güzel çırpınmayı 1934 yılı Amasya Panayırında Kolayköylü Hüseyin Yener'e kimse çıkmayınca oynaş güreş yapmak için (orta)yı alan arkadaşı Mahmud pehlivan ile çırpınma yaparken seyrettim."*
(Kahraman I, 1989: 22)

Karakucakta çırpınma hareketleri yapılmadan güreşe başlanmaz. Bir pehlivan çırpınma hareketlerini yapmadan güreşe girerse hasmını aldatmış ve ayıp etmiş olur, ki yense bile Galip sayılmaz. Güreşe girmek isteyen pehlivan, sağ elini dizinin iç tarafına vurarak güreşe başlamak istediğini belirtir. Bu işareti alan rakibi de "Hayda pehlivan, hayda koçum" gibi naralar atar ve kimisi yumularak, kimisi bir dizini yere koymuş olduğu halde adımlayarak ağır ağır birbirlerine yaklaşırlar ve güreş başlarlar.
(Kahraman I, 1989: 22)

Karakucakta Çırpınmadan Bir Kesit

Parsa toplama geleneği karakucakta yoktur. Ödül yenen pehlivanın boynuna asılır. (Kahraman I, 1989: 26)

Karakucağın kendine has oyunları ve isimleri vardır. Bu oyunlardan bazıları şunlardır: *Askıya alma, Budama, Topuktan budama, Dizden budama, Boyunduruk/Kara zelve, Bohçalama, Çangal, Çapraz, Tek çapraz, Çift çapraz, Arkadan çapraz, Çelme, Çırpma, Çivi yukarı, Dalma, Tek dalma, Çift dalma, Dana bağı, Deve yuları, gıcırı bükme, Göğüs çaprazı Kapma, Tekten kapma, Paça kapma, Kapan (Kle), Tek kapan (Tek kle), Çift kapan (Çift kle), Katır yuları, Kavak dikmek, Kazık, İç kazık, Dış kazık, Kazkanadı, Yerde kazkanadı, Kelepçe, Kemane/Yaya alma, Kepçe, Ters kepçe, Kılçık, Yan kılçık, Kol kapma, Omuzdan kol kapma, Köpek kuyruğu, Köstek, Çoban kösteği, Kurt kapanı, Künde, Ayak kündesi, Bel kündesi, Diz kündesi, Oturak kündesi, Kütük yuvarlaması, Paça kapma, Paça-kasnak, Ters paça, Sarma, Yarım/tek sarma, Bütün/çift sarma, Ters sarma, Tartma, Tırpan, iç tırpan, Dış tırpan, Tilki kuyruğu ve Yanbaş.* (Güven, 1999: 44-45)

Günümüzde serbest güreş diye bilinen minder güreşi, karakucak güreşinin sistemleştirilmiş şeklidir. Minder güreşinde Olimpiyat, Dünya ve Avrupa şampiyonlukları kazanmış güreşçilerimizin çoğu Karakucaktan minder güreşine geçmişlerdir. (Güven,1999: 45) Ahmet Yılmaz, Sadık Soğancı, Seyit Ahmet Süer, Yaşar Doğu, Celâl Atik, Adil Candemir, Nasuh Akar, Sadık Esen vb pehlivanlarımız Karakucaktan mindere çıkan pehlivanlarımızdandır.

Kuşak Güreşi

Kuşak güreşi genelde Kırım ve Kazan Türkleri tarafından düz ve çimenlik bir alanda yapılır. Düğün merasimlerinde gelin geldikten sonra, Hıdrellez'de ve Tepreş günlerinde güreş yapılması bir gelenektir. (Kahraman I,1989: 10)

Güreşçiler gömlek, tuman ve iç donundan başka üzerindeki her şeyi çıkardıktan sonra yünden yapılmış "**Cün Kurşav**"ı yani kuşağı omuzuna atarak güreş alanına çıkarlar. Kuşağı omzunda meydana çıkan güreşçiye üç, dört, beş ve son denilen boylardan hangisine güreşeceği sorulur. Bunun anlamı üç kişiyle mi, dört kişiyle mi, beş kişiyle mi ve ya sona kadar mı güreşeceksin demektir. Karar verildikten sonra boylar ayarlanır. (Kahraman I,1989: 11) Son zamanlarda, güreşçiler yaşları ve ağırlıkları göz önünde bulundurularak üç boya ayrılmaktadır. Önce üçüncü boydaki genç güreşçiler güreşirler. (Güven,1999: 46)

Kuşak güreşinde kuşağı her güreşçinin hasmı bağlar, buna bel bağlaşma denir. Bir Başhakem ile iki tane yardımcı hakem, güreşin usulünü bilen tecrübeli ve tanınmış pehlivanlardan seçilir. Güreşe başlamadan önce Başhakem güreşin kurallarını güreşçilere hatırlatır. Güreşçilere birbirlerinin belindeki kuşaklardan (sağ el ile yan taraftan, sol el ile de biraz arkadan) tutarlar. (Güven, 1999: 46)

Güreş başladıktan sonra "koşbel almak" yani iki elini kavuşturarak rakibi sımsıkı sarmak ve ayaktan tutmak yasaktır. Eğer güreşçi kurallara uymazsa ihtar edilir ve ikinci ihtarın sonucunda güreşten men edilir. Güreşçinin iki elini rakibinin arkasına çıkararak ve kuşaktan tutarak "Koyan koltuk" almaya hakkı vardır. Aynı zamanda güreşçi içerden "ırgak aldığı" yani rakibinin bir ayağını iç taraftan ayağıyla iliştirdiği vakit bir eliyle rakibinin boynundan tutarak güreşmeye de hakkı vardır. (Güven,1999: 46-47)

Bir pehlivanın galip ilân edilmesi için iki taraftan birinin " şalka düşmesi" yani sırtının yere gelmesi ya da bir omzu yere değmesi lâzımdır. Güreş hasımlardan birinin kurala göre yıkılması, ya da kendisini yenik saymasına kadar devam eder. Sayı hesabıyla yenik sayma usulü geleneksel güreş kurallarında yoktur. (Kahraman I,1989: 12) Ancak, Kuşak Güreşi bir yönetmeliğe bağlandıktan sonra 15, 20, 25 dakika güreşme ve puan verme usulü getirilmiştir. (Kahraman I,1989: 11) Puan verme usulü şöyledir: Başhakem ve yardımcı hakemler güreşi dikkatle takip ederler, güreşçilerden hangisinin daha iyi güreştiğini hangisinin usul ve kaidelere daha çok dikkat ettiğini göz önünde bulundurarak sayı verirler. (Güven, 1999 46-47) Güreş sonlandıktan sonra ödül verilir. Kırım ve Dobruca Türkleri ödüle "Bahşiş" demektedirler. Eğer güreş düğünde yapılmışsa, bahşişler gelinin çeyizinden ayrılan (keten, gömlek, şal, çevre, havlu, mendil, serbenti, çerik, yün çorap…) gibi "**Akşey**" denilen dokuz parçadan oluşan eşyalardır. Bu eşyalar "**Cülde**" denilen bir sırığa bağlanarak güreş alanının görünen bir yerine asılır. Düğün sahibi eğer zengin bir kimse ise, keçi, dana, at para ya da akçe gib hediyelerde verebilir. Güreşi kazanan delikanlı hangi köyden ise o köyün halkı bununla gurur duyarlar ve güreş cüldesini arabalarının önüne dikerek köylerine dönerler. (Kahraman I,1989: 12-13)

Kuşak güreşinde uygulanan bazı oyun adları şöyledir: *Pervane (çapalakka almak), Yanbaş (Canbaş), İç çelme (Çenge, içten ırgak), Dış çelme (Çenge, Dıştan ırgak), Tırpan (Ayağa kakma, Topşayak, Şaltayak), Ayı sarması (Ayı urgak), Tavşan Koltuğu (Koyan koltuk) ve Dize alma (Tizge alma).* (Güven,1999: 48)[18]

[18] Bu oyun isimlerini Özbay Güven, Hilmi Girek ile 07.12.1996 yılında Ankara'da yaptığı görüşmede derlemiştir. (Güven,1999:48)

Kuşak güreşinin bir örneğini, bugün Özbekistan ve Özbeklerin bulunduğu diğer ülkelerde bir çocuk oyunu olarak da görmek mümkündür. Bu güreş düğünlerde, bayramlarda yapılır. Çocuklar meydanda toplanırlar içlerinden en büyük olan "Anabaşı" olur. Anabaşının haricindeki diğer çocuklar geniş bir daire şeklinde otururlar. Oyun şu şekilde oynanır:

Anabaşı: "Kim Pehlivan?" diye çocuklara sorar.

Bir çocuk:" Ben pehlivan" der.

Anabaşı: Çocuğun elinden tutarak, diğer çocuklara "Bu çocukla kim güreşir ?" der.

Çocuklardan biri: "Ben güreşirim" der.

Anabaşını o çocuğunda elinden tutarak adlarını söyler ve güreş yapacaklarını duyurur. Çocukların bellerine bel bağı (kuşak) sarılır. Çocuklar o bağların uçlarını ellerine dolayarak birbirlerini yıkmaya çalışır. Hangisi kaldırıp diğerini yere yatırırsa güreşi kazanmış olur. Taraflardan birisi rakibinin ayağını yerden kesip kucağına alan oyuncu onu gezdirerek diğer çocuklara sorar "onge mi, çopke mi?" Çocuklar onge derse yere yatırmadan bırakır, çopke derse yere yatırır. Anabaşı çocuklara "Tamam mı" diye sorar. Çocuklar "Tamam tamam" diye bağrışırlar. Bundan sonra Anabaşı galip gelen çocuğun elinden tutarak diğer çocuklara " Bu güreşçiye rakip var mı?" diye üç kez sorar. Eğer başka rakip çıkarsa onunla da güreşir, rakip çıkmazsa o çocuk en iyi güreşçi seçilir ve çocuğa hediyeler verilir.

Oyunun temel kuralı kuşaktan tutularak güreş yapılmasıdır. Başka yerden tutulamaz. Güreş yerde yapılır ve rakiplerin birbirlerinin ayaklarını yerden keserek yenişmeleri gerekmektedir. (Şahin,2003: 35-36)

Aba Güreşi

Aba güreşleri Gaziantep ve Hatay dolaylarında yaygındır. Gaziantep'te yapılan Aba Güreşine "Aşırtmalı Aba Güreşi" de denmektedir. (Güven, 1999: 49) Hatay yöresinde yapılana ise "Kapışmalı Aba Güreşi" denmekte ve bu yörelerimizde farklı organizasyonlarda yapılmaktadır. Aba güreşi adını pehlivanların giydikleri abalardan almaktadır.

Aba: yakasız, kaban uzunluğunda, yarım kollu, koltuk altı bölümü kol ucundan koltuk altına kadar kesik, keçeye benzemektedir. Kalın kumaştan ya da kaba deriden dikilmektedir. Abalar köy halkının ortak malıdır ve aba güreşi yapılan yörelerde her köyden az iki adet aba bulunur. Pehlivanlar abayı giydikten sonra

beline bir de kuşak sararlar. (Güven, 1999: 50) Üstlerine aba giyen pehlivanlar altlarına da diz kapağını geçmeyecek şekilde şort giyerler. (Şahin,2003: 128)

Aba güreşinin yapıldığı saha çim ya da toprak saha olabilir. Bu güreş alanına Hatay Aba güreşinde "Mersah", Gaziantep aşırtmalı Aba güreşine ise "Çukur" denilmektedir. Bu köy meydanı, harman yeri, çim alan, yumuşak topraklı bir tarla da olabilir. Güreş yapılacak alan eğer hava şartlarından dolayı çamurlu ise alana saman dökülerek kayganlık giderilir ve pehlivanlara zarar verecek taşlar toplanır ve dikenler ayıklanır. (Şahin,2003: 65)

Güreşler yapılırken erkek seyirciler çukurun etrafında toplanır. Güreşler kısa donla yapıldığından kadınlar güreşleri ev damı gibi daha uzak yerlerden izlerler. Kadınların çukurun etrafında güreş izlemesi yasaktır. Herhangi bir olaya mahal vermemek adına seyirciler tezahürat yapmazlar. (Güven, 1999: 49) Günümüzde genellikle etrafı tribünlerle çevrili yeşil alanlarda yapılan güreşler kadın erkek ayırımı olmadan seyredildiğinden bu gelenek kaybolmuştur.

Pehlivanların güreşin yapıldığı çukurda bir süre gezinmesine "Dolanma" denir. Taraftarlarca meydana çıkarılan pehlivan kendine rakip bulmak için çukurda dolanır. Bu yağlı güreşteki peşrev ya da karakucaktaki çırpınma gibi değildir. Dolanmada sadece gezinme vardır. Eğer çukurdaki pehlivana rakip çıkarsa hemen aba giydirilir ve pehlivanlar uygun gördüğü anda hemen güreş başlar. Çukurda dolanma esnasında davul zurna çalar. (Şahin, 2003: 66) Bundan başka güreşten önce pehlivanların güreş alanına çıkarak birbirlerini sınayarak ısınmalarına da "Makaban" ya da "Kaldırmaç" denir. (Güven, 1999: 53)

Aba güreşinde çift davul, çift zurna çalınır. Davul ve zurnayı Gaziantep çevresinde "Abdallar" diye anılan bir zümre çalmaktadır. Güreşte cenk harbisi, cin harbisi, Ahmet Borazan harbisi, Köroğlu havası ve Cezayir havası gibi harbilemeler çalınmaktadır. (Şahin,2003: 66)

Aşırtmalı Aba Güreşinde eşleştirme yapılırken boy, kilo ve yaşa dikkat edilir. Önce pehlivanlar yaşlarına göre ayrılır daha sonra kilolarına göre ayrılıp eşleştirme buna göre yapılır. Eşleştirmede kura çekilir. İl ve ilçe merkezlerinde yapılan müsabakalarda aynı köyden ve ya kardeş olma eşleşmeye mâni değilken köylerde mânidir. (Şahin,2003: 73)

Aşırtmalı Aba Güreşinin yerdeki ve ayaktaki süresi belirlenerek

daha önceden duyurusu yapılır. Güreş esnasındaki süre hava şartlarına ve güreşe iştirak edenlerin çokluğuna göre belirlenir. Genellikle süre, yerde iki dakika ayakta yedi dakika olarak belirlenmiştir. Aşırtmalı Aba Güreşinde süre konusunda pek fazla sorun yaşanmaktadır. Aslında süre tamamen masa hakemlerinin kararına bağlıdır. (Şahin,2003: 73) Eğer belirlenen sürede üstünlük sağlanamazsa güreş "Yaralı kalır". Bu şekilde yaralı kalan pehlivanlar boylarının en son güreşlerinden sonra tekrar güreştirilirler. Bu sürede de üstünlük olmazsa yaralı kalan diğer pehlivanlarla eş değiştirilir. Rakiplerini yenerek birinci olan pehlivan hakkında "**Mersah aldı**" tabiri kullanılır. Aba güreşinde yenme ve yenilmeyi belirleyen bazı özel kurallar vardır. Aşırtmalı aba güreşinde "El aşıran" yani elini kuşaktan bırakan yenik sayılır. Hatay aba güreşinde ise el aşırmak yerine güreşçiler abaların göğüs kısmına dikilmiş deri parçalarından tutarak güreşirler. Bundan başka yenilgiyi belirleyen kurallar da vardır. (Güven, 1999: 53)

Aba güreşinde en büyük ödül düğün sahibince hazırlanan ve "top" adı verilen dört metrelik kumaş parçasıdır. Kimi zamanda ödül olarak ağır kaliteli bir kumaş ya da "Meşlah" adı verilen deve yününden yapılan uzun ve geniş bir giysi verilir. Pehlivanlar topun mânevî değeri için mücadele ederler. Bir pehlivan için topu sopaya asarak davul zurna eşliğinde önce düğün yerine sonra da köyüne bu şekilde giriş yapmak en büyük mutluluktur. Bugün belediyelerin ya da 100. Yıl İhtisas Kulübü'nün güreş organizasyonlarında top yerine altın verilmektedir. Bazen altının yanında halı, giyim eşyası ya da para da verilmektedir. (Şahin,2003: 89)

Aşırtmalı Aba Güreşinde genelde en çok uygulanan oyun/teknik sayısı 30'dur. Bunlar şunlardır: *El aşırma, İç bağda, İç bağda'da boşta kalan ayağı elle içten kaldırma, İç bağda'da boşta kalan ayağı elle dıştan kaldırma, İç bağda'da boşa kaldırma, Dizi yere koyarak iç bağda, Sol eli yere koyarak iç bağda, Bağdaşız boşa kaldırma, Belden/arkadan boşa kaldırma, Belden/önden boşa kaldırma, Kuşaktan boşa kaldırma, Diz yardımı ile boşa kaldırma, Kalçadan yan bağda, Ayağa vurarak yan bağda, Diz arkasına vurarak yan bağda, Danabağı, Kafa içte, dizi yere koymadan tek dalma, Kafa içte dizi yere koyarak tek dalma/, Kafa içte dizi yere koyarak çift dalma, Kafa dışta dizi yere koyarak çift dalma, Kalçadan atma, Yandan atma (çipe), Geriye atma, Ayak sararak düşürme, Ters bağda (Eşek bağdaşı), Kafakol, Tırpan (Köstek), Çangallı salto, Öne yüklenme.*

Hatay Aba Güreşinde genelde en çok uygulanan oyunlar/teknikler ise şunlardır: *Çangal (Karağı), Yanbaş (Çift dönme), Yan dönme, Tırpan (Çomça), Çift dalma (Ayaktan kapma), Havalandırmak, Sarma, Tekkol (omuzdan aşırma), Koltuklamak, Bele geçmek, Danabağı (Aşırma).*

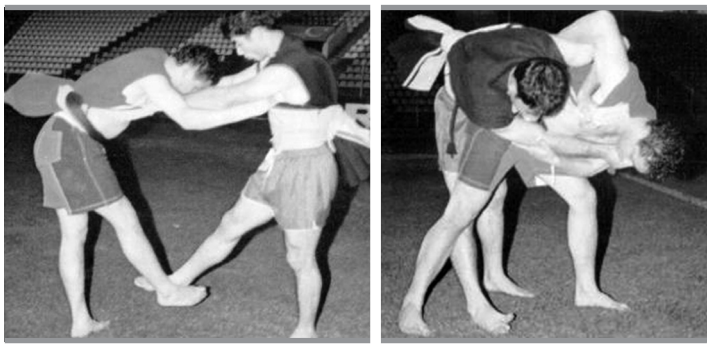

Aba Güreşinde Çangal ve Yanbaş Oyunları

Gaziantep'te yapılan Aşırtmalı Aba Güreşi ve Hatay'da yapılan (kapışmalı) Aba Güreşi yapılış yönünden bir takım farklılıklar gösterir:

★ Gaziantep'te yapılan aşırtmalı aba güreşi daha çok folklorik özellikler arzetmekte ve göze daha hoş gelmektedir. Hatay aba güreşinde ise daha çok mücadele esas alınır.

★ Hatay abasının göğüs kısmında bir deri parçası varken Gaziantep abasının üzerinde bu parça yoktur.

★ Gaziantep'te yapılan aşırtmalı aba güreşinde şal kuşak bağlanırken, Hatay abasının üzerinde judo kemerine benzer sade bir kuşak bağlanır.

★ Gaziantep'te yapılan aşırtmalı aba güreşinde gece güreş yapılmazken, Hatay aba güreşinde gece de güreş yapılabilmektedir. (Güven,1999: 54-56)

Şalvar Güreşi

Şalvar güreşi ülkemizde Kahramanmaraş'ta yapılmaktadır. Şalvar güreşi çok eski çağlarda Türkmenler tarafından yapılan bir güreş çeşididir. Eskiden bu güreş türü pırpıt veya kısbet uzunluğundaki şalvarlarla yapılırken günümüzde an'ânelerin zayıflamış olması sebebiyle kısa şalvarla yapılmaktadır. (Güven,1999: 58) Kısa şalvar keçi yününden yapılır. Şalvarın ağız kısmına kösele deri dikilir. Bağı ise kalın örme ipten yapılır. Kısa şalvar diz üstünde baldırın orta yerine gelecek uzunlukta dikilmektedir.

Şalvar güreşinde bütün oyunlar ayakta yapılmaktadır. Göbek veya dizler yere değmesi durumunda güreş ayakta başlar. Bir pehlivanın galip olabilmesi için, yağlı güreşte ve karakucakta olduğu gibi rakibinin sırtını yere getirmesi gerekmektedir. Ayrıca yenen pehlivan yenilen pehlivanın taraftarlarından ikisini daha yenmeden şalvarı çıkartmaz. Karakucakta ve yağlı güreşte olduğu gibi şalvar güreşi de davul zurna eşliğinde yapılmaktadır. Yine

Maraş yöresinde şalvarla yapılan "**Bayrak Güreşi**" adı verilen güreşler yapılmaktadır. (Güven,1999: 58) Gelin gelecek evin damına bir bayrak dikilir. Bayrakta gömlek, kumaş, çeşitli hediyelik eşyalar takılır. Gelin eve indikten sonra davul zurna eşliğinde kalabalık **samen grubu**[19] güreş yapılacak alana giderler ve burada dostça kıran kırana güreş yaparlar. Genelde bu güreşlerde tartı yapılmaz boylar hakemler tarafından ayarlanır.

Bu güreşte boylar İl merkezinde ve İlçelerde üç ve köy yerlerinde dört kategori olarak ayarlanmaktadır. Daha sonraları 5 boya çıkartılmıştır ve kilolara göre düzenlemesi 60 kg deste, 65 kg orta, 70 kg büyük orta, 80 kg başaltı ve 80 kg üzeri baş olarak yapılmıştır.

Şalvar güreşi; yumuşak elenmiş kum zemin, çeltik kabuğunu yere sererek, çim zeminde ve kar üstünde yapılabilmektedir. Birinci olan pehlivana ödül olarak koyun, koç, boğa, tay ya da altın gibi ödüller verilmektedir.

Şalvar güreşi, geçmiş yıllarda Kahramanmaraş'ın Kümbet, Devecili, Kuyucak, Tekke, İttepesi (Arababaşı), Eski Kışla gibi semtlerde hemen hemen her pazar yapılırdı. Halk güreşlere büyük bir rağbet gösterirdi. Günümüzde sadece Kahramanmaraş'ın Bertiz, Baydemirli ve çevresinde yılda bir defaya mahsus olmak üzere festival şeklinde tanzim edilerek bu an'ânenin yaşatılmasına çalışılmaktadır.[20]

İsviçre'nin bazı dağ köylerinde de şalvar güreşine benzer güreşler yapılmaktadır. Şalvar güreşinin hemen hemen benzeri olan bu güreşlere "pantolon güreşi" adı verilmektedir. Karakucak türde yapılan bu güreşlerin Atilla'nın ordusundaki askerlerin bu bölgelere yerleşmesi sonucunda veya Avar Türklerinin yüksek dağlarda kalan boylarının bu güreşi Avrupa'ya götürdüğü tahmin edilmektedir. (Güven,1999: 58)

19 Uzun boylu kimse, Konuk, Kız bakmaya giden kimse, görücü, Seymen, Gelinle birlikte kız evinden gelen konuklar. (www.sozce.com/nedir/271160-samen)12.01.2012
20 http://www.guresdosyasi.com/kissalvargur.html (04.09.11)

Yağlı Güreş ve Tarihçesi

Yağlı güreş Türklerin yaptığı geleneksel güreşler arasında en fazla rağbet gören güreş türüdür. Kırkpınar Güreşleri'ni halk bilimî açıdan incelemenin ilk kuralı genel anlamda güreşi, daha özel anlamda ise yağlı güreşi incelemek olduğu için, yağlı güreşin eski ve yeni uygulamaları bu bölümde teferruatlı bir şekilde ele alınacaktır. Konuda, eski uygulamalara daha çok literatür taraması yoluyla ulaşılırken, günümüzdeki uygulamalara Türkiye Güreş Federasyonu'nun güreş yönetmeliği göz önüne alınmıştır.

Tarihçesi

Türklerin yaptığı geleneksel güreş türleri içerisinde en yaygını olan yağlı güreş, pehlivanların kispet giyinmek ve yağlanmak suretiyle çayır, mera gibi düz alanlarda yaptığı bir spor dalıdır.

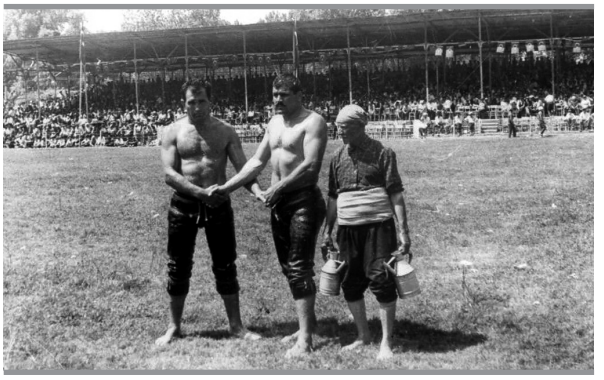

Cazgır Duasını Okurken Güreşten Önce Kol Bağlayan Başpehlivanlar

Bu güreş türünün Türk güreşi olup olmadığı konusunda pek çok söz söylenmiştir. Yazarların bazıları yağlı güreşin Yunanlılar ve ya Bizanslılar tarafından Türklere geçtiğini söylemektedir. Her ne kadar Yunanlılar ve Bizanslılar yağlanarak güreş yapsalar da Türklerin yaptığı güreş, şekil ve genel kuralları itibariyle Yunan ya da Bizans güreşlerinden ayrılır. (Kahraman I,1989: 69-70)

Yunanlıların Antik Olimpiyatlarda yapmış oldukları güreş iki türlüydü. Bunlardan ilki "Pentatlon" denilen 5'li yarışma içinde yapılırdı ki güreş çift olarak değil, beşli olarak ve aynı zamanda kaldırma-vurma usulüyle uygulanırdı. Birbirini tutan güreşçilerden hangisi rakibini üç defa havaya kaldırıp yere vurursa o güreşçi galip gelirdi. Olimpiyatlarda yapılan ikinci güreş türü ise pankreas ve cathın atası olarak düşünülen "Pancratium volutatorium" denilen güreş türüdür. Bu güreş türünde de rakiplerden birisi yenilgiyi kabul edinceye kadar, galip gelmek adına her türlü mücadeleye izin verilmektedir. Kol bacak bükmek, rakibin canını acıtmak, zor durumlara sokmak bu güreş türünün en önemli özelliğidir. (Yazoğlu I, 24) Antik Çağlarda yapılan Olimpiyatlar, M.S 393 senesinde, her ne kadar dine aykırı olduğu ileri sürülerek iptal edilse de bu güreş türleri hipodromlarda, panayırlarda ve tiyatrolarda yapılmaya devam etmiştir. (Kahraman I, 1989: 72)

Görüldüğü gibi Yunanlıların Antik Çağlarda yaptıkları güreşlerin hiç birisiyle Türk yağlı güreşi birbirine benzememektedir. Ancak kabul edilmesi gereken, Türklerin güreşte yağlanmayı Anadolu'ya göç ettikten sonra ve karşılaştıkları çeşitli topluluklardan görmüş olabileceğidir. Zira Antik Olimpiyatlarda yarışmaya çıkacak güreşçiler masaj yaptırıp zeytinyağı ile vücutlarını yağladıktan sonra yine vücutlarına ince kum sürerlerdi. (Kahraman, 1989: 70) Denilebilir ki, Türk güreşi ve Yunanlıların panayırlarda yaptıkları güreşler arasında yağlanmaktan öte hiçbir benzerlik bulunmamaktadır. Bunların yanına Yunanlıların çıplak olarak güreştikleri bilgisini de eklersek Türk güreşiyle Yunan güreşi arasındaki fark iyice açılmış olmaktadır. Zira Türkler İskit/Saka döneminden beri kispet denilen güreş elbisesini giyerek güreşmektedirler.

Türklerin Karakucaktan Yağlı Güreşe geçmeleri Türk güreşinin kademe atlaması olarak değerlendirilmelidir. Çünkü bu tarihten sonra Türk güreşi daha da zorlaşmış, güç ve zekânın yanında denge ağırlığının da mühim rol oynadığı bir vaziyet almıştır. Farklı bir ifadeyle söylemek gerekirse her şahıs, kuvvetine göre Karakucak güreşi yapabilir ama Yağlı Güreşi herkes yapamaz. Fakat yağlı güreş yapanlar, kuru güreşi rahatlıkla yapabilmektedir. Bunun birçok örnekleri vardır. (Köse,1990: 43)[21]

Türklerin yağlı güreşle ilk tanışmaları tahminen 10. Yüzyıla rast gelmektedir. Rumeli ve Trakya'ya gelip yerleşen ilk Türkler Peçenek Türkleridir. Orta Asya'dan gelen Peçenek Türkleri, önce Yayık ve İdil bölgelerini yurt tutmuşlardı. Daha sonra Hazerler ve Guzlar'ın birleşerek saldırmaları üzerine daha batıya göç ederek, 898-902 tarihleri arasında, Don Nehri'nden Tuna'ya kadar olan bölgeye yerleştiler. Bu tarihten sonra Bizanslılarla birçok savaşlar yapan Peçenekler Başbuğları Turak'ın komutasında buzlarla örtülü Bizans topraklarına saldırdılar. Bu saldırıda mağlup olan Peçeneklerin ekâbirinden 140 kişi Bizans'a götürülerek Hristiyan olmaya zorlandı. Ayrıca Peçenekler, 1048 yılında, Niş ile Sofya arasındaki ovalar ile Makedonya, Filibe ve Şumnu'ya yerleştirildiler. Aradan bir sene geçtikten sonra Peçenekler tekrar Bizans'a saldıracaklar ve Preslav Savaşı'nda Bizans'ı yenerek onları haraç vermeye, otuz yıllık sulh anlaşması yapmaya mecbur bırakacaklardı. Fakat daha sonra "Lebuniun" da yapılan savaşta, bir daha toparlanamayacak şekilde yenilip Rumeli ve Tuna

[21] Minder güreşinde dünya şampiyonlarımızdan olan rahmetli Yaşar Doğu yağlı güreşi bir defa denemiş fakat vazgeçmiştir. Yine Mustafa Dağıstanlı'da aynı şekilde Sarayiçi'nde denemiş ve vazgeçmiştir. Bunların yanında yağlıda mindere çıkan İrfan Atan, Adil Atan ve Servet Meriç hatta Elmas Avcu minderde de başarılı olmuşlardır. (Köse,1990: 44)

boylarına yerleşeceklerdi. Bizans'ta Aleksi Kommenos tahta çıktığı zaman Peçenekler, Tuna boylarında ve Yüztepe denilen Şumnu'ya yakın bir bölgede bulunuyorlardı. İşte bu bölge Türk güreş tarihinin en ünlü güreşçilerini yetiştiren "Deliorman" bölgesidir. (Kahraman I,1989: 71-72)

Türkler arasında yağlı güreşi ilk yapan ve yaptıran kişinin Sarı Saltuk olduğu bilinmektedir. Hatta Atıf Kahraman'a göre, Kırkpınar Panayırı'nda ilk defa güreş yaptıran da Sarı Saltuk'tur. (Kahraman I, 1989: 80) Araştırmacıların bazıları bu görüşe katılarak Kırkpınar'ın tarihini Sarı Saltuk'a kadar dayandırmaktadırlar. Saltukname'de Sarı Saltuk'un asıl adının Şerif Hızır olduğu ve kendisinin iri yapılı, güçlü kuvvetli ve pehlivan yapılı olması açısından kendisine Farsça "Saltuh" denildiği yazılmaktadır. Saltukname bunu şöyle yazar:

"Ana Saltuh yedü ad virdi. Fars dilince katı kuvvetli er dimek olur." (Yazoğlu I, 54)

Sarı Saltuk, bir Alp-Eren idi. Hem de Alplerin peçelilerindendi. Horasan'dan Anadolu'ya göç ederek Amasya'ya yerleşen ve buradan Babailik tarikatını yayan ve Batı Türkmenleri üzerinde büyük bir etkisi bulunan Baba İlyas Horasani'nin "çar-ı yar" denilen dört halifesinden birisiydi.

26 Haziran l243 Köse Dağı savaşında Konya Selçukluları, Moğollar'a yenildikten sonra, Moğollar Anadolu'yu işgal ederek burada da zulümlerine devam ettiler. Konya Selçuklu Sultanı II. Gıyaseddin Keyhusrev 1245'te ölünce çocukları İzzeddin, Rükneddin ve Alâeddin arasında anlaşmazlık başladı. Türkmenlerin bir kısmı ve Amasyalılar lzzeddin'in tarafını, Konyalılar ile Moğollar da Rükneddin'in tarafını tuttular. Bir süre bu iki kardeş Anadolu'yu bölüşerek devlet toprakları üzerinde hükümranlık ettilerse de İzzeddin, ikinci defa olmak üzere, Antalya'dan gemiyle İstanbul'a kaçtı. IV. Rükneddin Kılıçaslan tek başına Selçuklu Sultanı durumuna gelince, İzzeddin taraftarı Emirlere ve bazı Türkmenlere çok eziyet etti. IV. Rükneddin Kılıçaslan öldükten sonra yerine geçen oğlu III. Gıyaseddin ise amcası II. İzzeddin taraftarlarını katl edecek kadar ileri gitti. Bu korkuyla, bir kısım Emirler Anadolu'dan Mısır'a kaçtılar. Baba İlyas Horasani'nin büyük oğlu Şemseddin Mahmut'da İstanbul'a kaçan Sultan II. İzzeddin'e, önceleri iki sene vezirlik yapmış, sonra da Amasya'ya gelip babasının postuna oturmuştu. Bu durumda Amasya yöresindeki bazı Türkmenler, Sultan İzzeddin'in peşinden Sarı Saltuk'a bağlı olarak Rumeli'ye geçeceklerdi. Sarı Saltuk'un

Rumeli'ye geçiş tarihini Seyyid Lokman şöyle bildiriyor:

Sarı Saltuk uburu Rumeli'ne

Altı yüz altmış iki idi heman

Hep Oğuzname'yi tebebbu edüb

Yazdı icmal ile Seyyud Lokman.

Seyyid Lokman'ın yazdıklarından da anlaşılacağı üzere Sarı Saltuk H. 662 / M. 1264 yılında, Bulgarların iç savaşlarla uğraştıkları bir dönemde, Rumeli'ye geçecek ve kargaşadan yararlanarak Edirne'yi alacaktı. Sarı Saltuk, Edirne'de 40 sene kadar kaldıktan sonra II. Andronikos 1302 yılında İspanyalı Roger de Flor kumandasındaki paralı askerleri Bizans'a getirdi. Bu paralı askerlerin (Katalonlar) ve Aydınoğulları'nın yardımıyla, Trakya'nın bazı şehirlerini ellerinde bulunduran Lâtinleri Trakya'dan çıkartmaya çalıştıkları sırada Sarı Saltuk da Edirne'den ayrılıp Dobruca'ya gitmek zorunda kaldı. Bir kısım Türklerse, Ece Halil Bey'in emrinde, Karasi İli'ne döndüler.

Bu olayı, Fatih Sultan Mehmet'in ünlü tabibi Beşir-i Tıbbi'de şöyle anlatıyor: *"Seyyid Saltuk Sultan, bu şehri -Edirne- kefereden alup feth ettikten sonra kırk yıl miktarı darü'l hilâfe olup vefatlarından sonra üzerine küffar-ı hâk-sar düşüb galebe edüb ehl-i İslâm elinden almışlardı. Sonra, Gâzi Ömer Bey huruç edüb Edirne şehrini feth edüb onlar dahi nice zaman hükm ve zabt eylemişlerdi. Sonra tekrar küffar galebe edüb almışlardır. Üçüncü defa Padişah-ı İslâm askeri zafer-i fercan ile Sultan Murad Han Gâzi feth edüb dar al hilâfeleri ve silsilelerinin makarr-ı izzetleri olmuştur. Rivayet olunur ki, hazerat-ı şerif Saltuk Sultan Hazretleri Edirne şehrini feth edüb kırk yıl miktarı Dar al İslâm olduğu tarih kitaplarında mesturdur.*

Hazerat-ı şerif Saltuk Sultan'dan mervidir ki, rüyasında Habib-i Ekrem Sallallahü tealâ aleyhi vesselâm hazretleri buyurmuşlardır ki "Bu yer, dar al nasırdır, zinhar bu yeri elden komasınlar'' deyü buyurmuşlardır. Bu rivayete göre Sarı Saltuk hazretlerinin Edirne'yi fethetmesi Peygamberimizin (s.a.v) işaretiyle olmuştur."

Sarı Saltuk, Dobruca'da vefat etikten sonra Baba Dağı denilen kasabada gömüldü. Evliya çelebi, bu kasabayı ve Sarı Saltuk'un mezarını şu şekilde anlatmatadır: *"Saltuk Bay, burada medfun olmağla şehre Baba Dağı demişlerdir. Evvelleri ağaçlık ve sazlık bir yer imiş. Bayazıd-ı Veli Saltuk Bay'ı düşünde görüb bu şehri onlara vakf eylemiştir. Bu şehrin de fatihi Yıldırım Han olub,*

sonra Bayazıd-ı Veli'dir..."[22]

Sarı Saltuk, öldükten kısa bir süre sonra (1334) yılında burasını ziyaret eden ilk önemli gezgin, Afrikalı İbni Batuta'dır. Batuta da Sarı Saltuk için şu bilgiyi vermektedir: *"… Sonra Baba Saltuk adiyle tanınan bir kente ulaştık. Türklerce "Baba" Berberiler'deki anlam gibi kullanılır. Yalnız, Türkler "ba" harfini daha kalın söylerler. Saltuk'un evliya olduğu söylenir ise de, hakkındaki söylentiler Tanrının buyruğuna aykırı gibi görünür. Baba Saltuk, Türk kentlerinin sonuncusudur. Buradan sonra Rum ülkesinin başladığı yer arasında on sekiz günlük uzaklık vardır.."*

Sarı Saltuk, gerçek bir Alp-Eren olduğu halde, Rumeli Türkleri arasında çok iyi bir pehlivan olarak da tanınır. (Ayağ,1983: 73-75) Sarı Saltuk Hristiyanları İslâm dinine çağırırken çeşitli kerametler göstermesinin yanında, onlarla güreş tutar ve yendiği kimselerin Müslüman olmasını isterdi. Fatih Sultan Mehmet'in oğlu Şehzade Cem'in Edirne valiliği sırasında, Ebul Hayr-i Rumi'ye hazırlattığı ve Sarı Saltuk'un menkıbelerinin bulunduğu Saltukname'ye göre Hristiyan güreşçi Elyon-ı Rumi'yle güreşmiş ve bu güreşçiyi yenerek, onun Müslüman olmasına vesile olmuş, adını da İlyas-ı Rumi olarak değiştirmiştir. Aynı zaman da bu güreşçiyi kendisine yardımcı tayin etmiştir. (Yazoğlu I,54)

Yine Saltukname'de Sarı Saltuk düşmanlarıyla karşılaştığı zaman *"Ben ki cihan pehlivanı Sarı Saltuk'am"* diye nara attığı yazılmaktadır. (Delice, 2011: 17) Onun pehlivanlığına dair diğer bir belge de Seyahatname'de geçen duadır. Bu duayı Evliya Çelebi Enderun'da bulunurken Sultan IV. Murat ile Melek Ahmet Paşa, Deli Sarı Hüseyin Paşa, Hattat Hasan Paşa ve Dişlek Süleyman pehlivanlar güreşirken okumuştur. Sarı Saltuk'un da isminin geçtiği dua şöyledir:

---

[22] Sarı Saltuk'un mezarının bulunuşunu Evliya Çelebi şöyle anlatmaktadır: "…. Sarı Saltuk Sultan Tekkesiyle beraber tam On bir adet Tekkesi vardır. En mamur ve evkafı çok olanı Hazret-i Saltuk Beğ Muhammed Buharî Tekkesidir. Bütün vakıf malları Saltuk Sultan dergâhına mahsus evkaftır. Bayezıd Velî iken Kili, Akkirman kalelerinin fethine müteveccih oldukta ve Babadağı'na geldikte dini bütün olanlardan bazı kimseler gelip, (Padişahım burada Sarı Saltuk nurlu bir Türbe vardır. İnkarcılar yakıp üzerine çöp ve müzahfarat döküp mübarek mezarını kaybettiler) diye şikâyet ettiler. Bayezıd Han o mezbeleliğe gidip bir seccade üzerinde Kara Şemseddün ile beraber ikişer rekât namaz kılıp istihare niyetiyle uykuya varırlar. Gördükleri rüyayı açıklayan Şeyhülislâm: (Padişahım! Oraya büyük bina yaparsın) diye buyurduklarında Hasret-i Padişah orayı temizletmeye başlar. Temizletirken üzerinde Haza, Kabr-i Saltuk Beğ Seyyid Mehmed Gâzi (Burası Mehmed Gâzi Beyin mezarıdır) diye Tatar yazısı ile yazılmış bir mermer sanduka görünür. Hemen mimarlar ve mühendisler toplanıp bir nurlu türbe, bir cami ve diğer hayır işleri yapılır. Kili ve Akkerman kaleleri fetedilüp Babadağına gelip bir sene orada kışlayıp dört tarafına nizam verince Babadağ Şehrini imar edüp bütün hayırlarını Baba Sultan'a vakıf ve hibe eylemiştir." (Yazoğlu I, 53)

Allah Allah
Hoca-i âlem
Seyyid-i kainat ve,
Mu'ciz-i mevcudat
Pür kemâl cemâl
Muhammed Mustafa'ya salavat
Engürü'de Er yatar
Rum'da Mehmet Buhari Sarı Saltık
Ton giyer, tuman çeker
Pirimiz Hazret-i Mahmud Pir yarı Veli aşkına
Dest der dest
Kafa ber kafa
Sine ber sine muhabbet
Ali şir Yezdan veli aşkına
Allah Onara

Günümüze çok yakın tarihlerde de Sarı Saltuk'un ismi güreş dualarında geçmiştir. 1905 senesinde dünyaya gelen Çardaklı Cazgır Ali Rıza Çubukçu'nun okuduğu dua da şöyledir:

Allah Allah illâllah
Salâvat alalım, salâvat verelim.
Allahûmme salli alâ seyyidinâ Muhammed
Hoş geldin pehlivan Sefa geldin pehlivan.
Er meydanına şerefler mi getirdin?
Dün gece rüyanda karalar mı giydin?
Rüzgâr gibi yerlerden geçtin
Hasmın karınca ise kendini merdanemi çektin?
Bu dünyanın ötesi haraptır harab,
Üstümüzde dönen kanlı türab.
Kaftan Kafa hükmederdi Parmaksız Arap
O da gitti ona da kalmadı meydan
Size de kalmaz pehlivanlar
Hani Ali, hani Veli?
Hani Zaloğlu Rüstem pehlivan?
Hani pirimiz Hazret-i Hamza?
Bu kahramanlara bile kalmadı bu meydan.
Size de kalmaz pehlivan.

Engürüde ER yatar, Rum'da SARI SALTUK
Dost bilir, tuman çeker.

İki yiğit çıkmış meydana,
Mert oğlu merdane.

Aya bakma, güne bak.

Gönül uyandı Sultan Süleyman'a bak.

Hasmın karınca olsa dahi,

Kendisine mert oğlu merdane bak.

Allah Allah illâllah

Diyelim bu gençlere cümleten maşallah. (Kahraman I, 1989: 77-79)

Dualar incelendiği zaman içlerinde Hazret-i Hamza, Er Sultan gibi ünlü ve güçlü pehlivanların isimleriyle beraber Sarı Saltuk'un da isminin geçtiği görülmektedir. Bunlarda Sarı Saltuk'un ne derece bir pehlivan olduğunun kanıtıdır. Sarı Saltuk hayatı boyunca din ayrımı yapmadan herkesin yardımına koştuğu için Müslümanlar kadar Hristiyan ve Yahudiler tarafından da sevilen bir din büyüğüdür. Bununla ilgili olarak Sarı Saltuk ölüm döşeğindeyken talebelerine şöyle demiştir: *"Evlâtlarım ben öldüğümde yedi tane tabut hazırlayın. Çünkü yedi millet benim kendilerinden olduğumu söyleyerek cesedimi isterler, her isteyene verirsiniz"*

Hakikaten de Sarı Saltuk vefat ettikten sonra yedi millet gelir ve yedisine ayrı ayrı yedi tabut verilir, her tabutun içinde Sarı Saltuk hazretlerinin cesedi vardır.

Evliya Çelebi'nin yazdığına göre Bulgaristan, Arnavutluk, Romanya, Kırım, Makedonya, Kosova, Bosna ve Polonya da makam ve türbeleri vardır. Bizim bildiğimiz kabirleri: Romanya Babadağ; Bulgaristan Varna ve Kaligra; Bosna, Paligay; Kosova Prizren; Kırklareli Babaeski; İznik; İstanbul Rumeli Feneri; Niğde Bor ile Tokat'da Sarı Saltuk köyü'ndedir. Ayrıca sayısız yerde makamı bulunmaktadır. Asıl mezarı ise Romanya Dobruca'daki Babadağ şehrindedir. Kabir bugün ayakta olup
Türkiye tarafından onarılmıştır. (Delice, 2011: 17-18)

Yağlı Güreşte Genel Kurallar

1- Güreş kıran-kırana usulüyle yapılır. Galip gelen, kendisinden sonra ilk galip gelenle eşlendirilir. Yenilen çıkar. Günümüzde eşleşme bu şekilde yapılmamaktadır.

2- Yarışma, yenişinceye kadar sürer. Bir çift pehlivan yenişe-

memişse, yenişemeyen diğer bir çift pehlivanla hasımlar değiştirilir. Eğer değiştirilebileceği bir çift yoksa yenişemeyen çift yenişinceye kadar güreştirilir.

3- En çok müsabaka kazanan pehlivan güreştiği boyun birincisi olur. Ödül ona verilir.

4- Güreşirken alttaki güreşçi, kendi oyunu ve kuvvetiyle ayağa kalkmadıkça suya, beze gidemez. Bulunduğu durumda iken su verilebilir, teri ve gözü silinebilir. (Kahraman I, 1989: 23)

5- Altta güreşçi varken güreş durdurulmuş ve oyun bıraktırılarak ayağa kalkılmışsa güreş tekrar başladığı zaman alttaki güreşçi tekrar alta yatar. Ayakta iken güreş durdurulmuş ise ayakta başlar.

6- Karakucakta olduğu gibi, alta tekrar yatan güreşçi istediği şekilde durabilir.

7- Yenilme durumu olduğu zaman güreş biter. Ayağa kalkan güreşçilerden yenilen kendisini yeneni kucaklayarak tartar ve beraberce yenen önde, yenilen arkada olmak üzere pat çakıp temenna ederek parsa toplarlar.[23]

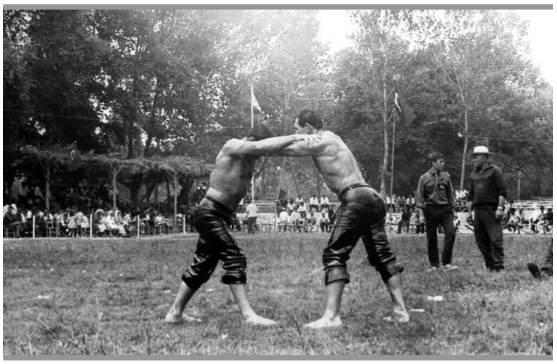

Güreş Esnasında Kol Bağlayan Pehlivanlar

8- Güreştiği boyda birinci olan güreşçi bir üst boyda da güreşebilir.

9- Yağlı güreşte yeteri kadar zeytinyağı bulundurmak zorunludur. Yağ kalmamışsa veya yoksa güreşçi güreşe zorlanamaz.

10- İsteyen pehlivan güreşirken ayakta bulunmak şartıyla hasmı ve hakem izin verirse yağını tazeleyebilir.

11- Kispet dizden yukarıya kadar yırtılmamışsa veya güreşçiye geniş geliyorsa kispet değiştirilir. Yenik sayılmaz. Ancak kispeti hasmı paçadan tutup yırtarsa yenik sayılır. (Kahraman I,1989: 86)

12- Yenilen güreşçi, kendisini yenen hasmından başka bir güreş müsabakasında tekrar karşılaşmayı isteyebilir. Böyle bir söz verilmiş ise ilk karşılaşmada iki hasım birbiriyle eşlendirilir. Tekrar yenilirse üçüncü defa karşılaşır. Bu sefer de yenilirse bir daha o güreşçi ile karşılaşmaz. Bu yüzden güreşçiler "Allahın hakkı üçtür" derler.

13- Güreş alanının geniş, düz ve çimenlik olması daha fazla tercih edilir. Ancak böyle bir yer bulunmaması hâlinde

[23] bk. Parsa Toplama Geleneği.

güreş, elverişli başka yerlerde de yapılır. Güreşle belirlenmiş bir sınır yoksa da güreşçiler seyirciler arasına girdiği zaman güreş durdurulur ve yeniden orta yerde başlatılır.

14- Yağlı güreşte süre belirli değildir. Yenilme oluncaya veya hava kararıncaya kadar, hatta Kırkpınar güreşlerinde hava karardıktan sonra devam eden güreşler vardır. Yahut her iki güreşçi güçsüz kalıncaya kadar devam eder.

15- Müsabakalarda en az bir davul-zurna bulunur. Davul-zurnanın bulunması mümkün olmadığı zaman da, iddialı güreş yapılabilir.

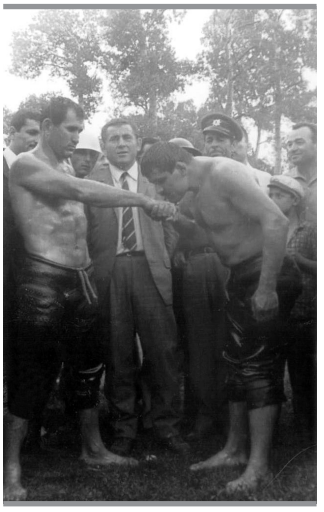

Değişmeyen An'âne: "Kazansa da Yaşça Küçük Olan Pehlivan Büyüğünün Elini Öper"

16- Güreşen pehlivanlar arasında yaş farkı fazla ise, güreş bitince yaşça küçük olan galip gelmiş olsa bile, kendisinden büyük olan yendiği pehlivanın elini, büyüğü de onun alnını öper. (Kahraman I, 1989: 24)

17- Ödül galip gelenindir. Yani o boyun birinciliğini kazananındır. Yenilenler ödülden pay alamayacağı gibi başka bir şey de isteyemez. Eğer kazanan isterse kendi parsasını veya bir kısmını yenilene verir.

18- En sona kalıp da birbirine üstünlük sağlayamayacağı anlaşılan güreşçilere ödül bölüştürülür.

19- Baş ve Başaltında iki çift güreşirken birisi hasmını yener, diğerleri yenişemezlerse ve vakit de daha fazla güreşmelerine müsait değilse, ödül hasmını yenenin olmasına rağmen birincilik belirlenemediğinden ve güreşenler de tanınmış pehlivanlar olduklarından ödül üçe bölünür. Ödül canlı hayvan ise, ödülün değerine ve güreşi yaptıranın şan ve şöhretine yakışır bir miktar para da verirler ve böylece her üç pehlivan da sevindirilir.

20- Başpehlivanlar güreşe başlamadan evvel kispetlerini giyinmiş vaziyette parsa toplar, sonra güreşirler.

21- İlk rakiplerini yendikten sonra eşlendirilen galip güreşçiler için dua okunur. Ancak bu dua, ilk duaya oranla daha kısadır. Üçüncü ve dördüncü eşlendirmeler olursa yine dua okunur. Günümüzde salavatlar boylar için okunmaktadır.

22- Bir boyda birinci olduktan sonra, eşit değerdeki pehlivanların güreştiği başka yarışmada bir aşağı boyda güreşmek, kurallara aykırı değilse de, pehlivanlığa yakışmaz.

23- Yaşına ve ustalığına hürmeten güreşi hasmına bırakacak genç pehlivan, üçüncü el bitip güreşe girmek için karşı karşıya geldikleri zaman büyüğünün elini öper, güreşi ona bırakır. Yaşlı pehlivan da öbürünün alnından öper. Yaşlı olan, genç

güreşçiye güreşi bırakırsa yine aynı hareketler yapılır.

24- Güreşte anlaşmak yasaktır ve ayıplanır. Pehlivanlar ağabeyine bile çoğu zaman meydan bırakmazlar.
(Kahraman I, 1989: 86-87)

Yağlı Güreşte Boylar ve Eşleşme

Boy sözcüğünün Türkçede gövde, oba, topluluk, aşama, oymak gibi anlamları olsa da (Eyuboğlu, 2004: 97) güreşte boy boy ayırmak, birbirine denk olanları ayrı ayrı bölmek, sıralamak anlamında kullanılmıştır.

Türklerin en eski güreşi olan Karakucak güreşinde boylar insan vücudu esas alınarak ön ayak, ayak, orta ve baş olmak üzere dört kategoriye ayrılmıştır. (Kahraman I, 1989: 19) Ayaktan önceki boya "tozkoparan" da denilmektedir. (Yazoğlu I,72) Kastamonu ve Ankara'da yapılan güreşlerde bazı zamanlar orta boydan sonraki güreşler yağlı, öncekiler yağsız olarak yapılmaktadır. Bu yüzden o yörelerde ön ayak boyunun adı "Kara Güreş" tir.
(Kahraman, 1989: 20)

Yağlı güreşte, Karakucakta var olan ayak boyunun yerini deste boyu almaktadır. Temelde boylar "deste, orta, baş" olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bu üç boy katılan pehlivanların sayısına göre bazı zamanlarda arttırılmıştır. Bununla ilgili çeşitli yıllarda yazılan kitaplarda farklı bilgilere rastlanmaktadır. Bunlardan Atıf Kahraman, boylar hakkında kesin bir sayı vermemekle beraber, küçük düğün güreşlerinde boyların üç kategori olduğunu, büyük panayır güreşlerinde ise güreşçi çok olursa deste boyunun birkaç kısma ayrılabileceği gibi, ortanın büyük-orta ve küçük-orta, başaltı ve baş olmak üzere ayrılabileceğini yazmaktadır. (Kahraman I, 1989: 75). Hilmi Biç, deste, küçük orta, büyük orta, başaltı ve baş olmak üzere beş boydan, (Biç, 1944: 9) Murat Köse, boy isimlerini vermemekle beraber sekiz boydan. (Köse, 1990: 35) Alper Yazoğlu teşvik, küçük boy, deste orta boy, deste büyük boy, küçük orta küçük boy, küçük orta büyük boy, büyük orta, başaltı ve baş olmak üzere dokuz boydan bahsetmektedir. (Yazoğlu I,72)

Günümüzde güreşlere katılan pehlivanların sayısı arttığı için Türkiye Güreş Federasyonu'nun yağlı güreş müsabaka yönetmeliğinde geleneksel güreşler için 14 boy, mahalli organizasyonlar için ise 13 boy gösterilmektedir.

19.04.2011 tarih ve 17 sayılı Güreş Federasyonu Yönetim Kurul Kararı ile;
a) Federasyon her yıl Ocak ayında ilân edeceği geleneksel

organizasyonlarda boylar aşağıdaki gibi düzenlenir:

1- Minik Bir Boy
2- Minik İki Boy
3- Teşvik Bir Boy
4- Teşvik iki Boy
5- Tozkoparan Boyu
6- Ayak Boyu
7- Deste Küçük Boy,
8- Deste Orta Boy
9- Deste Büyük Boy
10- Küçük Orta Küçük Boy
11- Küçük Orta Büyük Boy
12- Büyük Orta
13- Başaltı
14- Baş

Kol Bağlayan ve Künde Atan Pehlivanlar

b) Mahalli organizasyonlarda boylar aşağıdaki şekilde düzenlenir:

1- Minik Bir Boy
2- Minik İki Boy
3- Teşvik Bir Boy
4- Teşvik İki Boy
5- Tozkoparan Boy
6- Ayak Boyu
7- Deste Küçük Boy
8- Deste Büyük Boy
9- Küçük Orta Küçük Boy
10- Küçük Orta Büyük Boy
11- Büyük Orta
12- Başaltı
13- Baş

Mahalli organizasyon güreşleri için, küçük orta ve deste boyunda, pehlivan çokluğu olduğu takdirde, hakem kurulu ile organizasyon kurulunun takdiri ve kararı ile bu boylar, deste küçük ve deste büyük, orta küçük ve küçük orta, büyük boy olmak üzere ikiye bölünebilir.[24]

Geleneksel yağlı güreşte boy ayrımı ve eşleştirme yaş ve kiloya göre değil, tecrübe bilgi ve ustalıklarına göre yapılırdı. (Biç, 1944: 9) Ancak günümüzde eşleştirme Türkiye Güreş Federasyonu'nun belirlediği kurallar dairesinde yapılmaktadır.

[24] http://www.tgf.gov.tr/article.php?category_id=199&article_id=6131 (12.10.11)

Yağlı Güreş Müsabaka Yönetmeliğinin altıncı bölümde yer alan 19. Madde şöyledir:

"Yağlı güreş müsabakalarına katılan güreşçilerin boy ve yaş tespitlerin de aşağıdaki esaslar uygulanır."

a) Minik kilo ve görünümüne göre ikiye ayrılır:
   - ★ Minik Bir Boyu (11 yaş, 45 kg)
   - ★ Minik İki Boyu (12 yaş, 50 kg)

b) Teşvik boyu
   - ★ Teşvik Bir (13-14 yaş arası, 55 kg)
   - ★ Teşvik İki Boy (15-16 yaş arası, 65 kg)

c) Tozkoparan Ayak boyu
   - ★ Tozkoparan (16-17 yaş arası, 75 kg)
   - ★ Ayak (17-18 yaş arası, 80 kg)

d) Deste Küçük Boy
   - ★ Yaş 18-19 arası
   - ★ Güreş Mazisi İki Yıla Kadar
   - ★ Azami (80-85 kg)

e) Deste Orta Boy
   - ★ Yaş 19-20 arası
   - ★ Azami (85-90 kg)

f) Deste Büyük Boy
   - ★ 20-21 Yaşı bitirmiş olanlar
   - ★ 20-22 Azami (90-95 kg)

g) Küçük Orta Küçük Boy

h) Küçük Orta Büyük Boy

i) Büyük Orta Boyu

j) Başaltı Boyu

k) Baş Boyu

l) Yaşı 21'i geçmiş tecrübeli güreşçilerin kiloları 65'in altında ise, hakem komitesinin kararı ile sadece deste büyük boyda güreştirilebilirler.

m) Güreş Federasyonunun faaliyet programında yer alan Büyükler güreşinde 96 kg ve 120 kg'larda Serbest ve Greko-Romen stilde, Dünya ve Olimpiyat şampiyonalarında 1'nci olan sporcular, 30 yaşını doldurduktan sonra Federasyondan izin almak kaydıyla, Kırkpınar, Geleneksel, Birinci sınıf ve Mahalli Güreşlerde Baş'a güreşirler. (Avrupa Şampiyonası, Ordular arası, Akdeniz oyunları, Üniversite oyunları ve benzeri yarışmalardaki alınan dereceler dikkate alınmaz.)

n) Boy ayırımında bir pehlivanın yaşı tutsa bile kilosu standartlardan fazla ise bir üst boyda güreşir.

Künde Atan Pehlivan

o) Milli takımda Güreşen Sporcular, Federasyon Başkanının izni ile Tarihî Kırkpınar, Geleneksel, Birinci sınıf ve Mahalli Güreşlerde "Yürütme Kurulu ve Merkez Hakem Kurulunun Kararı" ile kilo ve yaşının tuttuğu boyda güreştirilir.

ö) Baş, Başaltı yarı final ve final müsabakasında pehlivanların ustaları, saha içerisine uygun görülün bir yere alınırlar ve müsabakaları izler.

p) Güreş Federasyonunun faaliyet programında yer alan Gençler güreşinde; 84 kg da Serbest ve Greko-Romen stilde Avrupa ve Dünya şampiyonalarında 1. 2. ve 3'üncü olan sporcular Tarihî Kırkpınar, Geleneksel, Birinci sınıf ve Mahalli Güreşlerde Büyük Ortaya güreşirler.

Gençler Güreşinde; 96 ve 120'da Serbest ve Greko-Romen stilde, Avrupa ve Dünya şampiyonalarında 1. 2 ve 3'üncü olan sporcular Tarihi Kırkpınar, Geleneksel, Birinci Sınıf ve Mahalli Güreşlerde Baş Altına güreşirler.

Büyükler Güreşinde; 84, 96 ve120 kg da serbest ve Greko Romen stilde,

★ Avrupa Şampiyonasında 1. 2.ve 3'üncü olanlar,
★ Dünya Şampiyonasında 2 ve 3'üncü olanlar,
★ Olimpiyat Şampiyonasında 2 ve 3'üncü olanlar,
★ Akdeniz oyunlarında 1'inci olanlar,
★ Ordular arası Dünya şampiyonasında 1. , 2. ve 3'üncü olanlar Tarihî Kırkpınar, Geleneksel, Birinci sınıf ve Mahalli Güreşlerde Baş altına güreşirler.
(04.08.2011 tarih ve 23 Sayılı Güreş Federasyonu Yönetim Kurul Kararı)

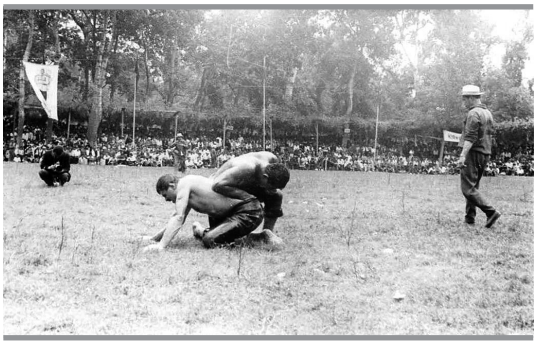

Dış Kazık Oyunu

Yağlı güreş töresinde güreşler ilk eşleşmelerden sonra kıran kırana usulüyle yapılır. Kıran kırana güreşin anlamı yağa beze gitmeden ilk yenenle ikinci yenenin yeni bir tur için kapışmasıdır. Yağlı güreş geleneğinde rakibini ilk yenen günün ikinci galibiyle karşılaşır ve eşleştirme bu şekilde olurdu. Kıran kırana güreşler 1970 yılına kadar sürdü. Bu şekilde yapılan güreşin mahzurlu tarafları da vardı. Meselâ güçlü bir pehlivan rakibini hemen yenerse, onunla karşılaşmak istemeyen diğer rakipleri güreşi gereksiz yere uzatırlardı. Bu yüzden daha sonraki yıllarda her eşleştirme için kuraya gidilme usulü benimsenmiştir. (Bilgin, 48-49)

Günümüzde Türkiye Güreş Federasyonu'nun yağlı güreş müsabaka yönetmeliğinde Geleneksel Güreşler için öngördüğü Müsabaka Kura-Eşleme Usul ve Esasları 23. maddede şu şekilde tespit edilmiştir:

a) Kura çekiminde numaraların içi görünmeyen torbadan çekilerek belirlenmesi mecburidir.

b) Bütün boylarda ilk turda kura çekilir. Tarihî Kırkpınar'da, 2 veya 3 günlük güreşlerde, Baş, Başaltı ve Büyük Ortada her turda kura çekilir. Geleneksel, Birinci Sınıf ve Mahalli güreşlerde, Başaltı ve daha alt boylarda kuraları birinci turda ilk kura numaraları ile eşleme yapılır. Baş güreşlerde her turda kura çekilir. Buna göre bir numaradan başlayarak, birbirine en yakın numaralar birbirleriyle ilk turda güreşirler. Sonraki turda bir birine en yakın kura numaraları ile eşlenerek güreşlere devam edilir.

Rakibini Yormak İçin Bastıran Pehlivan

c) Tarihî Kırkpınar Güreşleri iki ve üç günlük süreli güreşler hariç diğer Geleneksel, Birinci Sınıf ve Mahalli güreşlerde güreş süreleri; (sporcu sayısı, hava şartları ve benzeri durumlarda) Yürütme Kurulu, Federasyon temsilcisi, Kule Başhakemi ve Meydan Başhakemlerinin kararı ile tespit edilir. Şöyle ki; 4-8-16-32-64 ve 128 gibi sayılara getirilirler. Boylarda 27 kişi varsa, bu boyda 22 kişi güreşir, 5 kişi tur atlar, ikinci tura 16 kişi ile başlanır. Yarı final ve final müsabakalarının çekişmeli geçmesi için, yarı final müsabakalarında bölgeler göz önünde bulundurularak karşılıklı kura çekilir. Kura çekiminde, numaratör ve teknolojinin yeniliklerinden faydalanılır.

d) Tarihî Kırkpınar Güreşlerinde boylarında 1, 2 ve 3 üncü olanlar bir üst boyda güreşir. (27.05.2011 tarih ve 20 Sayılı Güreş Federasyonu Yönetim Kurul Kararı)

e) Yağlı güreş müsabakalarında Doping Maddesi almış oldukları tespit edilen sporcular, Tarihî Kırkpınar ve diğer güreşlerde daha önce güreştiği boyunda güreşirler. (19.04.2011 tarih ve 17 Sayılı Güreş Federasyonu Yönetim Kurul Kararı)

f) Bir üst boya çıkamayan güreşçiler, Yağlı Güreş Yürütme Kurulu ve Merkez Hakem Kurulunun kararı ile yıl boyunca

sergiledikleri performanslarına bakılarak bir üst boya çıkarılır. (Başaltından başa çıkacaklara bu karar uygulanmaz) (19.04.2011 tarih ve 17 Sayılı Güreş Federasyonu Yönetim Kurul Kararı)

g) Tarihî Kırkpınar, Geleneksel, Birinci Sınıf ve Mahalli güreşlerde dereceye giren sporcular diskalifiye veya doping sebebiyle derece ve sıralamasının iptali hâlinde, alttaki sıralamada bulunan güreşçiler yukarıya doğru Yağlı Güreş Yürütme Kurulu ve Merkez Hakem Komitesi kararı ile kaydırılırlar. Eğer 1 inci veya 2 inci olan sporculardan birisi dopingten dolayı diskalifiye olursa, diskalifiye olan güreşçiye yenilerek 3 üncü olan güreşçi bir yukarı çıkarak ikinci olur. (19.04.2011 tarih ve 17 Sayılı Güreş Federasyonu Yönetim Kurul Kararı)

Diskalifiye olan finaliste kaybederek 5 inci olan güreşçi üçüncü olur ve sıralamanın devamı yukarı doğru kaydırılarak yapılır. (19.04.2011 tarih ve 17 Sayılı Güreş Federasyonu YönetimKurul Kararı)

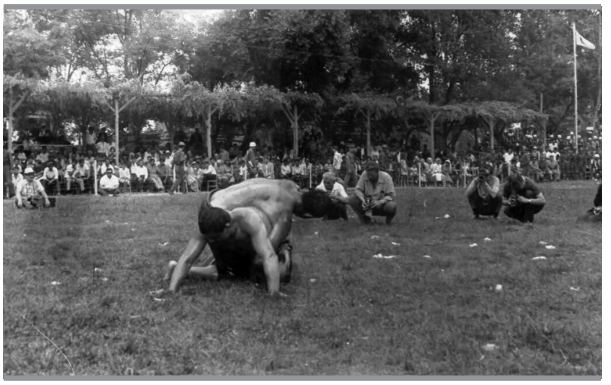

Künde Arayan Pehlivan

h) Tarihî Kırkpınar, Geleneksel ve büyük organizasyonlarda güreşecek güreşçiler, hangi boyda güreşmişse, o boyda güreşebilirler. Organizasyona katılan güreşçi sayısı, aynı tarihte birden fazla organizasyon yapılması ve/veya benzeri sebepler yüzünden güreşçilerin hangi boyda güreşeceği Yağlı Güreş Yürütme Kurulu veya Merkez Hakem Kurulu tarafından değiştirilebilir.

i) Bütün boylarda ihtar, müsabaka sonuna kadar geçerlidir. Normal sürede sonuçlanmayan müsabakalarda puanlamaya gidilir. Puanlamada 2 puan alan ve/veya 2 puan üstünlük sağlayan galip sayılır. Puanlamada beraberlik hâlinde (1-1, 2 2, 3-3 gibi) son puanı alan sporcu galip ilân edilir.

j) Minik boylarında müsabaka süresi 10 dakika, puanlama süresi 3 dakikadır.
Teşvik ve Tozkoparan boylarında müsabaka süresi 15 dakika, puanlama süresi 5 dakikadır.
Ayak boyunda müsabaka süresi 20 dakika, puanlama süresi 5 dakikadır.
Deste ve Küçük Orta boylarında müsabaka süresi 20 dakika, puanlama süresi 5 dakikadır.
Büyük orta ve Başaltı boylarında müsabaka süresi 25 dakika,

puanlama süresi 10 dakikadır.
Baş güreşlerinde müsabaka süresi 30 dakika, puanlama süresi 15 dakikadır.

Puan alınmadığı takdirde ilk puan uygulamasına gidilir. İlk puanı alan galip ilân edilir. Puanlama güreşinde güreşçilerin birisi mavi, diğeri kırmızı paça bağı bağlar.

k) Tarihî Kırkpınar ile 2 veya 3 günlük güreşlerde (bir günlük güreşler hariç); boylarında ilk turda güreşçi sayısına göre 4 ve 4 lerin katlarına getirilir. Güreşçiler (A) ve (B) grubu olarak Baş, Başaltı ve Büyük Orta da ilk turda kura çekerler. İlk turdan sonraki kuralar karışık çektirilir. Bir önceki yılın Tarihî Kırkpınar Güreşlerinde yaptıkları derecelere göre birinci olan sporcudan aşağı doğru sıralama yapılarak mevcut sayının yarısı (A), yarısı (B) grubunu oluşturur. (A) ve (B) grubu Merkez Hakem Kurulu tarafından belirlenir, Tek ve çift numaraların olduğu torbalar birleştirilir. Kura çekimi tek torbadan devam eder.

l) Hakem Komitesi uygun görürse Tarihi Kırkpınar ve geleneksel güreşlerde yarı finalde karşılıklı kura çekme yetkisine sahiptir.

m) Tarihî Kırkpınar, Geleneksel, Birinci Sınıf ve Mahalli yağlı pehlivan güreşlerinde yarı finalde rakiplerine yenilen her iki güreşçi o boyda 3 üncü ilân edilir. Klasman sıralamasında buna uygun olarak 4 üncülük derecesi belirtilmez. Sıralama 1 inci, 2 nci, 3 üncü ve 5 inci şekilde yapılır.

n) Puanlama güreşinde en fazla puan alan ve 3 ihtar verdiren güreşçi galip ilân edilir.

o) Normal süre içerisinde pasif güreş sebebiyle 3 ihtar alan güreşçi mağlup ilân edilir.

p) Önce alınan ihtarlar puanlama güreşinde geçerlidir.

r) Her iki güreşçi pasif güreşirse 3 ihtar alarak diskalifiye edilir.

s) Birinci turdan sonra herhangi bir sebepten dolayı boylardaki güreşçi sayısı tek numaraya düşerse birinci kura çekiminde hangi numaraya eş ise o numara tur atlamış olur.

t) Her tur kura çekilen boylarda ise son numara tek kalacağı için tur atlar.

u) Güreşler düdükle başlar düdükle biter. Cazgır normal sürenin bittiğini anons ettikten sonra düdük çalınarak güreş durdurulur. Puanlama güreşine geçilir.

v) Puanlama güreşinin son dakikası maçı yöneten hakem tarafından "son dakika" diye sporculara sözlü olarak bildirilir.

Federasyonun görevlendirmiş olduğu hakemler tarafından belirlenen saatler arasında tartılar yapılır. (Tartı saati ve süresi için organizasyonun programı ve katılacak sporcu sayısı dikkate alınır. Hakemler dışında yapılan tartılar geçersizdir.) Tartı saatine yetişemeyen güreşçiler müsabakaya alınmazlar. Güreşçiler tartıya şort, eşofman veya kispetle çıkar, tartılan her sporcu ismini yazdırarak kura'sını çeker. Tartıda lisans ve kimlik belgesi zorunludur. (27.05.2011 tarih ve 20 Sayılı Güreş Federasyonu Yönetim Kurul Kararı)[25]

Yağlı Güreşlerin Mekân İtibariyle Tasnifi "Saray, Konak, Hususi Bahçe vb. Yerlerde Yapılan Güreşler"

Huzur Güreşleri

Padişahın huzurunda belirli günlerde, şenliklerde, bayramlarda veya yabancı elçiler geldiği zaman yapılan güreşlere "Huzur Güreşi" veya "Enderun güreşleri" denilmekteydi. Osmanlı Devleti'nin bütün kurum ve kuruluşlarının kendine has kanun, kural ve gelenekleri olduğu gibi sarayda yapılan güreşlerin de kendine has birtakım kuralları vardı.

Huzur Güreşleri genellikle "Biniş"lerde yapılırdı. Binişler Selçuklular zamanından beri, Pazartesi ve Perşembe günleri yapılmaktaydı. **Biniş** gününden birkaç gün önce padişah hangi bahçeye veya kasra gitmek istediğini söyler ve ona göre hazırlık yapılırdı. Enderun'daki paşalar padişahın hangi spordan hoşlandığını önceden bildikleri için ona göre her zaman hazır bulunurlar ve emr-i şahaneyi beklerlerdi.

Binişlerde spor yarışmaları ve gösteriler öğle namazı ve yemeğinden sonra başlar, çoğu zaman ilk önce pehlivanlar güreştirilirdi. Bu güreşler padişahın arzusuna göre yapılır, yenilmenin olup olmayacağına padişah karar verirdi. Pehlivanların yenilmelerine izin verilmişse, pehlivanlar ün kazanmak ve daha fazla ihsana sahip olmak adına ellerinden geleni yaparlardı. Yenilmenin olmaması halinde padişah pehlivanların çekilmesini isteyinceye kadar güreşler devam ederdi, ki bu süre bir ya da bir buçuk saati geçmezdi. Pehlivanlar huzura alınmadan önce duacı onları eskilik sırasına göre çağırırdı. Pehlivanlar, padişahın huzuruna geldikten sonra padişahın tam önüne gelerek yer öperler, sonra ayağa kalkıp el bağlarlar, kimin kiminle eşleşeceğinin bildirilmesini beklerlerdi. Pehlivanlar eşlendikten sonra yüzleri padişaha dönük olarak duaları okunur, davul zurna veya çift

[25] http://www.tgf.gov.tr/article.php?category_id=199&article_id=6131 (14.10.11)

nekkârenin nağmesine uyarak huzur peşrevi yaparak güreşe başlarlardı. Huzurda da güreş müziksiz yapılmazdı. Fakat bazı padişahlar mehter, bazısı davul zurna, bazısı çifte nekkâre ile zurna, bazısı da sade çifte nekkâre çaldırarak güreş yaptırmaktaydı. (Kahraman, 1995: 142) Yabancı elçiler geldiği zaman Sadabat gibi İstanbul dışındaki mesire yerlerinde verilen ziyafetlerde yapılan spor müsabakalarında genellikle davul (Tabıl-ı Türkî) çalınırdı. (Kahraman I, 1989, 29) Huzur güreşlerinde yapılan duaların normal güreşlerdekilerden farklı olduğu zannedilmemektedir. Ancak Huzur Güreşlerinde dualar genellikle öz ve kısa yapılmaktaydı.

Pehlivanların gözüne yağ kaçarsa bunu silebilecek tek kişi duacıydı. Yenilme hâlinde pehlivanlar ayağa kalkar, yine diz çökerler, yer öperler ve geri geri giderek huzurdan çıkarlardı. Güreş sonlanıp pehlivanların hepsi meydandan çekilince padişah, yenen ve yenilenlere, ne ödüller verilmesi gerekiyorsa, Silâhdar Ağa'ya duyurur, o da, para çantasını taşıyan "Çantacı"ya padişahın emrini ileterek bahşişlerin verilmesini sağlardı. Bahşişler "üstüfe" denilen ipekli sırmalı kumaşlardan kesilmiş beş arşın uzunluğundaki "tonluklara" konularak boyunlara asılırdı.

Huzurda güreşen pehlivanların sayıları değişik olmakla beraber, Topkapı Müzesi arşivinde bulunan ve I. Abdülhamid Han dönemine ait bir belgede 43 pehlivanın güreştiği yazılmaktadır. Bu güreşler sarayda yapıldığı gibi Yalı köşkü, Gülhane Meydanı, Eski Saray, Sedbaşı, Sadabat gibi muhtelif yerlerde ve ya donanma şenliklerinde yapılırdı. (Kahraman, 1995: 142-148) Bu güreşler bazı zamanda yağlı mermer üzerinde yapılmaktaydı. (Yazoğlu I, 110)

Huzurda yapılan güreşlere sadece Enderun'da yetişmiş pehlivanlar katılmaz aynı zamanda vezirlerin pehlivanları, güreş tekkesinden pehlivanlar ya da başka ülkelerden İstanbul'a gelmiş pehlivanlar da güreştirilirdi. (Kahraman, 1995: 144)

Huzur Güreşlerine Dair Anlatılar

★ Suhteoğlu Mehmet - İkiz Osman Güreşi

Bu güreş 5 Kasım 1812 tarihinde Kağıthane'de olmuştu. Taraflardan birisi Tepedelenli Ali Paşa'nın Osmanlı padişahının pehlivanlarına meydan okumak için gönderdiği ve Sultan Mahmut'un sarayındaki saray pehlivanlarının dahi yenemediği ve fakat çok ünlü İskender ve Olise ismindeki iki Arnavut pehlivanı yenen Suhteoğlu, diğeri ise İskender ve Olise'yi yenebilmek için yola çıkmış ancak onunla karşılaşamamış bir yiğit, İkiz Osman Pehlivan'dı.

Bu güreş kazanana "Sultanın Pehlivanı" ünvanını kazandıracağı için her iki taraf içinde çok önemliydi. Rüştünü önceden beri her güreşinde ispatlamış olan Suhteoğlu, kendisi kadar güçlü olan İkiz Osman pehlivan'ın karşısında ter dökecek ve ikisinden biri o dönemde, her pehlivanın rüyası olan, bir ünvana malik olacaktı.

O gün padişah Sultan Mahmut, öğleye doğru, kanca burunlu yaldızlı saltanat kayığıyla geldi ve iskele başında kartal kanadı biçimi dizilmiş olan Hasekiler, Solaklar ve Enderun Ağaları tarafından karşılandı. Bir müddet Çağlayanlar Kasrı'nın havuz tarafındaki büyük salonunda istirahat ettikten sonra baş imamları Kemâli Efendi'nin imametinde öğle namazını eda ettiler. Namazdan sonra Sultan Mahmut Seyyid Ömer Ağa'ya:

- Lala, pehlivanlar hazır ise, hemen güreşe başlatalım. Belki bugün uzun sürebilir!
- Hazır efendimiz. Teşrifinizi bekliyorlar!
- Öyle ise bekletmeyelim gidelim, diyerek kasrın çağlayanlara bakan kısmındaki balkonumsu cemekânlı kısmında hazırlanmış koltuğuna doğru ağır ağır yürüyerek geldi. Koltuğuna oturdu ve güreşlerin başlamasını emretti. Bu gün meydana çıkan dört çift pehlivandan, yalnız İkiz ile Suhteoğlu iddialı güreş, diğerleri idman güreşi yapacaklardı.

Ahıskalı, İkiz Osman ile Suhteoğlu'nu, pehlivanların ortasına alıp, hepsinin birden duasını okumağa başladı.

Allah Allah,
Hoca-i âlem,
Seyyid-i kâinat,
Mucize-i mevcudat,
Pür Kemâl vel cemâl

Muhammet Mustafa'ya salâvat
Engürü'de Er yatar
Rum'da. Mehmed Buhari Sarı Saltuk
Ton giyer, tuman çeker

Pirimiz Hazreti Mahmud,
Pir yarı Veli Aşkına,
Dest be dest

Bu salâvat okunduktan sonra, pehlivanlar peşrev yaparak ileri atıldılar ve Padişaha on adım kalınca, diz çöküp yer öptüler. Tekrar ayağa kalkıp peşrev yapa yapa geri geriye giderek meydanın ortasına gelince el sıkışıp ayrıldılar. Bir müddet dolandıktan sonra, el çırparak karşılaşıp ense bağladılar, kol salladılar ve tekrar

ayrılıp üçüncü kavuşmada güreşe girmek üzere çaprazlama dolanmaya başladılar. Gerek Suhte ve gerek İkiz Osman, o gün hayatlarının en mühim güreşini yapacaklarını bildikleri için, heyecanlıydılar. İkisi de gözlerini birbirine dikmiş ve avına atılmaya hazır şahinler gibi adım adım yaklaşırken, bu müsabakadan da muzaffer çıkmaları için Allah'a dua ediyorlardı.

Birbirine iyice yaklaştıkları zaman, ense bağladılar ve yavaş yavaş elense çekerek sarsmaya bozmaya çalıştılar. İkiz, Suhteoğlu'nun kendisinden evvel Arnavutları yendiğini ve sarayın başpehlivanlığını kazandığını öğrenmiş olduğu için, hasmının şimdiye kadar güreştiklerinden de üstün olduğunu takdir ederek ona göre güreşe giriyordu. Suhteoğlu gençti, dinçti ve gençliğinin bütün hızı ve heyecanı üzerindeydi. Halbuki İkiz 35 yaşında üç çocuk babası bir olgun pehlivandı. Dakikalar yavaş yavaş geçtikçe, elenseler sıklaştı, sertleşti ve onları tırpanlar takip etmeye başladı. Padişah Sultan Mahmut ve Enderun ağaları, güreşin bu şekilde sert başlamasının sonunu merak ederek, heyecanla takip ediyorlardı. Bilhassa ağalardan güreş sevenler pek heyecanlıydılar. Çünkü pek çoğu iddialı bahislere girmiş, ortaya haylice para koymuşlardı. Bu şiddetli elense - tırpan faslı, belki yarım saat kadar sürdü.

Suhte de İkiz de birbirini bir defacık olsun bozamadılar. İşte bu sırada, Suhteoğlu'nun çok şiddetti bir göğüs çaprazına girdiği görüldü. İkiz, Suhteoğlu'nun kolları arasında gerisin geriye gidiyor ve çengeli yememek için bütün gücüyle direniyordu. Fakat Suhte çaprazı o kadar ani almıştı ki, 200 kiloluk bu dev cüsseli pehlivanın bütün hızıyla sürmesine direnerek karşı koyması imkânsız gibiydi.

Güreşi seyredenler, Suhte'nin aldığı bu oyunun nasıl neticeleneceğini görmek için gözlerini kırpmadan ve nefes bile almadan takip ediyorlardı. Suhteoğlu'nu tutanlar yavaş bir sesle:

- Haydi Suhte, haydi koca aslan, yetiştir çengeli, vur sırtını yere İkiz'in diyorlardı.
İkiz Osman'ı tutanlar da:
- Dayan ikiz, yanbaş yap, haydi göster ustalığını, diye çırpınıyorlardı.

Sultan Mahmut, Enderun ağalarına, binişlerinde yaptırdığı güreşleri, atış müsabakalarını, cirit ve Tomak oyunlarını seyretmeye müsaade eden ve yine ilk defa huzur güreşlerinde davul zurna yerine nare ve zurna çaldıran bir padişahtır. Böyle olmasına rağmen huzur güreşlerinde uyulması gereken kurallar, hâlâ dipdiri duruyordu. Meselâ huzurda bir pehlivan padişaha sırtını çeviremez, genelde davul zurna çalınmaz, nara atılmaz ve dışarıdan birileri

güreşe sesli bir şekilde müdahale edemezdi. Aksi takdirde gazab-ı şahaneyi üzerine çekerdi.

Bu arada Suhteoğlıı İkiz'i çok kötü yakalamıştı. Bu müthiş çaprazdan kurtulmasına imkân ve ihtimal yoktu. Nihayet İkiz son anda sıyrılıp kendisini yüzükoyun yere atmaya muvaffak oldu. İki yüz kiloluk Koca Suhte bütün hızı ve şiddetiyle bir çekitaşı gibi İkiz'in üzerine düşünce İkiz, kılçık bile atamamış öylece yere kapaklanıp kalmıştı. Toparlanmaya bile fırsat bulamadan Suhteoğlu evvelâ paçadan ve kasnaktan yakalayıp olanca ağırlığını da hasmının sırtına yükleyiverdi. İşte bu arada toparlanmak için İkiz dizlerini dikince, fırsatı kaçırmayan Suhteoğlu da bu sefer tek taraftan sarmayı taktı.

Sarmaya düşen ikiz hiç telaş etmedi. Başını sağa sola çeviriyor Suhteoğlu'nun ne yapacağım görmek, takip etmek istiyordu Sanki ayağa kalkmak için istekli değilmiş gibiydi. Altına aldığı hasmının bu kayıtsızlığına Suhteoğlu da şaşmıştı. Ne biçim pehlivandı bu İkiz! İşte meşhur çaprazını doldurmuş, altına almıştı ama niye kurtulmak için gayret göstermiyordu. Acaba bir oyun mu yapmayı tasarlıyordu! Suhte endişelenmeye başladı. Şaka değil koca Devlet-i Âliye'nin başpehlivanlığını kazanmış, şimdi de onu korumak için ortaya çıkmıştı. Elbette korkacak, elbette tedbirleri olacaktı. Yağ güreşinin hiç şakaya gelmediğini göz önünde tutması gerekirdi.

İkiz böyle sağa sola bakarak üzerindeki hasmın dikkatini çekerken, bir taraftan da ayakları ile oyunlar hazırlıyordu. Bunu fark eden Suhteoğlu daha fazla beklemeyi doğru bulmayarak evvelâ Bismillah deyip sarmaya yüklendi, olmadı. Bir daha yüklendi yine olmadı. Biraz evvel gevşek duran hasmı, nasıl oluyordu da o daha kıpırdamadan ne yapacağını anlıyor, ona göre direniyordu. Hem de öyle bir direniş ki! Ne Arnavut İskender de, ne de bir başkasında böylesini görmüştü. Mübarek yere çakılmış kaya parçası gibi kıpırdamıyordu. İkiz'in bacağındaki kuvvet, inanılmayacak kadar çoktu. Bacakları etten kemikten yapılmış değil de demirden çelikten yapılmış gibiydi sanki...

Suhteoğlu bütün gücünü ve kuvvetini toparlayarak üçüncü defa sarmaya yüklendi. İşte bu anda, İkiz, Suhte'nin paçayı tutan elini dıştaki eliyle hızla tutup çekerken sarmadaki ayağı üzerinde dönerek bir anda Suhteoğlu'nu altına alıverdi. Eğer Suhte çekilen kolunu kurtarmasaydı açık bile düşecekti. Bu iş, o kadar ustalıkla yapılmıştı ki Suhteoğlu da, padişah Sultan Mahmut da Enderun ağaları da şaşırmış, hayretler içinde kalmışlardı.

Nasıl olmuştu da Suhteoğlu paçadan sıkıca tuttuğu halde eliyle çekerken sarmadan dönüvermişti! Böyle bir oyunu hasmına hissetirmeden zamanında ve anında yaparak üste çıkan pehlivan şimdiye kadar nadir görülmüştü. Çünkü üsteki sarmaya yüklenirken direk görevi yapan dıştaki kolu boşlayıp direksiz, dayanaksız kalmak çok tehlikeli bir harekettir. Bunu her babayiğit göze alarak dönemez. Ancak İkiz gibi çok usta ve atik pehlivanların işidir. Şimdi, İkiz Pehlivan sarmayı yaymaya çalışıyordu. O da Suhteoğlu'nun dıştaki ayağının paçasından tutmuştu. Ayrıca boştaki ayağı ile de bastırırken, Suhte'yi kıç üstü oturtmak için yükleniyordu. Fakat Suhteoğlu yere kaya gibi çökmüş kıpırdamıyordu bile...

İnatçı bir adam olan İkiz, oyunu yapacağına mutlâka kanaat getirirse yapamadığı oyunu ikinci, üçüncü defa tatbik ederdi. Aksi halde hemen başka bir oyuna geçerdi. İşte bu sefer de öyle oldu. Sarmayı denedikten sonra hasmının çok kuvvetli, sallı ve ağır olduğunu görerek derhal kündeye geçti. Ayaklarını germiş, koca Suhte'nin göğsünü yere yapıştırarak bütün ağırlığıyla sırtına yüklenip oturak künde'siyle aşırmağa çalışıyordu. İkiz yavaş yavaş Suhteoğlu'nun ayaklarını yerden kesti ve bütün seyredenlerin hayretle bakan gözleri önünde kaldırmaya başladı. Bir karış iki karış, sonra bir silkinme ve ileri atılma. Suhte aşırılmaktan kurtulmuş oyunu bozmuştu. Fakat hâlâ kündeden kurtulmamıştı. İlk fırsatı kaçıran İkiz, tekrar kündeye asıldı ve yavaş yavaş yine Suhte'nin ayaklarını yerden kesmeye başladı. Fakat ağır geliyordu. Hem de bu sefer Suhteoğlu ayaklarını yanlara açıyor üstte kalmak için fırsatlar kolluyordu. İkiz, Suhte'nin maksadını sezmişti. Hasmı ağır ve sallı olduğu için oyuna düşebilirdi. Israr etmedi. Bu sefer ayak kündesi yapmak için dikildi. Fakat Suhteoğlu da fırsatı kaçırmadı, paçadan tutarak ayağa kalkmak istedi. Çaresiz kalan İkiz de, paçasını kurtararak Suhte'nin ensesine yapıştı.

Güreş başlayalı yarım saati geçmiş, bir saate yaklaşmıştı. İki dev hasmı birbirini yere yıkmak için ne lâzımsa yapıyor, saldın üzerine saldırı tazeliyorlardı. Nihayet, Suhteoğlu yine bir saldırıya geçerek, İkiz pehlivanı göğüs çaprazına aldı ve bütün hızıyla sürmeye başladı. Suhteoğlu'nun çaprazları da kündesi ve sarması kadar müthişti. Göğüslüydü, ağırdı ve bilhassa kolları uzun olduğu için kolayca hasımlarını çapraza alabiliyordu. Bu seferki çaprazdan İkiz'in kurtulacağı pek zor gibiydi. Çünkü Suhteoğlu kollarını onun belinin hemen yukarısından sarmış, sırtında sıkıca kenetlemiş ve nerdeyse beline inip çengeli yetiştirerek sırt üstü vuracaktı. Seyredenler:

"Gitti bu sefer İkiz kurtulamaz artık", diye düşünürken herkesi hayretler içinde bırakan bir şey oldu! Koca Suhteoğlu İkiz'in yan tarafından uçup beş adım ileride yüzükoyun yere kapaklandı. Suhte kalkıp emekleyerek kaçacağı zaman, İkiz bir kaplan çevikliğiyle üzerine atılıp kasnağından yakalayarak çekti ve bir bacağından da tutarak altına alıverdi.

Güreş bu şekilde boğuşmalarla, karşılıklı saldırışlarla geçerken iki saat kadar olmuş ve iki pehlivanda güçten düşmüştü. Artık güreşte zevk ve heyecan kalmamıştı. Sultan Mahmut tam güreşin berabere ayrılmasını irade etmişti ki İkizî birdenbire Suhte'yi kendine çekti zaten yorgun olan Suhte'nin dengesi bozulunca bir ileri bir iki adım atmak mecburiyetinde kaldı. Tam bu sırada İkiz hasmının ileri attığı paçasından tutarak ayakta paçakasnak oyununa aldı ve hemen geriye doğru omzuyla iterken bir ayağı ile de içten köstekleyince koca Suhte'yi yere sermiş ve bu güreşten galip çıkmıştı. (Kahraman, 135-147)

★ Kavasoğlu - Keçeci Güreşi

Sarayda, Gaddar Aliço ile Makarnacı Hüseyin pehlivanın huzurunda olmaları beklenirken, Keçeci pehlivan gelmişti. Halil Paşa, Saya Ocağına misafir ettirdiği Keçeci ile Kavasoğlu'na bir an evvel huzur güreşini yaptırmak fikrindeydi. Keçecinin acı kuvveti olduğunu işitmiş, yolculuk yorgunluğunu üzerinden atmadan geçkinleşmeğe başlamış Kavasoğlu ile deneşmesini daha muvafık buluyordu. Kavasoğlu ne de olsa şamdancılığa kadar yükselmiş, padişahın teveccühünü kazanmış, sarayın emektar sayılan bir güreşçisi idi. Onun yeni bir pehlivan karşısında, padişah huzurunda mahcup kalmasını istemiyordu. Kavasoğlu ile Keçecinin huzurda imtihanları Çamlı Köşk'ün hazır olduğu iç saray bahçesinde şu şekilde cereyan etmiştir...

Keçeci ile Kavasoğlu kispetleri bellerine sımsıkı oturtulmuş, paçaları kıskıvrak bağlanmış olarak ortaya çıkmışlar, güreşi Çamlıköşk'ten seyreden padişahı diz çöküp temennalarla selâmlandıktan sonra yağ kazanının başına varmışlardı. İki pehlivan yağlanırlarken Keçecinin yüz okkalık vücuduna rağmen sırım gibi, göbeksiz olduğu dikkati çekiyordu.

İki pehlivan peşrevlerini bitirip ortada kavuşmuşlar, üçüncü kavuşmada Kavasoğlu'nun çektiği sıkı bir elenseye Keçeci aldırış bile etmemişti. Kavasoğlu, elenselerle Keçeciyi dağıtıp aldatamayacağını güreşin ilk on beş dakikasında anlayınca, mahsus alta gidip alttan oyun yapmağa karar vermişti. Keçeci de hasmının güreşe sıkı girmeyeceğini fark etmiş, bir çaprazla işini bitirmeyi kolluyordu.

Kavasoğlu, Keçecinin yan çapraza gireceği anda birdenbire dönüp önünde çömeldi. Fakat Kavasoğlu'nun mahsus alta gitme plânı Keçeci'nin atikliği karşısında boşa çıkıyordu. Keçeci, Kavasoğlu'nu altta gördüğü vakit, Kavasoğlu'nun tahmin ettiği gibi, hangi oyunu alayım diye bir tereddüt anı geçirmemişti. Bir göz açıp kapama içinde şak kündesini arar gibi yapmış, Kavasoğlu'nun şak kündesini vermemek için emeklemeğe başladığı saniyede de vücudunun bütün ağırlığıyla yüklenerek hasmını yaymağa muvaffak olmuştu.

Güreşin başlarında Kavasoğlu'nun kendi plânının kurbanı vaziyetine düşmesi Sultan Aziz'i ve maiyetini şaşırtmıştı. Kavasoğlu da düştüğü sıkıntılı durumu anlamıştı. Fakat iş işten geçmiş gibiydi. O tehlikeli durumdan kurtulmanın yegâne çaresi sarma ve çift kapana düşmemekti. Saniye kaçırmayan Keçeci, tek sarmayı yerleştirmeğe muvaffak olmuştu. Kavasoğlu'nun aklı zıvanasından çıkıyordu. Keçeci fazla olarak damarları urgan gibi kabarmış kollarını kapan almağa doğru da uzatıyordu. Kavasoğlu, büyük bir ümitsizlik içinde, en tehlikeli bir mukabeleye karar vermek zorunda kalmıştı. Keçecinin sarmasına yılan sarmasıyla mukabele edecekti. Bu yılan sarmasının muvaffak olması pek güçtü. Çünkü iki pehlivan sarmaş dolaş dönerlerken Keçeci ağırlığını biraz sağdan veya soldan kantarlarsa Kavasoğlu'nun kendi oyununa kurban olması mukadderdi.

Güreşten iyi anlayan Sultan Aziz, Kavasoğlu'nun sarmayı boşaltmaya uğraşacağına, bacaklarını kısarak daha iyi oturttuğunu görünce heyecanından donakalmıştı. Başyaver de, efendisi gibi, Kavasoğlu'nun ne fikre hizmet ettiğini fark edemediğinden heyecanını zaptedemeyerek:

- Kavasoğlu kendi kendini yendirecek! Sözlerini Padişahın huzurunda, bağırırcasına söylediği işitilmişti.

Yarım dakika kadar süren bu karşılıklı sarma vaziyetini müteakip iki koca vücudun yuvarlandığı ve o ara pehlivanlardan birinin yağlı göbeğinin güneşte parladığı görülmüştü. Bu hareket o kadar çabuk olmuştu ki, parlayan göbeğin Kavasoğlu'nun mu, Keçeci'nin mi hemen kestirilemezdi.

Kavasoğlu, huzur güreşleri âdâbı veçhile ayağa kalkmış, divan durmuş, yenik olduğunu bildiği hasmının mağlûbiyetini kabul edecek hareketini bekliyordu. Keçeci de her Türk pehlivanı gibi daha evvel açıldığını, kendinden daha yaşlı olan Kavasoğlu'nun iki elini af dilercesine öpmesiyle tasdik etmişti. (Şefik,1953: 36-38)

★ Aliço – Makarnacı Güreşi

Aliço ile Makarnacı yağ kazanı yerine huzurda ekseriya kullanılan ceviz cilâlı iki yarım yağ fıçısı başına geçtiği vakit Padişah, geniş kol ve vücut hareketleriyle yağlanan Aliço'nun tunçtan muazzam bir heykel heybeti ifade eden adalelerini gördüğü zaman hayret etmişti. O güne kadar huzuruna çıkan pehlivanların hiç birinde, öyle heybetli ve baştan aşağı biteviye tunç dökme imiş hissini veren bir tenasübe tesadüf etmemişti. Makarnacı ise, iriliği kemiklerine sıkı sıkı sarılmamış vücuduyla yağlanırken bile, büyük kol hareketleri yapmaktan çekiniyor, her hâli ile huzurda olduğunu hissettiriyordu. Aliçonun saçları yanlarından ve ortasından hayli dökülmüştü. Yalnız başının alnına yakın ön tarafından bir tutam uzunca saç kalmıştı. Makarnacı, Çamlı Köşk'e doğru secdeye kapanırcasına selâm verip, el pençe durmuştu. Aliço ise serbest tavırlarla meydanda biraz dolaştıktan sonra Makarnacı'nın yanına gelmediğini görünce huzurda olduğuna aldırmadan hasmına seslenmişti:

- Hey be Makarnacı! Yanaşsana!. Bu çayırı hepten temennalamağa mı, yoksa güreş tutmağa mı çıktın?

Aliço'nun böyle seslenmesi Seryaverle Kavasoğlu'nun renklerini attırmıştı. Daha güreş başlamadan böyle bağıran Aliço'nun güreşin hızlandığı sıralarda savuracağı nâraları düşünüyorlardı.

Makarnacı, Aliço'nun bir daha bağırmasına meydan vermemek için yanına yaklaştığı sırada da Aliço, rahat durmamış, onunla şöyle alay ediyordu:

- Abe Makarnacı, besili mandalara benzersin. Nerelerde geliştirdin bu kalıbı?

Güreş başlarken Aliço, ilk ağızda sıkı, kıvrak bir peşreve başlamıştı. Makarnacı'nın peşrevlenmediğini görünce, huzurda öyle uzun boylu peşrev yapılmayacağını hatırlayarak duraklamış, üstelik zurna, davul seslerini de işitmediğinden, Makarnacıya neşesinin kaçtığını ifade ediyordu:

- Peşrevsiz, davulsuz, zurnasız kapışacağız be ağa. Böyle güreş de şavşaklı olur mu?

İki hasım ortada kavuştukları vakit Aliço bir ağaç gövdesi gibi dimdik, Makarnacı'nın paçaya dalmasından çekinmediğini gösteren bir serbestlikle güreşe başlamıştı. Makarnacı, Aliço'nun bu dobra dobra tutuşuna sıkı hamlelerle girişmiyor, bilâkis güreşi yumuşatmağa çalışıyordu. Aliço öyle idman güreşi yapar gibi güreş tutacak adamlardan değildi. Makarnacının yavaştan almasına

karşı birdenbire coşmuş, sağlı sollu el enselerle hasmını sarsmağa başlamıştı. Nihayet bir dakika gelmiş, Makarnacı da Aliço'ya uymağa mecbur kalmıştı. Artık güreşin idaresi elinden çıkmıştı. Aliço'nun istediği sertlikte güreşiyorlardı. On beş dakika geçmeden Makarnacı ile Aliço'nun güreşi tam bir boğuşma halini almıştı. Tırpanların tok sesleriyle, el enselerin sarayın duvarlarında akisler yapan şakırtıları kulakları uğuldatıyordu. Sultan Aziz Aliço'nun bu kıyasıya güreşinden hoşlanmış, yaverine:

- Şu ters Pomak, tam erkek güreşi yapıyor. Bu pehlivanın yüreği ağzından daha sert konuşuyor, demişti.

Aliço, güreşi bindirdikçe bindiriyordu. Fakat Makarnacıyı henüz ne yıldırabilmiş, ne de diz ettirebilmişti. Gaddar Aliço, güreş kızıştıkça şevkleniyor, her yediği kuvvetli el enseden sonra:

- Yaşa be Makarnacı! Elin dert görmesin be ahretlik!

Naralarıyla bu huzur güreşine kıran kırana Rumeli güreşlerinin heyecan çeşnisini katıyordu. Güreş bir saati geçtiği sırada Makarnacı yağını tazelemek için Aliço'dan ayrılmak istemişti. Aliço hasmının bu arzusuna kasnağından yapışıp mâni olmuştu. Makarnacı, huzurda böyle hareket etmeyi göze alan Aliço'nun tam tüketici, teneşirlik bir güreşe karar verdiğini nihayet fark etmiş oldu. Makarnacı mecburen yarım saat kadar daha yağını tazelemeden güreşe devam etmiş, yarım saat sonra bir ayrılma ve dolanma fırsatından istifade ederek yağ fıçısına doğru yürümeğe başlamıştı. Makarnacının yağını tazelemekte ısrar ettiğini gören Aliço hemen seğirtmiş, Makarnacıdan evvel fıçıların başına varmış, iki fıçıya da birer tekme vurup devirmişti. Huzurdaki bu cüreti yetişmiyormuş gibi, arkasında şaşkın şaşkın bakan Makarnacı'ya dönmüş:

- Yağlanmak istiyorsan bu çayırda camuşlar gibi yuvarlan da yağlan, diye bağırmıştı.

Abdülaziz, huzurunda yapılan bu küstahlığa kızmış; fakat, hasmını yağa bırakmamak hakkının yağlı güreşi an'ânelerinde yer aldığını bildiği için susmuştu. Dakikalar geçtikçe, Aliço güreşini ve gaddarlığını arttırıyordu. Makarnacı'nın canına kasdetmişcesine hareket ediyordu. Makarnacı'nın, bu dehşetli güreşin daha uzamasına tahammülü kalmamıştı. Muhataralı oyunlara girip ya yenmek veya yenilmek suretiyle o işin içinden çıkmaktan başka çare kalmadığına karar vermişti.

Aliço'nun pek sıkı çektiği bir el ense ile kapaklanan Makarnacı, dizlerinin üstüne gelir gelmez birden balıklanmış, çift paçaya

dalmıştı. Aliço'nun beklemediği, ummadığı bir zamanda Makarnacı'nın parmakları keçebentlere geçerken ancak tek kolu ile bir karşılama, çarpma boyunduruk yetiştirebilmişti. Çarpma boyundurukla bir iki saniyelik vakit kazanan Aliço, vücut muvazenesini bulur bulmaz tam boyunduruğu oturtmuş ve on beş saniye kadar devam eden öldürücü bir tazyik neticesinde Makarnacının keçebentlere geçmiş parmaklarını gevşetmeğe muvaffak olmuştu.

Makarnacı yediği o dehşetli boyundurukla paçaları bırakıp doğrulduğu vakit mosmor kesilmişti. Kesik kesik öksürüyor, göğsünün körüklenmesinden rahat nefes alamadığı belli oluyordu. Aliço, Makarnacının bu sendeleyiş anından istifade için, sıkı bir el ense ile girmiş, altından da budayıp altına almıştı. Alttan fırlamak isteyen Makarnacı'yı evvelâ yan kazığı ile zapt eden Aliço, iki saniye geçmeden kazığı boşaltıp kündeye geçmişti. Makarnacı, hasmının kündeyi tamam doldurmaması için kalçalarını sağa sola atarak mukabeleye çalışıyordu. Güreşin bu en heyecanlı saniyeleri, seyircilere saat kadar ağır geçtiği zannını veriyordu. İşte güreşin bu anında Makarnacı, kasnağının önünden kavrayan Aliço'nun parmaklarını yumruklayıp, göz açıp kapama sırasında ayağa fırlamağa muvaffak olmuştu. Fırsatı kaçırmış olan Aliço daha azmış, Hayda bre! Hayda! nâralariyle Makarnacıya saldırıyordu.

Makarnacıyı alttan kaçıran Aliço on dakika kadar sıkı hamlelerle güreşi karıştırdıktan sonra bir göğüs çaprazı toparlamış, vakıa Makarnacı güç belâ dönüp çengellemeden kendini kurtarmış, fakat Aliço'nun altına bir daha düşmüştü. Aliço bu sefer hasmının işini sarma ile tamamlamak niyetinde idi. Makarnacı sarmayı boşalttırmak için şahdamarlarını şişiren bir gayretle uğraşıyordu. Vücudunun muvazenesini sarmalanan tarafa kaydırıp payandalayan Makarnacı var kuvvetiyle fırlayarak Aliço'nun altından bir daha ayağa kalkmağa muvaffak oluyordu. Aliço bu sefer de meramına eremeyince kendini kaybetmiş gibi hamlelere girişmişti. Makarnacıyı yenmese bile bir daha karşısına çıkamayacak derecede yıpratmak istediği açıkça belli oluyordu.

Sultan Aziz, Makarnacı'nın Aliço'yu alta düşüremeyeceğini artık anlamıştı. Terbiyeli pehlivanın aksi Pomak elinde daha fazla yıpranmasını önlemek üzere, güreşin berabere bırakılmasını göz işaretiyle Halil Paşa'ya emrederek, koltuğundan kalkıp güreş seyrini terk etmişti.

Seryaver pehlivanlara doğru ilerlerken, Aliço, işin nereye

varacağını anlamış, Makarnacı'ya:

- Abe ahretlik, böyle güreş emirle ayrılır mı? Şunun şuracığında paylaşamadığımız güreşi, yüreğin söylerse, Saya Ocağı'nda tamamlarız. Bizim güreşin başını saraydakiler seyrettiler, sonunu da Saya Ocağı'ndakiler görür, diyordu. Seryaver Aliço'nun kendisine karşı itirazına mahal vermemek üzere:

- Aliço pehlivan! Efendimiz bu kadar güreşinizden memnun kaldılar. Çabuk giyin, odama gel de, ihsanını al, emrini verdi.

Aliço:

- Ne ihsanı Paşam! Yendim mi ki, bahşiş alayım. Biraz bekleseydiniz tam parsayı hak ederdim, cevabını yapıştırmıştı.

İşte Aliço ile Makarnacının ilk huzur güreşleri böyle bırakıldı

Makarnacı ile yaptığı ilk Huzur Güreşinin yarıda bıraktırılmış olmasına pek içerleyen Aliço, tekrar Saya Ocağına dönmüş, saray tabelalarının tatlılarını, et yemeklerini diğer pehlivanlara bırakmamak ister gibi kendine ayırtarak her yemekte homurdana homurdana beslenip gidiyor, arada bir de Makarnacıyı yaverlerin elinden aldığını ima ederek onunla bir daha serbest çayırda, zurnalı, davullu bir güreşte tutuşmak istediğini herkese söylemekten çekinmiyordu. (Şefik,1953: 41-47)

Harman Yeri, Otlak ve Meralarda Yapılan Güreşler

"Düğün Güreşleri"

Osmanlı döneminde saray dışında yapılan güreşlerde geleneksel kurallar ve kaideler geçerliydi. Osmanlı döneminde düğünlerde çok renkli geçer, sporla ilgili önemli faaliyetler yapılırdı. Bunların başını güreş çekmekteydi. Eskiden her düğün, pehlivanlar için hem iaşe kaynağı, hem de gücünü ve güreşini sergilemek için bir fırsattı.

Yazarımız Atıf Kahraman "Osmanlı Devleti'nde Spor" isimli çalışmasında, M. Şakir Ülkütaşır'ın Küçük Osman Pehlivan'ın oğlu için İçerenköy'de yaptırttığı düğünü anlatmak üzere kaleme aldığı yazısından da alıntılar yaparak düğün güreşleri hakkında çok kıymetli bilgiler vermektedir. Eskiden düğünlerimiz Pazartesi den başlayarak gelinin oğlan evine getirilmesiyle Perşembe gününe kadar devam ederdi. Daha sonraları hafta tatili Pazar olunca bu gelenek yerini Perşembe veya Cuma günleri başlayıp Cumartesi ya da Pazar günleri biten düğünlere bırakmıştır. Eski gelenekte eğer düğün dört gün sürecekse, oğlan evinde dört günün tamamında davul ve zurna çalınırdı.

Gelin yakın bir köyden geliyorsa oğlan tarafının gençleri Perşembe günü sağdıcın yönetiminde atlara binerek sabahtan kızın köyüne varırlar, kızı babasından teslim aldıktan sonra köyün yakın yerindeki bir düzlükte cirit oynarlardı. Güreş yapılacak yer ise birkaç gün önceden belirlenir eğer varsa çimenlik bir yer, yoksa da münasip bir harman yeri sağdıcın kontrolünde köyün çocuklarıyla birlikte temizlenir, güreşe elverişli bir duruma getirilirdi. Öğle yemeğini müteakiben damadın babası, köy büyükleri ve misafirler davul zurna eşliğinde pehlivanlara verilecek çeşitli hayvanlar ve mallardan oluşan ödüller beraberlerinde güreş alanına gelirlerdi. Ödül için konulan hayvanları daha cazip kılmak için bezler ve ipek kumaşlarla süslenir, bazı koçlar ise kınalanırdı. Hayvanlar güreş alanına yakın bir yere bağlanır, diğer eşyalar ise iki ağaç arasına gerilmiş bir ipe asılırdı.

Güreş düğün sahibinin varlığına göre deste, ayak, orta ve baş olmak üzere genelde dört boya ayrılarak yapılır, bazı zamanlarda pehlivanların sayısına göre bu boylar arttırılıp azaltılırdı. Boylara verilecek ödüller düğün başlamadan önce köylere okuyucular gönderilerek duyurulur, düğün büyük olacaksa ilân verilirdi.

Deste boya genelde köyün ve ya çevre köylerin çocukları katılırlardı. Kısbet ve pırpıt aranmaksızın pantolon ya da şalvarlarıyla güreşirler, kıran kırana güreş yaparlardı. Düğün sahibi yenene de yenilene de küçük torbalara konulmuş paralardan verirdi. Deste güreşleri bittikten sonra ayak boyu güreşmeye başlar, kazanana ise donluk verilirdi. Donluk, genelde renkli ve erkeğin giyimine pek uygun düşmeyecek bir kumaştan olurdu. Muhtemeldir ki, bu hediye ile pehlivanın ailesi düşünülmekteydi. Galip gelen güreşçi hasmının ellerinden tutarak damadın önüne gelir, damat donluğunu yenenin boynuna dolardı. Malatya yöresinde ise donluk alan pehlivan, bunun güreşini izleyen bir ağanın üzerine atar, ağa da bunu onur verici bir hareket sayar ve o donluğa değerinden daha fazla para vererek pehlivanı ödüllendirirdi. Sivas Gemerek yöresinde ise sağdıcın önüne konulan bir tepsiye güreşi izlemeye gelenler tarafından para atılır ve bu paralar daha sonra pehlivanlara dağıtılır. (Kahraman, 1995: 164-166)

Özbay Güven'in bildirdiğine göre, Çankırı'nın Eldivan kazası Saray Köyü'nde, Sungurlu'nun Yarımsöğüt Köyü ve Tatlı Köyü'nde, Kırşehir'in Çiçekdağı Boğazevci Kasabası'nda, Kaman'ın Çağırkan, Darıözü, Müderris, Hamit Köyü'nde Akpınar'ın Çalıburnu vb. köylerinde ilginç bir düğün güreşine rastlanmaktadır. Bu güreşteki ilginçlik güreşi pehlivanların değil

kaynata ile kaynananın yapmasıdır. Bu güreş şu şekilde yapılmaktadır. Gelin kocasının arabadan inip kocasının evine adım atmadan önce, genelde yengesi olmak üzere kız tarafından bir kişi, damadın annesine ve babasına "Ne veriyorsun?" diye sorar. Damadın babası, oğlunu göstererek "Tosun verdim." verdim der. "Onu zaten verdin." diyerek itiraz ederler. İnek, keçi, koyun, altın, para gibi maddi şeyler kastedilerek, " başka ne vereceksin?" diye tekrar sorarlar. Bu isteklerden birisi yerine getirildikten sonra damadın anne ve babası elbiseleriyle davul zurna eşliğinde güreş yaparlar. Hava yağışlı olsa dahi bu güreş mutlâka yapılır. Güreş yaklaşık olarak beş dakika kadar sürdükten sonra gelinin kaynanası kaynatasını yenmesiyle sonuçlanır. Eğer damadın anne ve babası yoksa her iki cinsiyeti yakınlarından temsil edecek birileri çıkartılır. Yenen kaynana alkışlanır ve seyirciler kaynataya " bir daha iddialaşma, yenemedin, yenildin" derler. Özbay Güven'e göre burada verilmek istenen mesaj, gelinin kaynananın gücünü bilmesi ve bu güce hayran olmasıdır. (Güven,1999: 33-34)

Reşadiye'de de damat hamamı yapıldıktan sonra, güreşler düzenlenir. Güreşler, düğünlerin vazgeçilmez gelenekleri arasında yer alır. Kiminde de gelin almadan önce düzenlenir. Bazen öyle olur ki; bu güreşler akşama kadar sürer. Güreş bitmeden gelin alınmaz. Gelin, eğer uzak bir yerden alınıyorsa, gelin alındıktan sonra güreş yapılır. Gelin alınıp alay geri dönerken gelin alayı önüne bazen pehlivanlar çıkar: "ya hasım, ya tosun" diyerek meydan okur. Bu sözle, pehlivanlar, düğün sahibinden güreş istediklerini, güreş yaptırmayacaksa, yerine bahşiş vermesi gerektiğini bildirmiş olurlar.[26]

M. Şakir Ülkütaşır, İstanbul'a çok yakın olduğu halde bazı yörelerin düğünlerinin İstanbul düğünlerine benzemediğini ve hatta "Bulgurlu'nun gelini, İçerenköy'ün düğünü" şeklinde bir sözün söylene geldiğini yazmaktadır. (Kahraman, 1995: 166-167) Yazıya göre, bu düğünlere Mehmet Akif, Rıza Tevfik, Selim Sırrı gibi ünlü isimler de katılmaktaydı. Yazıdaki anlatıma bakılırsa Mehmet Akif'in eşsiz eseri Safahat'ın Asım bölümünde yer alan ve "Öğle olmaz mı cemaatle kılarlar namazı, Güleşin gümler o esnada mehib ince sazı" şeklinde başlayan şiirini bu veya benzeri bir köy güreşinden sonra yazmış olabileceği kuvvetle muhtemeldir.

[26] http://www.resadiyespor.com/Yazi/17-Eski-Dugun-Adetleri.html (25.09.11)

Düğün Güreşlerine Dair Anlatılar

★ Koca Yusuf- Çolak Molla Güreşi

Bu güreşi Celâl Davut Arıbal anlatmış, Kemal Deniz yazmıştır, Hakem heyetinin bulunduğu yerde sağ baştaki koltukta Hergeleci İbrahim Pehlivan, yanında Celâl Pehlivan (Celâl Davut Arıbal) arka sırada Kel Aliço, onun yanında Kavasoğlu ve Suyolcu Mehmet oturuyorlar. Sıra Baş Güreşlere gelmişti. Koca Yusuf iri ve muhteşem vücuduyla yağ kazanına doğru ilerlerken, Çolak Molla da onu takip ediyor. Yağlanmadan sonra, yine önde Koca Yusuf, arkada Mümin pehlivan meydana doğru yol alırken ortalığı bir sessizlik kaplamıştı. Herkes şaşkınlık içindeydi. 130 kiloluk Koca Yusuf'un karşısına, ecüş bücüş bir adam çıkmıştı, sol bileğinin üstünde de koca bir yumru vardı. Pehlivanlar meydana gelip büyüklerin çadırlarına karşı selâm duruşunda bulununca Yusuf'tan ziyade herkes Çolak Molla'ya bakıyordu ve fısıldaşıyorlardı:

-Bu mu be Adalı'yı yenen, Kurtdereli'yi yenen!..

Ama Molla Mümin'in güreşini seyredenler de, Koca Yusuf'u da yere vurur diyorlardı. Nihayet Cazgır, pehlivanları elele verdi, duasını okudu sonra Çolak Molla'ya döndü:

-Kuvvetine güvenme Molla. Karşındaki pehlivana Koca Yusuf derler, bin okkalık mandaları yere vuran bir kahramandır. Elenselerinden, tırpanlarından hele göğüs çaprazından sakın kendini, dedi.

Cazgır daha sonra Koca Yusuf'a şunları söyledi:

-Buna Molla Mümin derler, onun er meydanlarında ne yiğitleri yere çarptığını işitmişsindir, kafası çok işlek, kuvveti herkesten fazladır. Onun kılçıklarından kündelerinden sakın kendini. Allah yardımcınız olsun.

Peşrevler başlamıştı, dört davul, dört zurna meydanı inletiyordu. Bir bakıma bu Serezli Davul ve zurnacılar güreşi idare ederdi. Koca Yusuf'la, Çolak Molla helalleşip peşrevlerine başladılar. Derken birbirlerini, yoklamaya, tartmaya giriştiler. Koca Yusuf daha ilk elensede Çolak Molla'yı dizleteceğini sanmıştı. Her pehlivanın dayanamayacağı şiddette bir elense ile bir de iç tırpan attı. Çolak Molla'yı kıpırdatamadı. Bir elense, bir elense daha, bir daha... Çolak Molla'yı etkilemiyordu. Güreş ilerledikçe, Molla bir kere daha çapraza düştü, birden döndü, kendini yere attı. Yusuf çullandı, sarmaya vakit bulamadı. Mümin yakalamıştı. Yusuf'un kendisini yaymaya uğraşmasını tam zamanında yakaladı müthiş bir kılçıkla Yusuf'u yan tarafa düşürdü. Yusuf altta kalmış, Molla

üste çıkmıştı. Kurnaz Molla Mümin, vakit kaybetmeden bel kündesine geçti doldurdu ve havalandırdı. Koca Yusuf un ağır vücudu tamamen aktarılmasını önledi, hafifçe sol omzunun üzerine düştü. Bu sırada Çolak molla sıçradı, hakem heyetine doğru dönerek galibiyet temennası çaktı, meydandan uzaklaşıyordu. Tam bu sırada bir kıyamettir koptu, Koca Yusuf da şaşırmış, meydanın ortasında heykel gibi kalakalmıtı. Seyirciler bağırıyordu:

- Koca Yusuf yenilmedi, iki omuzu yere gelmedi ki, göbek de göstermedi, bakalım hakemler ne diyecek?

Birbirine karışan ve yüzde doksanı Koca Yusuf'u seven seyircilerin birden sesi kesildi. Koca Yusuf hakem heyetinin karşısına dikildi. Heyetin başkanı ve bütün pehlivanların baş ustası Aliço'ya sordu:

- Usta oldu mu bu?

Seyirciler sanki nefes almıyordu herkes kulak kesilmişti, Aliço'nun cevabına bekliyordu. Aliço, öteki hakemlerin fikrini almadan dedi ki:

- A be Yusuf Ağa, te be bu mollacık seni bu kadar yener."

Yusuf pehlivan, mahzun bir şekilde meydandan çekilirken, yenilgiyi kabul etmeyenlerin protestosu meydanı çınlatıyordu. Ama, terbiyeli, saygılı bir pehlivan olan Koca Yusuf, pehlivanların bu en büyüğüne Aliço'ya, itiraz etmeyi terbiyesiyle bağdaştıramadığı için, Peki ustam, diyerek meydandan ayrılmıştı." (Köse, 1990: 90-91)

Koca Yusuf ve Çolak Molla arasında geçen güreşi Eşref Şefik iki rivayetle şu şekilde anlatmaktadır:

Mümin Hoca ile Koca Yusuf'un unutulmaz güreşleri, Abdülaziz'in maiyet pehlivanlarından Kara İbo namıyle anılan İbrahim pehlivanın Rami'deki sünnet düğününde olmuştur. İbrahim Pehlivan tertip ettiği büyük düğünün şerefiyle mütenasip bir çift güreş hazırlamak istediği vakit zamanın en iyi iki başpehlivanı olarak Mümin ile Koca Yusuf'u seçmiştir.

Mümin, Koca Yusuf gibi dayanılmaz kuvvetteki pehlivana karşı da cıva gibi ve güreşi ekseriya hücumda dokuyarak tutuşmuştur. Güreşin cehennem gibi kızıştığı dakikalarda düğün sahibi İbrahim pehlivanın müdahalesiyle berabere bırakılan o unutulmaz boğuşma hakkında iki türlü rivayet vardır...

Bir rivayete göre: Yusuf'la Mümin güreşin ilk dakikalarından itibaren müthiş bir hızla girişirler. Mümin, Yusuf'u çift ve tek paça dalarak iki kere altına bastırır. Fakat meşhur kündesini atamaz. Yusuf, onuncu dakikaya doğru Mümin'in hızını kesmek

ve güreşi denkleştirmek üzere Çolak Hoca'nın hamlelerine karşı müdafaada kalır. Güreş yarım saati bulurken Mümin bir daha çift dalıp Yusuf'u bastırdığı anda, Koca Yusuf kolbastı oyunu ile üste dolanır ve kemaneye geçer. Kemaneden ve aynı zamanda Yusuf'un altından kurtulmak isteyen Mümin kolunu hızla arkaya atarken parmağı Yusuf'un gözüne girer. Gözüne kan oturan, etrafı iyi göremeyen Yusuf, yağını tazelemek ister. Yağını tazelerken gözünün gittikçe kanlandığını ve o halinde iyi güreşemeyeceğini hisseden düğün sahibi İbrahim pehlivan araya girerek şu sözlerle pehlivanları ayırır:

- Yarım saat güreştiniz, fakat bu güreşiniz iki günlük kadar bizleri doyurdu. Sizin gibi pehlivanlara huzurda güreşi ayırt etmek yakışır. Padişahımız efendimiz Sultan Hamid Hazretlerinin de merhum efendimiz Abdülaziz gibi huzur güreşleri tertip ettireceği söyleniyor. Bu güreşi burada keselim. Huzura lâyıksınız. Orada ayırt olursunuz.

İkinci rivayete göre: İki pehlivan çayırın ortalarında peşrevlenirken, benizlerinin sarılığından, daha kapışmadan soluk soluğa nefes alışlarından pek heyecanlı oldukları belli oluyordu. Güreşte zurna üfleyen o devrin Kırkpınarlarının meşhur Parmaksız Çakır'ı da güreşin çok sıkı olacağını pehlivanların hallerinden anlamış, cenk havalarının iç kabartan nağmeleriyle zurnasını feryada getirmiştir. Düğün davetlileri arasında bulunan Aliço, Çakır'ın candan ve yanık yanık üfleyişine dayanamamış, gözlerinin pınarlarında biriken yaşları silerek Çakır'a:

- Hey Çakır, bana eski günleri hatırlatır böyle üfleyişin. Kırkpınar'da en sıkı güreşe çıkarken böyle çalardın. Nereden anladın be kâfir bu güreşin bizim eski güreşlere benzeyeceğini, diye hissini ifade etmektedir.

Koca Yusuf da üçüncü kavuşmasında Mümin'e şu kelimeleri söylemekten kendini alamamıştır:

- Hey be Mümin! Bu güreşimiz cünbüşlü olacağa benzer. Bak şu Çakır Çingene nasıl üfler. Hepten kabardı içim be pehlivanların hocası..

Mümin Hoca, Koca Yusuf'un pek acı kuvvetli olduğunu işitmişti. Yediği dört beş el enseden sonra pençelerinin aslan pençesi gibi dayanılmaz bir kudrette olduğunu kendi ölçüsüyle tarttıktan sonra güreş uzun sürdüğü takdirde zora kalacağını iyice anlamıştı. Bu sebeple hemen hamleli güreşe başlamış, oyunları karıştırmıştır. Bir müddet geçince de boyuna tek, çift paçaya hamle ederek, Yusuf'un dehşetli boğuşlarına rağmen bir keresinde altına almıştı.

Lâkin kündeyi doldurmağa muvaffak olamamıştı. Yarım saatlik güreşin bir dakikası hamlesiz, oyunsuz geçmiyordu. Yağlarını tazeleyen iki büyük rakip tekrar kapıştıkları dakikalarda da Mümin güreşi mekik gibi dokumaktadır. Ve âni bir çift paçaya dalarak Yusuf'u bir daha altına alan Mümin, danaları aşıran kündesini doldurmuş, seyirciler heyecandan hep birden ayaklanmışlar, Çolak Mümin'in çolak kolu ile doldurduğu kündeyi Yusuf boşaltamamış, Mümin de kündeden yarım aşırdığı Yusuf'u hafifçe açınca temennayı çakmıştı.

Mümin'in temennasına karşı itirazlar başlamış, Yusuf taraftarları yeniklik olmadığını iddia ederlerken meşhur Aliço ayağa kalkarak davetlilere şu sözleri bağırmış:

- A be ahâli oldu be! A be Yusuf Ağa, şu yumruk kadar Çolak Hoca, senin gibi bir pehlivanı daha ne kadar açar, bu kadarla yenik sayılmaz mısın?

Gürültüler bağrışmalar devam ederken araya düğün sahibi İbrahim pehlivan girerek iki pehlivanı berabere ayırmıştı. Koca Yusuf'la yaptığı bu mühim güreşi müteakip, babasının ağır hasta olduğu haberini alan Mümin Hoca Kavala'ya gitmiş, babasının ölümünden sonra çiftliğin işlerine dalmış, güreşi tavsatmıştır. Sultan Hamid'in büyük bir güreş tertip ettireceğini haber alan Mümin Hoca, tekrar idmanlara başladığı günlerde bir kız kaçırma vakasına arkadaş hatırı için karışmıştı. O vaka dolayısıyla Mümin'e intikam besleyenler, cürmünün yüz misli güreş yapan o emsalsiz pehlivanı camiden çıkarken göğsüne sıktıkları karamartinle öldürmüşlerdi.

Mümin, toprağa gömüldükten sonra meydanlarda Koca Yusuf'a kafa tutacak bir Adalı ile Katrancı kalmışlardı. O tarihlilerde Kurtdereli'nin ismi de yavaş yavaş söylenmeğe başlamışsa da Adalı ve Katrancı ayarına yaklaşmış sayılmamaktadır. (Şefik, 1953: 122-124)

★ Yörük Ali ve Makarnacı Güreşi

Unutulmaz düğün güreşlerinden birisi de Şumnu'da şehit çocuklarının sünnet düğününde gerçekleşmiştir. Bu güreşte padişahın pehlivanı Makarnacı'ya karşı güreşmek için güçlü bir pehlivan aranmıştı. Edirne valisi Mithat Paşa'nın ettiği istişareler üzerine babasının intikamını almak için Bulgar köylerinde kan dâvası gütmüş, elinden bir kaç kaza da çıkmış olan Yörük Ali pehlivan, muvakkat bir müsaadeyle çıkarılmıştı. Kalebend edildiği Vidin hapishanesinde idmanlarına başlayan Ali Pehlivan'ın hapishanede kahvecilik ederken mangal devrilmiş ve el ayalarını

yakmıştı.

Şumnu sünnet düğünü, kırk gün, kırk gecelik düğünlerin ihtişamıyla Mithat Paşa'nın kendisi ve misafirleri için kurduğu çadırın önündeki çayırda yapılacaktı. Makarnacının karşısına çıkan Yörük Ali, bir haftaya mahsus olsa da hapisten çıkarılması dolayısıyla Mithat Paşaya minnettarlığını ifade için, yağlanmadan Paşanın çadırına doğrulmuş, elini öptükten sonra:

- Paşam, kafesten azat olmuş bir kuş gibi sevinçliyim. Allah sizden razı olsun. Elimden çıkan bir kaza yüzünden mahpusta çürürken güreşimin hızı geçecekti. Sebep oldunuz. Henüz elden ayaktan geçmeden Padişahımızın başpehlivanı ile kapışacağım. Bu babalığınızı, ben de güreşimle ödemeğe çalışacağım. Şu şehit yavrularını ve misafirlerinizi hoşnut edecek gibi tutuşacağım, diye gönlünü Mithat Paşa'ya açmıştı.

Güreş, daha ilk ağızda pek sıkı başlamıştı. Yörük Ali, eski günlerini hatırlatan bir çeviklikle, sağlı sollu ve pek hareketli bir güreş açmıştı. Seyirciler Yörük Ali'nin bir dakikayı boş geçirmeyen güreşini can gözüyle takibe koyulmuşlardı. Yalnız Yörük Ali çok hızlı açtığı güreşi, saatlerce aynı kıvamda sürdürecek kadar idmanlı değildi. Hapishaneden çıkarılıp güreştirileceğini hiç aklından geçirmediğinden pek sıkı idman yapmamıştı. Ayrıca idmanlı olsa dahi bir hafta da kendisinden kırk elli kilo ağır Makarnacı'ya yetecek derecede idman yapması mümkün değildi. Güreş başlayıp da bir saate yaklaşınca Yörük Ali'de kesiklik alâmetleri belirmişti. Makarnacı da hasmının bu zaafını fark ettiğinden ona hiç rahat nefes vermiyor, güreşi gittikçe gerginleştiriyordu. Makarnacı bir ara alta düşen Yörük Ali'yi yenici oyunlarla zorlamak tarafına gitmemişti. Pek usta ve çok oyunlu olan Yörük Ali, yarı kesik halinde de tehlikeli olabilirdi. Bunun için adamakıllı soluttuktan sonra yenmeğe karar vermişti.

Güreş bir buçuk saati bulduğu vakit, Yörük Ali'nin hapishane mangalında kavrulan ellerinin ayaları açılmış, kanlar sızıyordu. Yörük Ali, o vaziyette bir şey yapamayacağını anlatmak üzere kanlı avuçlarını Mithat Paşaya gösteriyordu. Mithat Paşanın misafirleri ellerinin ayaları kemiklerine kadar açılmış, avuçlarında et mayası kalmamış Yörük Aliye candan acıyorlardı. Münasip bir lisanla Mithat Paşadan güreşin berabere bıraktırılmasını rica eden misafirler, paşanın sükûtu karşısında daha fazla ısrar edemiyorlardı. Mithat Paşa'nın amacı ise Yörük Ali'nin o haline içi sızlayarak bakmasına rağmen, prangaya vurulmuş pehlivanın

hapishaneden kurtulması, padişahın affına mazhar olması için Makarnacıyı, talihinin son haddine kadar denemesiydi.

Yörük Ali, kanlı avuçlarını ikinci defa Paşaya karşı açtığı vakit, Mithat Paşa, güreşe devamını işaretle emretmişti. İşte o dakika Yörük Ali, Paşanın maksadını anlamış, Mithat Paşanın da kendisi gibi düşündüğünü sezmiş, Makarnacıyı yendiği takdirde hapisten kurtulacağını hissedince de o yorgun Yörük birdenbire canlanmış, sanki en hızlı zamanlarında meydanlara ilk girdiği dakikalardaki kuvvetini toplamıştı. Makarnacı, Yörük Ali'nin kanlı avuçlarını Paşaya ikinci defa gösterdiğinden tamamiyle kesildiğine kani olduğu için, var kuvvetiyle bir çift dalmış, Yörük Ali bu işi boyundurukla karşılayacağına, ani dönüp öne çömelmiş, fakat Makarnacı üstüne varırken bir kolbastı hareketiyle hasmının arkasına dolanıvermişti.

Herkesin hayretle seyrettiği Yörük Ali'nin bu çevikliği umulan neticeyi de elde ettirecekti. Babayiğit Yörük arkaya geçer geçmez şak kündesini doldurmuş, hasmının aşırılamayacak kadar sallı, koca vücudunu, ayası kalmamış kanlı ellerinin kasnaktan kavrayan dört parmağının zoruyla yukarı doğru dikmeye başlamıştı. Bu şaşılacak vaziyeti herkes soluk almadan takip ederken, Makarnacı'nın heybetli vücudunun kündeden aşırıldığını, üstelik Yörük Ali'nin galibiyet temennasını şimşek gibi çaktığını görmüştüler.

Makarnacı hakkiyle yenilmişti. Yörük Ali'nin kündeden aşırmasına hiç itiraz edecek taraf yoktu. Makarnacı ile beraber Mithat Paşanın çadırının önüne giden Ali'nin sağ avucu tamamen açılmış, parmaklarının ucundan damlayan kanlar çayıra dökülüyordu. Mithat Paşanın misafirlerinden bir kaç ağa, güreşi kanla, canla hak eden Yörük Ali'ye kemerlerindeki altınları bahşiş olarak verirlerken Paşa da Yörük Ali'ye affı için Padişaha istirhamname yazacağını müjdeliyordu.

Bir müddet sonra Yörük Ali cezasının aff-ı şahaneye mazhar olduğu haberini almış, hapishaneden çıkınca, Rumeli eşrafından tanıdığı ağaların çiftliklerinde bir müddet beslenmiş, idman etmiş, kendini hazır durumda görünce de İstanbul yolunu tutmuştu. (Şefik, 1953: 78-82)

★ Küçük Yusuf- Kızılcıklı Mahmut Güreşi

Düğün güreşlerinin en unutulmazlarından belki de en acı verici güreşlerinden biri de Küçük Yusuf ile Kızılcıklı Mahmut Pehlivan arasında geçen güreştir ki Eşref Şefik bu güreşi şu şekilde rivayet etmektedir...

Küçük Yusuf deyip geçmeyelim. Koca Yusuf yaşarken Küçük Yusuf lâkabını almış olan Yusuf pehlivan, ustası Koca Yusuf'un en parlak devrinde, Adalılar, Katrancılar varken başaltına kalmağa mecbur olmuş, fakat Çardak güreşinde Kara Ahmet, başaltına soyunduğu halde başaltını çatır çatır almıştı. Koca Yusuf devri kapandıktan sonra da başa soyunan akran ve emsali arasında hakkiyle büyük bir şöhret kazanmıştır.

Ustası Koca Yusuf'un güreşlerini de hatırlatan, onun gibi bir omzunu biraz çökük tutan Küçük Yusuf'un son güreşi o yiğit pehlivanın hayatına mal olmuştur. Kızılcıklı Mahmut pehlivanla geçkin zamanında kıyasıya bir güreş atmağa mecbur kalan Küçük Yusuf'un can verdiği boğuşma şöyle cereyan etmiştir:

Fındıklı Yenicesi'nde büyük bir düğün güreşi hazırlanmıştı. Küçük Yusuf'un köyü Fındıklı Yenicesi'nden bir dağ aşırı mesafede idi. Düğün sahibi ve o civar halkı, geçkinleşmiş de olsa, Küçük Yusuf pehlivanı meydanda seyretmek arzusunda idiler. Köylülerin ve düğün sahibinin ısrarları karşısında, Küçük Yusuf:

- Ağalar, çocuklar, bir kaç senedir gömlek soyunmadık. Bizden pehlivanlık geçti artık. Er meydanına kimin çıkacağı belli olmaz. Ahir ömrümüzde fena bir hâl gelir başımıza, diye güreşmek tarafına yanaşmıyordu.

Ecelini er meydanında bulacak olan Küçük Yusuf, sonuna kadar ısrar edenlere dayanamamış:
- Alnımızın yazısını biz değiştirecek değiliz ya, kaderimiz ne ise o olacak, diyerek soyunmuştu.

Fındıklı Yenice'sinin güreş meydanının etrafı Rumeli'nin her tarafından gelenlerle kuşatılmıştı. Başaltı güreşleri sona ererken, Küçük Yusuf oturduğu hasırdan derin bir besmele çekip soyunmağa gidiyordu. Küçük Yusuf'un peşinde oralarda tanınmamış yakışıklı, kara yağız bir pehlivan da kispet zembilini alıp meydanın açığında bir ağacı siper edip soyunmağa başlamıştı. Kispetini sıkı sıkı ayağına çekmiş olarak meydana ilk giren Küçük Yusuf olmuştu. Küçük Yusuf'u takiben Kızılcıklı Mahmut pehlivan da, göz kararıyla seksen okka kadar vücudu ile meydanda dolaşmağa koyulmuştu. Küçük Yusuf, ustası Koca Yusuf'u

hatırlatan peşrevleriyle meydanda onu seyretmiş olanları ağlıtıyordu, "Hey gidi Koca Yusuf hey! Ruhun şadolsun! Yetiştirdiğin çırağın bize hep seni hatırlatır!" sesleri yükseliyordu.

Kızılcıklı da meydan âdetlerine tam uygun ve peşrevlerinde pişkin görünüyordu. Sabahtan açık olan hava kararmağa yüz tutmuştu. Zümrüt çayırın rengi bulutlanan havadan akis alarak kararıyordu. Yağmur da fasılalı sağanaklar halinde başlamıştı. Güreşirken havanın kapanmasını uğurlu saymayan Küçük Yusuf gözlerini kara bulutlara diktikten sonra çayır kenarında dizilmiş köylülerine uzun uzun bakıyordu. Sanki o bakışı ile hemşerilerine veda ediyordu. Cazgır pehlivanları şu cümlelerle takdim etmişti:

- Ey ahâli! Bugün başı Kızılcıklı Mahmut pehlivanla Küçük Yusuf pehlivan paylaşacaklar. Hey Kızılcıklı Mahmut pehlivan! Gençliğine güvenme, karşındakine adıyla sanıyla Koca Yusuf'un bir parçası Küçük Yusuf pehlivan derler.

- Ey Yusuf Ağam! Sen de namınla, şanınla, ustan Koca Yusuf'un çırağı olduğunu ispat etmeye bak...

İki pehlivan üç devir peşrevinden sonra sımsıkı kavuşmuşlardı. Kızılcıklı ilk ağızda ihtiyatlı davranıyordu. Küçük Yusuf ise hamle üstüne hamle tazeleyip işini çabuk bitirmeğe uğraşıyordu. Bütün gayretine rağmen hasmına bir saatlik sıkı güreşte diz ettiremeyen Küçük Yusuf'ta yorgunluk alâmetleri seziliyordu. Güreş iki saati bulduğu zaman gittikçe açılan Kızılcıklı Mahmut'un dalışlarını Küçük Yusuf ayakta karşılayamaz bir hale düşmüştü. Yağan yağmurdan kayganlaşan çayırla beraber Kızılcıklı'nın gençliği, Küçük Yusuf'un dermanım kesmişti.

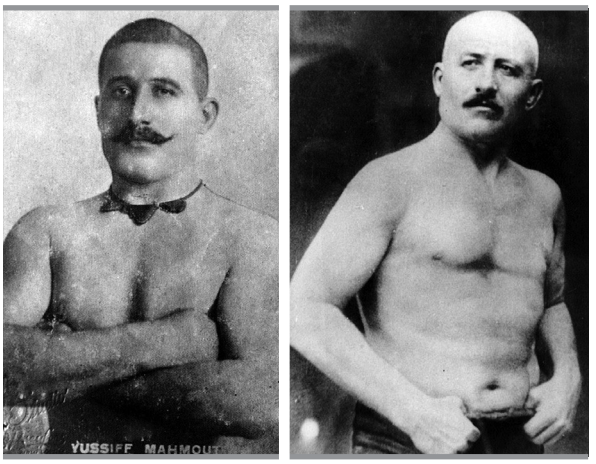

Kızılcıklı Mahmut (Gençlik ve Olgunluk Dönemi)

Sağanak sağanak yağan yağmurdan çayırın ötesinde berisinde su birikintileri peyda olmuştu. Küçük Yusuf pek sıkı çift paçaya dalan Kızılcıklı'yı son bir gayretle çektiği boyundurukla karşılayıp arayı açınca tekrar üste gelen Kızılcıklı'nın kulağına bir şeyler söylüyordu. Kızılcıklı Mahmut, ihtiyarlamış Küçük Yusuf'un elini öperek güreşi kesmesi teklifine aldırış etmemiş, üstelik ahâliye karşı Yusuf'un zaafa düştüğünü ilân eder gibi bağırmıştır:

- Tut ağam tut! Hem sıkı tut!

Küçük Yusuf Kızılcıklı'ya yaptığı tekliften pişman olmuş, o yaşında pes etmektense son nefesine kadar tutuşmak kararını vermişti. O ölüm kalım gayretiyle de Kızılcıklı'ya tam mânâsıyla "çift gömülürken" ıslak çayırda ayakları kaymış, dalışını yetiştiremediğinden yüzükoyun kapaklanmıştı. Kızılcıklı hasmının bu vaziyetinden hemen istifade etmiş, üstüne çullanıp çift sarma ile Küçük Yusuf'u tamamıyla yaymış, üstelik çift kapanı da vurup Yusuf'un başını su birikintisinin içine daldırmıştı. Ağzı, burnu çamurlu suya gömülen Küçük Yusuf'un nefesi tamamıyla kesilmişti. Kafasını biraz yana çevirerek ağzını su birikintisinden bir an kurtaran Küçük Yusuf boğulur gibi bir sesle:

- Bırak artık! diye bağırmıştı.

Küçük Yusuf Kızılcıklı'nın altından sendeleye sendeleye ayağa kalktığı vakit kanı içinde donmuş, bir canlı cenaze halinde idi. Su birikintisi içinde nefesinin kesilmesinden ziyade, pes etmiş olmak onu daha fazla boğmuştu. Başını pişmanlıkla sağa sola sallıyor, kispetini bacaklarından sıyırmağa takati yetişmediğinden çayırın kenarcığına yığılıp kalmıştı. Yusuf Ağa'nın kederine hürmet ettikleri için yanına sokulmağa cesaret eden bulunmuyordu.

Nihayet bir köylüsü:
- Ağa yağmur altında kaldı. Hali de fena, alalım... diye koluna girmiş, kispetiyle arabasına bindirmiş, atları Küçük Yusuf'un köyüne doğru haydalamıştı. Yusuf'u bindirdikleri araba güreş meydanının karşısındaki bayıra cenaze arabası gidişiyle dikiliyordu. Arabayı yaşlı gözlerle takip eden ihtiyarlar, arabanın yokuşun ortasında durduğunu, arabayı sürenin atlayıp meydana doğru koştuğunu gördüler. Arabayı süren köylü bağırıyordu:

- Abe bizim ağaya bir şeyler oldu. Kalıbı dinlendirmişe benzer. Nefes alamaz. Taş kesildi.

İhtiyarlar, Kızılcıklı Mahmut'la beraber arabaya seğirttiler. Yanına vardıkları dakika Küçük Yusuf çoktan son nefesini vermişti. Kızılcıklı Mahmut, yarım saat evvel sıcak, canlı vücudunu tuttuğu Küçük Yusuf'un kispeti ayağında balmumu gibi sapsarı donmuş olduğunu görünce etrafındakilere yanıp yakılmağa koyuldu:

- Ah, ne arslanmış şu Yusuf Ağa! Ağanın meydanda elini öpüp güreşi bırakma teklifini ne cahillik ettim de kabul etmedim. Meğer o teklifi şu koca pehlivan son nefesinde bana yapmış. Ah ne ettim de, tut dedim bu ağaya! (Şefik, 1953: 139-142)

★ Kurtdereli - Katrancı Güreşi

Düğün güreşlerinin en unutulmazlarından ve geriye dönüş diye adlandırabileceğimiz iki güreşte Kurtdereli ile Katrancı pehlivanlar

arasında geçmiştir. Bu güreşleri Kurtdereli bizzat kendi ağzından Ali Reşat Göksidan'a hikâye etmiştir. Kurtdereli, Ali Reşat Bey'e güreş uğruna başından geçenleri anlattıktan sonra Katrancıyla olan düğün güreşini şu şekilde hikâye etmektedir.

"Susurluk'un Kepekli Köyü'ndeki büyük düğünde Başı isteyerek Katrancı'ya çıktım. O zamana kadar birçok köy düğünlerinde beni yenecek kimse kalmadığı için güya Başı kazanıyordum ama bunlar karşımda dengim olmayışındandı. İlk hakiki Başpehlivanlık güleşini [27] *şimdi yapacaktım. Katrancı'yı yenersem .. Meğer ne ben onu tanımışım, ne kendi değerimi ölçmüşüm. Katrancı, onunla güleşi göze almamdan öfkeli; beni öyle eziyordu ki, kemane çeke çeke, boyunduruk vura vura, tırpan ata ata pestilimi çıkardı. Güleşten yalnız yenik olarak ayrılmadım, o kadar bitiktim ki ancak küçük pehlivanların yardımlarıyla giyinebildim. Beni bir külçe halinde yaylıya yatırdılar. Kan kusuyordum.*

Ev halkı ve komşular beni yarı ölü yaylıdan alıp yatağa serdiler. İler tutar tarafım yok. Hem ağzımdan boyuna kan geliyor, hem idrarım boyuna kan akıyor. Hastalığım tam bir yıl sürdü. Bir yıl ölümle pençeleştim durdum, Hey gidi Kurddereli hey, sen misin ortalığı kasıp kavuran? Çöp bile kaldıramaz haldeyim. Fakat tuhaf, vücudum bitkin ama içim kuvvetli. "Hele bir iyi olayım, Katrancıdan mutlâk öcümü alırım, deyip duruyorum. Pehlivanlık aşkım bir zerre bile sarsılmamıştı.

Anamın hamursuz börekleri yalnız bizim köyde değil, etraf köylerde de dillere destandı. Anacığım beni; börek yedire yedire, çiğ manda sütü içire içire öyle besledi, öyle besledi ki, az zamanda, eski hâlimi kat kat geçtim. Ensemi çeviremez hâle geldim. Anam beni ikinci defa dünyaya getirmişti. Sahiden yeni bir Kurddereli olmuştum. Telâşeli Mehmed ustanın kispeti bile artık vücuduma sığmadığı için yeni bir kispet yaptırdım. Balya, Biga ve diğer yerlerde başpehlivan diye kime rasladımsa kaldırdığım gibi yere vuruyordum.

Cızlak ismindeki başpehlivanın önüne kimse duramazmış. Çocukluğumuzda büyüklerden işitirdik. Bu Cızlak, öyle pek sallı bir pehlivan olmamakla beraber ele avuca sığmaz, çok oyun bilir, afacan bir şeymiş. Ona ikinci bir Hergeleci İbrahim gibi bakarlardı. Onu da kolayca haklayıverdim. Artık hep Katrancıyı takib ediyordum. Çardaktaki büyük güleşe davet edildiğim zaman Katrancının oraya geleceğini duyunca öyle sevine sevine koştum ki!

---

[27] http://www.resadiyespor.com/Yazi/17-Eski-Dugun-Adetleri.html (25.09.11)

Gelibolu Mevlevî Şeyhinin Çardaktaki düğünü, görülecek şeydi! Türkiye'nin o zamanki en büyük başpehlivanları oraya gelmişti. Ben Çardak güleşine Katrancı ile tutuşayım diye gittim. Fakat kader karşının Koca Yusuf'u çıkardı. Katrancı Adalı Halil'le güleşecekti. Koca Yusuf gibi kuvvetli insan ne geldi, ne gelir. Kaburgaları mandadan da kuvvetliydi. Adamdaki pençeye bakmalı ki benim o kaviler kavisi kispeti parçalayıverdi. Böyle bir heybetle başa çıkmağa imkân yoktu.

Fakat Koca Yusuf yalnız çok kuvvetli değil, çok yiğitti de. Katrancı'nın evvelki yıl yaptığı gibi, beni ezip öldürmeğe kalkmadı. Hattâ Çardaktaki ödülün iki beşibirliğini bana verdi. Pehlivanca birçok ağabey nasihatler ile beni himayesine aldı. Nitekim yakın civardaki ikinci büyük güleşe mahsus gelmiyerek meydanı bana bıraktığı için ben de, o sayede, başa konan tülü deveyi kazandım. Evet, Koca Yusuf yiğit adamdı.

Ne mübarek hayvandır bu deve. İyi yük taşır, uzun yol gider, o kadar iri vücudüne rağmen az şeyle doyar. Üstelik Deve bizim meslektaştır da. Hayvanlar içinde en iyi güleşi onlar yapar. Bizim pehlivanlıkta da en baş ödül devedir. Kazandığım tülü deve kızgın bir pehlivandı. Onu yedeğime takıp kurula kurula köye elince bizim Kurddere, kadınlı erkekli, çoluk çocukla düğün bayram yaparak devemle beni karşıladılar. Deve sayesinde rütbem arttı. Artık ondan sonra "Deve Pehlivanı" unvanını almıştım. Başpehlivanlığımın ilk resmî alâmeti olan deveyi babama hediye ettim.

Artık işim gücüm Katrancıyı yakalamaktı. İriyarı yağız bir at üstünde diyar diyar gezerken Susurluk'taki büyük düğünde onunla buluştum. Beni iki yıl önce öldüresiye ezen Katrancı ile, sanki aramızda hiç bir şey geçmemiş gibi, beraber gezip düğün sofralarına beraber oturuyordum. Oradaki meşhur güleşe başka başpehlivanlar da gelmişti. Fakat şüphe yok ki en üstünleri Katrancı'ydı. Beni çardaktan tanıyıp şimdi daha fazla geliştiğimi gören Katrancı, benim artık iki yıl evvelki adam olmadığımı sezmiş olacak ki, bana güleşte ortak ve çıvgar (baş için komplo) teklif etti. Hiç ses çıkarmayarak: "Nasib, kader, kısmet" dedim.

Başa güleşecekler hep soyunduğu zaman ben Katrancıyı istedim. O, bunun mânâsını anlamıştı. Ya yenecektim, ya ölecektim, ya da sakatlanıp yarı ölü sürünecektim. Hiç bir şey gözümde değildi. Peşrevlerimiz yaman oldu. O da benim gibi ayak parmaklarının ucuna basarcasına heyecanlıydı. Sonradan öğrendim ki başının ortasındaki bir tutam perçem bütün güleş esnasında hep dimdik

durmuş. Bütün hayatımın en hınçlı güleşiydi bu.

Güleşimiz tam bir buçuk saat sürdü. Buna güleş de değil, boğuşma denebilir. Kıran kırana boğuşuyoruz. Nihayet punduna getirip bir tırpan hamlesiyle Katrancıyı ayaktan hınk diyemiyecek halde yenik düşürdüm. Fakat hiç terbiyemi bozmadım. Kalkınca, elini öptüm. O da benim alnımı öpeceği yerde: "Başka zaman bir güleş daha yapalım Mehmed" dedi. Ben gene "kader kısmet" diye cevablandırdım.

Bu güleşteki Baş Ödül gayet büyük ve değeri çok yüksek bir tülü deve idi. Balıkesir'den geçerken deveme kırk beş altın verdiler. Hiç köyüme götürmeden ve bizim köylülere göstermeden deveyi satar mıydım? "Köye kadar gelin, üç altın noksanına veririm" dedim. Allah'tan bu teklif güçlerine gittiği için gelmediler. Köylü tam on gün deveyi besledi. Ondan sonra deveyi kırk yedi altına Türkmenler satın aldı.

Katrancı hani: "Bir daha güleşelim" demişti ya, buna rağmen onunla nerede raslaştı isem başka pehlivanları tuttu, benimle güleş kabul etmedi. Onunla sonraları idman güleşi yapar oldum. İyice dost olmuştuk. Ben de onun beni henüz fazla gençken öldüresiye ezmiş olmasını kalbimden çıkardım. Bizim meslekte öç almak vardır, ama kin tutmak olmaz.

Kepsutlu Çakır pehlivanla da böyle oldu. O da beni Taşköy'deki güleçte "hatalı düşürerek" yenmişti. Sonra bunun öcünü almak için onu yakalayım diye izleyip durdum. Nihayet Sındırgı'da muradıma erdim. Oradaki yenilişinden sonra Çakır dahi bir daha benimle güleş tutmadı. Yabana atılır bir pehlivan değildi bu Çakır. Katrancıdan sonra karşıma çıkan en kavi pehlivandı. Onunla da gayet iyi dost olduk. (Sevük, 1948:275-279)

Güreş Tekkelerinde Yapılan Güreşler

Tekke kelimesi Farsça bir kelime olan "tekye" kelimesinden udul ederek dilimize yerleşmiştir. Anlamı "yaslanma, düşkünler yurdu" demektir. (Kanar, 2008: 469) Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde tekke kelimesi, bir tarikata mensup dervişlerin zikir ve ibadet ettikleri ve içinde gerektirdiği gibi yaşadıkları yer anlamına gelmekle beraber, belli bir meslek grubunun veya belli niteliğe sahip insanların toplandığı yer anlamında da kullanılmıştır. (Ayverdi, Topaloğlu, 2007: 1046)

Türkler, Selçuklu ve Osmanlı'da var olan güreş tekkesi biçimindeki spor örgütlerini M.Ö 6. yüzyılda Chou döneminde Pi-yung adı verilen, askerlik amaçlı mücadele sporları ve silâh kullanımı

öğretilen, kale şeklindeki bir binada kurdular.[28] Bu teşkilâtın adı "Alplik teşkilâtı" idi ve kabul edilmenin en önemli kuralı, sportif faaliyetler konusunda toplum içerisinde yükselmiş olmaktı. (Güven, 1992: 23) Burada toplanan Alpler eşyalarını ortak kullanırlar, sembolü kılıç olan ve silâhlarla maden işlerini icat etmiş sayılan bir savaş tanrısı için ibadet ederlerdi. Çeşitli Çin kaynakları Pi-yung adı verilen Alplerin dans şeklinde veya kılıç karşılaşması biçiminde çeşitli ayinler yaptıklarını bildirmektedir. Kaynaklara göre bu ayinler müzik eşliğinde yapılmaktaydı. Yine aynı kaynaklara göre Alpler silâh kullanımıyla ilgili çok özel stiller de geliştirmişlerdir.

Pi-yung Alplik okulunda Hakan ve yaşlı Alpler, başlarında Hakanın oğlu bulunan genç alpleri yetiştirirdi. "Devlet oğulları" denen ve çoğunlukla Chou'lara bağlı Beylerin oğulları olan genç alpler, silâh kullanmayı, özellikle ok atmayı, na'ra atarak bir vuruşta baş kesmeyi Türkçe "kağnı" denen iki tekerlekli savaş arabalarını sürmeyi öğrenirlerdi. Devlet oğulları denen genç alpler, ilkbaharın son ayında (ateş yıldızı görününce) bataklıktaki çalıları ateşe verip, sürek avına çıkarlardı. Sonbahar ile gök ayini döneminde musiki yönetiminde, ok atma karşılaşmaları yapılırdı.

Aynı şekilde, Çin kaynaklarında, Çince "Kao-ch'e" (kağnılı) ve "Tie-le" denen Türk boylarından sayılan Ak Hunlar arasında da, alplik teşkilâtı vardı. Bellerindeki kemerle ayrılan bu alpler, yirmi veya daha fazla kişilik gruplar kuruyorlardı. Bu birliğe dâhil olan Alplerin malları ortaktı ve bunlar beraber şölen kurar, içki içerlerdi. Alpler düzenlenen bir şölenle İskitler'in, Hunlar'ın ve Türkler'in Gök Tanrısı ile Savaş Tanrısı sembolü "Kıngırak" (kılıç)ı tanık göstererek and içerler, birbirlerine bağlılık andı yaparak aralarında "alp birliği" oluştururlardı.

Köktürk dönemi kitâbelerinde "bilge" ve "alp" olmak yanında"erdem" sahibi olmak da gerekmektedir. Göktürklerde alplik ve erdem sahibi olmakla, "er atı" (er adı) kazanılmaktaydı. "Er atı" alan ise, "Bengü taş" denen ve faziletini ebediyete kadar bildirecek bir abidevî mezara hak kazanıyordu. Malov, er adı alan kimseler arasında, kitâbelerde "el eş" ismi ile anılan bir alpler teşkilâtının var olduğunu söylüyor. Baykal gölünün batısında

[28] Pi-yung alplik teşkilâtı toparlak havuz içinde olup bir kale şeklindeydi ve bu kaleye dört yöndeki köprülerden geçilerek varılabiliyordu. Gök tanrısına, onun çevresindeki gök cisimleri veya bunların somut şekillerine ve ongunlarına ayrılan tapınaklarında dairevî bir havuz içinde bulunması Pi-yung Alplik Teşkilatı'nın dini olarak düzeyini göstermektedir. Pi-yung Alplik Okulu hem bir dayanışma meclisi, hem spor okulu, hem de bir tapınaktı.
(w3.balikesir.edu.tr/~akolbasi/TurkSporMak.doc) (01.10.11)

bulunan kurganlardaki kaya resimleri, bu alp teşkilâtındaki alplerin yaşayış tarzları hakkında bilgiler sunmaktadır. Kaya resimleri arasına, Göktürk alfabesi ile yazılmış, meselâ "er" ibaresi geçmektedir ki, bu örgütün yaygınlığını göstermektedir.

Alplik ve örgütü ile bunu vurgulayan belirtiler, bütün Asya'da yaygın olarak varlığı görülür. Bu belirtiler, diğer Türk boylarında da daha sonraları aynı teşkilâtın kurulduğunu göstermektedir.[29]

Hunlarda Göktürklerde olduğu gibi dinî temellere dayanan spor okulları Selçuklu ve Osmanlı'da da vardır ve bunlar "Güreş tekkeleri" diye tesmiye olunmaktadır. Selçuklular zamanında Konya'da açılmış olan bir güreş tekkesinden bazı kalıntılar zamanımıza kadar gelmiştir. Bunlardan en önemlisi pehlivan taşıdır, ki Mesut Koman tarafından bulunmuş ve Üçüncü Türk Tarih Kongresi ve Sergisi münasebetiyle Ankara'ya getirilerek Etnoğrafya Müzesi'ne konulmuştur. U şeklinde ve tutacak bir yeri de olan bu taşın ağırlığı 76 kg'dır. (Kahraman, 1995: 105-106) Görüldüğü kadarıyla taş tek elle idman yapmaya uygun bir şekilde yapılmıştır. Günümüz şartlarında 76 kg'lık bir taşın tek elle kaldırılması pek mümkün değildir. Bu da Selçuklu tekkelerinde yapılan idmanların ne kadar ağır olduğunun ispatıdır.

Osmanlı Devleti'nde merkezî güç açısından devlet, çok kuvvetli olmasına rağmen sosyal dokuya yön vermek ve onu değiştirmek hareketini üstlenmezdi. Bunun yerine dinî-sosyal topluluklar olan tarikatlar, toplumu şekillendirme de belirgin bir rol üstlenirler, topluma kendi değer yargılarıyla yön verirlerdi.

Selçuklu ve Osmanlı döneminden kalan vakfiyeler, tekkelerin[30] sosyal alandaki faaliyetleri konusunda bize önemli ölçüde bilgi vermektedir. Bu dönemlerde vakfiyelerin çoğunda gelirin vakıf idaresi, tamir ve idame giderlerinden kalan kısmının fakir fukaraya ve muhtaç kimselere harcanması şart koşulduğu görülür. Tekkelerin vakıf veya bağış yoluyla sahip oldukları gelir kaynakları tekkenin hacmini, mimarî programını, inşaat ve bezeme kalitesini önemli ölçüde etkilemiştir. Bu çerçevede bu kurumlar, fethedilen yerlerin İslâmlaşmasını ve Türkleşmesini sağlamak, ıssız yerleri şenlendirmek, yol ve çevre güvenliğini sağlamak, bağ ve bahçeler kurmak, sebze ve meyve cinslerini ıslah etmek, sulama tesisleri kurmak, eğitim-öğretim, ulaşım, güvenlik gibi hizmetlerin

29 w3.balikesir.edu.tr/~akolbasi/TurkSporMak.doc(01.10.11)

30 Tekkelerin kuruluş yönünden en büyüğüne "hangâh" daha küçüğüne "tekke" onunda küçüğüne "dergâh" ve "zaviye" denir. Bunun dışında boyutuna göre tekkeler için "ribat" ve "asitane" gibi isimler kullanılsa da Osmanlı belgelerinde bunlar birbirlerinin yerine kullanılmıştır. (Özlü, 2011:193)

yürütülmesine yardımcı olmak gibi birçok önemli fonksiyon üstlenmişlerdir. Buralarda muhtaç kişiler yedirilip içirilip, giydirilir hatta bazen temizlik ihtiyaçları bile karşılanmıştır. (Özlü, 2011:192)

Tekke ve zaviyeler, sürekli ikâmet eden dervişler için dinî-tasavvufî eğitim ve terbiye mektebi, halka yönelik olarak şeyhin belli günlerde yaptığı vaaz ve nasihatleri ile eğitim, edebiyat ve müzik alanında yazılı kültürün taşradaki en önemli temsilcisi olarak, birer halk eğitim ve kültür merkezi olmuşlardır. (Alkan, 2006: 22) Bundan başka tekkelerin faaliyetleri içinde toplumsal güvenlik ve spor da vardır. Tekkeler bu işlevleri yerine getirirken idman için ayrı mekânlar kurulmuş ve bunlara "Güreş Tekkeleri" denilmiştir. Çeşitli araştırmalarda Osmanlı Devleti'nin yayılma döneminde alınan her yeni yere böyle bir tekkenin kurularak yörenin güçlü gençlerinin pehlivan olarak yetiştirilmek üzere bir araya getirildiklerini, devletin her şehir ve kasabasında sporu teşvik için bu tarz tekkeler kurduğunu, güreşin yanı başında ya da bünyesinde öteki sporların da yapıldığını görülmektedir. (Şimşek, 1985: 30). Meselâ kışın açık havada idman yapamayan gürzcü ve binici gibi gâziler güreş tekkelerinden faydalanırlardı. (Kahraman II,1989:2) Bir bakıma Kemankeş tekkeleri, cündi teşekkülleri, ok meydanları, gök yazıtlar ve zorhanelerin hepsi "Tekke-i küştigiran" yani güreşçiler tekkesi ismiyle anılmıştır.

Osmanlı'da ilk güreşçi tekkesinin ne zaman açıldığı kesin olarak bilinmemekle birlikte Orhan Gâzi zamanında (1326-1360) olduğu tahmin edilmektedir. Bursa alındıktan sonra burada iki spor tekkesi açıldı. Bunlardan birisi **Bursa Güreşçiler Tekkesidir** ki,[31] kale içinde "Bey Sarayı" yakınında bulunuyordu. Diğer tekke Atıcılar Tekkesidir ki, bu da Ok Meydanı ve hâlâ çağımızda Atıcılar ismiyle anılan yerdedir. (Kahraman,1995:189) Osmanlı döneminde yapılan güreş tekkelerinden ikincisi, **Edirne Güreşçiler Tekkesi**'dir. I. Murat zamanında yaptırılmıştır. Tekkenin ilk Şeyhi Şeyh Cemâlettin Efendi'dir. Edirne Güreşçiler Tekkesi'nin yeri Evliya çelebinin bildirdiğine göre, Ali Paşa Çarşısı yakınında Balık Pazarı Kapısı'nın iç yüzündedir. Üçüncü Güreş tekkesi **Manisa Güreşçiler Tekkesi**'dir. II. Murat zamanında yapılmıştır. Bu tekkenin yeri Yirmiiki Sultanlar Türbesi'nin güneyindeki "Kurşunlu Türbe" yakınında idi. Dördüncü tekke, İstanbul'da Fatih Sultan Mehmet Han'ın Feth-i Mübin'den sonra İstanbul'da

[31] Bu tekkenin yerini Orhan Bey'in eşi Nilüfer Hatun hibe etmiştir. Aynı zamanda giderleri Nilüfer Hatun'un kurduğu bir vakıf tarafından karşılanmış, güreş tekkesinin ve vakfiyesinin başkanlığını da bizzat Nilüfer Hatun yapmıştır. (Özdemir, Taşğın, Bozdam, 2006: 120)

yaptırdığı ikinci kurum olan **Pehlivan Şüca Tekkesi**'dir. Bu tekke de Evliya Çelebi'nin bildirdiğine göre, Küçük Pazar yakınında, Unkapanı Yolu üzerinde Servi Fırını karşısındadır. Beşinci güreş tekkesi yine İstanbul'da **Pehlivan Demir Güreşçiler Tekkesidir**. Tekkenin şeyhi, Baba Hasan isminde bir zattır. (Kahraman II, 1989, 9-26) İstanbul'un fethinden sonra ilgili defter kayıtlarından öğrendiğimize göre, güreş tekkeleri çığ gibi büyümüş, Mekke, Cidde, İskenderiye, Lazkiye, Şam, Maraş, Amasya, Tokat, Ankara, Kütahya, Tire, Bergama, Manisa, Akhisar, Yenice, Üsküp, Gelibolu, İpsala, Ustrumca, Ablonya, Diyarbakır, Konya, Bursa, Balıkesir, Urfa, Halep, Bağdat, Belgrat ve Mısır'da da kurulmuştur. (Özdemir, Taşğın, Bozdam, 2006: 121)

Bu tekkelerde idmancıların (sporcuların) uyku ve beslenmeleri kontrol edilmiş, idmancıların alacakları besin türleri, bilgili ve deneyimli usta idmancılar tarafından düzenlenmiştir. Bu tekkeler özel yasalarla ve çok yönlü yönetmeliklere bağlı olarak yönetilmiştir. (Çelik, Bulgu, 2010: 140) Tekkede şeyhler ve sporcular aylığa bağlanmıştı ve giderleri tekkeden karşılanmıştır. Ayrıca tekkelere bağlı imarethanelerde seyircilerin ve yolcuların yemek masrafı Beylerbeyi, paşalar veya sultan tarafından karşılanırdı. (Özdemir, Taşğın, Bozdam, 2006: 121)

Osmanlı'da güreşler her zaman Oğuz töresine uygun bir şekilde yapılmıştır. Seyyid Lokman, Mısır Sultanı Hasan Kalavun'un Orhan Gâzi zamanında Bursa'ya gönderdiği elçiye verilen şölenleri ve beraberinde getirdiği sporcuları anlatırken *"ol hengame dek hengamelerinde her çend mergub ve dilpesendi idi. Lâkin Uğuz töresi üzre sade olup badehu işbu füruseti rüsum ile izdiyada başladılar"* demektedir. Osmanlılarda güreş tekkelerinin kurulmasıyla aşiret düzeninde yapılan güreş, Osmanlı'nın özel kurumları arasına girdi. Bunun anlamı gerek tekkelerde ve gerekse Osmanlı saraylarında yapılan güreş idmanlarının ve müsabakalarının yasa hükmünde olan geleneklere uygun şekilde yapılması demekti. Bu yasa gibi geleneklere Osmanlı'da "âdet-i kadime"[32] denirdi. (Kahraman II,1989:2)

Osmanlı güreş tekkelerinin geliri iki kaynaktan sağlanmaktaydı. Eğer o tekkeyi padişah kurdurduysa "miri" sayılıyor ve tekkenin masrafları padişahın hibe ettiği vakıf tarafından karşılanıyordu. Denetlemesini de Darüssaade ağasına bağlı bulunan "Haremeyn

[32] Mehmet Ata, Cevdet Paşa gibi tarihçiler ve Ebubekir, İbrahim, Ahmed, Hızır İlyas gibi ruznameciler yazdıkları eserlerde padişahın huzurunda yapılan güreşleri anlatırken "Adet-i kadime", "Mutad-ı Kadim üzere" ,"De'b-i dirin","mutad üzre" gibi deyimler kullanmışlardır. (Kahraman II,1989:2)

Nezareti" yapıyordu. Bir kısım tekkelerde özel vakıflar tarafından kurulmaktaydı ki bunlar miri sayılmaz ve gelir giderlerini o şehrin kadısı bakardı. (Kahraman II,1989: 3)

Atıf Kahraman ve Halis Erdem gibi yazarlar bu tekkeleri diğer tarikat tekkeleriyle hiçbir alâkası yoktur, şeklinde yorumlasalar da bu gerçeklere göz yummaktır. Zira Güreş tekkelerinde diğer Osmanlı tekkelerinde olduğu gibi hiyerarşik düzen Acemi (Çıraklık), Kalfalık (Miyander), Üstad (Şeyhlik, Mürşidlik) olarak düzenlenmişti. (Güven, 1999: 75). Tekkenin başında "şeyh" bulunurdu ve tekke de yatıp kalkan pehlivanlara da "derviş" denilmekteydi. (Kahraman II,1989: 2) Evliya Çelebi Seyahatname'de Edirne Güreşçiler Tekkesini şu şekilde tarif etmektedir: *" … hâlâ burada Rumeli gençleri haftada bir kere, Cuma günü (70-80) çift olup yağlanarak başarılı olmuş ataları gibi, Zaloğlu Rüstem'e benzeyen kuvvetli cesur gençler birbirleriyle el sıkışıp şeyhin elini öptükten ve baş başa verip Hazret-i Muhammed için dua edildikten sonra bu dost meydanında güreşe başladıkları zaman seyredenlerin gerçekten şaşırıp soluğu kesilir, başı döner. Allah için pirleri olan Mahmud Pir Yar-i Veli'nin ruhları sevinir ve İslâm'ın bahadırlarını imrendirirler."*

Görüldüğü gibi Evliya Çelebi de "Dost Meydanı"," El öpme" "Gülbank-ı Muhammedi"[33] gibi tarikat edeplerinden ve tasavvuf terimlerinden bahsetmektedir. Evliya Çelebi Edirne'deki yatırları anlatırken de*" … güreşçiler tekkesi içinde olup Hazret-i Pir Yari Veli'ye gönülden bağlı Allah yolunda giden ve Ali'yi sevenlerin en üstünde uçan Hazret-i Şeyh Seyyid Cemâleddin'in mezarı vardır. Yine bu tekke içinde Pehlivan Merd-i Şiran ve güreşçilerin en büyüklerinden Er Sultan hazretlerinin mezarı bulunur, ki bu Er sultan Fatih Sultan Mehmet Han zamanında huzurunda bir günde Azerbaycan padişahı Uzun Hasan'ın yetmiş ünlü pehlivanını yenmiştir. Yavuz Sultan Selim Han'ın önünde dört yezidi aslanı ile çarpışarak dördünü de ikişer parça ikişer parça eden pehlivan Demir'in üstadı olan Er Sultan işte bu Er Sultan'dır."*

---

33 Farsça, bang koro halinde çıkartılan ses olup, gülbang, gül sesi demektir. Bazı özel durumlarda, birinin yüksek sesle okuduğu tertip edilmiş dua. Dinleyenler, amin yerine Allah Allah diyerek bu duaya topluca katılırlar.
Yeniçerilerin maaş (ulufe) aldıkları gün, içlerinden biri, şu gülbangi okur: "Allah Allah illallah, baş üryan sine büryan, kılıç al kan, bu meydanda nice başlar kesilir hiç soran olmaz. Eyvallah eyvallah, kahrımız, kılıcımız düşmana ziyan, kulluğumuz padişaha iyan, üçler, yediler, kırklar gülbang-i Muhammed, nur-ı Nebi, kerem-i Ali pirimiz, sultanımız Hünkâr Hacı Bektâş-ı Veli demine devranına Hû diyelim Hûûû!.." Gülbanglar "Hû diyelim" sözüyle biter, dinleyiciler topluca "Hûûû" diye bağırırlar. Hû, "O" anlamına gelen bir zamir olup, Allah demektir.
http://www.tasavvufalemi.com/sayfa.php?yaziNo=43 (21.12.2011)

Anlatıldığı üzere Edirne güreşçiler tekkesi şeyhlerinden Şeyh Cemâleddin ve bazı büyük pehlivanlar tekkenin bahçesine gömülmüştür. Bu da diğer tekkelerin âdetlerindendir. Görüldüğü gibi birçok yönüyle güreş tekkeleri diğer Osmanlı tekkelerine benzemektedir.

Güreş tekkelerinde, tekkenin önderi Şeyh'dir. Şeyhler güreşte isim yapmış, bu konuda bilgi ve otoritesi kabul edilmiş pehlivanların içinden seçilmekteydi. Şeyhliğe geçen pehlivan, o şehrin kadısı tarafından pehlivanlığı kabul edilip sicile geçirilerek belgelenmiştir. Tekke şeyhlerinin görevleri arasında vakfın gelirleriyle ihtiyaçları sağlamak, haklarını korumak, güreşçiler yetiştirmek, padişahın huzurunda güreş yapılırsa dualarını yapmak yer almaktadır. Bir tekkenin şeyhi aynı zamanda o tekkenin duacısıdır. Tekke şeyhleri eğer padişah tarafında kabul edilirse, "Şeyh'ül Meydan" olurlar. (Özdemir, Taşğın, Bozdam, 2006: 121)

Atıf Kahraman güreş tekkelerinin ne zaman kapatıldığına dair bir bilgimiz yok derken (Kahraman II, 1989: 8) Fikret Soyer, *"Osmanlı Devletinin büyüme ve gelişme dönemlerinde hem sosyal, kültürel temaslar sağlayan, hem de toplumu bütünleştirici ve birleştirici görev üstlenen spor tekkeleri çöküş döneminde sosyal varlıklarını yitirmiş ve amaçları dışında faaliyetler gösteren kurumlar haline dönüşmüştür. Osmanlı Devletinde spor teşkilâtlanmasında en önemli yeri tutan spor tekkeleri, Tanzimat'ta da, yükselme ve duraklama dönemlerindeki kadar faal olmasa da görev yapmıştır." demektedir.* (Çelik, Bulgu, 2010: 140)

Sirk, Park ve Bahçelerde Yapılan Güreşler "Ramazan Güreşleri"

Ramazan güreşlerinin tarihi çok gerilere gitmese de Abdülhamid Han döneminde güreşlerimizin nasıl devam ettiğini açıklaması, ünlü pehlivanlarımızın Ramazanda eğlencelerde güreşler yapması ve Türk halkının güreşlere ilgisini göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Türkiye'de ilk Ramazan güreşini Razgıradlı Ahmet yapmıştır. Bu güreş 21 Şubat 1897 gününe rastlayan 19 Ramazan 1315 tarihinde, Direklerarası'ndaki Giuletti sirkinde İtalyan jimnastikçi Milliens ile yapılmıştır. Bu güreşler geleneksel güreş kaidelerine göre değil sirklerde güreş organize edenler tarafından belirlenmekteydi. Meselâ Razgıradlı Ahmet pehlivanın yaptığı güreş geleneksel güreşte olduğu gibi kıran kırana değil, onar dakikalık iki devre ve arada beş dakika dinlenmek suretiyle

yapılmıştır. Kispet ya da pırpıt yerine güreşçiler bazen siyah kadifeden uzun donlar giymekteydiler. Bunun yanında Ramazanda, sirklerde az da olsa, geleneğe yakın güreşler de yapılmıştır.

Razgıradlı Ahmet'in bu güreşinden sonra 1900'e kadar Ramazan eğlencesi olarak sirklerde güreş yapıldığına dair elimizde bilgi bulunmamaktadır. Hatta Türk pehlivanlar şöyle dursun, yabancı pehlivanların kendi aralarında güreş yaptığına dair bilgi de yoktur. 25 Ocak 1900 Ramazanı'nn Perşembe günü, o seneki Ramazanın 24. Gecesi İstanbul'da bir sirkte güreş için izin verildi. Hatta isterlerse Türk güreşçilerinde bu güreşlere katılabileceği duyuruldu. Sirkin o akşam ki proğramında iki yabancı güreşçi Macar Baston ile Fransız Kristal karşılaşacaktı. Yıllar sonra güreş olacağını duyan Türk güreşseverler Teravih Namazından sonra sirki hınca hınç doldurdular. Yıllar sonra düzenlenen bu güreş müsabakasına çok yoğun bir ilgi olmuştu. 1900'de yapılan bu güreşlerden sonra II. Abdülhamid Han toplantıları yasaklamış, dolayısıyla toplu güreşlere yine izin verilmemiştir.

1908 Ramazanına kadar sirklerde güreş yapılmamıştır. 1908'de ilk Ramazan güreşi Yenibahçe'deki Nihal Bağı denilen yerde başlamak üzere haftanın Cuma ve Pazar günleri yapılmıştır. Bu tarihten sonra bu tür park, bahçe ve sirklerde yağlı güreşler yapılmıştır. Bunlardan birisi de Şehzadebaşı'ndaki Fevziye Kıraathanesinin karşısında bulunan Hürriyet bahçesidir. Burada güreş hakemliğini meşhur pehlivan Suyolcu Mehmet ile Gümrükçü Cemâl pehlivan yapmaktaydı.

Halk Ramazan güreşlerini o kadar benimsemişti ki sirklerin, parkların bahçelerin reklâmları dahi güreşçilerin isimleri kullanılarak yapılırdı. Organizatörler iki ünlü pehlivanla anlaşınca onların adını kullanarak gazetelere ilan verirler[34] ve seyirci çekmeye çalışırlardı. Halk da hangi pehlivanı seviyorsa ya da nerede ciddi güreş yapıldığına inanıyorsa Teravih Namazını müteakiben oraya giderdi.

Profesyonel yabancı güreşçilerle güreş yapılan son Ramazan 1912 Ramazanıydı. Bu tarihten sonra Osmanlı mülkünde baş gösteren savaşlar, doğal felâketler ve siyasî buhranlar yüzünden Ramazan güreşleri yapılmaz oldu. (Kahraman, 1995: 171-183)

---

34 1909 yılı ramazan güreşleri sabah gazetesinden şu şekilde duyurulmaktaydı: " Şehzadebaşı Fevziye Kıraathanesi karşısında mahalli mahsusunda bu akşam meşhur Asitaneli (İstanbullu) Ali Ahmet Pehlivan'ın menfaatine büyük pehlivan müsabakası icra edilecektir. Mezkur müsaraaya meşhur Şaban, Mestan, Eyub, Mestan, Karpuz Ahmet, Çerkes Kâmil, Pomak Kerim pehlivanlar iştirak edeceği gibi evvelce berabere kalan Kara Emin Pehlivan ile sahib-i menfaat Ali Ahmet pehlivanlar birbirlerine mağlup olması şartıyla müsaara edeceklerdir." (Kahraman, 1995: 176)

Özel Hazırlanmış Çayırlarda Yapılan Panayır Güreşleri

Osmanlı döneminde ve günümüzde yapılan en teşekküllü güreşlerin başında panayır güreşleri yer almaktadır. Günümüzde de gelenekselleşmiş ve festival şeklinde yapılan bu güreşlere, daha kapsayıcı olması bakımından "Panayır Güreşleri" başlığını verdik.

Yunanca, "kutsal gün, ayin, bayram" anlamlarındaki "panegyris" kelimesinden türeyen panayırlar, uzak ülkelerden gelen tüccarların buluştuğu büyük pazarlardır. Tarihin eski çağlarında Mezopotamya vadisi, Suriye, Filistin ve Arabistan'da dinî bayramlarda, panayır niteliğinde pazarların kurulduğu ve bu panayırlara ticarî ilişkileri Batı Akdeniz'e kadar uzanan Finikelilerin de katıldığı bilinmektedir. Ancak panayırlar, Ortaçağ Avrupa'sında, özellikle halkın bir arada bulunduğu dinî günlerde, Kiliseler çevresinde asıl karakterini kazanmıştır. Avrupa'da kuzey-güney, doğu-batı eksenli yolların kavşak noktalarında ve ırmaklar boyunca panayır sayısı artmıştır. Meselâ XII. XIII. yüzyıllarda Fransa'da kurulan Champagne Panayır'ı tüm Avrupalı tüccarları cezbeden ve bol kazanç elde etmelerini sağlayan panayırlardandır. (Akarpınar, 2004: 27) Bu panayırlar daha çok bahar ve yaz aylarında ya da hasat dönemlerinden düzenlenirdi. Romalılar işgal ettikleri yerlerde ticareti geliştirmek için veya siyasî düşüncelerini yaymak için panayırlar kurmuşlardır.

Türklerde bugün bildiğimiz anlamda panayır geleneği, ilk olarak Selçuklularla başlar. Selçukluların kurduğu ve 13. yy. da önemli bir ticarî kimliğe sahip olan "Yabanlu Pazarı" milletlerarası bir fuar olma özelliği taşımaktaydı. Osmanlı Devleti'nde ise fetih politikasıyla ele geçirdiği ülkelerde ekonomik olarak mahalli otoritelerin tesir ve nüfuzlarını kırmış, bu da devletin ekonomi üzerinde geniş bir tasarruf hakkına sahip olmasına vesile olmuştur. Osmanlı Panayırları yılda bir veya birkaç defa belirli zamanlarda 1 haftadan 1,5 aya kadar süreyle açık bulunabilmekteydiler. (Şen, 1993: 8-9) Klâsik devir Osmanlı panayırları genelde Rumeli'de olmasına rağmen Osmanlıların ilk panayırı Eskişehir Ilıcası'nda kurulan pazardır. Bu dönemde panayırlara büyük bir rağbet ve ilgi bulunmaktaydı. Tuna ile Sava'nın güneyinde kalan bölgedeki panayır sayısının 1300'lü yıllarda yaklaşık 50 iken, 1400'lerde 60-100'e kadar çıkmıştır. 1600'e kadar 100 dolaylarında sabitlenen panayır sayısı 17. Yüzyıl sonunda 200-400 civarındadır. (Alp, 2009: 156-157)

Fetihlerle ülke toprakları Rumeli'ye doğru genişledikçe fethedilen

yerlere Yörükler yerleştirilmeye başlanacaktı. Bunun sonucu olarak zaten Rumeli'ye Peçenekler vasıtasıyla gelmiş olan güreş, cirit gibi Türk sporları panayırların vazgeçilmez eğlenceleri arasına girdi. Osmanlı'da 19. yy. son yarısının ortasında yapılan bazı panayırlar ve süreleri şöyledir:

Panayırın ismi	Tarihi	Süresi
Lüleburgaz	16 Mart	8 gün
Çorlu	13 Nisan	10 gün
Kırkpınar (Edirne)	2 Mayıs	4 gün
Tikoş	5 Mayıs	3 gün
Manastır	5 Mayıs	3 gün
Cesir Ergene	11 Mayıs	4 gün
Piriştine	13 Mayıs	15 gün
Manyas	4 Haziran	5 gün
Manyas	21 Haziran	5 gün
Ohri (Sarı Saltuk)	4 Temmuz	2 gün
Ankara Kışlaiçi	22 Ağustos	15 gün
Keşan	26 Ağustos	8 gün
Tekirdağı	27 Ağustos	8 gün
Bursa Atıcılar	13 Eylül	15 gün
Amasya	27 Ekim	15 gün
Adana- Kumluk	27 Ekim	10 gün
Zile Yapraklı	13 Kasım	15 gün

Panayırlar pehlivanların maharetlerini sergilemek için büyük bir fırsattı. Eğer bir pehlivan herhangi bir panayırda başarılı olmuşsa, o panayırın ismiyle anılır ve övülürdü. Eskiden her panayır pehlivanlar için ayrı ayrı ve fakat aynı derecede önemli olmasına karşılık, günümüzde olduğu gibi aralarında en önemlisi Kırkpınar panayırıydı. Kırkpınar panayırında Başı kazanan pehlivan, Türkiye

başpehlivanı olarak anılır, başka panayırların başpehlivanları çoğu zaman Kırkpınar'da alt boylarda güreşirlerdi.

Panayırlar şehrin veya köyün zenginleri ya da panayırın yakınında bulunan çiftlik sahiplerinin himayesiyle kurulur, düzenlenir, güvenliği de emniyet kuruluşları tarafından sağlanırdı. Belediyeler oluşturulduktan sonra bu görevi belediyeler almıştır.

Panayırlarda katıldığı boyun birinciliğini kazanan pehlivana şehadetname verme geleneği yoktur, fakat pehlivan istediği takdirde verildiği de olmuştur.[35] 19. yüzyılın son yarısından itibaren bazı şehirlerimizde de gazeteler yayınlanınca panayırların günleri, güreşlere davet edilen ünlü pehlivanların isimleri, hangi boylarda güreşler yapılacağı ve kazananlara verilecek ödüller bu gazetelere ilânlar verilerek, durulmaya başlanmıştır. Bu ilân ve haberler genellikle Selânik'te Asır Gazetesi, Edirne de Edirne Gazetesi, İstanbul'da ise Tercüman, Tercüman-ı Hakikat, Sabah, İkdam vb. gazeteler tarafından yayınlanmıştır. İlânlar panayırların nasıl yapıldığına, kimlerin katıldığına dair bulunan bilgiler belge niteliği taşıdığından ikisini satırlarımıza almayı uygun görüyoruz.

Her sene (M. 7. Eylül - R. 25. Ağustos) günü başlayıp dört gün devam eden Çorlu Türbedere Panayırı'nın yapılacağını, 13 Ağustos 1906 tarihli Tercüman-ı Hakikat Gazetesi şu şekilde haber vermektedir.

"Çorlu'da At Yarışları ve Güreş"

Hâsılatı Çorlu'daki İslâm okullarına verilmek üzere düzenlenmesine müsaade buyurulan at yarışları ve pehlivan güreşlerinin yarınki Salı günü (25. Eylül) yapılacağı haber alınmıştır."[36]

Diğer bir panayır haberi de 15 Nisan 1912 Bursa Gazetesi'nde, Çardak Belediyesi'nin düzenlediği panayır için çıkan haberdir. Haber şöyledir

"Çardak Belediye başkanlığından"
"Kal'a-i sultaniye (Çanakkale) sancağı dâhilinde Lapseki kazasına tabi, deniz kenarında Gelibolu karşısında bulunan Çardak kasabasında bu sene de ikinci defa olarak panayır yapılacaktır. Bu panayır (23 Nisan) günü başlayıp üç gün hayvan, dört gün her çeşit eşya ve ürün satışı yapılacak şekilde düzenlenmiştir…

---

35 16 Nisan 1901 günü yapılan Hayrabolu panayırındaki Çorlulu İbrahim'i Paçalı Salim'i ve Çorlulu Kara Mustafa'yı yenerek başı kazanan Madaralı Ahmet'e böyle bir belgenin verildiğini Sabah Gazetesinin 5 Mayıs 1901 tarihli sayısındaki " iki pehlivanın Matbaamızı Ziyareti" başlıklı yazıdan anlaşılmaktadır. (Kahraman, 1995: 162)

36 Müsaade buyrulan demesinin nedeni II. Abdülhamid Han zamanında güreşlerin özel izin alınarak yapılmasındandır.

Geliri Osmanlı donanması yararına ve kasabada inşa olunan kabristan duvarlarının yapımı ile kasabamızda yapılacak telgraf hattının giderlerinde sarf edilmek üzere İstanbul'dan getirtilerek Abdürrezzak Efendi Tiyatro kumpanyasından Hakkı Efendi kumandasında on beş kişilik bir hey'et yedi gün yedi gece tiyatro oynayacaktır. Nisan ayının 30'ncu Pazarertesi günü (13 Mayıs 1912 Pazartesi) dahi pehlivan güreşi başlayacaktır. Yapılacak güreşlere Mihalıç kazasından Araboğlu İbrahim ve Halil ve Hasan, Tekfurdağlı (Tekirdağ) Sarı Hüseyin, Edirneli Kara Emin, Şumnulu Mestan, Bandırma Kazası'ndan Çerkeş Kâmil ve Muharrem ve Paçacı İsmail, Sebeblili Hüseyin, İzmitli Aşir, Asitaneli (İstanbul) Mevlüd ve Arab Niyazi pehlivanların iştirak edeceklerinden Baş'a on lira, Büyük-ortaya yedi lira, Küçük-ortaya üç lira "Osmanlı altını" ödül olarak verilecektir. Ayak pehlivanlarına koyun, çuha, şal ve basma vesaire verilerek memnun edileceğinden bunlardan başka gelecek pehlivanlar dahi memnuniyetle kabul olunub güreşlere katılabilecekleri ve gelecek seyircilerin ve tüccarın her türlü istirahatleri temin edilecektir."
(Kahraman, 1995: 163-146)

Panayır Güreşlerine Dair Anlatılar

Kel Aliço - Koca Yusuf Güreşi

Aliço'yu Osmanlı ülkesinde tanımayan güreş meraklısı yok sayılır. Saçının azlığından Kel Aliço ve güreşteki amansız hücumlarından da Gaddar Aliço lâkaplarını takmışlardır ona. Kendisi Lofça'lı idi. Kırkpınar Başpehlivanlığını 26 sene gibi uzun bir müddet kimseye kaptırmamıştır. Bazı seneler Kırkpınar'da kendisine rakip çıkmadığından hiç güreşmeden "baş ödülü" aldığı olurdu. Kırkpınar'a 27. defa başpehlivanlığı almağa gelmişti. O senede kendisine rakip çıkacağı sanılmıyordu. Bazı güreş meraklıları o seneler yeni yeni parlamağa başlayan Adalı Halil Pehlivan'a Aliço ile oynaş (gösteri) güreşi yapmasını teklif etmişlerdi. Ama Adalı Halil o sene Kırkpınar'a gelmedi. Herkes yine Aliço'nun güreşmeden baş ödülü alacağını anlamıştı. Kırkpınar'a her boyda güreşmek için ülkenin çeşitli yerlerinden yabancı pehlivanlar gelirdi. O sene de er meydanında kozlarını paylaşmak isteyen birçok yabancı pehlivan gelmişti. Kırkpınar'a ilk gelenler hemen belli oluyordu.

O zamanki güreş terbiyesine göre kimse tanımadığı bir pehlivana hangi boyda güreşeceğini sormazdı. Yabancı pehlivanlardan birisi beyaz çehresi, gösterişli pençeleri ve hayli genç oluşu ile dikkatleri

üzerinde topluyordu. Başında Trablus Şalı meydanda kispetinin zembiline yaslanıp, sakın ve umursamaz oturuşu kendisine olan ilgiyi daha da arttırıyor ve herkes onun hangi boya güreşeceğini tahmine çalışıyordu. Çoğu onun Büyük Ortaya çıkacağını tahmin eediyordu. Fakat Küçük Boy güreşleri bitip büyük orta güreşçilerinin çıkmaya başladıkları sırada da onun soyunmadığını gören Kırkpınar meydancısı, yabancı pehlivana danışmak mecburiyetinde kalmış ve ona söyle seslenmişti: *"Ağam kusura kalma, yabancı olduğunu bildiğim için söylerim, soyunanlar büyük orta güreşçileridir. Soyunacaksan soyun. Yoksa bundan sonra Başaltı güreşleri yapılır. Kırkpınar güreşleri köy güreşlerine benzemez. Bilesiniz ki sizin köyün başpehlivanları bile burada büyük orta ödülünü alamazlar."*

Ama yabancı pehlivan meydancının bu sözlerine sakin tavrını değiştirmeden yaslandığı zembilinden dahi doğrulmadan, "Büyük Ortaya güreşmeyeceğim ağam" diye karşılık vermişti. Meydancı ilk defa Kırkpınar'a gelen bir pehlivanın hangi cesaretle Büyük Ortaya soyunmadığını anlamamıştı. Başaltındaki pehlivanlar zamanın en meşhur ve en yaman güreşçileri idiler. Çoğu Başpehlivanlığa sırf Aliço yüzünden soyunmamıştı. Büyük Orta güreşçilerin sonlarına doğru Baş Altına güreşecek pehlivanlar da soyunmaya başladılar. Yabancı pehlivan ise yerinden kıpırdamamıştı. Artık herkes yabancı pehlivanın Başa güreşeceğini anlamıştı.

Anlaşılan bu yabancı Aliço'nun varlığından ve onun şöhretinden bihaber diye aralarında konuşuyorlardı. Bir yabancı pehlivanın Baş Güreşe çıkacağı Aliço'ya bildirilmişti. Aliço o zamana kadar hiç aldırış etmediği pehlivana şöyle bir baktıktan sonra yanındakine şöyle der: *"Ağam dört seneden beri şu Kırkpınar'da esaslı bir güreş atamadık. Hep oynaş güreşi yaptık durduk. Hiç olmazsa bu sene biraz pençeleşeyim. Güreşi bırakacağım, şu son zamanlarda ağzımın tadıyla bir pehlivanlık göstereyim. Önümüzdeki sene olmazsa bile iki sene sonra Adalı Halil Başpehlivanlık meydanını doldurur."*

Aliço bu sözleriyle Adalı'daki güreş kabiliyetini anlatmak istediği kadar yabancı pehlivanı da kâle almadığını gösteriyordu. Ona göre kendisinden sonra başpehlivan olacak birisi varsa, o da Adalı Halil Pehlivan'dı. Başaltı güreşleri akşam karanlığına kadar devam ettiğinden Baş Güreşleri ertesi güne bırakıldı. Zurnalar insanı coşturan başpehlivanlık havalarını çalmağa başlayınca Aliço kalkmış soyunmaya başlamıştı. Yabancı pehlivan da Aliço'nun

arkasından zembili elinde soyunmaya gidiyordu. Aliço soyunup meydanda dolaşmaya başlayınca, halk ayağa kalkarak kendisini teşvik edici sözlerle alkışlamağa başladı. Yabancı pehlivan da sırtında hilâli gömleği ile meydanda göründü. Serbest hareketleri ve heyecansız görünmesi insanda başpehlivanlığa çok soyunmuş intibaını bırakıyordu.

Aliço artık bakışlarını yabancı pehlivandan kaçırmadan onu çatık bir şekilde süzmeğe başlamıştı. İkisi de yağlanıp güreşe hazır duruma geldiklerinde meydanda çıt çıkmaz olmuş, herkes bütün dikkatini cazgıra vermişti. Çünkü tanımadıkları bu yabancı pehlivanın kim olduğunu, nereli olduğunu cazgırdan öğreneceklerdi. Cazgır da halkın bu merakını bildiğinden duadan önceki pehlivanları takdim eden konuşmasında kelimelerin üzerine basarak gür sesiyle şöyle diyordu: *"Ağalar, ey ahâli başpehlivanlığa meşhur Ali Pehlivan ile Deliormanlı Yusuf Pehlivan kapışacaklardır.*

Cazgır Aliço'ya hitaben: *"Ey Aliço, Koca Aliço, Kırkpınar'ın 26 senelik başpehlivanı Aliço! Huzur güreşlerinde ve şu meydanda yendiğin nice pehlivanlarla haklı bir şöhret kazandın. Ama bu yüzden kendine çok güvenme. Unutma ki, ummadığın taş, baş yarar derler. Karşına çıkan Deliormanlı Yusuf'un nasıl bir pehlivan olduğunu az sonra anlayacaksın. Burası er meydanı, yiğitler meydanıdır. Her y*iğidin gönlünde bir aslan yatar. Her ana ayrı bir yiğit doğurur."

Sonra Yusuf'a dönerek: *"Ey Yusuf Ağa, Aliço'nun saç kalmamış kafasına bakarak geçkin diye düşünme. Ona Gaddar Aliço derler. Aman vermeden güreşir. Oyundan oyuna geçer her an, kolla kendini ona göre davran."*

Her ikisi de, halkı selâmladıktan sonra peşreve başladılar. Aliço genç bir delikanlı gibi seri peşrev yapıyor ve fırtına gibi dönüyordu. Yusuf'un da koca elleriyle yaptığı peşrevler çok ustaca ve gösterişliydi. Peşrevinden de anlaşılıyordu ki, işinin ehli bir başpehlivandı. Peşrev faslı bittikten sonra Aliço gaddar lâkabına yaraşır bir şekilde karşısındakini yıldıran müthiş elenselerini vurarak güreşe girdi. Aliço'nun o elenselerini yiyip de sarsılmayan pek azdı. Halk Yusuf'un bu elenselerden hiç de sarsılmadığını görerek heyecanlanmış ve zevkli bir güreş seyredeceklerini anlamıştı. Aliço Yusuf'tan çekinmediğini göstermek istercesine dik güreşiyor ve onun dalmasını bekleyerek elenseleriyle yıldıramadığı bu güreşçiyi öldürücü boyundurukları ile hırpalayıp, yenmeyi tasarlıyordu. Yusuf bunu sezinlemiş gibi bir defa olsun

paça kapmak için dalmamıştı. Güreşin başlaması bir saate yaklaşırken Yusuf Aliço'nun elenselerine karşılık vermeğe başlamıştı. Koca pençeleriyle öyle bir elense çekiyordu ki, Aliço o zaman Yusuf'un ellerindeki kuvveti fark etmiş ve karşısındakinin çok kuvvetli bir pehlivan olduğunu anlamıştı. Açık vererek güreştiği halde Yusuf'un da dalmamasına bir mânâ veremiyordu. Kendisi saatlerce güreştiği için güreşin uzamasının kendi yararına olacağını düşünüyordu. Ama iki saate yakın bir zaman geçip de Yusuf'un yorulmadığını sezinleyen Aliço taktiğini değiştirerek şimşek gibi çift paçaya daldı. Yusuf da çok seri bir dönüşle paçalarını kaptırmadan öne doğru yüzükoyun kapaklandı. Aliço da dizleri üzerinde emekleyerek Yusuf'u kasnağından bastırıp, kalkmasına fırsat vermedi. Yusuf ayağa kalkmak için sağa sola hamle yaptıysa da Aliço'nun pençesinden kurtulamayacağını anlayarak, açık vermemek için mümkün olduğu kadar toplandı. Aliço Yusuf'u altında zaptettikten sonra hemen şark kündesini doldurmaya başladı. İşte o anda, Yusuf'un Aliço'nun elinden kurtularak ileri fırladığını ve korkunç bir nara ile Aliço'yu ayakta karşıladığı görüldü. Herkes Yusuf'un kuvvetine ve güreşin hareketliğine hayran kalmış, ikisini de övücü sözlerle teşvik ediyordu. Akşam grubuna doğru Yusuf bir daha alta düşmeden güreşi başa baş sürdürmeğe başlamıştı. Saatler geçmesine rağmen güreşin hızı gittikçe, artıyordu. Güreşte kimin galip geleceğini kestirmek çok güçtü. Ama Yusuf'un daha nefesli olduğunu da güreşten anlayanlar sezinlemişti. Aliço'nun yaşlılığı kendisini göstermeye başlamıştı. Akşam karanlığı basarken Aliço güreşteki hamlelerinin istediği hızda olmadığını anlamıştı.

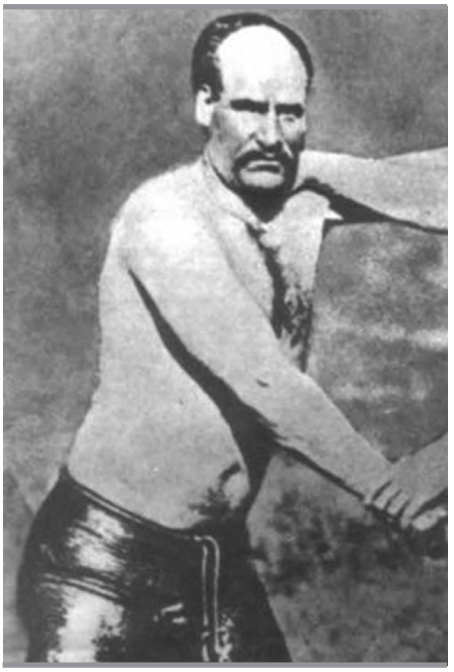

Kel Aliço

Ama, Aliço gaddar olduğu kadar da mertti. Her şeyin hakkını vermesini bilirdi. Müteessir de değildi. Yusuf'un başpehlivanlığa lâyık olduğunu anlamıştı. Artık güreşi rahatça bırakabilirdi. Adalı Halil Pehlivanla Yusuf'un bu meydanı lâyıkıyle dolduracaklarından emindi. Bunları düşünerek bu genç pehlivana karşı eskiden güreştiği gibi pek gaddarca güreşmemeğe karar verdi. İçten boğmalarında pek hoyrat davranmıyor, budamaları ve tırpanları daha yumuşak vuruyordu.

Aliço'nun gittikçe daha yavaşladığını gören yaşlı güreşseverler onun ne denli büyük güreşlerini gördüklerinden onun bu son güreşinde yorulup alta düşmesini istemiyorlardı. 26 sene Kırkpınar başpehlivanlığını kazanmış bir kimsenin şerefine ve şanına lâyık bir şekilde güreşi terk etmesini istiyorlardı. Artık karanlık iyice bastırmıştı. Aliço yaşlı haliyle genç bir delikanlı gibi bütün gün güreşmiş ve oyundan oyuna geçerek güreşin bütün inceliklerini göstermişti. Yusuf'da ne kadar usta bir pehlivan olduğunu ispat etmişti. Güreşi beraber ayırmak isteyenlere Aliço'nun meydan ortasından şöyle bağırdığı duyuluyordu:

- Ey ahâli, abe ağalar, burası Kırkpınar'dır. Yeniş oluncaya kadar güreşilir. Zift fıçıları ile çıralar buraya neden getirildi? Karanlık bastıysa yakın onları. Ben önceleri pişirdiğim güreşleri bırakır mıydım? Benden sonra meydanları bunlar dolduracak. Bırakın şu kızanda götürdüğü güreşi hak edecekse etsin. Ben Yusuf'u başpehlivanlığa zaten lâyık gördüm. Ama bırakın da beni yenecekse yensin. Onun gibi bir pehlivana yenilmek kaderde var ise, bunda üzülecek ne var ki? Ben nasılsa güreşi bırakacağım. Şu oğlan Aliço'yu yenmek fırsatını bir daha nereden bulacak? Kırkpınar ödülünü almaktan başka Aliço'yu yenmek fırsatını da ona ben vereyim. Bu Yusuf gibi bir pehlivana çok değildir. Haydi bırakında güreşimize devam edelim.

Koca Yusuf

Aliço bu sözleri coşarak söylerken, Koca Yusuf dayanamamış ve ağlamaya başlamıştı. Savaşta yaralanan bir komutan yerini en güvendiği adamına nasıl bırakırsa, sanki Aliço da başpehlivanlığı Yusuf'a öyle bırakıyordu. Yusuf ise, kendinden geçmiş bir şekilde Aliço'nun önünde büyük bir saygıyla eğilmiş, elleriyle onun elini tutmuş bir taraftan öperken, bir taraftan ağlayarak yalvarıyordu. *"Ağam, ustaların ustası, cihan pehlivanlarının pehlivanı! Bir günde bana pehlivanlığın bütün hünerlerini gösterdin. Gel etme ustam, yalvarırım şu güreşi ağaların istediği gibi bırakalım. Zaten mertliğinle, sözlerinle beni yendin. Elimde ayağımda güç kuvvet, takat kalmadı. Şimdiden sonra ben sana tutamam. Ama, sen istersen tut, yapıştır sırtımı yere. Eğer beni bu meydana lâyık gördünse ver şu mübarek*

ellerini, babamın eli gibi bir daha öpeyim. Ne olur, sen de bana muvaffak olmam için dua et."

Aliço Yusuf'un bu içten yakarmaları karşısında, yumuşamış ve şöyle konuşarak meydandan ayrılmıştır: *"Oğul sen, Kırkpınar Başpehlivanlığına lâyık birisisin. Bu meydanı sana bırakıyorum. Biliyorum ki, gözüm arkamda kalmayacak. Bu seneki baş ödül de Başpehlivanlık da senin hakkın. Hayırlı olsun. Al ikisini de güle güle sahip ol."*

Koca Yusuf ve Adalı Halil Güreşi

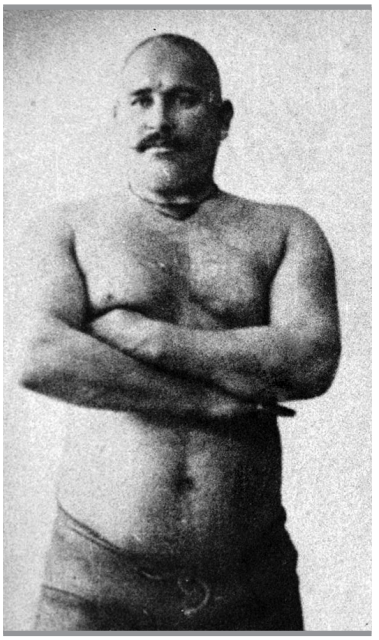

Adalı Halil

Tavşancıl'da[37] tertiplenen büyük güreşlere zamanın bütün başpehlivanları davetli idiler. Bilhassa Koca Yusuf'a hususi davetname gönderilmişti. Adalı ile Kara Ahmet'in o civarlarda dolaştıkları Tavşancıllılarca malûm olduğundan, Koca Yusuf'u da temin etmek şartıyla güreşlerin çok revnaklı olacağı düşünülüyordu. Koca Yusuf yanına dev cüsseli Filiz Nurullah pehlivanı alarak Tavşancıl'a hareket etti. Tavşancıl güreşleri kurulduğu zaman o dakikaya kadar etrafta gözükmemiş olan Adalı meydan yerine çıkagelmişti. Adalı, o sıralarda henüz delikanlı çağını aşmamıştı. Bıyıklarını tam mânâsıyla buramıyordu bile. Dev cüsseli Filiz Nurullah, Adalı'nın delikanlılığından cesaretlenmiş, gözüne kestirmiş, Koca Yusuf'a:

- Ağam, sen zahmet edip de soyunma. Ben güreşi hak ederim, diyordu.
- Ülen koca duba, senin yiyeceğin halt değil bu. Gel yardım et de biz hazırlanalım.

Meydanda Adalı ile Yusuf'u soyunmuş görenler, Adalı'nın gençliğine rağmen Yusuf kadar heybetli bir vücuda mâlik olduğunu fark ettiler. Yusuf'un yakın ahbapları güreşten evvel Adalı hakkındaki fikrini sorunca, Yusuf çekinmeden delikanlı hasmı için düşündüklerini açıklamıştı:

37 Kocaeli'nin Gebze ilçesinde bir beldenin ismidir.

- Abe bu kızanın gözü çok pektir. Güreş yerlerinde hep beni kovalar. Kuşağında tabanca da taşır. Burada pençeleşmezsek ormanlıkta da karşımıza çıkar.

Koca Yusuf, Adalı'ya karşı uzun uzadıya peşrevlenmemişti. Bir iki kere dolandıktan sonra delikanlı hasmı ile çayırın ortasında kavuşmuştu. Adalı'nın güreşe girişi ekseriya yavaştan olurdu. Dakikalar ilerledikçe güreşin hızını ve hamlelerini arttırmağa alışık olan Adalı, o gün nedense ilk ağızlarda girgin güreşe başlamıştı. Bir kaç dakika geçmemişti ki, Adalı'nın kaplan gibi Koca Yusuf'a çift paçaya gömüldüğü görülmüştü. Koca Yusuf Adalı'nın bu hamlesini kıyasıya bir boyundurukla karşılamış, hasmının elleri gevşeyince de Adalıyı silkip geriye doğru atmıştı. Adalı yediği o müthiş boyunduruktan adamakıllı sendelemiş, kendini biraz toparlar gibi olduğu sırada bir ağız dolusu kan tükürmüştü. Adalı'nın boyunduruktan sendelediği anda üstüne varmayan Yusuf, bir ağız dolusu kan tükürdüğünü görünce, avının üstüne çullanan bir aslan gibi girişmiş, müthiş bir el ense ile üstünden sarsıp, altından da budayarak Adalı'yı kapaklandırmış, kapaklandırır kapaklandırmaz da, dış kazığı vurup Adalı'yı altında zapt etmişti. Adalı'dan herkesin ümidi kestiği bu anlarda, Adalı, Yusuf'u da hayretlere düşüren bir davranışla, kazığı içlen kolu ile zorlayıp çıkarmış ve hemen alttan fırlayarak üstüne varan Yusuf'u yüz yüze karşılamıştı.

Tavşancıl güreşinde, Yusuf'un en kırıcı hamlelerine karşı duran Adalı, tam beş saat hafif dahi açık düşmeden Koca Yusuf'la pençeleşmişti. Karanlık basarken ihtiyarlar ve Tavşancıl eşrafı araya girip Koca Yusuf'la Adalı'yı berabere ayırmışlardır. (Şefik, 1953: 134-135)

Yörük Ali – Hergeleci İbrahim Güreşi

İki hafta tehir edilen Merdivenköyü[38] güreşine Yörük Ali, İstanbul'da Sakalar hamamının avlusunda idmanlar yaparak hazırlanmıştı. Yörük Ali'nin bunca idmanı Hergeleci'yle karşılaşmak içindi. Yörük Ali'nin Hergeleci ile iddialı bir güreş daha atacağını duyan civardaki eski pehlivanlar yerlerinden kalkıp gelmişlerdi. Gelenler arasında Yörük Ali'nin vaktiyle kündeden aşırdığı Abdülâziz'in gözde başpehlivanı Makarnacı da vardı. Makarnacı, Yörük'ü meydanda gördüğü vakit: "Abe Ali, senin ne netameli olduğunu bilirim lâkin, ihtiyarlar yerlerini gençlere bırakmalıdır. Yakacık güreşini işittik. Ve lâkin o güreşte Hergeleci'nin saygı gösterip seni yenmediğini umarım. Bırak

[38] İstanbul Kadıköy'de bir mahalle adı.

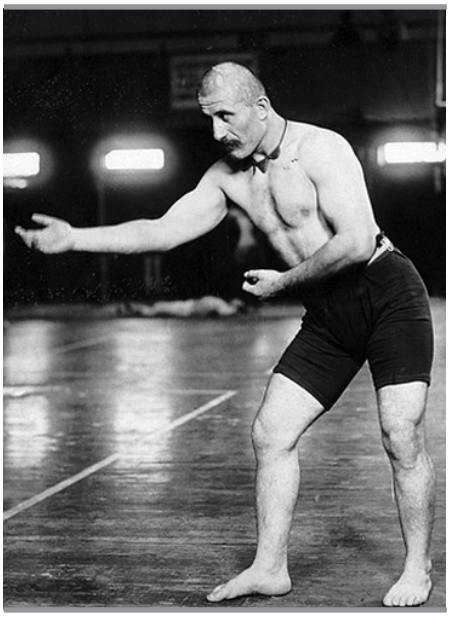

Hergeleci İbrahim Pehlivan

bugün şu iddiayı da Hergeleciye söyleyelim ödülü paylaşın." diye ara bulmağa çalışıyordu.

Yörük, Makarnacının bu sözlerine: "Şimdi görürsün, senin eski kapı yoldaşını.." cevabını verip Hergeleci'nin karşısına dikilmişti.

Merdivenköyü Güreşi bir buçuk saati bulduğu zaman, Yörük Ali'nin güreşin idaresini tamamiyle ele aldığı ve toparladığı bir göğüs çaprazıyla, tıpkı Yakacık'ta olduğu gibi, Hergeleci'yi sürüp sürüp ahâli içine açık düşürdüğü görülmüştü. Fakat Yörük Ali bu sefer galibiyet temennasını çakmamış, Hergeleci itiraz ettiği takdirde tekrar tutmak üzere başucunda beklemişti. Yörük'ün başında beklediğini gören Hergeleci de itiraz etmeden meydanı terk edip gitmişti. Yörük Ali, bu galibiyetlerden sonra güreş meraklılarının kendisine yaptıkları yardımlarla Vizede bir tarla satın almış, çifti çubuğu ile geçinirken kan dâvası güden hasımları tarafından pusuya düşürülüp öldürülmüştür.

Bu suretle Koca Yusuf devrinin ufak cüsseli sayılan emsalsiz usta pehlivanlarından Çolak Mümin gibi Aliço devrinin okkasız addolunan ustaların ustası Yörük Ali'nin de eceli bir kurşunla gelmiş oluyordu. İkisinin de ruhları şâdolsun! (Şefik, 1953:130-131)

Çolak Mümin - Adalı Halil Güreşi

Çolak Mümin, büyük pehlivanlar yetiştiren Deliorman ve Tuna boylan gibi yerlerden yetişmemiştir. Kavala'nın Zikoş köyünde doğmuştur. Babası pehlivanlığa meraklı ve çiftliğinde her vakit, pehlivan misafir eden bir ağa idi. Kendi oğullarının da meşhur pehlivanlardan olmasını isteyen Mümin'in babası Kavalalı Ahmetoğlu Ali Bey, bir akşam yemeğinde iyice gürbüzleşmiş iki oğluna Kırkpınar Başpehlivanlığına kadar yükselmeleri için istedikleri surette idman etmelerini, çiftliğinin varidatını usta pehlivanlarla yiyerek hazırlanmalarını nasihat ettikten sonra Çolak Mümin'e dönerek, bir kolu sakat oğlunu teselli etmişti:

"Evlâdım anlıyorum. Sen de, pehlivanlığa meraklısın! Fakat Allah'ın verdiğine karşı gelinmez. Senin kolun böyle oldu. Sen pehlivanlık yapamazsın. Sen de İstanbul'a gidersin, iyi bir medreseye girer, kadı, hâkim olursun."

İçinde pehlivanlık derdi yanarak İstanbul'a gelen Çolak Mümin, hicranını Suyolcu Mehmet pehlivana açmış, medresede okuyacağına yağlı güreş idmanlarına başlamıştır. İki sene içinde de yağlı güreşi hakkıyla pişiren Çolak Mümin, sakat koluna da muhtelif oyunlar uydurmuştu. İlk zamanlar kendini denemek üzere çıktığı güreşlerde asıl ismini saklamış, fakat zamanın başpehlivanlarıyla boy ölçüşecek hâle geldiğine tamamıyla kani olduktan sonra hakiki ismiyle kispet giymekte devam etmiştir.

Çolak Mümin, üç sene sonra İstanbul'dan Kavala'ya hareket etmiş, babasına hatırı sayılır bir pehlivan olduğu haberini bizzat ulaştırmıştır. Sakat oğlunun sözlerine bir türlü inanmak istemeyen Ali ağa, Mümin'i gürbüz kardeşleriyle kendi çiftliğinde tecrübe ettiği zaman şaşıp kalmıştır. Mümin ağabeylerini yarımşar saat içinde haklamış, ikinci denemede ikisini de daha çabuk yenmiştir. Bu tecrübeler üstüne Kavalalılar ile Gümülcineliler arasındaki pehlivanlık rekâbetinin mihenk taşlığını Çolak Mümin yapmıştır. Gümülcineliler Adalı'yı kendi öz pehlivanları saydıklarından Mümin'le karşılaşması için büyük bir güreş tertiplemişlerdir.

Çolak Mümin, seksen okkayı bulmayan vücudu ve çolak kolu ile koskoca Adalı'nın karşısına Gömülcüne'de çıktığı gün, bütün Gümülcüneliler için için gülmüşler, aralarında: "Şu çolak kollu kozalak kadar softa mı, bizim Adalı ile güreşecek?" diye sormuşlardı.

Cazgır pehlivanları ahâliye ve yekdiğerine takdim ederken Çolak Mümin'e şöyle sesleniyordu: "Ey Hocam! Hocam! Okumuşluğuna, mürekkep yalamışlığına, aklının inceliğine sakın güvenme, bak şu yanında dağ gibi durana adıyla sanıyla Adalı Halil pehlivan derler. Üç gün, üç gece soluk almadan güreş atar alimallah!"

Merasim bittikten sonra Çolak Mümin sıkı peşrevlerle meydanı iki kere dolanıp gelmiş, ustası saydığı Suyolcu Mehmet pehlivanın elini öpmüş, bir tur daha peşrevlenerek heybetli Adalı'ya dayanmıştı. Güreş daha yirmi dakikayı bulmadan Mümin, bir punduna getirip Adalı'yı altına bastırmağa muvaffak olmuştu.

Adalı, Mümin'in altından güçlükle ayağa kalktığı vakit bütün seyirciler hayrette idiler. Nasıl olup da o kozalak kadar softa Adalı gibi bir pehlivanı daha ilk ağızda altına bastırıyor, üstelik

ayağa kalkar kalkmaz en şiddetli el enselerle Mümin'i hırpalayan Adalı'ya bir dakika rahat nefes aldırmadan üst üste çift paçaya dalıyordu!

Güreşin bir saate yaklaştığı bir sırada Adalı yağını tazelemek üzere hasmından ayrılmış, Mümin de devamda ısrar etmeden kazan başına giderken seyirciler arasında heyecanını gizlemeğe çalışan babasının önünden geçerken: "Elini güreşten sonra öpeceğim.." diyecekti.

"Mümin evlâdım! Bana bu kadarı yeter. Bu güreşi istersen kaybet. Gel elimi yine öp. Seni er meydanlarından mahrum ederek medreseye göndermiştim. Şimdi o kararımdan nedamet ederim. Allah seni iki Cihanda aziz etsin. Ailemizin namını kendininki ile beraber yükselttin..."

Kazan başından dönerlerken Mümin kararını vermişti. Adalı'nınçok sürekli güreştiğini bildiğinden işi uzatmamak üzere tehlikeli bir oyunu tecrübe edecekti. O oyunda muvaffak olduğu takdirde dağ gibi cüsseli Adalı'nın iki dirhemlik tarafından kaldırıp yenik vaziyete getirecekti. Oyununun tam hakkını veremediği takdirde kendisi Adalı'nın karşısında açık düşerdi.

Mümin Hoca'nın güreşi iyice bindirdiği bir dakikada gafletinden istifade eden Adalı, var kuvvetiyle bir çapraz toparlayıp Mümin'i sürmeğe başlayınca seyirciler donakalmışlardı. Mümin'in babası oturduğu hasırdan ayağa fırlamış. Adalı'nın iri kolları arasına sıkışmış sürülüp giden oğlunu soluk almadan seyrediyordu. Mümin, Adalı'nın çaprazından kurtulacağa benzemiyordu. Adalı'nın Mümin'i süre süre tâ çayırın kenarında sırtüstü düşürdüğünü görmeğe tahammülü yoktu. Birden nasıl oldu, kimsenin fark edemediği bir manevra ile Mümin'i çaprazda süren Adalı'nın ayaklarının yerden kesilmesiyle apaçık devrilmesi bir saniyede olmuştu.

Mümin'in babası seyircilerin gürültüsü ve heyecanıyla oğlunun yenildiğine hükmederek gözlerini açtığı vakit oğlunun galibiyet temennasını çaktığını hayretle görmüştü. Oğlunun yenilirken nasıl olup da Adalıyı açık düşürdüğüne bir türlü akıl erdiremeyen Müminin babası, Suyolcu Mehmet Efendinin izahından işi anlamıştı. Suyolcu, Adalı'yı deviren oyunu Mümin'in babasına şöyle anlatıyordu:

- Oğlunla iftihar edebilirsin ağam. Adalı birçok yağ güreşçilerinin başaramayacakları kadar ustalıklı ve dirhemi dirhemine tatbik edilmiş yanbaş oyunu ile yenildi. Ben de Mümin'i çaprazda

sürülürken gördüğüm zaman ümidimi kesmiştim. Karakucak güreşinin yanbaş oyununu da böyle hakkiyle başarabileceğini ummazdım. Ağam, oğlun tam başpehlivan olmuş. Koca Yusufların yapamadığını yaptı sayılır. (Şefik, 1953: 117-120)

Tekirdağlı Hüseyin - Babaeskili İbrahim Güreşi

Kırkpınar'da unutulmaz güreşlerden birisi de 1943 senesinde yapılmıştır. 1943 senesinde de Deste, Küçük Orta, Büyük Orta ve Başaltı güreşleri önceki yıllarda olduğu gibi çok heyecanlı ve kıran-kırana oldu. Sıra Baş Güreşlere gelince, cazgır Halil Yılmaz başpehlivanları ortaya çağırdı. Ama, nedense önceki sene başa güreşmiş olan Gönenli Kara Hüseyin, Karacabeyli Hayati ve Sındırgılı Şerif bu sene Kırkpınar'a gelmemişlerdi. 1940, 1941 ve 1942 yıllarında üç sene üst üste başpehlivanlığı alarak Kurtdereli Kemeri'ni almış olan Tekirdağlı Hüseyin Pehlivan da Sarayiçi'nde olduğu halde Başpehlivanlar çağırılınca soyunup meydana çıkmadı. Yalnız Babaeskili İbrahim ile Pehlivanköylü Mustafa kispetlerini giyinmiş oldukları halde meydana geldiler. Hakem kurulu bir süre bekledikten sonra, başka pehlivan çıkmayınca İbrahim ile Mustafa'yı eşlendirerek güreşe başlamalarına izin verdi.

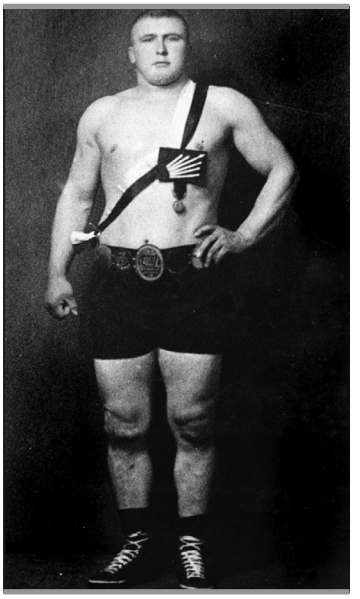

Tekirdağlı Hüseyin Pehlivan

Cazgır okuduğu güzel bir duadan sonra İbrahim ile Mustafa pehlivanlar peşrev yaparak güreşe başladılar. Ne var ki, onlar güreşe başlayalı yarım saat kadar olmuştu ki, geçen sene başpehlivanlığı kazanan ve beline Kurtdereli Kemeri takıldıktan sonra, "Ben artık bir daha Kırkpınar'da güreş yapmayacağım diyen Tekirdağlı Hüseyin Pehlivan, kispetini giyinmiş olarak ortaya gelip hakem kurulunun önünde Başhakem Suyolcu Mehmet Pehlivan'a; "Ben de güreşmek istiyorum" diyecekti. Suyolcu,

"Hüseyin, senin ödülün ayrılmıştır" rahatına bak karşılığını verdi ise de Tekirdağlı, ortalarda bir süre dolaştıktan sonra ustası Kayıkçıoğlu Ahmed Pehlivan ile idman yapar gibi gösteriş güreşi yapmaya başladılar. Beş on dakika sonra Tekirdağlı tekrar hakem heyetinin önüne gelerek, "Ben buraya Başpehlivanlık için geldim. Kim isterse onun ile güreşeceğim. İbrahim ve Mustafa ile teker

teker tutmaya da hazırım. Başpehlivanlığı kimseye vermem. Hodri meydan." diye bağırdı. Hakem kurulu Tekirdağlı Hüseyin'in güreşmekte kararlı oluşu karşısında, Mustafa ile İbrahim'i daha fazla güreştirip galibinin hiç güreşmeyen Tekirdağlı karşısında bırakmanın haksızlık olacağını düşünerek, güreşlerini durdurdu ve yanlarına çağırarak "Sizi berabere ayırıyoruz. Hanginiz Hüseyin ile güreşmek istiyorsa 15 dakika dinlenip, Hüseyin ile eşlendireceğiz." dedi.

Babaeskili İbrahim, önceki sene, Kırkpınar Güreşleri'nde Tekirdağlı'ya 7 dakikada yenilmiş, bir hafta önce Biga'da yapılan güreşlerde de bir saat güreştikten sonra yine Tekirdağlı'ya yenilmişti. Bu iki yenilginin acısını almak amacıyla "Allah'ın hakkı üçtür" deyip bir sefer daha talihini denemek isteyerek kendisinin güreşeceğini bildirdi.

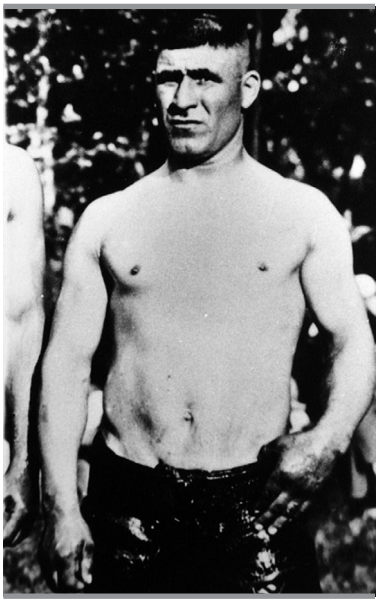
Babaeskili İbrahim Pehlivan

Başhakem Suyolcu Mehmet Pehlivan da İbrahim'e; "Talihin yaver olsun" diyerek Tekirdağlı Hüseyin Pehlivan ile güreşmesine izin verdi. Bu sırada başlamış olan yağmur da şiddetini artırmaktaydı. Duaları okunup peşrevler yapıldıktan sonra güreş başladı. Tekirdağlı Hüseyin sağlı sollu elense çekerken hasmının üzerine gider ve tırpan da atardı. Bu oyunu yalnız Türkiye'de o yapardı. Bu sefer de öyle yapmak istedi. İbrahim'in üzerine saldırırken sağlı sollu elense çekiyor tırpan atmak istiyordu. Onun bu oyununu çok iyi bilen İbrahim de biraz uzak durarak tırpan yememek istiyordu. Yine böyle bir saldırıda Tekirdağlı'nın bacağı havada iken İbrahim tekten kapıp Hüseyin'i tek bacak üzerinde tuttu. Hüseyin geri dönüp yere dizüstü düştü. İbrahim de hemen "Kemane" alıp yerde tutmak istedi. İlk elde alta düşmek Tekirdağlı'nın onurunu kırmış olacak ki hemen ayağa kalkmak istedi. Bu fırsatı iyi değerlendiren İbrahim, kalkmasına yardımcı olurken bir de tırpan attı ve o tarafa da savurunca koca Tekirdağlı Hüseyin yan üstü düşüp "açıldı" ve yenildi.

Yedi dakika içinde olup biten bu yenilgi üzerine İbrahim hasmını bırakıp hemen "Patı çaktı." Güreşi çok yakından izleyen meydan

hakemi Serezli Fuat Pehlivan da düdüğünü çalarak İbrahim'in galibiyetini onaylamış oldu.

Senelerden beri Kırkpınar'da hiç yenilmemiş olan Tekirdağlı Hüseyin Pehlivan'ın böyle kısa bir süre içinde yenilişi karşısında, İbrahim'in Trakyalı hemşerileri meydana koşup Babaeskili'yi kucaklayarak omuzlara aldılar. Halk da şiddetle alkışladı. Yerden doğrulup kalkan Hüseyin Pehlivan doğruca hakem heyetinin önüne giderek Suyolcu Mehmed Pehlivan'a, "Ben yenildim mi usta?" diye sordu.

Suyolcu da, "Evet, yenildin Hüseyin" karşılığını verdi. Bunun üzerine Tekirdağlı Hüseyin hiç itiraz etmeden güreş alanından ayrıldı. (Kahraman, 1997: 121-123)

Yağlı Güreşte Oyunlar

Yağlı güreşteki oyunların kökeni Karakucak güreşleridir. Selçuklular zamanında başlayan Farsça özentisinden güreşde nasibini almıştır. Özellikle Enderun'da ve güreş tekkelerinde Farsça sözcüklerin çok kullanıldığı görülmektedir. Türkçe isim almış oyunların yanında Farsça isimli oyunlarda bulunmaktadır. (Kahraman, 1989: 93)

Güreş oyunları totem hayvanların içgüdüsel hareketleri ilham alınarak ortaya çıktığı gibi bu hayvanların ismiyle anılmıştır. Tilki kuyruğu, kaz kanadı, kurt kapanı gibi oyunlar geçmiş izleri taşıyarak günümüze kadar gelmiştir. Ayinler yoluyla gelişim sürecine konulan güreş oyunları, başlangıçta yenme yenilmeden çok canlandırmacı bir özellik taşımıştır. Teknikler zaman içinde hareket alfabesini oluşturarak dinî terminolojide somut anlamları ifade eder olmuştur. Dinî ayinlerdeki taklitlere dayanan ibadetlerden, oyunlaşan bir süreçten geçerek tekniklerin oluştuğu sanılmaktadır. Gelişim süreci içinde oyunlaşan ve spor branşı hâline gelen bu boğuşmaların kuralları da aynı ortamda ortaya çıkmıştır. (Ögel, 2001: 320)

Yağlı güreş yağlanarak yapıldığı için kuvvetin etkisini azaltarak güreşçileri daha çok dengede durmaya sevk ettiğinden Karakucağa göre daha zor bir güreş türüdür. Bu yönüyle yağlı güreş oyunları hem daha çok, hem de fizikî kurallar bakımından daha tekniktir. Karakucakta güreşler yüzde doksan kuvvet ve vücudun ağırlığı ve yüzde on denge ağırlığının etkisiyle uygulanırken, yağlı güreşte bu oran denge ağırlığının lehine değişmektedir. Yağlı güreş oyunlarının uygulanışında yüzde elli kuvvet ve vücut ağırlığı yüzde elli de denge ağırlığı önemli rol oynamaktadır. Güreş esnasında dengenin bozulması demek tehlikeyle yüz yüze gelmek

demektir. Atalarımız " Bir dirhemlik yerini buldu" sözüyle yeri geldiğinde bir dirhem ağırlığın bile pehlivanın dengesini bozabileceğini söylemek istemişlerdir.

Yağlı güreşte her pozisyonda birkaç oyun uygulamak mümkün olduğu için oyunların tam sayısını belirtmek çoğu zaman güçtür. Fakat oyunların sayısı konusunda Evliya Çelebi, Seyahatname'de "Bu meydanda iki üç saat bu yağ üzere güreşirler, çoğu zaman yenişemeyip 360 bent oyunlarını yaparlar" demektedir. Adalı Halil ise Resimli Gazete'nin 9 Ağustos 1924 tarihinde çıkan sayısında "Alaturkada tamam 366 oyun bulunduğunu" söylemektedir. Bunların yanında yine Atıf Kahraman'ın bildirdiğine göre, 1900 yılı Cihan pehlivanlığına katılmak isteyip katılamayan fakat 1901'de Koç Mehmet ile Atina'ya giden Vefalı Nazif Pehlivan'ın oyunlarıyla 800 resimli bir kitabının bulunduğunu ve yayınlamak istediğini belirtmesine rağmen, bu kitap ele geçmemiştir. (Kahraman, 1989: 92-93)

Yağlı güreşte oyunlar maksatlarına ve şekillerine göre iki kısma ayrılırlar.[39]

Ayakta uygulananlar: Kesme, şirazi, kesebend, peşkabza, yanbaş, serkelle, ters kabza, iç kabza, boğma, karakuşi, asmayiş, kavak dikme, havalama, kerte, kert atma. kelle kesme, elense, elense-

[39] Bazı güreş ağası ve pehlivanların yayınladıkları kitaplarda oyun isimleri şu şekilde geçmektedir:
1- Ayakta uygulananlar: Ayakta uygulanan bu oyunlar taarruz ve müdafa olma üzere iki kısma ayrılırlar;
a) Ayakta taarruz gayesi ile uygulanan oyunlar:
Elense, içtırpan, dıştırpan, çapraz, tek çapraz, budama, çift çapraz (göğüs çaprazı), sırt çaprazı, tek dalma, çift dalma, kazkanadı, tek kazkanadı, budama, ayakta iç paça dış kazık, ayak kündesi, koltuk altı kapması, tek dirsekle budama, çift dirsek kapmak, kalçaya dalma, ayak kemanesiyle ayakta hasmı taşıyarak yapılan oyunlar.
b) Ayakta müdafa maksadı ile yapılan oyunlar:
İç ve dış tırpanda bacak kaçırma, çift çaprazda burun kakması, yanbaş, boyunduruk, boyundurukla dizletmek, tekdalmadan kurtuluş, dalarken baskı yapmak, kazkanadı boşaltılması, kazkanadından sıyrılma, koltuk altına girmek, karşılıklı paça kasnak, koltuk altından kapma, çift çaprazda çift paça kapmak, arka çaprazdan sıyrılmak, paça kasnaktan kurtulmak, ve kaldırma suretiyle yapılan yenişlere karşılık.
2- Yerde uygulananlar: Yerde uygulananlarda ayakta uygulananlar gibi taarruz ve müdafa olmak üzere iki kısma ayrılırlar.
a) Yerde taarruz gayesi ile uygulanan oyunlar:
Sarma, tek sarma, çift sarma, sarmada çoban bağı, iç kazık, dış kazık, dış kazıkta gerdanlama, paça kasnak ters kepçe, sarmada kol ile yaslanma, künde, oturak kündesi, diz kündesi, şak kündesi, ters sarma, iç kazık ters paça.
b) Yerde müdafa maksadıyla yapılan oyunlar:
Sarmayı bozmak, sarmada yan kılçık, sarmadan dönme, sarmadan dolu paça kasnak, sarma kündede hasmın ayak bileğinden tutarak kündeye geçmek, yerde kol bastıya karşılık, sarmayı dönerken gırtlaklama, sarma ve kündede dolu kalkmak, ters kepçeden kurtulmak, şakta bilek kapma, şakta bilek kapıp kolbastı, kemanede sırta sayvant, kemanede aşırma suretiyle kalkmak gibi bir çok yağlı güreş oyunu vardır.
(Bilgin, 65-73; Yazoğlu, 85-90, Temizoğlu, 81-95)

dış tırpan, elense-iç tırpan, boyunduruk, katır yuları, deve yuları, çengel, tekten kapma, çift kapma, budama, çift kaz kanadı, göğüs çaprazı, tek çapraz, çift çapraz, çangal, arkadan çapraz, bel çaprazı, bohçalama, aşırma boyunduruk, kara zelve, kaz kanadında çengel, tek kaz kanadı, çift elkösteği...

Yerde uygulananlar: Sarma, ters kepçe, taşlama, Cezayir sarması, yaşkı, kapan atma, künd atma, kapak değme, talut yendi, Ali yendi, iç kazık, dış kazık, yan kazık, kemane, yerde paça-kasnak, ters sarma, sarmadan dönme, tek kapan, çift kapan, oturak kündesi, diz kündesi, şak kündesi, bel kündesi, kepçe, kurt kapanı, kol bastı, köpek kuyruğu, sayvant, dolu kalkma, çoba kösteği, domuz kapanı, topuk eleme, gerdanlama. (Kahraman, 1989: 93-94)

Oyunların Tarifleri

Yağlı güreşlerde oyunların uygulanışı hakkında çeşitli kaynaklarda hemen hemen aynı bilgilere rastlanır. Bu yüzden bu kaynaklardan birini esas alarak konuyu temellendirmeyi ve farklı anlatımları da dip notta vermek uygun görülmüştür. Alper Yazoğlu, Oğuzhan Bilgin, Kemal Temizoğlu'nun kitaplarında güreş oyunlarının tarifleri şu şekilde geçmektedir:

Elense: Hasım ayakta iken, onun muvazenesini bozmak maksadı ile sağ veya sol el ile ensesinden tutarak yana doğru yapılan itme hareketidir.

İç Tırpan: Elense ile müşterek veya müstakil olarak yapılır. Hasmın dengesini bozmak ve düşürmek maksadı ile uygun görülen bacağı ayakla içten yapılan darbe hareketidir.

Dış Tırpan: Yine aynı maksatla hasmının ayağına dıştan yapılan çelme hareketidir.

Çapraz: Hasmın muvazenesini arkaya doğru bozmak ve düşürmek maksadı ile kolların hasmın koltuk altından dolaştırılmak suretiyle arkasında ve belin üzerinden parmakların iç içe kenetlenmesi hâlindedir. Buna çift çapraz veya göğüs çaprazı denir.

Sırt Çapraza: Hasmın arkasında bulunarak onu öne düşürüp bastırmak maksadı ile kolların koltuk altından geçirilip göbek üzerinde kenetlenmesi halindedir. Bu pozisyonda hasım kaldırılıp taşınabilir.

Dalma: Dalma yere düşürmek maksadı ile hasmın dizi veya paçalarından yakalanması halindedir. Tek paçayı yakalamak için yapılan dalmaya tek dalma, çift paçayı yakalamak için yapılan dalmaya da çift dalma denir. Dalma hareketlerinde paça veya

paçalar yakalandıktan sonra hasım kendine doğru çekilir genel olarak hasım omuz başları ile itilir.

Kaz Kanadı: Göğüs çaprazına benzer bir harekettir. Tek farklı bundan hasmın başı rakibinin koltuk altında veya karnında bulunmasıdır. Bu da tek veya çift kazkanadı olmak üzere iki şekilde yapılabilir.

Kasnak: Hasmın kasnağından (kuşağından) başparmak dışarıda kalmak suretiyle yakalanması halidir. Vücudun ön kısmına isabet eden kısmından yakalanarak yapılan kasnağa iç kasnak, arka kısımdan yakalanarak yapılan oyuna da dış kasnak denir.

Kazık: Yukarıda izah edilen kasnak hareketlerinde kol yumruk hâlinde kıspetin içine girip tutulursa buna kazık denir. Bu da iç ve dış kasnak olmak üzere iki çeşittir. Gerek kasnak ve gerekse kazık oyunları ayakta ve yerde tatbik edilebilir.[40]

Kepçe: Bir eli rakibin bacakları arasına arkadan sokmaktır.

Ters Kepçe: Bir eli rakibin bacakları arasına ön (kasık) tarafından sokmaktır. Bu hareketle kolumuzu manivela gibi kullanarak rakibi yerde çevirir, yahut aynı elle dış kasnağından tutup göbeğimize-kadar havalandırdıktan sonra sırtını çevirir.

Kılıç Atma: Yerde duran kimse, sarma takmak kapana almak veya herhangi bir oyun için üstüne eğilmiş rakibin iki bacağı arasına bir bacağını sokarak diğer ayağının üzerinde şiddetle arkasını ve o ayağını yukarı diker, ki bu suretle hasmını sırtına aşağı kapaklandırır.

Payanda: Herhangi bir zor neticesi ellerle yere dayanmaktır. Bir el ile olursa (Tek payanda), iki elle yapılırsa (çift payanda) denilir.

Kemane: Rakibimizin arkasına geçerek ellerimizi onun göğsünde veya karnında kilitlemektir. Bu esnada ayaklar birbirinden ayrık ve gergin olarak arkada durur.

Kemane Çekmek: Kilitlediğimiz ellerin yumruğu tersiyle tazyik yaparak rakibin karnında sağa, sola gezdirmektir.

Kolbastı: Dalıp paçamızdan veya bacağımızdan kapan rakibin biz de aynı ayağından kaparız. Bu suretle onun sağ veya sol kolu bizim sağ veya sol kolumuzla bacağımız arasında sıkışıp kalacağından o kola yüklenerek o taraftaki kalçamız üzerine otururak rakibin bacağını şiddetle çeker ve yan tarafından aşırırız.

[40] Kazık oyunu insanın iç organlarına tesir ettiği için tesirlidir. Kazıkçı Kara Bekir ve Silivrili İzzet'in attıkları kazıklar daima rakiplerini pes ettirmiştir. (Ayağ, 1983: 115)

Tilki Kuyruğu: Üstteki, sarmasını boşaltıp kündelemek için asıldığı sırada alttaki, o yandaki elini ters kıvırarak üsttekinin omzundan veya çenesinden tutarak yere doğru çekmesidir.

Köpek Kuyruğu: Sarmadan dönene yapılır. Sarma taktığımız kimse altımızdan dönüyorken o taraftaki elimizle gırtlağından, çenesinden veya alnından karşılayarak sırt üstü bastırırız.

Yerde Sürüme: Altta toplu duran veya oturan rakibin bir ayağı veya ayak bileği iki elle tutularak veyahut bir elle ayak, bir elle de dış kasnaktan tutularak yüzü üstüne sürülür, buna saban sürmesi de derler.

Köstek: Yerde iken iki kolla rakibin bir veya iki ayağım sımsıkı sarmaktır.

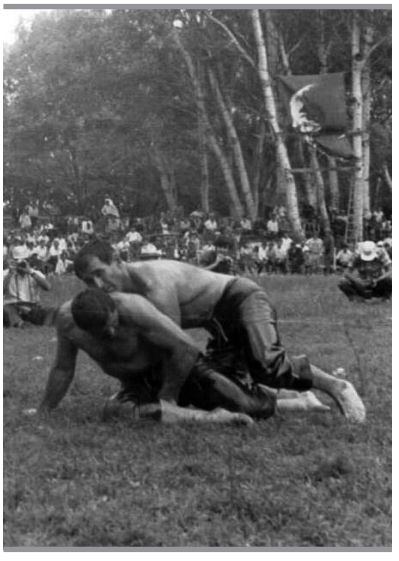

Künde Atıyor

Ayakla Köstek: Rakibin bir ayağını iki bacak arasına alıp kilitlemektir.

Künde: Sırtımız sırtına, göğsümüz bel veya ayak tarafına dönük olduğu halde ellerimizi rakibin biri önde, diğeri arkadan olmak üzere bacakları arasına sokup kilitlemektir. Bu suretle yeniğe rakip "künde atılarak yenilebilir. Yapılış tarzına göre birkaç türlüdür.

★ **Oturak Kündesi:** Sarmadan sonra yapılır. Sarma takılıp elin birini alttakinin belinden aşırarak kasığı önünde ve arka taraftan bacakları arasına soktuğu diğer eliyle kilitler, sonra sarmayı çözerek beline yüklenir ve kendi tarafına çevirir.

★ **Ayak Kündesi:** Önümüzde ve yerde duran rakibi, diz yere çökmeden, oturak kündesindeki gibi bacaklar arasından yakalayıp göbeğimize kaldırdıktan sonra sırt üstü çevirmektir.

★ **Şark Kündesi:** Bir elimizi rakibin bacakları arasına arka taraftan sokup diğer elimizle de ya ensesine basarak veya dış kasnağından yakalayarak çevirmektir.

★ **Bel Kündesi:** Yerde ve ayakta olur

a- Oturmuş olduğumuz halde önümüzdekinin belinin iki tarafından ellerimizi sokup göbeğinde kilitledikten sonra üstüne yüklenip yere yaslayıp, peşinden belden aşağısını kaldırarak sırtını çevirmektir.

b- Biz ayakta iken yerdeki rakibin belinden kaptıktan sonra

göbeğimize kadar kaldırarak sırtını çevirmektir.

Boyunduruk: Paça kapmış hasımdan kurtulmak maksadı ile bir kolun hasmın koltuk altından geçirilmesi ve hasmın kafasının koltuk altında kalarak iki elin gırtlak hizasında kenetlenmesi hâline denir. Hasım sağ koltuk altına alınırsa buna sağ boyunduruk, sol koltuk altına alınırsa buna sol boyunduruk denir. Kaide olarak hasım paçaları bıraktıktan sonra boyunduruğun çözülmesi mecburiyeti vardır.

Kol Bastı: Tek dalmış olan hasmın bacakları arasından bir elinizi geçirerek dışarda kalan diğer elinize kenetlerseniz buna kolbastı denir.

Kurt Kapanı: Hem ayakta hem de yerde yapılan bir oyundur. Hasmın arkasında iken kollar onun koltuk altından geçirilir ve ensede düğümlenir. Tek ve çift kurt kapanı olmak üzere iki şekilde yapılır.

Yanbaş: Çapraza girildiğinde hasım, geri çekilerek, sağ veya sol kolunu çapraza almış olduğunuz kola takar veya kolu yakalayarak ani içten dönüşte muvazenenizi bozar. Bu durumda bir ayağı ilerde iç çengeli yapıştırarak rakibini yenebilir. Buna yanbaş denir.

Kombine Oyunlar

Paça Kasnak: Bir el hasmın kasnağında diğer el hasmın paçasında olmak üzere onu yenmek maksadıyla yerde veya ayakta yapılan bir oyundur.

Paça Kazık: Bir el hasmın paçasında diğer el hasma iç kazık vurmuş vaziyette, ayakta veya yerde onu yenmek maksadı ile yapılmış bir oyundur. Kazığı dıştan vurursanız dış paça iç kazık olur.

Ellerin Kenetlenmesi: Her iki elin parmaklarının içe bükülerek birbirinin yakalanması hâlidir. Bu harekette başparmaklar diğer elin orta parmaklan ile dördüncü parmaklar arasında sıkı sıkıya durur. Güreşte sakatlanmaya sebep olduğundan dolayı hiçbir şekilde parmaklar açılarak birbirinin arasından geçirilmemelidir.

Sarma: Önce hasmı zapt etmek, bilâhare yenici bir oyuna geçmek maksadı ile ayağımızı hasmımızın ayağının iç tarafına sokup dolamaktır. Sarmanın diğer şekli de ters sarmadır. Ters sarma umumiyetle yerde yapılır. Ayağın hasmın mukâbil ayağına iç taraftan dolanması hâlidir.[41]

Cezayir Sarması: Sarma kalçadan vurulursa buna Cezayir sarması denir. Aynca sarma tek ayakla yapılırsa buna tek sarma, çift ayakla yapılırsa buna çift sarma adı verilir.

Oyun Taktikleri

Güreşe başlamak: Peşrev ve selâmlama merasimi bittikten sonra pehlivanlar güreşe başlar. Güreşe başlarken hasmının ehemmiyetine göre oyuna girilir. Genel olarak güreşe hasmını bağlayarak güreşe girilmiş olur.

Güreş Ayakta Bağlanmış Görünüyor

Ayakta güreşi bağlamak: Ayakta güreşi bağlamak düzgün bir duruşla başlar. Örnek olması bakımından, güreşin sol tarafı kuvvetli yani solak güreşen bir pehlivanla yapılacağı kabul edilsin. Sol el ile hasmın sağ bileği dıştan kavranır, sağ dirseğin haşinini rakibin göğsüne dayayıp el ayası ile ense ve kafatasında olacak şekilde hasmın başı omuz başına dayalı vaziyette tutulur. Bu durumda da hasma hâkim olunur.

Elense ve Tırpan: Hasmına hâkim olduktan sonra sol el ile hasmınızın sağ bileğini içeri doğru çekerken sağ eliniz ile hasmınızı solunuza doğru muvazenesini bozacak şekilde itersiniz. Bu durumda hasım muvazenesi bozulmuş olarak çevirilmiş olur. Hasmınıza elense tatbik ettikten sonra sol ayağınızla hasmınızın sağ ayağına içten dışa doğru tırpan vurursunuz. Bu esnada ya açık düşer yahut yüzükoyun kapalı vaziyette düşmüş olur. İşte bu düşüş esnasında ani bir ayak kündesi atma fırsatı gelmiş olur. Bu kündeyi atarken şak aranmaz, zira zaman yoktur. Kündeyi atamadığınız takdirde bu durumda hasma hâkim olmak için hemen tek sarmayı almak en garantili oyundur.[42]

---

[41] Güreşin esası anası, muvaffakiyetin en büyük amili sarmadır. (Ayağ, 1983: 117)

[42] **Elensenin iki türü vardır:**

1) Sağ kol gergin olduğu halde, karşısındakinin sol-boynu köküne baş parmak gırtlak tarafında, dört parmak ensede olmak ve sağ ayak ileride bulunmak üzere durulur. Buna mukabil karşısındaki de sol ayak ileride ve sol kol karşısındakinin sağ kolu dışından uzanarak elin tersi yahut dış kenarı onun gırtlağı önüne gelmek üzere omzundan uzatır. Bu halde boş kalan eller ya birbirini tutar veya sarkık durur. Bu elense, dik duruşta olduğu gibi eğilmiş ve baş başa dayanmış vaziyette de olur

2) Karşılıklı eller birbirinin ensesinden kavrarlar ve diğer eller de birbirinin pazusu üstünden yakalar, vücutlar dik ve ayaklar sağlı sollu ileri atılmıştır.

3) Elenseye giriş ve elenseden diğer oyunlara geçişler şu şekilde yapılır:

Budama: Yukarıda izah edilen yakalama kalça ile diz kapaklar arasından yapılırsa buna budama denir, Budama, tek ve çift olmak üzere iki çeşittir. Budama çaprazla birlikte kullanılabilir.

Paça: Kasnakta olduğu gibi hasmın paçalarına parmakların sokulup yakalanması hâline denir. Tek veya çift paça olarak yapılabilir. İç ve dış paça, iç ve dışkazık veya kasnak gibidir. Hasımla yüz yüze bulunulduğu zaman veya iç paçada, hasmın sağ paçası sağ el ile veya sol paçası sol el ile yakalanırsa buna ters paça denir. Paça kazık kasnak ve diğer oyunlar ile müşterek yapılır.

Topuk Elleme: Ayakta künde, şark kündesi, ayakta ters kepçe gibi oyunlara düşürülen kimse tam bu oyunlar yapılacağı sırada bir eliyle oyunları yapmaya hazırlananın bir ayağını topuğundan veya bileğinden yakalayarak şiddetle içeri çekmesidir.

Ayakta Göğiis Çaprazı: Hasmınıza kısa ve yakın girerseniz, uzun sürmemek şartı ile rakibinizin muvazenesini yana doğru bozmak için, evvelâ sağa sonra sol ile içeri doğru itersiniz. Diğer elinizle de hasmınızı dizinden budarsanız veya her iki kolunuzla çift budama yaparsanız. *Bunun çok kısa zamanda yapılmasında şu faydalar vardır:* Hasmınızın toparlanmasına meydan vermezsiniz, yorulmazsınız ve onu taşımazsınız. *Fakat uzun sürerse şu mahsurları vardır:* Bu güreş, yağ güreşi olduğu için hasmınız fırsat bulur sizi yanbaş oyununa düşürür yani geri giderken Bağ veya sol kolunu çapraz almış olduğunuz kolunuza takar veya çırpar ve ani içten dönüşle sizin muvazenenizi bozar. Bir ayağı ile de, iç çengeli yapıştırır. Sizi yana düşürerek yener. Bunu Molla Mehmet ile Lüleburgazlı Ali Ahmet çok güzel yaparlardı.

İhtiyatlı pehlivanlar dik vaziyette elenseye girmezler. Dalma tehlikesine düşmemek için elleri birbirine bağlı, aşağıya sarkık ve öne iyilmiş olduğu halde rakibine yanaşır ve aşağıdan yukarı yükselerek elenseye girerler.

Elense çekme

El, ense kökünden enseye, küçük kafaya ve rakibin geride olan ayağının istinatsız bıraktığı tarafa dağru şiddetle tazyik yapar, iter. Bu esnada isterse diğer el ile de karşısındakinin pazısından tuttuğu kolunu önüne doğru çeker ki muvazenesi esaslı bir şekilde bozulsun. Elense kıvamında ve kuvvetli çekilirse rakip yüzükoyun ve yan üstü düşer.

Elenseden Paçaya geçiş

Elensede iken boş kakın el ile karşısındakinin paçasını kapmaktır. Uzun kollu ve kuvvetli pençeli olanlar bunu muvaffakiyetle yaparlar. Bu oyunu her zaman ve en iyi şekilde Nakkaşa Eyup pehlivan yapardı.

Elenseden Sarmaya geçiş

Çok çevik olanlar karşısındakine elense çekip sendelettikten sonra ayakta iken sarma takarlar.

Bu oyunu Koç Ahmet pehlivan iyi yapardı. (Biç, 1944: 27-28)

Göğüs Çaprazında hasmı altına almak veya çengelleyip ayaktan açık düşürmek: Hasmınızı çapraza almış sürerken sol elinizi çaprazdan bırakıp iç kasnaktan tutup dirseğinizle göğsüne dayanmak suretiyle kasnağı kendinize çekersiniz. Hemen sol ayağınızla dış çengeli vurarak açık düşürürsünüz. Bunu yapamadığınız taktirde, kasnaktan çekip içe doğru yarım daire savurarak altınıza alırsınız. Kasnaktaki eliniz dış kola müsait duruma gelir ve dış kazığı vurursunuz. Hasmınızın toparlanmasına meydan vermeden kazıkla onu geriye doğru kanırtırken sol ayağınızı gerdanlamak suretiyle yenersiniz. Bu oyunda ayağınızı hasmınızın önüne atmazsanız gerdanlamakla yenseniz bile bu, yeniş sayılmaz.

Elense ile birlikte hasmınızın arkasına geçerek tatbik edilecek oyun: Çatı göbek altından sıkı kavranmak suretiyle kaldırılıp üç adım götürmekle hasım yenilmiş olur. Boyunduruğa düşen geriye değil, ileriye hasmınızın göğsüne göğsünüzü dayayarak dikilir. Rakibin kolları boyundurukta bağlı kalırken böylece boğulmak tehlikesi ortadan kalkmış olur. Ve onun yarı gövdesinin omzunuzun üstünde kalmasından istifade ederek kaldırır, üç adım götürür veya dıştan çengel atarak hasmı abanmak suretiyle sırtüstü düşürmek mümkündür. Rakip yenik düşmese bile yere açık, dağınık gibi tehlikeli oyunlara düşer ve asla yenilmekten kurtulamaz.

Deve Yuları: Bir elinizle hasmınızın başından, diğer elinizle onun çenesinden tutup kendinize çekip, icap ederse boyunduruğu vurup kaz kanadını tatbik etmektir.

Katır Yuları: Rakibinin başını boyunduruk, gibi alıp ellerinizi gırtlağına kilitlemektir. (Bilgin, 65-73; Yazoğlu, 85-90, Temizoğlu, 81-95)

Uygulanması Yasak Oyunlar

★ Karşı güreşçi paçalara dalmadan boyunduruk oyunu yapmak.

★ Paçaları tutan güreşçi, rakibi paçalan bıraktığı halde boyunduruğu çözmemek.

★ Kafa vurmak, kırılacak veya can acıtacak şekilde kol, bacak, el ve parmak bükmek veya hayaları sıkmak, göze, buruna parmak sokmak.

★ Çift sarma vurup çift kapan almak. (İki kolu koltuk altlarından enseye sokup bele tazyik etmek yasaktır. Ancak bileklerden tutup göğsü yere yapıştırmak yasak değildir.)

★ Bir bacak önde değilken, arkadan habersizce gerdanlayıp çekmek.

★ Elense çekerken eli yumruk yapıp kulağa vurmak.

★ Dış kazık oyununda gerektiğinden fazla durarak başka oyuna geçmemek.

★ Oturak kündesi oyununu arka kasnaktan tutarak yapıp o kolun dirseğini alttaki güreşçinin beline dayayarak aşırıyormuş gibi bele tazyik etmek. (Kahraman I, 1989: 89-90)

Yağlı Güreşte Yenme -Yenilme

Çivi Yukarı: Başın üzerinden, dikerek takla attırıp aşırmaktır. Bu şekilde aşırmada, sırtı yere dokunmadan başının üzerinde dönse ve göbeği de havada açılmasa bile yenik sayılır.

Açık Düşürme: Uygulanan bir oyun veya kendi hatası ile veya herhangi bir sebeple kıç üstü veya yan üstü yere düşerek göbeğin açılmasıdır. Kıç üstü düşmede, iki dirseğin yere değmesi gereklidir. Bir el bir dirsek veya iki el yere dayalı olursa yenik sayılmaz. Sırt üstü gelme: Yerde veya ayakta güreşirken hasmın oyunu ile sırtın yere dokunması durumudur.

Pes Etmek: Karşı güreşçinin aldığı oyun sonucu yenileceğini anlayarak veya herhangi bir nedenden ötürü yarışmaya devam edemeyeceğini düşünerek yenilgiyi kabul edip, söz ile oyunu uygulayan güreşçiye "Pes ediyorum bırak" demektir. Sözle söylemeyip yalnız kispete vurmak çoğu zaman anlaşmazlıklara yol açtığından söz ile yapılması gereklidir.

Ayakları Yerden kesme: Hasım güreşçiyi kucaklayıp havaya kaldırdıktan sonra elleri ve ayaklan yere değmeden üç adım yürümek veya yan çember boyu dönmektir. Apış arasından kolu geçirip göğse kadar olduğu yerde kaldırmakta yenik sayılır. Ancak bu yeniliş durumu başaltı ve baş güreşçiler için geçerlidir. Deste ve orta boylarda geçerli değildir.

Kispetin Yırtılması: Paça oyunu ile kispet paçasının dizden yukarıya kadar yırtılması durumu yenilmedir. Paça bağlarının çözülmesi, dize kadar yırtılma veya oyun yapılmadan kispetin herhangi sebeple bir yerinin yırtılması ise yenilme sayılmaz.

Kispetin Çıkması (sıyrılması): Dış ve iç kazık oyunu veya kasnaktan tutarak çekmek suretiyle kisbeti kalçalarından aşağı düşüp kıçı açılan güreşçi yenik sayılır.

Meydanı Terketme: Herhangi bir durumda hasmını bırakıp güreş yerini terk eden pehlivan, hakem kurulunun verdiği süre içinde güreş alanına gelerek hasmını tutmadıkça yenik sayılır. Bu durumda diğer pehlivanın da, alanda ve ayakta olarak hasmını bekler olması gereklidir.

★ Yarışma yapılırken birinin yaptığı oyun sonucu her iki güreşçi de açılıp yenik düşerse ve diğeri karşıt bir oyun yapmamışsa oyunu uygulayan yenmiş öbürü yenilmiş sayılır.

★ Uygulanan oyun sonucu, yenilme durumu oluştuğu halde, yapılan oyun çözülmemiş ve iki güreşçi birbirinden ayrılmamış ise yenilme olmuş sayılmaz. Oyunun çözülmesi ve iki güreşçinin bir birinden ayrılmış olması gereklidir.

★ Yenilme durumlarından birisi oluştuğu halde, yenen yenileni bırakmayıp tekrar güreşe devam için tutarsa yenilme olmamış sayılır, güreş devam eder. (Kahraman I, 1989: 88-89)

Yağlı Güreşte Ödüller

Ödül kelimesi öğ (us) kelimesiyle "dül" ekinin birleşmesi sonucu oluşmuştur. Türkçenin devirleri içinde öngdül- önğdül- öğdül- ödül şeklinde bir gelişim göstermiştir. Türkçe de öğ (us) ile başlayan ifadelerde yüceltmek, ululamak ve doğum gibi bir takım anlamlar saklıdır. Meselâ öğmek- övmek bunlardan birisidir ki ululamak, yüceltmek anlamına gelir. Bu bağlamda ödülün gerçek mânâsı öğülmeklik yani öğülmesi gerekendir.

Yağlı güreş dışında yapılan güreşlerde ödül kelimesi bahşiş veya peşkeş sözcükleriyle de karşılanmaktadır. Güreş geleneğinde verilen ödüller genelde dört çeşittir.

Canlı hayvan olarak verilen ödüller: Ödül olarak at, deve, tay, tosun, koç, öküz, inek, keçi, düve gibi hayvanlar verilir. Eğer düğün güreşiyse bu ödülleri düğün sahibi karşılar. Panayır güreşlerinde, meselâ Kırkpınar'da, hayvan türünde verilen bu ödülleri genellikle Kırkpınar'a gelen köy ağaları getirir. Hayvanların erkek olanları tercih edilir. (Ayağ, 1983: 82) Hayvan olarak verilen ödüllerin en büyüğü ve değerlisi devedir. Geçmiş yıllarda başta birinci olan pehlivana deve, başaltına boğa, büyükortaya kısrak, küçükortaya ve desteye de çeşitli ödüller konulurdu. Ege ve çevresinde başpehlivana deve verilmesi uzunca bir süre devam etmiştir.

Kullanılacak eşya olarak verilen ödüller: Keten gömlek, şal,

çevre, havlu, mendil, yün çorap, havlu verilir ki bu genelde düğün güreşlerinde görülür. (Kahraman I, 1989: 35) Verilecek ödül gelinlik kızın çeyizinden verilir. Kırım ve Dobruca Türklerinde bu ödül "Akşey" denilen dokuz parçada oluşur. (Kahraman, 1989: 13) Anadolu da güreş yapılacak yere gidilirken pehlivanlara verilecek ödüller de götürülür. Hayvanlar bazen kınalanır, bazen de süslenir. Verilecek kumaş ve donluklarda iki ağaç arasında gerilmiş bir ipe asılır. (Kahraman, 1995: 165)[43]

Kumaş olarak verilen ödüller: Kumaş genelde 6 arşın yani 4-5 metre uzunluğunda çamaşırlık ipek ve ya pamuklu kumaştan seçilir. Buna donlukta denir. (Kahraman I, 1989: 35) Bu kumaşlar genelde kadınların şalvar dikmesi için renkli basma ve ipekli kumaşlardır. Pehlivanın nişanlısı, eşi, annesi düşünülerek böyle bir hediye verilmektedir. (Kahraman, 1995: 166) Karakucak güreşinde kumaş yenen pehlivanın boynuna asılır. (Kahraman, 1989: 24)

Para olarak verilen ödüller: Düğün güreşlerinde verilecek ise düğün sahibinin zenginliğine göre artar. Ödülü büyük olan güreşler büyük güreş olarak tanımlanır. Kırkpınar da para olarak verilecek ödülleri ağa karşılar. Uzak köylerden gelip de yanında hayvan türünde bir hediye getirememiş olan köy ağaları Kırkpınar ağasının çadırına girince, ağanın altındaki mindere para sıkıştırırlar. Bu suretle Kırkpınar Güreşlerinin giderlerine yardımcı olmuş olurlar. Kırkpınar ağası toplanan bu parayı derecelerine göre pehlivanlara dağıtır. (Yazoğlu I, 44) Kırkpınar güreşlerinde pehlivanlara ödülleri genellikle para olarak verilir. (Güven, 1999: 85)

Kırkpınar güreşlerinde verilen ödüller devrin kültür hayatını, ihtişam ve zenginliğini göstermesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Günümüzde Kırkpınar güreşlerindeki ödüller kurumsallaştırılmıştır. Bugün en büyük ödül üç sene üst üste başpehlivan olan güreşçiye verilen "Altın kemer" dir.
(Güven,1999: 86)

Parsa Toplama Geleneği

Parsa kelimesi, Farsça bir kelimedir ve dilencilik anlamına gelmektedir. (Kanar, 2008:320) Eskiden, çeşitli orta oyunu, hokkabazlık, canbazlık ve güreş gibi gösteri organizasyonlarında bilet kesmek yerine gösterinin sonunda gösteriyi icra edenler seyircilerden herhangi bir kap vasıtasıyla para toplardı, işte bu gelenek halk arasında "parsa toplamak" deyimiyle karşılanmıştır. Parsa toplama geleneği Batı Ülkelerinde de vardır. Güreşte, yalnız

[43] bk:Düğün Güreşleri

Başpehlivanlar güreşe başlamadan önce, diğer boylar her güreşten sonra seyircinin önünde temenna ederek bahşişleri alırlardı. Bu bir nevi seyircinin sevdiği, iyi güreş yaptığına inandığı pehlivanı ödüllendirmesidir. (Kahraman I, 1989: 86)

Ali Ayağ'ın anlattığına göre parsa toplama şu şekilde olmaktadır: Küçük sınıftan olan pehlivanlar güreştikten sonra, Başpehlivanlarda güreşmezden evvel kol kola girerler, ellerini açarak seyircinin önünde durur ve seyircilerin verdiklerini alırlar. Sonra aldıklarını aralarında taksim ederler. (Ayağ, 1983: 110)

Alper Yazoğlu'na göre parsa toplama, ödüller az olduğu zaman ağa veya kişilerden izin alınarak yapılırdı. Ödüller göz doldurucu olmayınca pehlivanlar omuzlarına bir peştamal atarak seyircilerin arasına girerler ve parsa toplarlardı. (Yazoğlu I, 139)

Parsa toplamak, hoş olmamasına rağmen büyük pehlivanlarımız da, küçümsemeden bu geleneğe uymuşlardır. Adalı Halil bile Avrupa ve Amerika'da güreşip servet olacak kadar para kazandığı halde, 1910 senesinde Taksim'deki sirkte güreşirken bir Cuma günü Silivrili İzzet Pehlivanla Çamlıca arkasındaki Libadiye'de güreşe gelmiş ve pabucunu uzatarak parsa toplamıştır. (Kahraman I, 1989: 87)

Parsa toplama panayır, düğün, sirk güreşlerinde olduğu gibi bazı zamanlar Huzur Güreşlerinde de olmuştur. Huzur güreşlerinde parsa toplama bizzat Sultanın izniyle gerçekleşirdi. Bunun en güzel örneğini Sultan II. Mahmut'un Softaoğlu "Suhteoğlu" pehlivan için kaftanını sererek etraftakilerin kaftana bahşiş atmasını istemesidir. Rivayete göre olay şu şekilde gerçekleşmiştir:

II. Mahmut döneminde Rusya'dan gelen bir pehlivan tutuğu pehlivanı ya yener ya da sakat bırakırmış. Sultan II Mahmut bunu duyduğu zaman çok içerlemiş. Bir gün "Benim topraklarımda bu Rus pehlivanını kim yenerse ona büyük ihsanlarda bulunacağım." diye irade buyurmuş. Etrafındakiler Rus güreşçiyi ancak, Softaoğlu'nun yenebileceğini söylemişler ve Bursa'nın Misi Köyü'ndeki Softaoğlu'na haber uçurmuşlar. Rus güreşçiyle güreşmeyi kabul eden Softaoğlu Pehlivan, hazırlanması için kırk gün mühlet istemiş. Bu arada evinin önüne bir çamur yığını yapmış ve bu çamura ellerini sokarak idmanlarına haşlamış. Önceleri yumuşak olan bu çamur zamanla sertleşmiş Softaoğlu bu halde bile idmanını kesmemiş. Müsabaka günü gelmiş çatmış.

Softaoğlu ile Rus pehlivanı padişahın ve davetlilerin huzurunda başlamışlar peşreve. Softaoğlu peşrev yaparken ikide birde

padişaha bakarmış. Padişah güreşi durdurmuş, Softaoğlu'na neden böyle baktığını sormuş. Softaoğlu "Biz oynaş güreşimi yapacağız, yoksa ciddi mi tutuşacağız.?" demiş. Padişahta, "İcabederse canını bile alsın." diye irade buyurmuş. Pehlivanlar güreşmeğe başlamışlar. Rus pehlivanı, diğer pehlivanlara yaptığı gibi Softaoğlu'nu da sakatlayacak tarzda elense ve tırpanlara da başlamış. Softaoğlu da birkaç defa ya sabır çekmiş! Rus'un bu zalim hamleleri, sonunda Softaoğlu'nun kafasını kızdırmış. Softaoğlu çamur idmanlarında yaptığı gibi sol elini Rus'un göğsüne daldırmış. O anda Rus güreşçi kaburgaları kırılmış ve ciğerleri parçalanmış bir halde sırtüstü yere yıkılmış. Bunun üzerine Sultan II. Mahmut kaftanını çıkarmış ve "Allah'ını seven benim gibi bahşiş atsın." demiş. Etrafındakiler bahşiş atmaya başlamış, hatta o kadar çok olmuş ki kaftanın uçları birbirine ulaşamamış. (Temizoğlu, 12)

Günümüzde bu gelenek güreş organizasyonlarını izlemek isteyenler için bilet kesilmek suretiyle hemen hemen yok olmuştur. Türkiye'de ilk defa bilet keserek para toplayıp bu parayı tamamen güreşçilere dağıtan Kadıköylü Selâmi Bey'dir. İkinci Meşrutiyet'in ilânından sonra Maliye Nezareti memurlarından olan Selâmi Bey, Haydarpaşa çayırında yapılacak bir güreş için giriş parası aldı. Bu parayı derecelerine göre pehlivanlara dağıtmış, parsa toplatmamıştır. (Arıbal 1955: 47)

Altın Kemer

Sultan Abdülaziz Han'ın tahttan indirilip sultan II. Abdülhamid Han'ın tahta çıkmasıyla, devrin getirdiği bir takım tedbirler sebebiyle güreşe ilgi azalmış pehlivanlar, eskisi gibi padişahların ve varlıklı kişilerin maiyetinde barınamaz olmuşlardır. 1900 yılından sonra Türkiye'de güreş organizasyonlarının kısıtlanması sonucu Filiz Nurullah, Koca Yusuf, Kurtdereli, Kızılcıklı, Kara Ahmet, Adalı Halil gibi Türk pehlivanları iaşelerini çıkartmak için Amerika ve Avrupa'ya giderek burada unutulmaz güreşler yapmışlardır. Bunun sonucunda bir kısmının Cihan şampiyonu olarak altın kemer aldıklarını görmekteyiz. Bu yıllardan sonra ülkemizde de birinci olan pehlivanı kemer ile ödüllendirmek benimsenmeye başlanmıştır.

Tespit edebildiğimiz ilk kemer verme örneği, 1901 yılında Bursa Umurbey'de düzenlenen yağlı güreşlerdir. Bu güreş organizasyonunda yağlı güreşler üç kategoriye ayrılmış ve bu kategorilerde ödüller şu şekilde düzenlenmişti:

★ Şeref kemeri

★ Gümüş kemer

★ Altın kemer

Bu müsabaka da Altın Kemeri Adalı Halil kazanmıştır. Genelde az da olsa, yurdumuzda bazı yörelerde kemer olayı vardır. (Yazoğlu I, 137)

Kırkpınar'da birinci olan pehlivanın altın kemerle ödüllendirilmesi olayı, Kurtdereli Mehmet Pehlivan'ın vefatı üzerine, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün Edirne'de bulunan Trakya Umumi Müfettişliğine (Başmüfettiş Kazım Dirlik dönemi) 21.4.1939 tarih ve 64 sayılı bir genelge ile şu öneri de bulunmasıyla başlamaktadır:

Trakya Umumi Müfettişliğine

1- Senelerce Türk kuvvetini gerek dâhilde ve gerekse hariçte, sırtı yere gelmeden şerefli bir surette temsil eden ünlü güreşçimiz Kurtdereli Mehmet Pehlivan, 15.4.1939 tarihinde Balıkesir'de gözlerini dünyaya yummuştur.

2- Türk sporunu tarihinin şerefli sahifelerinde yer alan bu pehlivanımızın aziz hatırasını yad etmeyi düşünerek Edirne Sarayiçi'nde himayemiz altında tertip olunan Kırkpınar Güreşlerinde her sene başpehlivanlığı kazanacak olan güreşçide bir sene müddetle kalacak olan "Kurtdereli Kemeri" ısmarlanmıştır.

3- Kemerin halkalarında zincirle asılı on yazısız madalya bulunacak ve bunlara her sene kazanan başpehlivanın ismi yazılacaktır. Bu kemer on sene nihayetinde ve en az üç defa ismini yazdırmaya muvaffak olan başpehlivana hediye edilecektir.

4- Bu sene nihayetinde üç defa birinciliği alamayan olursa madalya zinciri Genel Direktörlük Müzesi'ne gönderilecek ve yeniden on madalya bir zincire takılarak müsabakaya on sene daha devam edilecektir.

Bu önerinin daha sonra fiiliyata geçtiğini Edirne Postası Gazetesi'nin verdiği haberlerden anlamaktayız. Edirne Postası Gazetesi 839. Sayısı ve 06.05.1939 gününde yer alan haberde Kırkpınar Güreşleri'nin başlaması ve vaziyeti bildirildikten sonra "Kurtdereli Kemeri" ile ilgili şu haberi de vermektedir:

" … Aynı zamanda bu güreşlere çok büyük bir önem veren Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü, bu seneden itibaren başpehlivanlığı kazanacak olan güreşçilere bir sene kalmak üzere, bir "Kurtdereli Kemeri" ortaya çıkarmıştır. Kemerin halkalarına zincirlerle asılı

on yazısız madalya mevcut olup bunlara her sene kazanan başpehlivanın adı yazılacaktır. Bu kemer on sene sonra en az üç defa ismini yazdırmaya muvaffak olan başpehlivana hediye edilecektir."

Yine Edirne Postası Gazetesi, 1939 yılı Kırkpınar Güreşleri'nin sona ermesi üzerine 840. Sayı ve 10.05.1939 tarihli verdiği haberde, Kırkpınar'a ilginin yoğun olduğundan ve güreşe teşrif edenlerden bahsettikten sonra şunları yazmaktadır: *" Baş'ın yarışıcıları, kahramanı Tekirdağlı Hüseyin Kırkpınar Başpehlivanı ilân edildi ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün başpehlivana verilmek üzere yaptırdığı değerli kemeri Orgeneral Fahrettin Altay törenle beline takmıştır. "*

Yine Edirne Postası Gazetesi'nde 841. sayı ve 13.05.1939 tarihinde "Akşamın Amcası" imzalı ve "Gençlik ve Dinçlik" başlıklı bir yazıda da Kurtdereli Kemeri'nin şekline dair şunlar anlatılmaktadır:*"Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü'nden gönderilen kırmızı renkli güzel bir deriden yapılmış üzerinde altıok toka ile sağ ve solunda altın zincir ve bölümleri içeren "Kurtdereli" adını olmak üzere hazırlanmış olan kemer sayın vali A. Niyazi Mergen'in öneri ve ricasıyla Orgeneral Fahrettin Altay tarafından birinciliği kazanan Tekirdağlı Hüseyin Pehlivana takıldı."* (Yazoğlu I, 140-143)

Tekirdağlı Hüseyin Alkaya'nın aldığı bu ilk kemer hakkında birçok söylenti çıkmıştır. Kırkpınar eski ağalarından Oğuzhan Bilgin ilk altın kemerle ilgili şunları yazmaktadır: *"Kırkpınar'da ilk altın kemeri aldığı öne sürülen Tekirdağlı Hüseyin Alkaya, kendisine altın yerine bakır kemer verildiğini sağa sola anlatmıştır. Sirkeci'de "Kırkpınar" adlı küçük bir oteli bulunan ve modern Koca Yusuf diyebileceğiniz bu harika sporcu, Fındıkzâde taraflarında otururdu. Otelinde ve evinde kendisiyle yaptığımız çeşitli görüşmelerde merhum başpehlivan, güreş yaptığı yıllarda kazanmış olduğu üç kemerin altın olmadığını ispatlamaya çalışmış ve bunlardan birisinin bakır, ikisinin de teneke olduğu belirlenmiştir."*(Bilgin,54)

Yine Kırkpınar eski ağalarından Murat Köse'nin yazdığına göre ikinci defa altın kemer geleneğini canlandıran Belediye Başkanı Nuri Alışkan bu ilk kemerle ilgili olarak şunları söylemektedir:

"Tekirdağlı Hüseyin Pehlivana altın kemer diye verilen gümüş olması beni çok üzmüştü. Kırkpınar'ı bu töhmetten kurtarmak için ilk altın kemeri yaptım" (Köse,1990: 15-16)

Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nce hazırlanan Kurtdereli Kemeri 1939'dan 1943 yılına kadar verilmiştir. Daha sonra İkinci Dünya Savaşının patlak vermesi üzerine kemer verme işi, 10 yıldan fazla bir zaman terk edilmiş 1953 yılında, dönemin Belediye Başkanı Nuri Alışkan'ın girişimiyle tekrar canlandırılmıştır. 1953 yılında hazırlanan kemer 1939'da hazırlanandan şekil itibariyle farklıdır. Bu kemerde madalyonlar içerisinde fil figürleri ve en ortada bir pehlivan kabartması yer almaktadır. (Yazoğlu: 153) Bu altın kemerin şemasını çizen de belediye başkanı Nuri Alışkan'dır. (Köse,1990: 15)

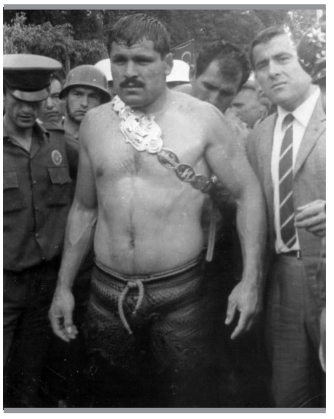

Babaeskili Nazmi Uzun, 1996 Yılında Altın Kemer ile

Günümüzde ise altın kemerin ortasında Kurtdereli Mehmet Pehlivan ve Adalı Halil Pehlivan'ın kabartmaları sağında ve solunda ay ve yıldız motifleri yer almaktadır. Kırkpınar'da üst üste üç defa başpehlivanlığı elde eden sporcuya verilen "altın kemer" 22 ayar altındandır ve bir kilo 400 gram ağırlığındadır. Kemer, ince işçilik istediğinden altının fiyatı kadar da öneme haizdir. (Bilgin,54)

Üç Yıl Üst Üste Başpehlivan Olan Ali Gürbüz Altın Kemerin Sahibi Oldu.

Kırkpınar'da Tekirdağlı Hüseyin'den sonra altın kemer sahibi olan pehlivanlar Ordulu Mustafa Bük (1966-1968), Karamürselli Aydın Demir (1976-78), Denizlili Hüseyin Çokal (1982-1984) ve Karamürselli Ahmet Taşçı'dır (1990-1992 ve 1995-1997).[44]

[44] http://www.edirneden.com/goster.php?id=608 (17.10.2011)

II. BÖLÜM

MEKÂN, KÖKEN VE KÜLTÜREL BELLEK BAĞLAMINDA KIRKPINAR

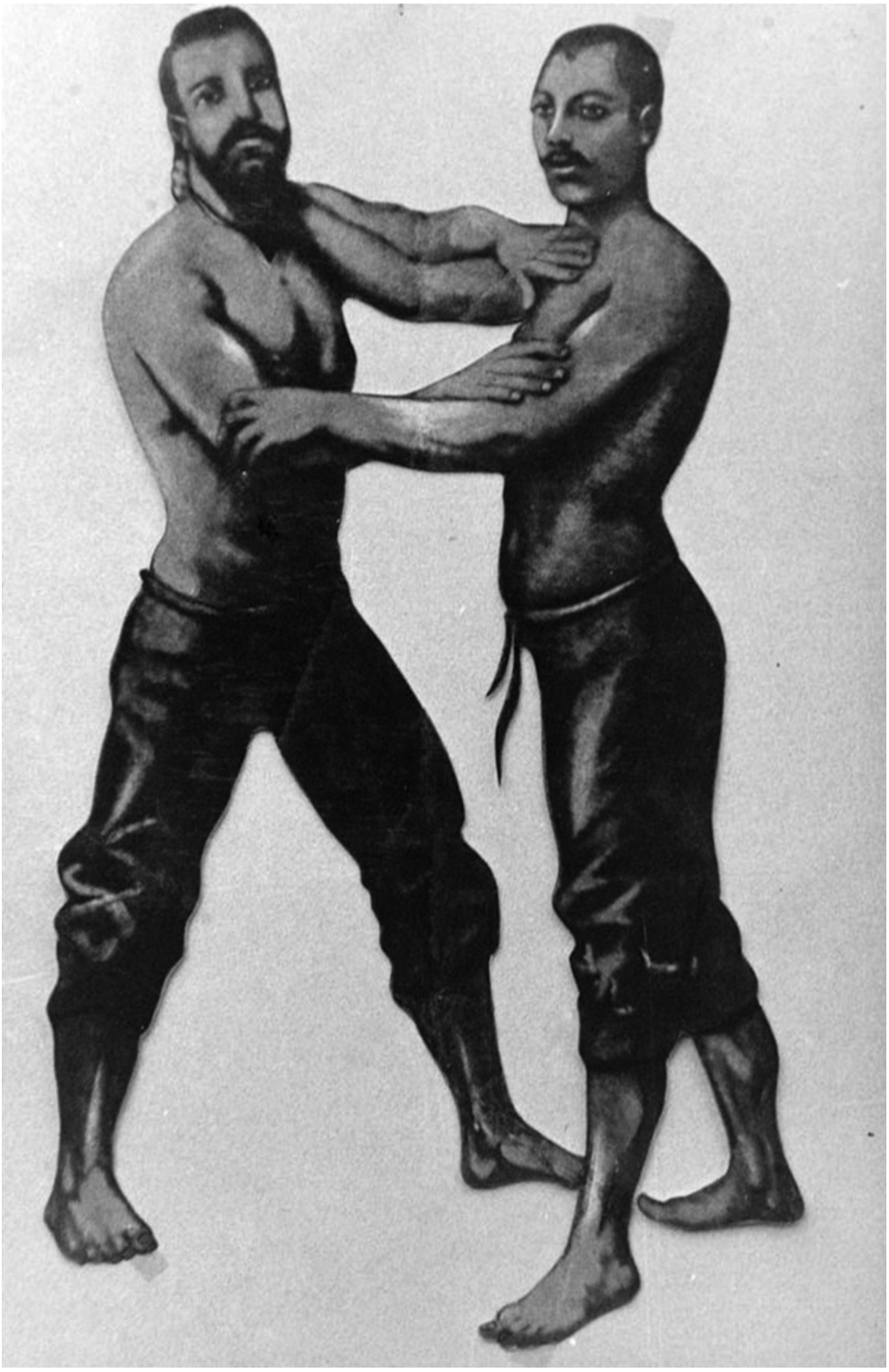

Kırkpınar Güreşleri'nin Doğuşu Bağlamında Kırkpınar Efsanesi

Geleneksel Türk güreşi Rumeli'de yağlı şekline kavuştuktan sonra, hem Rumeli'nin vatan edilişine, hem de yağlı güreşin ilk zamanlarına dair efsaneler ortaya çıkmıştır. Bazı güreş yazarları Kırkpınar'ın başlangıç tarihini Türklerin Rumeli'ne ilk ayak bastıkları tarihlere yani Sarı Saltuk'a dayandırsa da, bazı tarihçiler Orhan Gâzi'nin oğlu Süleyman Paşa ile birlikte Rumeli'ye geçen kırk yiğide dayandırmaktadırlar.

Bu yazarlardan Eşref Şefik'e göre, Bizans'ın Rumeli yakasındaki kalelere ve şehirlere sayısız akınlar yapmış Saruhan ve Aydın Beyleri, Anadolu yakasında gittikçe hâkimiyetini arttıran Osmanoğulları'ndan iyiden iyiye çekinmeye başlamışlardı. Osmanoğulları'nın dikkatini Rumeli tarafına döndürmek istiyorlar, her fırsatta Bizans'a, yaşanan taht kavgalarında Osmanlılardan yardım alabileceklerini, söylüyorlardı. Bu süreçte Saruhan ve Aydın Beylerinden destek gören Bizans İmparatorları Osmanoğulları'ndan medet ummaya başlayacaklardı.

Dönemin söz sahibi Orhan Gâzi Bizans'ın bu emelini kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmak amacındaydı. Orhan Gâzi Rumeli'de bir Türk hâkimiyeti kurmak istiyordu. Bu doğrultuda düşüncelerini geliştirirken Domuzhisarı'nı baskınla ele geçirme fikrini benimsemişti. Süleyman Paşa bu fikri bir gece fiiliyata dökecek ve yanındaki kırk kahraman ve iki sal yardımıyla Rumeli'ye geçerler.[45] Her durak yerinde hem dinlenen, hem de güreşler yapan bu yiğitler Ahırköy Çayırlığı'na geldiklerinde içlerinden iki tanesi[46] daha önce güreşlerini sonuçlandıramadıkları için tekrar güreşe tutuşurlar. Gece yarısına kadar devam eden güreşten yine bir sonuç çıkmaz ve iki pehlivan oldukları yerde can vererek şehitlik mertebesine ulaşırlar. Arkadaşları bu iki yiğidin cansız bedenlerini bir incir ağacının altına gömerek Edirne'ye doğru akınlarına devam ederler. Bir müddet sonra Edirne'yi fethedip geri dönen yiğitler Ahırköy Çayırlığı'na geldiklerinde arkadaşlarını gömdükleri incir ağacının dibinde bir suyun kaynadığını görürler. Bunun üzerine "Kırktı bunlar, bu yakaya ilk ayak basanlardı bunlar." diyerek, o yere "Kırkpınar" adını verirler ve şehit olan pehlivanların hatırasına her sene

[45] Mevlid-i Nebevi'nin yazarı Süleyman Çelebi'nin dedesi ve Orhan Gâzi'nin kayınbiraderi Şeyh Mahmut bu geçişi şu şekilde tarif etmektedir.
Keramet gösterip halka suya seccade salmışsın
Yakasın Rumeli'nin dest-i takva ile almışsın. (Şefik, 1953: 5)

[46] Halil Delice ve Murat Köse bu iki pehlivanın isimlerinin Ali ve Selim olduğunu yazmaktadır. (Köse,1994: 33; Delice, 2006, 50)

Hıdrellez Günü güreşler düzenlerler. (Şefik, 1953: 5-7)

Tercüman Gazetesi'nde güreş konusunda yazılar yazan " Eski bir pehlivan" Murat Sertoğlu'na göre, efsane Eşref Şefik'in anlattığından biraz daha farklıdır. Ona göre; Türk kuvvetleri tarafından Edirne'nin yakınında düşman bozulmuş, büyük bir zafer kazanılmıştı. Ertesi günü Nevruz idi. O gün meydana kırk tane yiğit pehlivan çıkar ve güreşe başlarlar. Kıyasıya yapılan güreşlere güneş batarken son verilince kırk tane pehlivan oldukları yere diz çökerek can verirler. Bunun üzerine arkadaşları bu kırk pehlivanı oldukları yere gömerler. Ertesi gün bakarlar ki, her yiğidin şehit olduğu yerde birer tane pınar fışkırmış. Bunun üzerine o yere "Kırkpınar" derler ve o yerde her yıl Nevruz gününde güreş düzenlemek geleneksel bir hâl alır. (Kahraman, 1997: 5)

Kırkpınar eski ağalarından Oğuzhan Bilgin'in efsaneyi anlatışı, hemen hemen Murat Sertoğlu'yla benzerlik gösterse de başlangıçları farklıdır. Bilgin'e göre güreş bir zaferden sonra yapılmamıştır. Ona göre efsane şöyle başlar... 1349'da Sırplar'ın işgaline son vermek için Selânik'e doğru yol alan kırk Türk askeri bir mola sırasında güreşe başlar ve kırkı da şehit olur. Ertesi gün bakıldığında askerlerin şehit olduğu yerde kırk tane pınarın kaynadığı görülür ve bunun üzerine buraya "Kırkpınar" denir. (Bilgin, 18)

Tayyip Yılmaz'ın "Geçmişten Geleceğe Kırkpınar" isimli kitabında en yaygın olanı diyerek anlattığı efsane diğerlerinden bazı farklılıklar ihtiva etmektedir. Ona göre 1364'te Orhan Gazi'nin Rumeli'yi ele geçirmek için yaptığı seferler sırasında kardeşi[47] Süleyman Paşa, kırk askerle Bizanslılara ait Domuzhisar'a yürür baskınla burayı ele geçirir. Öteki hisarlarında ele geçirilmesinden sonra geri dönülür. Şimdi Yunanistan sınırları içinde bulunan Samona'da mola verilir ve 40 cengâver burada güreşe tutuşurlar. Saatlerce süren güreşler sonunda Ali ve Selim isimli iki yiğit yenişemez. Daha sonra bir Hıdrellez Gününde Edirne yakınlarındaki Ahırköy Çayırında iki çift yeniden güreşe tutuşurlar. Bütün gün güreşmelerine rağmen yenişemeyen pehlivanlara, gece de mum ve çıralar yakılarak güreşmeleri için imkân sağlanır. Fakat pehlivanlar solukları kesilerek oracıkta can verirler. Arkadaşları önceki efsanelerde olduğu gibi, o iki yiğidi bir incir ağacının altına gömerler ve yıllar sonra buraya geldiklerinde,

[47] Süleyman Paşa'nın Orhan Gazi'nin kardeşi değil oğludur. Bunu Osmanlı dönemindeki tarihçilerden Oruç Beğ şu şekilde belirtmektedir." … Orhan'un dahı iki oglı oldu. Birinin adı Murad Gâzi birünün adı Süleyman'dır." (Öztürk, 2007: 16)

buradan gür bir pınar fışkırdığını görürler. Bundan sonra oraya halk onların anısına "Kırkpınar" demiştir.

Kırkpınar Etrafında Teşekkül Eden Diğer Efsaneler

Rumeli'nin vatan olarak tutulması ve Kırkpınar güreşlerin başlangıcına dair oluşan efsanenin önünde ve sonunda da güreşle ilgili bir takım efsaneler ortaya çıkmıştır. Bu efsanelerden ilki Deli Kızıl ismindeki bir zat ile Rumeli'yi fethetmek üzere salla karşıya geçmek isteyen kırk yiğit arasında yaşananlardır.

Efsaneye göre, Kırkpınar'ın doğmasına vesile olan Süleyman Paşa ve kırk arkadaşı Rumeli'ye geçmek üzere sala binerken, o yörede "Deli Kızıl" diye bilinen meczup bir kişi gelir ve kendisinin de sala alınarak, Rumeli fetihlerine bizzat katılmayı ister. Fakat, görevin çetin olduğu anlatılır ve Deli Kızıl'ın bu isteği reddedilir. Deli Kızıl'ı kıyıda bırakarak yollarına devam eden Süleyman Paşa ve kırk yiğidi bir müddet sonra arkalarından bir gürültünün yaklaştığını duyarlar. Dönüp baktıklarında görürler ki, Deli Kızıl Sultan kucağına doldurduğu kumları denize saçıyor ve o kumları saçtıkça kara ilerliyor. Hâl böyleyken meczubu sala almazlarsa boğazın kapanacağından endişe eden yiğitler " Gel bre Deli, sen sala alınmayı hak ettin" derler. Bunu duyan meczup kucağında kalan kumları denize saçar ve Hilâl şeklinde bir kara meydana gelir. Deli Kızıl'ın saçtığı kabul edilen bu kumlar şifalı kabul edilmekte ve bu sebeple Osmanlılar zamanından beri her yıl bu kumlarda 26 Ağustos'ta "Kum Günü" yapılarak yağlı güreşler tertip edilmektedir. (Delice,2006: 51)

Diğer efsane ise, şehit olarak toprağa verdikleri arkadaşlarını ziyarete gelen kırk yiğit ve I. Murat Han ile Sarı Saltuk arasında cereyan etmiştir. Bu efsane her ne kadar Kırkpınar efsanesinin devamı gibi gözükse de bu efsanenin etrafında teşekkül edenler dikkat çekicidir.

Efsaneye göre; Edirne fethedildikten sonra Murat Han, Edirne'yi fethetmeyi çok isteyen Süleyman Paşa ile Kırkpınar'da şehit olan iki yiğidi hatırlar. Sevinç ve hüzün bir arada yaşanmaktadır. Silâh arkadaşlarıyla birlikte bir Hıdrellez günü fethi müjdelemek için Kırkpınar'a giderler. Kırkpınar şehitleri ziyaret edilip, Fatihalar okunur. Daha sonra Murat Han davulların vurulmasını, yiğitlerin güreşe durmasını ferman buyurur, kendisi de soyunarak "Burada han, hakan yoktur, burası er meydanıdır. Herkes hünerini göstermelidir. Eğer padişahım diye bana karşı gerektiği gibi güreşmezseniz dünyada ve ahirette sizden davacı olurum" der.

Güreşler başlar. Birçok güreş yapıldıktan sonra iki yiğit sona kalır. Bu yiğitlerden birisi Murat Han, diğeri ise yüzü peçeli bir alptır. Bu peçeli alpin peçesi, o gün daha önce yapılan güreşlerden hiçbirinde indirilememişti. Murat Han peçeli yiğide peçesini indirmesi gerektiğini, zira peçeli biriyle güreşemeyeceğini söyler. Peçeli yiğit "Padişahım peçemi meydanda indir" der. Murat Han'ın padişahlık damarı kabarır ve bir anda yıldırım gibi uzanarak yiğidin peçesini indirir. Ortaya dünyalar güzeli ve ay gibi parlayan bir yüz çıkar. Sarı saçlı, çakır gözlü bir yiğit gülümsemektedir. Murat Han'ın padişahlık yükünün üzerine bir de yiğidin peçesini indirmenin utancı biner. Murat Han "Yiğidim affeyle, bize adını bağışlar mısın." der. Bunun üzerine yiğit tebessüm eder ve "Adımız Mehmet Buhari'dir ancak, Sarı Saltuk diye biliniriz. Niyetimiz Osmanoğlu'yla birlikte nice sefere çıkmaktı, kısmet bu kadarmış sırrımız açığa çıktı, peçemizi indirmenin mükâfatını Kosova'da görürsün der" ve kaybolur.

Bu hadise üzerine herkes donup kalmıştır. Genç padişah hiç konuşmadan meydanı terk eder. Ta ki Kosova'ya kadar o yiğidi ve sözlerini unutmaz. Sırp hançeriyle şehit olurken Sarı Saltuk'un sözlerindeki esrarı anlar ve gülümseyerek kendisini çağıran Sarı Saltuk'a doğru yükselir. Bundan dolayı denilir ki rakibi çekildiği için Kırkpınar'ın ilk başpehlivanı Murat Han Gâzi olmuştur. (Delice, 2011: 20-21)

Kırkpınar Efsanesi ve Etrafında Teşekkül Etmiş Diğer Efsanelerin Tarihi Kaynaklarda Tespiti

Kırkpınar efsaneleri incelendiğinde hepsinde hemen hemen aynı zaman, mekân unsurları ve şahsiyetlere rastlanılmaktadır. Kırkpınar efsanesi, her ne kadar efsane olarak anılsa da tarih, mekân, olayların sıralanışı ve şahsiyetler itibariyle tamamıyla gerçek olaylara dayanmaktadır.

Öncelikle efsanelerde ilk göze çarpan unsur Süleyman Paşa ve kırk yiğididir. Süleyman Paşa, bazı tarihçilere göre Orhan Gâzi'nin oğlu bazılarına göre ise kardeşidir. Osmanlı tarihçilerinden Oruç Bey 1502 tarihinde yazdığı "Tevarih-i Ali Osman" isimli eserinde Süleyman Paşa'nın Orhan Gâzi'nin oğlu olduğunu şu şekilde belirtmektedir: *"Ol vilayetde imareti Orhan Gâzi bünyad itdi. İznik'i feth itdükten sonra gelüp iznikümid'i oğlı Süleyman Paşa'ya verdi."* (Öztürk, 2007: 18)

Efsanelerde en göze çarpan olay Rumeli'ye yapılan akınlardır.[48]

[48] Osmanlı ordusu sefere çıktığında, mola verilen yerlerde çeşitli müsabakalar yapmak bir âdet şeklini almıştı. Müellifi belli olmayan ancak başında yazdığına göre Şark

Osmanlılardan önce Türkler Edirne'yi Sarı Saltuk (1264-1304) ve Aydınoğulları'ndan Gâzi Umur Bey (1307) komutasında iki defa ele geçirmişlerdir. Osmanlılar da Orhan Gâzi döneminde Bizans'la sıcak temasa girmişler, birçok defa Rumeli'ye akınlar düzenlemişlerdir. Bizanslılarla girişilen en çetin mücadele, 1329'da yapılan Maltepe (Pelekanon) savaşıdır ki bu savaşta Orhan Gâzi Bizans'ı ağır bir yenilgiye uğratmıştır.

1345 tarihinde denizcilik tecrübesi olan Karesioğulları Beyliği'nin Osmanlı'ya geçmesi ve Karesioğulları'nın önde gelen emirlerinden Hacı İlbeyi, Ece Halil, Gâzi Fazıl gibi komutanların Osmanoğulları'na çalışmasının yanında, bu tarihten sonra Bizans tahtını ele geçirmek isteyen Jean Kantakuzenos'un Orhan Gâzi'den istediği yardımların artmasıyla, Osmanlıların Rumeli'ye geçmeleri iyiden iyiye sıklaşmıştı. Bu gelişmeler içerisinde 1346'da Jean Kantakuzenos Orhan Gazi'ye kızını vermeyi taahhüt etmiştir. Yardım talebini kabul eden Orhan Gâzi 1346'nın Mayısında İmparator'un annesi Anna'ya karşı zafer kazanmış ve Kantakuzenos'de kızını Orhan Gâzi'ye göndermiştir.

Osmanlılar Bizans'a yardım amacıyla çok defa Rumeli'ye geçmişler ve buraları çok yakından tanımışlardı. Bilhassa Süleyman Paşa bu süreçte birçok yararlılıklar göstermiştir. Süleyman Paşa Rumeli'ye ilk kez 1349'da Sırbistan kralı Stefan Duşan'ın Selânik'i kuşatması üzerine, Kantakuzenos'un yardım talebiyle çıkmıştır. Süleyman Paşa, Selânik'i Bizans kuvvetleriyle birleşerek kurtardıktan sonra geriye dönmüş, ancak bu tarihten sonra Orhan Gâzi, Bizanslıların kendisine karşı bir Haçlı Seferi düzenlemeye çalıştığını öğrenmiş, bunun üzerine Bizanslıların düşmanları olan Venedik ve Cenevizlilere yardım etmeye başlamıştır. Orhan Gâzi bu vesileyle İstanbul Boğazı'na kadar yaklaşmış, Üsküdar ve Kadıköy'le beraber Marmara Adaları'nı fethetmiştir.

Bundan sonra Kantakuzenos ile İoannes Paleologos arasındaki mücadele tekrar başlamış ve İoannes Sırp ve Bulgar kuvvetleriyle birleşmiştir. Rakibiyle baş edemeyen Jean Kantakuzenos Orhan Gâzi'den tekrar yardım istemiş ve yardımlarına karşılık

Seferlerinde olup bitenleri, Şirvan ve Demirkapı'da Osman Paşanın Kızılbaş'la (Safevîlerle) yaptığı savaşları anlatan bir eserde bu gelenek şu şekilde aktarılmaktadır:

"Erzurum'un ovasında âdemden ve çadırdan, iğne bırakacak yer yok idi. Her gün ikindi zamânında, ol merdi-merdân dilâverler, atlarına süvâr olup, şîrâne ve dilîrâne cündîlik ve silâhşorluk ederlerdi. Ve ba'zı tâife dahi, cem' olup. Ol yarar pehlüvân yiğitler soyunup, meydâna girüp, güreş tutup. Ve kimi dahi tîrendâzlık edüp. El-hâsıl ceng üslûbı üzere envâ'-i lû'blar edüp gezerlerdi, 'adû-yi nihânın bağrını ezerlerdi. Bunun üzerine yigirmi gün mıkdârı ol çayırda oturulup. Ve Sefer-i Hümâyûn'a me'mûr olan 'asker bi'l-cümle cem' olup." (Zeyrek, 2001 :17)

Gelibolu'daki Çimpe kalesini vermeyi vaat etmiştir. Süleyman Paşa 10.000 kişilik bir kuvvetle Rumeli'ye ikinci defa geçmiş ve Dimetoka Meydan Muharebesinde Sırp ve Bulgar kuvvetlerini hezimete uğratarak Edirne'yi ve orada bulunan Kantakuzenos'un oğlu Prens Matheos'u kurtarmıştır.

Orhan Gâzi için Çimpe Kalesinin alınması büyük bir fırsat olmuştu. Süleyman Paşa buraya gelerek Çimpe'yi Rumeli'nin fethi için bir üs olarak kullanmaya başladı. Sırasıyla Ayaşilonya, Adgönlek, ve Eksamil kalelerini fethetti. Bundan sonra Gelibolu kalesinin alınması için harekete geçti ve 1354'de yılında çıkan bir deprem sonucu Gelibolu Kalesi'nin duvarlarının yıkılmasıyla bu emeline daha da yaklaştı. Gelibolu Kalesi'ni de fethedildikten sonra Bizans imparatoru Kantakuzenos Türklere karşı tedbir almaya başladı. Bu sebeple Orhan Gâzi'ye haber göndererek 10 bin duka karşılığında Çimpe'yi geri almak ve Türklerin Rumeli'yi terk etmelerini istedi. Orhan Gâzi Çimpe'yi boşaltabileceğini söyledi. Ancak Kantakuzenos'un 1355'te tahttan çekilmesinin ardından Osmanlılar verdikleri yerleri (Gelibolu ve çevresi) almak için tekrardan harekete geçtiler. (Osmanlı Tarihi 1,2005: 154-160)

Orhan Gâzi Rumeli'nin fethi için oğlu Süleyman Paşa'yı vazifelendirdikten sonra Süleyman Paşa, sahili tetkik etmek için Kapıdağı'na gelmiş, burada maiyetinde bulunanlarla bir araştırma yaparak görüş alışverişinde bulunmuştur. Bu olayı Oruç Bey "Tevarih-i Ali Osman" isimli eserinde şu şekilde anlatmaktadır:

"Bir gün Süleyman Paşa vilâyetleri seyr itmeğe çıkmışdı. Seyr iderken Aydıncık'da Temaşalığ'ı gördi, seyr itdi. Acayib garâyib binâlar gördi. Temâşâ idüp görürken hayrân olup durup fikre vardı. Hîç kimesneye nesne dimedi. Tefekkür denizinde hayrân iken, Ece Beg ve Fâzıl Beg dirlerdi, iki bahâdır anılur, gâzî yiğitler vardı. Alp- erenlerden idi. Eyitdiler: "İy Han! Ne aceb fikre varduñuz, hayrân kaldunuz, fikrinüz neydi?" didiler. Süleymân Paşa eyitdi: "Ne'am, (evet) fıkrüm budur kim, bu denizi öte geçmege fıkr iderin. Şöyle kim, geçsem kimesne tuymadın. Ammâ kâfirlerün haberleri olmasa" didi. Ece Beg ve Fâzıl Beg eyitdiler: "Eger sultânum buyurursa biz ikimüz geçelüm" didiler. Süleymân Paşa eyitdi: Nerden geçersiz? Bunlar eyitdiler: "Sultânum! Bunda yirler vardur kim, öte yakaya geçmege yakındur" didiler. Sürdiler geldiler. Bir yir gösterdiler. Yirüñ adına Vîrânca dirler, bir hisâr vardur, Görece'den aşaga deñiz kenârında, aña Cemnik hisârı dirler, bir hisâr vardur anuñ mukabelesinde. Ece Beg ve Fâzıl Beg, bu iki gâzî sal düzdiler bindiler. Gice ile Ciminik kal'asinuñ nevâhisine geldiler çıkdılar. Bâglarınun arasında bir kâfir ele

getürdiler dutdılar. Gelüp ale's-sabâh sala binüp Süleymân Paşa'ya getürdiler. Süleymân Paşa bu kâfiri hoş görüp hil'atledi. Bu kâfire eyitdi: "Sizün hisâra girmege bir yir var mıdur kim, kâfirler duymadın hisâra girevüz." Bu kâfir eyitdi: "Sultânum! Ben sizi bir yirden iledeyim kim kimesne duymadın hisâra giresiz" didi.

Hemândem birkaç sal düzdiler. Süleymân Paşa, yetmiş seksen kişiyle sala yarar güzide bahâdırlarıla bindiler. Gice ile öte yakaya geçdiler. Bu kâfir bunları togru Cemnik kal'asinuñ önine getürdi. Hisâra karşu yığılmış terslik vardı. Hisârdan yüksek idi. Kal'anuñ içinde hod kimse yogıdı. Hırmen[49] *vaktidi, bâg vaktiydi. Hisâr hâli idi. Gice ile ol terslikden kal'anuñ içine girdiler. Hisârı aldılar."* (Öztürk, 2007: 18-19)

Süleyman Paşa'nın ilk iki seferinde fetih yerine yardım amacı güdülmüştür. Oruç Bey'in anlattığı bu seferde fetih vardır ve sefer, Kırkpınar Efsanesi'nin anlatımıyla neredeyse birebir örtüşmektedir. *Oruç Bey'in anlattığı Cemnik kalesi Çimpe Kalesi'dir. Bu doğrultu da Kırkpınar efsanelerinde sallarla geçilerek baskın yapılan kale de Domuzhisarı değil Çimpe kalesi'dir.* Aynı zamanda Oruç Bey Süleyman Paşa'nın bu keşif harekatı için Hicri 757 tarihinde olduğunu yazmaktadır, ki milâdî olarak 1357'ya denk gelmektedir. Bu tarih Rumeli'nin kesin fethi olarak bilinmektedir. Ayrıca Osmanlı ordusu akınlarını bahar mevsiminde yapardı. Oruç Bey'in anlattığı bölümde "Hırmen vaktidi, bâg vaktiydi" demesi de akının yaz başlarında olduğunu göstermektedir. Ki bu da Kırkpınar'ın Nevruz'dan öte Hıdrellez Günü olduğu bilgisine daha uygun düşmektedir. Yine Oruç Bey'in yazdıklarına göre Süleyman Paşa Çimpe Kalesini kesin olarak fethettikten sonra burayı bir üs olarak kullanmış ve büyük fetihler yapmıştır. Kırkpınar'a konu olan güreş bu fetihler için yapılan akınlardan birinde yapılmış olsa gerekir.

Süleyman Paşa Biga tarafında bir gün avlanmaya çıktığı sırada atının ayağı bir deliğe girmiş ve at tökezlemiştir. Bunun sonucunda Rahmet-i Rahman'a kavuşmuştur.[50] Tarihi süreç dâhilinde Süleyman Paşa'dan sonra Rumeli'nin fethiyle Şehzade Murat vazifelendirildi. Edirne'yi almak isteyen Şehzade Murat ve arkadaşları bu uğurda stratejik öneme sahip kaleleri bir bir almaya başladılar.1361'de Edirne fethedildi. (Osmanlı Tarihi, 2005: 167)

---

[49] Harman vaktiydi.

[50] Oruç Bey'in yazdığına göre, Süleyman Paşa'nın ve Umur Bey vefat ettikten sonra dahi Rumeli'ne yapılan savaşlarda gayb ehline görünmüşlerdir. (Öztürk, 2007: 21)

Edirne'nin fethinden sonra Şehzade Murat, şehit olan arkadaşlarının anısına bugün Yunanistan'da kalan Samona'da Kırkpınar Güreşlerini başlatmıştır.

Bununla ilgili de tarihî bir kaynakta güreşlerin yapıldığı Samona Köyü'nün ismi "Semaviyye" olarak geçmektedir. Bu belge Dimetoka'nın fethinde bulunmuş olan Beylerden İsrail Bey'in oğlu, Simavna Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin Mahmut'un torunu, Halil'in yazmış olduğu manzum tarihdir.

Şah Süleyman ile yidi kişiler,
Keştî ile Rum iline geçtiler.
Gâzi Ece, Gâzi İsrail biri,
Gâzi Abdülmü'min ol şeh-i ceri.
Bir dahi vardı Hacı İlbiği,
Rum iline oldı bunlar il beği
…
Az zeman içinde çok itdi fütuh,
Sonra atdan düşdi itdi rûh.
Ruhına rahmet anun iy din eri,
Bolayır'da kodılar ol serveri.
Gâzi Hünkâr geçdi ol şâh yiriıe,
Memleket ahd-eyledi her birine.
…
Bir nice günler seğirdim kıldılar,
Dimetoka'nın yöresin aldılar.
…
Ahd ü peyman ile Dimetoka'yı,
Aluban zâbt-itdi Hacı İlbiği.
Pes Tekur giriceğiz ol dem ele,
Gâzi İsrail dahi girdi yola.
İçlerinde Gâzi İsrail ki var,
Ol asırda âlim idi iy yâr.
Taksim itdi cümleye çoğın azın,
Kendüçün alıkodı Bân'ın kızın.
Virdi adını Melek kaazi'l-kuzat,
Toğdı Mahmud nâm oğıl melek-sıfat.
Yidi yüz altmış'da toğıruşdı lamam,
Olmamışken Edrene Dârü's-selâm.
…
Turdığı kal'a Semâviyye idi,
Kimsesini kendüye ev eyledi.
Anda toğdı oğlu (ol) Mahmud nam,
Anun içün ol ârâ oldı makam.

Mezraa kıldı Semâviyye köyün,
Cebe cevşenle çıkuban ol hemin.
Sürdürirdi çift tâ ahşamadek,
Çok hatarla öyle çekerdi emek.
Feth olunca Edrine ol dem iy yâr,
Şehre girdi gelüben ol şehriyâr." (Kahraman, 1997: 13-14)

Tüm bunlardan başka efsanenin tarihle ilişkisini kanıtlayan belgeler arasında 1901 tarihli Edirne Salnamesi'nde bahsedilen Selim Mezarı ve Kırkpınar Çeşmesi vardır. Selim Mezarı diye anılan yer Kırkpınar'da şehit olan iki yiğitten biri olan Selim Pehlivan'ın mezarı, Kırkpınar Çeşmesi de kaynayan ırmağın suyu olabilir. Ya da burada dikkat etmemiz gereken husus, Türklerin ırmak sözcüğünü kullandığı anlamlardır. Şöyle ki; bizim bugün kullandığımız pınar kelimesinin kökü Oğuz Türklerine dayanmaktadır. Bunu Divan-ı Lügat'it Türk'te ve Dede Korkut'ta görmemiz mümkündür. Pınar kelimesi, 17. Yüzyıla kadar çeşme kelimesiyle beraber kullanıla gelmiştir. Bununla ilgili Bahattin Ögel, Türk Mitolojisi isimli eserinin 2. Cildinde şunları söylemektedir: *"15. Yüzyıl Anadolu kaynaklarında görülen kuyu kazmak, pınar akıtmak anlayışı da bizim bildiğimiz pınar, su gözü, göze değildir. Pınar akıtma bir çeşme olsa gerektir."* (Ögel, 1995: 362)

Bu açıklamaları göz önüne aldığımızda 17. Yüzyıldan önceki bir tarihle ilişkilendirilen efsaneye konu olan pınarların ya da pınarın, çeşme kelimesiyle karşılanmış olabileceğini düşünmek yanlış olmaz. Ki, Kırkpınar Çeşmesi[51] diye 1901 Salnâmesi'nde bahsedilmektedir. Kırkpınar etrafında oluşan efsanelerde ismi geçen Kızıl Deli'de gerçek bir şahsiyettir. Prof. Dr. Ömer Lütfü Barkan, "Kolenizatör Türk Dervişleri" isimli kitabında Deli Kızıl Sultan'ın Yunanistan'ın Dimetoka Şehri'nde türbe ve dergâhının bulunduğunu yazmaktadır. Bugün bu türbe Sofular'a bağlı, Ruşanlar ve Babalar Köyü arasında bulunmaktadır. Ayrıca Dimetoka'nın hemen yanından akan çayın ismi Deli Kızıl Sultan Deresi'dir. (Delice, 2006: 51)

Kırk Sayısı, Pınar Kültü ve Kırkpınar Adı

Efsaneye göre, Kırkpınar Süleyman Paşa komutasındaki kırk yiğitten ikisi olan Ali ve Selim Pehlivanların şehit olup gömüldükleri yerden fışkıran kırk tane pınardan almaktadır. Türk halkı bu olaya izafeten bölgeyi " Kırkpınar, Kırklar pınarı" gibi

51 Halil Delice, Kırkpınar isimli çalışmasında, 2002 yılında Selim Mezarı'nı ve Kırkpınar Çeşmesi'ni yerinde gördüğünü yazmaktadır. (Delice, 2011:23)

isimlerle anmışlardır. Bu isimlerin meydana geliş sebeplerini açıklayabilmek için Türk kültüründe sayıların, özellikle kırk sayısının önemi ve işlevleri üzerinde durmak gerekir.

Türk mitolojisinde ve bugüne kadar gelen halk kültür ürünlerinde sayılara çeşitli anlamlar yüklendiğini görmekteyiz. Sayıların bu anlamlarının kutlu sayılması, sadece varlıklarıyla değil düşündürdükleri mânâlar ve yönlendirdikleri kavramlar ile ilgilidir. (Durbilmez, 2009: 71) Sayı isimleri dillerin temel kelimeleri arasındadır ve bir milletin tarihi içerisinde, o milletin inançlarından, sosyal ve coğrafi çevrelerinden, gelenek ve göreneklerinden izler taşır ve özel bir takım anlamlar yüklenirler. Özel anlamlar yüklenen bu sayıların günlük hayattaki sık kullanımları halk ürünleri içerisinde motif olarak kendini göstermektedir. (Güvenç, 2009,85)

Türk kültüründe bir, üç, beş, yedi, dokuz, on iki, kırk gibi bazı sayılar kutsal kabul edilmiş ve çeşitli anlamlar yüklenmiştir. Gerek dinî hayatta ve gerekse gündelik hayatta uygulanan uygulamalarda bu sayıların mânevî anlamlarından yararlanma yoluna gidilmiştir. Meselâ, İslâm dininde bir sayısı Allah'ı ifade eder. Üç sayısı birçok destan, efsane, masal bilmece vb. halk ürünlerinde yer almıştır. Oğuz menkıbesine göre Oğuz Han üç gün annesinin sütünü emmemiş ve annesi üç gece gördüğü rüya sonucunda kendisine tarif edildiği şekilde hareket etmiştir. Oğuz'un oğullarından biri bayrağında altın bir yay ve üç gümüş oku sembol olarak kullanmıştır. Üç sayısı masallarda da "üç gün üç gece, gökten üç elma düştü, padişahın üç oğlu, üç zaman sonra" gibi söyleyişlerle karşımıza çıkmaktadır.[52]

Çeşitli halk söyleşilerinde üç sayısını şu şekilde görmekteyiz: *İskeçe- Karaçanlar'da, doğum yaklaştığında, doğumun kolay olabilmesi için kadın bir yastık üzerine oturtulur. Ebe kendi belindeki kuşağı çıkararak kadının beline üç kez vurur. Kadın kalkarak o yastıktan üç kez atlar. Yeni doğan çocuğu annesi günün beş vakit namazından üçü geçene kadar emzirmez. Çocuk üç günlük olunca tuzlu suda yıkanır. Ayrıca tuzlanır ve tuzlu olarak üç gün kalır. Üç gün sonra temiz su ile yıkanır. İlk üç gün anne bebeğini yalnız bırakmaz. Bebeğin kırkına üç gün kala (otuz yedinci gün) anne kırklanır. Bebeğin kırkına kadar annenin son üç gün içinde verdiği süt temiz süttür. [Temiz süt içtiği] üç günün sonunda bebek kırklanır "Bebeğe, âdet görmüş bir kadın âdet günlerinde bakarsa ve bebeğin kulağına 'anan hallıyım'*

52 Mehmet Yardımcı ,
http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/sempozyum/semp_3/yardimci.pdf (09.09.2011)

demezse bebek mundarlık olur." Çocuk ayakta durmaya başlayınca yapılan "tay çöreği" nin konduğu tepsi çocuğun başı üzerinde üç kez çevrilir ve çocuklar birer çörek alıp arkalarına bakmadan koşarak oradan gider. (Durbilmez, 2011: 80-81)

Sayıların halk ürünlerinde üstlendikleri mânâlar ve çeşitli halk pratiklerindeki işlevleri konusunda örnekleri arttırmak mümkündür. Ancak konumuzla doğrudan alâkası olması bakımından kırk sayısı üzerinden durmamız uygun olacaktır.

Kırk sayısı, Türk kültüründe ve İslâm dünyasında birtakım özel anlamlar ifade etmektedir. "Hazırlama ve tamamlama" sayısı olarak adlandırılan kırk, "büyük sayılar arasında en büyüleyici sayıdır. (Durbilmez, 2011: 88) Genellikle Orta-Doğu çevresinde yaşayan milletlerin geleneklerinde var olan Kırk sayısı, Türk destan, masal ve efsanelerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır. (Öztürk, 2000: 78)

Kırk sayısı Türk kültüründe çokluk ifade etmek için kullanılan, günlük hayatımızda da farkına varmadan hepimizin kullandığı bir kelimedir. Âdeta asıl anlamının dışında çokluk ifade etmek için kullanılır. "Kırk kaynak, kırk dükkân, kırkını aşmak, kırkına varmak, kırk kere, kırk yıl, kırklamak, kırklanmak, kırklara karışmak, kırk yıllık günahlara bir yıllık tövbekâr olmak." Yerin kutsallığını anlatırken, "kırklar dağı, kırklar pınarı, kırklar ili, kırklar tepesi, kırklar gediği, Kırklar Meclisi, kırk derviş bir sofrada yemek yer, İki padişah bir iklime sığmaz kırk derviş bir postta yatar, kırkından sonra azanı teneşir temizler." İşte bütün bu atasözlerinde ve deyimlerde kırk sayısının üstlendiği bir görev vardır.

Söz gelimi halkımız çok ayaklı bir hayvana "kırk ayak" adını takmıştır. Deyişlerden biri "kırk boynuzlu koç"dur. Birisi korkarsa "kırk güne kadar ölmezsem" veya "kırk güne kadar ölürsem bundan bilirim", "kırkına geldi hâlâ adam olmadı", "kırkını aştı hâlâ uslanmadı", "kırk kere söyledim", "doğan çocuğu kırklama", "lohusanın kırkı çıkmadı" denmiştir. Bir şeyin çokluğunu anlatmak için "kırktan fazla" deyimi kullanılır. (Gölpınarlı, 1977: 202) Orta ve Doğu Anadolu'da ilkbahar ve yaz başlarında meydana gelen yağışlara halk arasında "kırk ikindi yağmurları" adı verilir. Bu yağışlar, tam kırk gün sürmez, öğleden sonra yağdığı için ikindi kelimesini de alarak "kırkikindi" şeklinde anılır. (Güvenç, 2009: 88) Bütün bunlarda kırk sayısının tamamlayıcı özelliğini görmekteyiz.

Kırk sayısının etrafında teşekkül ettirilen düşüncenin kaynağı hakkında çeşitli görüşler vardır. "Sayıların Gizemi" isimli kitabında Annemarie Schimmel, kırk sayısının Orta Doğu ve Türkiye'de yaygın şekilde kullanıldığına dikkat çektikten sonra, bu kadar yaygın kullanılmasını ayın geçtiği 28 nokta ile 12 burcun bileşimiyle de açıklanabileceğini söylemiş ve Stonhenge'deki[53] 40 büyük taş sütunun 40 basamak çapında kutsal bir daire içinde düzenlenmiş olmasının astronomik kökenli olma ihtimalinin düşünülebileceğini belirtmiştir. (Güvenç, 2009: 89) Motifin kaynağı hakkında bir diğer görüş Tevrat ve Talmut'da 40 sayısının eski Mısır yaşantısında görülen "gök takvimi" kültünden Sami ve İranlılara geçtiği yönündedir. Bu konuda geniş araştırmalar yapan V.H. Rocher, Babilonyalılar, İsrail ve Arapların inanışlarında kırk sayısını inceleyerek kaynağını dinî inanışlara bağlamıştır. (Öztürk, 2000: 78-79)

Kırk sayısına kutsal kitaplar çerçevesinden bakmak gerekirse tespitler şu yönde olacaktır. Kırk sayısı Tevrat'ta beş yerde, Kur'an-ı Kerim'de ise dört yerde geçmektedir. Bakara Suresi'nin 51. Âyetinde Hz. Musa'nın Sina Dağı'nda kırk gün tutulduğu anlatılır. Maide Suresi'nin 26. Âyetinde yoldan çıkmış bir kavme mukaddes yerlere girmelerinin kırk yıl haram kılındığından bahsedilir. Araf Suresi'nin 142. Âyetinde Hz. Musa'ya Sina dağında verilen kırk günlük süreye değinilir ve Ahkaf Suresi'nin 15. ayetinde ise kişinin kırk yaşına geldiğinde olgunlaşacağından bahsedilmektedir. Müslümanlar arasında Hz. Muhammed'e (s.a.v) 40 yaşında peygamberlik verilmesi, O'na ilk bağlananların 40 kişi olması ve bundan sonra alenen dinlerini ilân etmeleri, İslâm'da zekâtın 1/40 oranında verilmesinden dolayı kırk sayısı daha da önemli bir yere sahip olmuştur. Schimmel'e göre, İslâmî gelenekte 40'ın bir diğer önemi de Hz. Muhammed'in adının başında ve ortasında bulunan "mim" harfinin sayısal değerinin 40 olmasıdır. (Güvenç, 2009: 89-90) Aynı zamanda günde kılınan namaz rekâtlarının toplam sayısının da kırk olması dikkat çekicidir.

Kırk sayısı Hz. Muhammed'in (s.a.v) "Kırk hadis bırakarak vefat eden Cennette arkadaşımdır." [Deylemi]; "Allahu Teâlânın rızası için, helâli ve haramı açıklayan, kırk hadisi ümmetime bildiren, âlim olarak haşr olur." [Ebu Nuaym]; "Ümmetimin din işlerinde faydalı kırk hadis ezberleyen, âlimlerle haşr olur." [Taberani]; "Allahu Teâlânın kendisine mağfiret etmesi ümidi ile benden kırk

[53] Stonehenge, Güney İngiltere'deki rüzgârlı Salisburg düzlüklerinde yer alır. Üç metreden daha yüksek, dikine duran taşlardan oluşan ve uzaktan bakıldığında gri taşlardan yapılmış dev bir yüzüğe benzeyen Stonehenge göz alabildiğince uzanan arazideki tek kesintidir. (Güvenç, 2009:89)

hadis yazana, Allahu Teâlâ rahmet edip şehid mertebesi verir." [İbni Cevzi]; "Ümmetime iletmek üzere kırk hadis ezberleyene şefaat ederim."[İbni Adiy] gibi kişilerden intikal etmiş hadis-i şeriflerde geçer ki bu hadis-i şerifler edebiyatımızda kırk hadis geleneğini başlatmıştır. (Kılıç, 2001: 93)

İslâmiyet öncesi Türk halk ürünlerine bakıldığı zamanda kırk sayısının sıkça geçtiği görülmektedir. M.Ö X-VII yüzyıllarda en güçlü dönemlerini yaşayan Sakalar arasında kırk sayısıyla ilgili gelenekler vardır. Heredot'un kaydettiğine göre, bir İskit ölüsü yakınları tarafından 40 gün kapı kapı dolaştırıldıktan sonra gömülmektedir. (Öztürk, 2000: 79) Oğuzlar ve genellikle Aral-Hazar Denizi bölgesi Türkleri, ölülerini ırmak yatağında açılan bir mezara gömerler ve ırmaktaki suyun kırk gün ölünün üstünden akmasıyla vücuttan ayrılan ruhun aziz olduğuna inanırlardı. (Ölmez, 2008: 41) Kırgız-Kazaklarda ölünün ruhu için ölü evinde her gün bir tane mum yakılır ve bu kırk gün devam eder. Bu inanç Göktürklerde, Bulgaristan ve Azerbaycan Türklerinde, Ağrı, Van ve Erzurum'da da görülmektedir.[54] Altaylıların inanışına göre ise, ölüm anında süne[55] vücuttan şeffaf buhar olarak ayrılır. Başka bir dünyaya giden süneyi orada Erlik'in elçisi Aldaçı karşılar. Aldaçı, ölünün daha önceden ölen akrabalarından birinin ruhudur. Aldaçı ile süne bir müddet yaşayan akrabalarının muhitinde dolaşır. İnanca göre hayatları süresince edindikleri alışkanlığın ölçüsüne bağlı olarak çocukların sünesi yedi, büyüklerin sünesi ise kırk gün dolaşır. Bu süre zarfında, ölü çıkan eve Şaman girmez, evden dışarı eşya verilmez. Kırkıncı gün Şaman kendine özgü yöntemleriyle aldaçı ve süneyi evden uzaklaştırır. Süne, terk ettiği bedeninden kolay kolay uzaklaşarak öte âleme intibak edemez. Bu alışma devresinde, sünenin terk ettiği bedeni ve eski anıları onu sürekli olarak bu dünya ile temas kurmaya mecbur eder. (Ölmez, 2008: 17-18)

Oğuz Kağan, Manas, Dede Korkut gibi destanlarımızda, masal, hikâye, efsane, menkıbe, bilmece, atasözü ve deyim gibi halk ürünlerinde kırk sayısı etrafında oluşturulmuş motifleri kolayca bulmak mümkündür. Kırk sayısıyla ilgili günümüzdeki halk pratiklerinden bazıları şöyledir:

---

54 Erman Artun, "Çukurova Konar-Göçer Türkmenlerinin Halk Kültürlerinde Eski Türk İnançlarının İzleri" http://fef.kafkas.edu.tr/sosyb/tde/halk_bilimi/makaleler/mitoloji/mitoloji%20(2).pdf (07.09.11)

55 Altay inanışına göre, bazı ölmüş insanların yer altında yönlerini ve yollarını kaybetmiş ruhları vardır ve bu ruhlar yaşayan insanlar üzerinde dengeyi bozmak, bedenî ve ruhî hastalıklar getirmek gibi kötülükler yaparlar. Bu ruhların bir kısmına "süne" denir.

★ Loğusalık dönemindeki annenin ve çocuğun çeşitli tehlikelere maruz kalabileceği 40 gün vardır, bu tehlikeleri engellemek adına "kırklama" yapılır.[56] Kırklamayla ilgili olarak anne ve çocuğun yıkanacağı suya kırk taş atılır. Anne 40 tas suyla abdest alır. Kırk arpaya İhlâs suresi okuyup bunların üzerine su döküp anne ve çocuğu bu suyla yıkanır.[57] Kırklamayla ilgili uygulamalar yörelere göre farklılık gösterse de kırk sayısıyla mutlâka ilişkilendirilmiştir.

★ Ölü öldükten üç gün sonra helvası, yedi gün sonra yemek ve mevlüt, kırkıncı gün lokma dağıtılır. Üçüncü gün can helvası yapılmazsa ölünün ağzının köpüğünün gitmeyeceğine ve ölünün muzdarip olacağına inanılır. (Adana, Mut Mersin, Kadirli, Kozan, Dörtyol) Gülnar'da ölü öldüğü gün mezarın üzerine örtülen dikenler kırkıncı günü kaldırılır, kırk yasin okunur.[58]

★ Ölünün ilk ziyaret etme vakti Kastamonu'da ve yer yer Eskişehir ile Sivas'ta kırk gün sonra yapılmaktadır. (Çıblak, 2002: 612)

★ Kırk sayısı günlük hayatta çok sık kullandığımız deyimlerde de karşımıza çıkmaktadır. Bir işi yapmakta nazlanan kişiye "kırk dereden su getirdin" denir. Zamanını kendi evinden çok başkalarının evinde geçirene "kırk evin kedisi" benzetmesi yapılır. Bir iş için çok kimseyle görüşülürse "kırk kapının ipini çekmek" deyimi kullanılır. Bir kimsenin acınacak hâlde, güç koşullar altında olduğunu belirtmek için "kırk öksüzle bir mağarada mı kaldı" ya da eldeki paranın çok az olduğunu açıklamak için "kırk parasız", "kırk param yok" gibi deyimler kullanılır. Birbirinden farklı birçok işle uğraşanlara "kırk tarakta bezi olmak"; bir zaman diliminin uzunluğunu belirtmek için "kırk yılda bir"; "kırk yıl", "kırk saat", "kırk yılın başı" gibi tanımlar kullanılmaktadır. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.[59] (Güvenç, 2009: 86-87)

★ Tarihî eser, yer ve bölge adlarında da kırklı kullanımlar yaygındır. Kırk Kızlar Kümbeti (Tokat/Niksar), Kırk Kızlar Türbesi (İznik, Aksaray, Tokat, Kayseri, Kastamonu, Bursa) Kırklar Ziyareti (Diyarbakır), Kırklar Mezarlığı (Karaman, Bitlis/Ahlat), Kırk Kızlar Tepesi (Giresun, Aksaray), Kırkağaç (Manisa), Kırklar Dağı (Diyarbakır), Kırklareli, Kırk Geçit Bucağı

---

56 Selma Ergin, Bulgaristan "İslimye ili Kazan İlçesi Türk Halk Kültüründe Kırklama Geleneği" http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/selma_ergin_kirklama.pdf (10.09.11)
57 Ayşe Başçetinçelik, Adana Halk Kültüründe Kırk Basması-Nazar-Kırklama, http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/ayse_bascetincelik_adana_halk_kulturu_kirk_basmasi.pdf (10.09.11)
58 Mehmet Yardımcı,Çukurova'da Ölümle İlgili İnanışlar ve İskenderun Mezar Taşlarının Dili" http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/sempozyum/semp_2/yardimci.pdf (09.09.2011)
59 bk: Aksoy, Ömer Asım, Deyimler sözlüğü 2, İstanbul, İnkılap Yayınevi, 1988 s:929-930

(Van/Gürpınar), Kırk Göz Hanı (Burdur) vs. gibi örnekler verilebilir. (Güvenç, 2009: 88)

Kırkpınar'ın ismiyle ilgili değerlendirilmesi gereken diğer konu Samona Köyü yakınlarında güreşen askerlerin şehit oldukları yerde su fışkırmasından dolayı Türklerde pınar ve daha geniş anlamıyla **su kültüdür**.

Türkler arasında tabiat kültüne bağlı olarak gelişen su kültü Türk mitolojisinde çok önemli bir unsurdur. Türkler yüksek dağları ve pınarları iyi ruhların makamı saymışlar, bunlara yer-sub diye tazim göstermişlerdir. Onlar ırmakları ve gölleri sadece birer coğrafya ismi olarak değerlendirmemişler, aynı zamanda onları duyan, evlenen, çoluk çocuk sahibi olan ve bir takım gizli güçleri mahiyetinde barındıran bir iye olarak düşünmüşlerdir. Türk toplumlarında dağ ve ırmakların mukaddes sayılmasındaki asıl sebep, buralarda bir takım ruhların yaşadığı inancından kaynaklanmaktadır. Yer-su ruhlarının umumiyetle yaşadıkları yerler dağların zirveleri veya su kaynaklarıdır. Su kaynakları, hem suyun öneminden dolayı hem de yer-su ruhlarını barındırmaları sebebiyle kült konusu olmuşlardır. Çünkü Türkler bu kutsal mekânları çeşitli maddî ve mânevî sıkıntılarında başvurdukları merkezler olarak telâkki etmişlerdir. (Oymak, 2010: 38)

Bütün bu sebeplerden dolayı Kırkpınar Efsanesi'nde olduğu gibi birçok efsanede fışkıran su motifi karşımıza çıkmaktadır. Bu efsanelerden en yaygın olanı Alaşehir'de anlatılan **Sarıkız Efsanesidir** ki, şu şekildedir: *"Sarıkız topuklarına kadar dökülen altın sarısı saçlara sahip, Alaşehir' in Türkler tarafından ilk defa kuşatılmaya başlandığı yıllarda çevreye yerleştirilen Türk oymaklarından birine mensup çok güzel ve yardımsever bir Türk kızıdır. Türklerin Alaşehir'i kuşatmasında savaş alanına koşup, elinde testiyle askerlere su dağıtmış, yaralıların yarasını sarmış, onlara ilaç bulmuş. Bir düşman okuyla göğsünden vurularak şehit olmuştur. Sarıkızın şehit düştüğü yerden fışkıran su ırmak olmuş, bağları sulamış şifa olmuş acıları dindirmiştir. Bu efsane, Alaşehir' e yer altından verilen hediyenin mucizevi maden suyunun da adını koymuş."*[60]

Fışkıran su motifini en bariz şekilde gördüğümüz bir diğer efsane de Munzur Çayı'nın çıkışını anlatan **Munzur Baba Efsanesi**'dir: "*Zamanın birinde bir pir varmış, onun da bir tek kızı. Kızı bir gün ölür. Dede birkaç gün üst üste kızını rüyasında görür. Kızı,*

[60] bhttp://www.alieren.eu/6677/sarikiz-efsanesi.html (12.12.11)

"Baba" benim mezarımı aç. Bende bir emanet var onu al" der. Dede gördüğü rüyayı taliplerine anlatır. Bunun üzerine karar verilip mezar açılır. Kızın tabutunun içerisinde beşiğe benzer bir şeyin içerisinde bir çocuk şahadet parmağını emmektedir. Çocuğu oradan alırlar. Dede rüyasında tekrar görür kızını. Kız, rüyasında babasına, "Çocuğun adını 'Munzur' bırakın." der. Gel zaman git zaman Munzur, yedi yaşına gelir ve Tunceli'nin Ovacık İlçesine bağlı Koyungölü civarında yaşayan bir ağanın koyunlarını gütmeğe başlar. Munzur'un ağası, Hac zamanı geldiğinde Hacca gider. Ağasının Hac'da olduğu bir gün Munzur ağanın hanımının yanına gelir ve "Hanımım, ağamın canı sıcak helva ister. Helvayı yaparsan ben kendisine götürürüm" der.

Ağanın hanımı önce şaşırır, sonra herhalde zavallı çobanın canı helva yemek istiyor, doğrudan söylemeye dili varmıyor, utanıyordur. Ağasını da bahane ediyor. Kendisine bir helva yapayım da yesin, der. Helvayı pişirir, bir bohçanın içine bağlar ve Munzur'a; "Al evlâdım götür," der.

O sırada ağa Hac'da namaz kılmaktadır. Namaz sırasında sağa selâm verirken bir de bakar ki sağ yanında elinde bir bohça ile Munzur dikilmiş duruyor. Namazını bitirip Munzur'a; "Hoş geldin evlâdım, burada ne arıyorsun, nedir o elindeki," der. Munzur, "Ağam canın sıcak helva istemişti, onu sana getirdim," der.

Elindeki bohçayı ağasına uzatır. Ağası bohçayı açar ve bakar ki içinde sıcacık helva paketlenmiş duruyor. Ağa hayretler içinde Munzur'a bir şeyler söylemek için başını çevirdiğinde bir de bakar ki Munzur yanında yok.

Ağa Hac görevini tamamlayıp köyüne döndüğünde komşuları herkes elinde bir hediye ile hacıyı karşılamaya giderler. Munzur'sa götürecek başka bir hediyesi olmadığından bir çanağın içerisine koyunlarından bir miktar süt sağar ve bununla ağasını karşılamaya gider.

Ağa Munzur'u görünce yanındakilere: "Asıl hacı Munzur'dur. Öpülecek el varsa Munzur'un elidir. Önce ben öpeceğim" der ve Munzur'a doğru koşar.

Munzur bu konuşmaları duyduğunda: "Aman ağam Allah aşkına, böyle bir şey olmaz. Ben yıllarca senin ekmeğinle, aşınla büyüdüm. Sen nasıl benim elimi öpersin. Ben sana elimi öptürmem der" ve kaçma başlar. Munzur önde ağa ve yanındakiler arkasında bir kovalamaca başlar. Şimdiki Munzur ırmağının çıktığı ilk yere geldikleri zaman Munzur'un elindeki süt dolu çanak dökülür ve

sütün döküldüğü yerde, süt gibi bembeyaz bir su fışkırır. Munzur kırk adım daha atar. Fışkıran bu sulardan bir ırmak meydana gelir. Munzur'un arkasından koşanlar bu ırmaktan öteye geçemezler. Munzur da bu dağlarda kaybolur gider."

Yöre halkının efsaneleştirdiği Munzur ile, Tanrının varlıklı ve sözü geçen kişiler yanında bir çobanın da keramet sahibi olabileceğini, çoban olsa bile Tanrının sevgisine mahzar olabilecek temiz yürekli, imanlı insan olabileceği belirtilmekte, Munzur'u bu inançla efsaneleştirmektedirler.[61]

Bu efsanelerle ilgili daha birçok örnek vermek mümkündür. Sonuç olarak diyebiliriz ki, Kırkpınar'ın adının teşekkülünde Türklerde bazı sayıların kutsal sayılmasının ve su kültünün tesiri vardır. Kırkpınar ismi kırk sayısının tamamlayıcı özelliği ve Türklerin su iyesine gösterdikleri saygının neticesi olarak ortaya çıkmıştır. Kırkpınar ismindeki her kelime Türk halk telâkkisinde bir kutsalı işaret etmektedir.

Kırkpınar Güreşleri'nin Yapılış Zamanı, Süresi ve Kırkpınar'da Hıdrellez Kültü

Kırkpınar Güreşleri'nin zamanı hakkında efsanelerde Nevruz mu, Hıdrellez mi olduğu konusunda bir çelişki bulunmaktadır. Bu çelişkinin sebebi en eski çağlardan beri kutlanan bahar bayramlarıdır. Bu yüzden Kırkpınar'ın zamanı hakkında detaylara geçmeden önce Bahar Bayramlarının kökeni, eski topluluklarda bilhassa Türk topluluklarında Bahar Bayramları nasıl ve ne amaçla kutlanırdı, Türkler bu bayramlara ne tür isimler verilmişlerdir, sorularına cevap aramalıyız.

Ritüel törenlerin kökeni avcılık dönemine kadar uzanmaktadır. İlkel insan avının bereketli geçmesi için büyüden medet ummuştur. Avcı kültürden tarım kültürüne geçildiğinde bu kez de mahsülününbol olması için bir takım ayinler meydana getirmiş bolluk törenleri düzenlemiştir.[62] İlk çağlara göz gezdirildiğinde birçok coğrafyada özellikle Doğu Akdeniz çevresindeki memleketlerde Bahar Bayramlarının kutlandığı, bu amaçla çeşitli ayinler yapıldığı görülmektedir. Bu ayinlerin en eskilerinden biri M.Ö. III. binin sonlarında Mezopotamya'nın Ur şehrinde yapılandır. Bu ayin, kış mevsiminin sonunda Fırat ve Dicle'yi canlandırdığına inanılan "Tammuz" (Dumuzi) ilâhı adına yapılmaktaydı.

---

61 http://www.tuncelikulturturizm.gov.tr/belge/1-58351/munzur-baba-efsanesi.html 12.12.11

62 Ayşe Başçetinçelik, http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/bascetincelik_nevruz.pdf (07.09.11)

Ayrıca Tammuz İbraniler yoluyla Yunanistan'a ve Anadolu'ya geçmiş burada ismi "Adonis" olmuştur. Adonis kültü Anadolu'da var olmadan öncede benzer bahar ayinlerinin yapıldığını tarihi kayıtlar göstermektedir. Etiler'de, bitki ve yeşillik tanrısı "Telipinu" için "Purilli" adında benzer bayramlar ve ayinler yapmışlardır. Bu ayinlerde Telipinu'ye buğday, şarap ve koç eti takdim etmişlerdir. (Ocak,1999: 122-123) Çeşitli toplumlarda benzer ayinler, L. Raglan'ın ortaya attığı " Benzer ritüeller, benzer mitler oluşturur" tezini hatırlatmaktadır. (Demir, 2005: 17)

Eski Türk kavimleri arasında baharın gelişi kutlanır ve bununla ilgili çeşitli ayinler icra edilirdi. Onlar bu ritüellerini Gök Tanrı adına gerçekleştirmekteydi. Uno Harva'nın belirttiğine göre, Yakutlarda çok eski tarihlerden beri, yeryüzü yeşillendiği zaman, yeşil ağaçların altına giderek at ve öküz kurban etmek ve daire şeklinde oturarak topluca kımız içmek daha sonra da yakılan ateşin üstünden atlamak gibi ayinler yapılmaktaydı. Yakutlarda bu merasimleri her yıl Nisan ayında, Tunguzlar ise Mayıs ayında yapmaktaydılar. Onlar bu ayinlerde Gök Tanrı'ya beyaz kısraklar takdim ederler, toprağa taze kımız dökerler ve ortaklaşa kımız içerlerdi. Uno Havra, bunlara dair geniş açıklamaların Çin kaynaklarında var olduğunu naklettikten sonra Moğollar, Kalmuklar, ve Buryatlarında benzeri ayinler yaptığını anlatmaktadır. (Ocak, 1999: 124) Bunlardan başka Çuvaşlarda, Asya Hunlarında, Göktürklerde, Uygurlarda, İlhanlılarda mevsimlerle ilgili çeşitli bayramlar ve ayinler yapılmıştır.[63] (Çay, 1991: 46-49)

Bu bayram ve ayinlerin en eskilerinden biri olarak Türkler arasında kutlanan Nevruz kültürel iletişimin bir gereği olarak çeşitli kültür çevrelerinde farklı anlamlara gelmektedir. (Şengül, 2006: 162-163) *Anadolu'da "Sultanı Nevruz", "Nevruz Sultan", "Mart Dokuzu" , "Mart Bozumu", "Mart Dutması" , "Mart Bozması" , "Mart Kırma" , "Yılbaşı Tutmak" , "Bahar Bayramı" , "Yörük Bayramı" , "Yumurta Bayramı" , "Yılsırtı" , "Bereket Bayramı" , "Kış Bitti Bayramı" , "Yıl Yenilendi" , Kırklar Bayramı, ve "Nevruz Çiçeği" gibi adlarla bilinen Nevruz, gelenekleriyle bütün Türk toplumu içerisinde yaşamaya devam etmektedir. Koç Katımı, Saya Gezme, Kışyarısı, Hızır Orucu, Kabayele Karşı Gitme, Hıdırellez, Eğrilce, Sıçancık, Ekin Salavatlama, Ildız (Yıldız) Sıçraması, Taş Taşa Kuytu Olması, Kapı Pusma, Yeddi*

63 bk: Abdülhalûk M. Çay, Türk Ergenekon Bayramı, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1991 Sf: 46-49

Levin Gecesi, Baca Baca, Uşak Bayramı Günü, İltefi Anı, Tahvil Saati, Ölü Bayramı, Kabir Üstü, Kalbur Üstü, Kara Çarşamba, Ahır Çarşamba Gecesi" gibi mevsimlik toplu törenler ve bayramların birçoğunun Nevruzla dolayısıyla baharla ilgili olduğu bilinmektedir. Yalnız muhtelif mezhep ve meşreplere göre farklı algılanmıştır. (Şengül, 2005: 13-14)

Görüldüğü gibi bahar bayramları çeşitli Türk topluluklarında farklı zamanlarda kutlanmış ve çeşitli isimler almıştır. Anadolu Türkleri arasında en yaygın olarak bilinen Bahar Bayramları Nevruz ve Hıdrellez'dir. Her sene büyük bir coşkuyla kutlanan Nevruz ve Hıdrellez, tarihleri farklı olsa da, baharın müjdecisi konumunda oldukları için ve halk muhayyelesinde uyandırdıkları benzer tasvir dolayısıyla Kırkpınar'ın zamanı hakkında farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bununla beraber Kırkpınar'ın Nevruz'dan öte Hıdrellez'de kutlandığına dair bilgi ve belgelere daha sık rastlanılmaktadır.

Kırkpınar Güreşleri bir panayır teşekkülü etrafında yapıldığı için Panayır'ın başlama ve bitiş tarihleri güreşler içinde aynı şekilde geçerliydi. Rumi takvim esas alınarak H.1309, M. 1893 Edirne Salnamesi'nde Kırkpınar Panayır'ı için "beher senenin Nisanın 20. Günü bir panayır açılıp 3 gün devam eder" denilmiştir. Kullanmakta olduğumuz Milâdî takvime göre Kırkpınar'ın başlama günü, 1900 yılına kadar "2 Mayıs", 1900 yılından sonra ise "3 Mayıs", günüdür. Panayırın bitiş günü ise 1900 yılına kadar "5 Mayıs" 1900 yılından sonra 6 Mayıs'a tesadüf eden Ruz-ı Hızır günüdür. (Kahraman 2,1989: 156)

Bununla ilgili olarak 1900 yılının 1 Nisan tarihinde yayınlanmış Sabah Gazetesi şunları yazmıştır: *"Kendisinin Rumeli havalisinde dahi şöhreti olup bahusus Kırkpınar'da Hızır İlyas'da icrası mukarrer ve mutad olan fevkalâde güreşlerde dahi büyük bir muvaffakiyeti vardır. Her sene Kırkpınar'da Hızır İlyas'dan üç gün evvel bir güreş panayırı icra olunur. Bu panayıra her taraftan en meşhur pehlivanlar gelir. Geçen sene güreşlerinin en büyük muzafferiyetini Kurtdereli Mehmed Pehlivan kazanmıştır. Adalı ve Kara Osman gibi fevkâlade pehlivanlarla tutuşarak yenmiştir."* (Kahraman, 1989: 162)

Hicri ayların değişmesi ve aynı mevsime gelmemesi yüzünden Hıdırellez (Ruz-ı Hızır) günü bazı seneler Ramazan ayına tesadüf ettiği için böyle senelerde Kırkpınar Güreşleri, ya daha önce veya Ramazan çıktıktan sonra yapılırdı. 1309-1889 yılı panayırı 10

Nisan 1305 tarihinde 1306-1890 yılındaki panayır da yine Ramazana tesadüf ettiğinden H. 12 Mayıs 1306, M. 24 Mayıs 1890 günü yapılmıştır. (Erdem, 2010: 36)

Bu konuyla ilgili 3 Mart 1305 (15 Mart 1889) Edirne Gazetesi'nde şu duyuru yayınlanmıştır: "Ortaköy kazasında Kırkpınar Panayırı beher sene Rûz-ı Hızır'dan üç gün evvel açılmakta idiyse de Ruz-ı Hızır bu sene Ramazan-ı Şerifin 5 nci gününe tesadüf ettiğinden Ramazan-ı Şeriften 8 gün evvel yani işbu 1305 senesi Nisanının 10 ncu günü açılacağı ilân olunur."

Eski Nisan'ın 10. günü Milâdi yıla göre 22 Nisan olduğu için o yıl panayır, yeni Nisana göre 22 sinde yapıldığı anlaşılmaktadır. Yine Kırkpınar'ın günü ve süresiyle ilgili olarak Edirne Gazetesi'nin 9 Cemaziyelevvel 1299 (30 Mart 1882) tarihli sayısında şu haber yer almaktadır: *"Ortaköy kazası dâhilinde bulunan Kırkpınar nam mahalde eskiden beri Rûz-i Hızır'dan iki gün evvel kurulup üç gün devam eden ve istilâdan beri yapılamayan hayvan ve eşva-ı saire panayırı bu seneden itibaren Dimetoka Mutasarrıflığından herkesin bilgisi olmak üzere ilân olundu"*

Kırkpınar'ın süresiyle ilgili Selânik'te yayınlanan Asır gazetesinin muhabiri Edirne Gazetesine şu haberi iletmiştir: *"O zat (Kırkpınar Ağası) Panayırın açılmasından birkaç ay evvelisi hazırlıkta bulunur. Panayırın açılacağı günü işte o kırmızı dipli bal mumlarıyle gerekenlere bildirir. Dört gün devam eden bu panayırı seyretmek ve görmek için yalnız Edirne'nin büyük küçük bütün halkı o gün Kırkpınar'a hücum eder. İşte bugün pazartesi günü yine panayır açıldı Biz de oraya gidiyoruz. Misafirler dağılacağı zaman herkes haline göre birer hediye vererek insancıl karşılıkta bulunur."* (Asır Gazetesi. 4 Mayıs 1899 s. 3 sütun 2). (Yazoğlu, 99-100)

Murat Köse, Ekrem Sülün'ün Kırkpınar'la ilgili yazdığı bir rapordan alıntı yaparak Kırkpınar Panayırı'nın Hıdrellez'den sonraki ilk Cuma günü yapıldığını ve 15 gün sürdüğünü söylese de, panayırın 15 gün sürdüğünü kanıtlayan bir belge mevcut değildir. (Köse,1990: 35) Kırkpınar'ın "Hıdrellez Günü" yapılması geleneği 1940'lı yıllara kadar devam etmiştir.

Kırkpınar'ın 1930'lu yıllardan sonra yapıldığı tarihler şöyledir:

Yapıldığı Sene	Günler	Yapıldığı Sene	Günler
1933	5-6-7 Mayıs	**1952**	16-17-18 Mayıs
1934	11-12-13 Mayıs	**1953**	8-9-10 Mayıs
1935	9-10-11 Mayıs	**1954**	4-5-6 Haziran
1936	8-9-10 Mayıs	**1955**	27-28-29 Mayıs
1937	22-23-24 Mayıs	**1956**	8-9-10 Haziran
1938	6-7-8 Mayıs	**1957**	7-8-9 Haziran
1939	5-6-7 Mayıs	**1958**	6-7-8 Haziran
1940	10-11-12 Mayıs	**1959**	5-6-7 Haziran
1941	12-13-14 Mayıs	**1960**	24-25-26 Haziran
1942	22-23-24 Mayıs	**1961**	14-15-16 Temmuz
1943	14-15-16 Mayıs	**1962**	22-23-24 Haziran
1944	5-6-7 Mayıs	**1963**	21-22-23 Haziran
1945	25-26-27 Mayıs	**1964**	12-13-14 Haziran
1946	1-2-3 Haziran	**1965**	11-12-13 Haziran
1947	17-18-19 Mayıs	**1966**	17-18-19 Haziran
1948	21-22-23 Mayıs	**1967**	16-17-18 Haziran
1949	20-21-22 Mayıs	**1968**	14-15-16Haziran
1950	9-10-11 Haziran	**1969**	13-14-15 Haziran
1951	25-26-27 Mayıs	**1970**	12-13-14 Haziran

Tabloda yer alan tarihlerden sonra Kırkpınar Haziran ve Temmuz aylarında yapılmıştır. (Güven, 1999: 64)

Şimdi Hızır'ın kim olduğu, Hıdrellez Günü'nün halk kültüründeki yeri, anlamı, neden Hıdrellez için 6 Mayıs gününün tarih olarak seçildiği sorularına cevap arayalım.

Türkler İslâmiyet dairesine girdikten sonra, su ve yeşillikle çok sıkı bir ilişki içerisinde olan Hızır kültüyle, eski kültürlerinde var olan Bahar ve Yaz bayramlarını birleştirmişlerdir. (Ocak, 1999: 124) Nevruz ve Hıdrellez aynı şey olmasa da birbirinden farklı şeyler de değildir, aksine aralarında bir mutabakat vardır.

Hıdrellez, havaların iyice ısınmaya başladığı, Hızır ve İlyas'ın buluştuklarına inanılan gündür. Dolayısıyla Hızır ve İlyas kelimelerinin halk dilinde birleşmesiyle "Hıdrellez" şeklini almıştır. Diğer bir rivayete göre de Hıdır ve Ellez adlarındaki iki sevgilinin isimlerinin kaynaşması sonucu oluşmuş ve sevgililer bu günde kavuşmuşlardır. Sebep her ne olursa olsun Hıdrellez kutlamalarının gerçek amacı kışın sona ermesi ve tabiatın canlanmasıdır. (Uca, 2007: 114) Türk halk tasavvurunda Hızır'ın birçok özelliği vardır. Kısaca değinmek gerekirse, Hızır; Ab-ı hayattan içerek ölümsüzlüğe ulaşmıştır. Değişik kılıklara girerek yeryüzünün çeşitli yerlerinde görülebilir. Çoğunlukla Hızır; dilenci, fakir derviş, aksakallı ve nur yüzlü bir ihtiyar kılığındadır. Onu tanımak için bazı alâmetler vardır. Bunlar; şehadet parmağıyla orta parmağının eşit olması, parmaklarından birinin kemiksiz olması, bastığı yerde nebat bitmesi gibi şeylerdir. Hızır bazen yaya görülse de çoğu zaman atlı olarak görünür. Türk halk tasavvurunda, zor zamanlarda yardım etme, bereket, iyileri mükâfatlandırıp, kötüleri cezalandırma, kılavuzluk etme gibi mefhumlarla sık sık düşünülür. (Ocak,1999: 95-96)

Hıdrellez bugün kullanılan Gregoryen takvimine göre 6 Mayıs, eskiden kullanılan ve Rumi diye tabir edilen Jülyen takvimine göre 23 Nisan gününe rastlamaktadır. Bu tarih eskiden halk arasında yaz mevsiminin başlangıç tarihi olarak kabul edilmekteydi. Zira eskiden sene pratikte ikiye ayrılmıştı. 6 Mayıs (23 Nisan) dan 8 Kasım (26 Ekim) a kadar olan 186 gün Hızır Günleri adıyla Yaz mevsimini, yine 8 Kasım (26 Ekim) dan 6 Mayıs (23 Nisan) kadar olan 179 gün ise Kasım Günleri adıyla Kış mevsimini meydana getiriyordu.

Hıdrellez'in menşei konusunda birçok değişik görüş ortaya atılmıştır. Türkiye'de eski Orta Doğu ve Anadolu kültürleri ile uğraşan bazı araştırmacılar Hıdrellez'in menşeini Mezopotamya ile Anadolu kültür ve dinlerine bağlarlar. Bununla beraber

Hıdrellez'in menşeini İslâm öncesi Orta Asya Türk kültür ve inançlarına bağlayanlar da vardır. Şu kadar ki Hıdrellezin menşeini sadece İslâmiyet'te, İslâm öncesi Türk kültüründe ya da eski Anadolu kültür ve dinlerinde aramak yanlıştır. Bunun yerine pek çok menşe ve kaynağın katkısını kabul etmek daha gerçekçi bir yaklaşım olacaktır. (Ocak, 1999: 121-122)

Hıdrellez resmî ya da dinî bir bayram olmamasına rağmen Anadolu'da ve Türkiye dışındaki Türklerde özel bir gün olma niteliğini, tarihte olduğu gibi, günümüzde de korumaktadır. (Günay, 1995: 3) Ana hatlarıyla Hıdrellez öncesi ve Hıdrellez gününde yapılan ve yapılmayanlar şöyledir:

Hıdrellez gününde hiçbir iş yapılmaz, yapılması uğursuzluk sayılır, hatta inanışa göre bu günde ev işi gören hamile kadınların çocukları sakat doğar. Hıdrellez Günü, oyunlar ve birtakım spor faaliyetleriyle tamamen eğlenceye ayrılır. Hıdrellez günü gelmeden önce Hızır (a.s) evleri ziyaret edeceği düşüncesiyle bütün evlerde baştan sona temizlik yapılır. Taze yiyecek ve içecekler hazırlanır. Aile reisleri kendilerine çoluk çocuklarına yeni kıyafetler ve ayakkabılar alırlar. Bazı yerlerde kıyafetlerin özelikle beyaz olmasına dikkat edilir.

Hıdrellez günü geldiğinde erkenden kalkılır. Eğer güneş doğmadan kalkılmazsa, kişinin işleri ters gider veya hastalanır. Sabahın erken saatlerinde yeşil alanlara, su kenarlarına, türbe ve yatır çevresine gidilir, yapılan dua ile isteklerin kabul olması için sadaka verilir, oruç tutulur, kurban kesilir. Bu kurbanın özellikle kuzu olmasına itina gösterilir. Çünkü inanışa göre Hızır'ın bastığı yerlerde yayınlan kuzuların eti insanlara şifa olmaktadır. Hatta arşiv belgelerine göre, Osmanlı döneminde et sıkıntısı çekildiği zamanlarda kuzu kesmek yasaklanırdı. Bunun tek istisnası ise Hıdrellez'di. Hızır ve İlyas peygamberlerin Hıdrellez gecesi bir gül fidanının altında buluşacağına inanılır ve gül ile ilgili bir takım uygulamalar gerçekleştirilirdi.

Hıdrellez çoğunlukla Anadolu ve Rumeli Türkleri arasında bilinmektedir. Ancak XVI. yüzyılda yaşamış Türkistanlı bir müellif Hazini, Cevahiru'l Ebrar isimli eserinde Türklerin Anadolu'ya gelmeden önce Maveraünnehir'de Hızır ve İlyas'ın buluşması şerefine büyük bayram ve şenliklerin yaptıklarını söylemektedir.
Çeşitli açıklamalardan ve Hazini'den anladığımıza göre,

Türkler Anadolu'ya gelmezden öncede Hızır ve İlyas'ın (a.s) buluşmaları şerefine ve mevsimlerle alâkalı olarak birtakım bayramlar, şenlikler düzenlemişlerdir. Ancak bu bayramlar şenlikler ya da ayinler, Mart, Nisan, Mayıs gibi muhtelif zamanlara rastlamaktadır.

O halde Anadolu'da 6 Mayıs tarihi nasıl benimsenmiştir? 6 Mayıs tarihinin Anadolu'da Hıdrellez günü olarak kutlanmasının altında yatan sebebi açıklamak Kırkpınar güreşlerinin neden bu tarihte yapıldığına da ışık tutacaktır. Ahmet Yaşar Ocak, "İslâm-Türk inançlarında Hızır yahut Hızır-İlyas Kültü" isimli çalışmasında "Neden 6 Mayıs?" sorusuna cevap aramakta ve bu tarihin belirlenmesindeki temeli, Anadolu'ya yerleşen Türklerin Antik Dönemlerden kalan Bahar ve Yaz başlangıcı ayinlerinin Hristiyanlaşmış şekilleriyle karşılaşmalarına, özellikle de "Aya Yorgi kültü"ne bağlamaktadır. Çünkü Aya Yorgi Bizanslılarda 6 Mayıs tarihinde kutlanmaktaydı. Ocak, "Anadolu'ya gelen Türkler hem Hızır-İlyas ve Aya Yorgi kültlerinin birleşmesi yoluyla, hem de senenin ikiye ayrılma gibi bir pratik yönü olduğu için Hıdrellez'i bu günde kutlamaya başladılar" demektedir. Bu tezini, Hızır'a tahsis edilen bazı makamların Türkler Anadolu'ya gelmeden önce belirlendiğini söyleyerek, Hızır ve İlyas ile Aya Yorgi arasındaki benzerlikleri ve Yugoslavya ve Kosova'da Müslümanlarla Hristiyanların Hıdrellez'i beraber kutladıklarını örnek göstererek ispatlamaya çalışmaktadır. (Ocak,1999: 124-130)

Özbay Güven ise, Hıdrellez'in Anadolu ve Rumeli'de 6 Mayıs'ta kutlanmasıyla ilgili olarak, Ocak'ın Hızır ve Aya Yorgi Kültü tezine katılmakta fakat, Ocak'ın Aya Yorgi kültüyle anlattığı senenin ikiye ayrılma pratiğini başlı başına bir sebep olarak kabul etmektedir. (Güven, 1999: 64-65)

Kırkpınar'ın Yeri

Edirne Salnâmesi'nde yazıldığına göre, Kırkpınar güreşlerinin Osmanlı döneminde yapıldığı yer, Edirne'yi Ortaköy'e bağlayan 35 kilometrelik şoşe[64] yolun üzerinde Simavina (Ammovounon) ve Sarı Hızır (Kiprinos) köyleri arasında, yolun hemen doğusunda bulunan çimenlik bir yerdir. Bu köyler Ortaköy kazasına bağlı olup Simovina Edirne'ye 10 kilometre, Sarıhızır da 12 kilometre uzaklıkta idi.[65] Bu alan Balkan savaşından sonra (1913)

[64] Daha çok taş kırıkları üzerine döşendikten sonra üzerinden silindir geçirilmek suretiyle yapılan trafiğe elverişli yok bir nevi stabilize yol denilebilir.
[65] (Edirne salnamesi, 1317, S. 379)

Yunanistan kara sınırında kalmıştır. (Kahraman, 1997:15) H. 12 Şevval – 1308, Rumi 9 Mayıs 1307 tarihli Edirne Gazetesi bu yerin Edirne ile Ortaköy arasında bulunduğundan bahsetmektedir. (Yazoğlu I,101)

Kırkpınar güreşleriyle ilgili ilk araştırmaları yapan ve eski Kırkpınar güreşlerini yakından izleyen Edirne Eski Cami İmam-Hatibi Hafız Rakım Bey ise bu alanla ilgili olarak şunları anlatmaktadır: *"Kırkpınar'ın kurulduğu tarihi yer Samona Köyünün merası içindedir. Pehlivanların güreş meydanı ve meydanın hudutları şöyledir: Asıl meydan Nazif Ağa Tarlası denilen yerdir. Bu meydanın bir tarafı Topçuoğlu Ali Ağa Tarlası, bir tarafı çayırlık, bir tarafı Tikioğlu Recep Ağa Tarlası, bir tarafı Çilengiroğlu'nun sebze bahçesi, bir tarafı da Kırklar Çeşmesi'nin ayaklarıdır ki, deredir."* (Yazoğlu, 42)

Edirne Salnâmelerinde bu alanla ilgili olarak "şose yolun üzerinde"

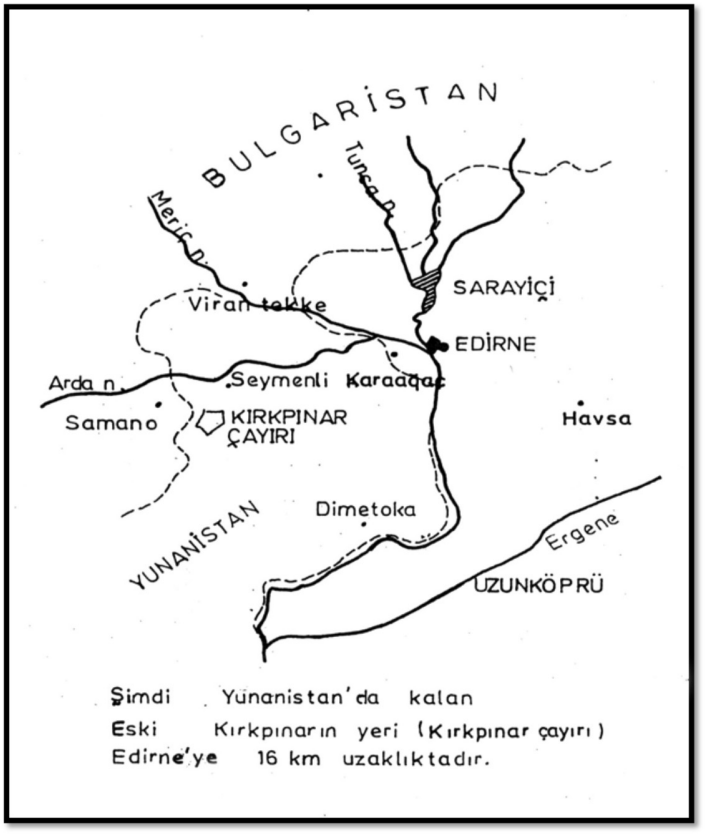

Kırkpınar'ın Yunanistan Sınırlarında Bulunan Tarihi Yeri

diye bahis olunduğuna göre, Kanitz 'ın Sultan Abdülaziz'in isteğiyle yaptığı ve 1904 yılında Viyana'da basımı haritada görüldüğü gibi[66] Arda nehrinin şoşeye en yakın olduğu yerde, şoseden ayrılıp güney-batı yönüne giden patikanın şose ile birleştiği yerdedir. Adı geçen haritada aynı yerde bir de su kaynağı işareti görülmektedir. Bu kaynak da Salnâmelerde anılan Kırkpınar Çeşmesi'nin kaynağı olmalıdır.

Yine aynı haritada bu çimenlik yerin batısında güneyden gelen bir dere, Sarıhızır köyünün doğusunda Arda ile birleşmektedir. Bu derenin üzerinde de iki değirmen işareti vardır. Bu değirmenlerle ilgili olarak Atıf Kahraman şunları yazmaktadır: *"4 Temmuz 1996 günü Edirne'de bulunurken, tanıştığım, Abdurrahman Mahallesi'nden 1953 doğumlu Hüsnü Sayılır (isimli biri) beni bu yerleri iyi bilen Salim Durmuş ile tanıştırdı. Salim Durmuş 1332 (1916) doğumlu olup Çömlekköyü'ndendir. Babası Çanakkale Savaşları'nda şehid olduktan sonra, anası ile 1919 senesinde Yunanistan işgalinde bulunan Deli İlyas Köyü'ne gitmişler. Bu köyde bulunurken 1932 yılında Kumarlı köyünden Arda'yı geçip Kırkpınar yanında bulunan Çavuş Dere üzerindeki değirmene un üğütmeye giderlermiş. Bu arada Kırkpınar'ın yerini gezip çeşmesini görmüş. Hatta Kulaklı Çiftliği'nin sahibi Hamit Bey'in 1934 senesinde Kırkpınar Çeşmesi önünde yaptırdığı yağmur duasına da katılmış."* (Kahraman, 1997: 15)

Kırkpınar'ın Simavina ve Sarıhızır Köyleri arasında kalan alan ilk olarak 8 Ekim 1912'den başlayıp 14 Kasım 1913'e kadar devam eden Balkan Harbi'nde, 26 Mart 1913 tarihinden 10 Temmuz 1913 tarihine kadar Bulgar işgalinde kaldı. Bu sebeple 1913 güreşleri yapılamadı. Barış anlaşmasından sonra güreş alanı yine Türk sınırları dışında kaldığı için, 1914 güreşleri Edirne ve Mustafa Paşa yolu arasındaki kaza merkezi ittihaz edilen "Virantekke" ismiyle anılan yerde yapılmıştır. Bu tarihten sonra Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) ve savaştan sonra Trakya Yunan işgalinde kaldığı için, 1919'dan 1922 yılına kadar güreşler yapılamadı.

Halil Delice, Kırkpınar'ın ilk meydanına yakın ve sadece bir tane Türk ailesinin yaşadığı Sadırlı Köyü'nden Hacı Emin'in hanımı 90 yaşındaki Sabriye Hanım'la görüşmüş ve ilk Kırkpınar meydanını çok iyi hatırlayan Sabriye Hanım, Delice'ye Rumların burada 1922'ye kadar güreş yaptıklarını belirttikten sonra şunları söylemiştir: *"1922'deki güreşlerde Rumlar, adamakıllı içmişler,*

66 Bu harita Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. (Kahraman, 1997: 15)

her türlü rezaleti yapmışlar, çok korkunç bir fırtına çıkmış, canlarını zor kurtarmışlar, bu hadiseden sonra Rumlar korktular, bir daha burada güreşler yapılmadı. Ancak Türkler, zaman zaman burada yağmur duasına çıktılar"

25 Kasım 1922 tarihinde Türk ordusu Edirne'yi Yunanlıların işgalinden kurtardıktan sonra, Cumhuriyet döneminin ilk güreşi, 30 Mayıs 1924 tarihinde Himaye-i Etfal (Çocuk Esirgeme Kurumu) yararına Sarayiçi'nde yapıldı. Sarayiçi Tuna Nehri'nin iki adasından büyüğünün (Tavuk Ormanı) güney ucundaki bölümüne denilmektedir. Gerçekte Yeni Saray bu adada değildi. Saray bu adanın batısında Tunca Nehri ile Hıdırlık sırtları arasındaki ovada ve Tunca Nehri kenarındaydı.

Edirne Sarayiçi gerek Bizanslılar zamanında ve gerekse Osmanlılar zamanında zaman zaman eğlence merkezi zaman zaman da spor alanı olarak kullanılmıştır. Bizanslılar zamanında Sarayiçi "Prens Kuman Çayırı" diye anılan bir mesire yeriydi. Bizans prenslerinden biri Bulgar veliahtı Mişel ile evlendiği zaman M.1337 düğün eğlenceleri burada yapılmıştı.

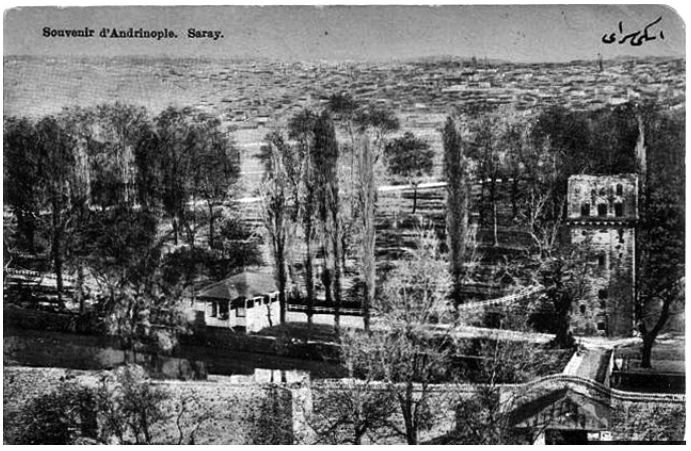

Kırkpınar Güreş Meydanı Yapılmadan önce Sarayiçi

Tarihimizde Avcı Mehmet olarak bilinen IV. Mehmet Han'ın günlüğünü tutmuş Abdi Ağa, Sarayiçi için "Ada Meydanı", "Saray Meydanı" gibi isimler kullanmıştır. İlk defa Sarayiçi ismini kullanan tarihçimiz "Zubdat al Vakayi v'al Hakayık" isimli eserinde Abdürrezzak Bahir Efendi'dir. Evliya Çelebi ve II. Mahmut döneminde müşavir olarak Türkiye'ye gelmiş olan Alman Mareşali Helmut Moltke de, Sarayiçi'nden övgüyle bahsetmektedir. Sarayiçi II. Mahmut döneminden sonra kaderine terk edilmiş, bu

tarihten sonra özellikle Ruslar Edirne'den çekildikten sonra Hıdrellez şenlikleri vb. günlerde halk için önemli bir mesire yeri olmuştur.

Şu da bilinir ki Kırkpınar Güreşleri, Sarayiçi'ne alınmadan önce de bu alanda güreş müsabakaları düzenlenmekteydi. Bunu kanıtlayan haber 9 Mayıs 1894 tarihli Tercüman-ı Hakikat Gazetesi'nde şu şekilde verilmektedir: *"Her sene Nisan ayının 23'ncü gününe tesadüf eden Ruz-ı Hızır'da her kasaba ve şehirde ahâli şehrin haricinde güzel bir mesireye gidip gezmekte oldukları gibi Asakir-i şahaıe'ye kışlayı hümayunları haricinde ve kezalik bir tenezzühgâh da kuzu ziyafeti namiyle bir ziyafet verilmek âdettir... Askerî Şehriyarinin bazıları vatanlarına mahsus elbiseleri giyinmiş oldukları halde, mensub oldukları kabileye mahsus oyunlar oynamağa ve pehlivanları meydana çıkıp güreşmeye başladılar. Eski eğlencelerde davul ve zurna sedalarıyla... Vali Abdurrahman Paşa, saat 8'de geldi... Ziyafet ve eğlenceleri İzzetlü Cevdet Vehbi Bey düzenlemişti.." Eğlencelerin sonunda dualar edilip Sultan Hamid için asker ve bütün öğrencilerle halk, "Padişahım Çok Yaşa" diye üç defa bağırdılar."* (Kahraman,1997: 45-53)

Samona ve Sarıhızır köyleri arasında güreşler yapılırken, pehlivan sayısının fazla olması durumunda, Başpehlivanlık güreşleri Sarayiçi'ne aktarılmaktaydı. Bu konuyla ilgili Alper Yazoğlu'nun aktardığına göre, Kel Aliço Padişahtan izin alarak Kırkpınar Güreşleri'ne geldiği zaman, ona Kırkpınar Ağası şöyle bir teklifte bulunmuştur: *"Kel Aliço Padişahtan izin alarak Kırkpınar güreşlerine geldiği zaman Kırkpınar Ağasının Aliço'ya şu önerisini okuyalım. Başa güreşenler sen dahil çokluksunuz. Güreşten evvel de Kırkpınar'da bizim emrimizin geçtiği ve kıran kırana güreşlere hasret çektiğin için kalkıp İstanbul'dan Padişah Sarayından buralara kadar geldiğini söylemiştin. Bilirsin ki Kırkpınar usulünce Baş Güreşlerin sonları, hele böyle iddialı güreşler olursa, Edirne'nin Sarayiçi'nde son gün tamamlanır. İzin verirsen diğer pehlivanlar da eşlerini yensinler. O zaman bu gece istirahat edin. İsterseniz çıraları, ziftleri ateşletelim. Gece de güreşlere devam edelim. İki çift kalıncaya kadar güreşilsin. O iki çift Başpehlivanı iki süslü araba, arkalarında bütün zurna ve davullarla Sarayiçi'ne indirelim. Başpehlivanlığı, ecdadımızın avlara ok attığı, pehlivanları kıran kırana salıverdikleri Sarayiçi Çayırında halledelim. Yalnız bir gece dinlenmeye razı olursan, yeniş sırası gözetmeyelim de, bir daha denkleştirmek suretiyle yani birer galibiyet kazananları bir daha eşleştirelim.*

Ertesi gün, yani Kırkpınar'm son günü Sarayiçinde güreşler

kurulduğu vakit, Kırkpınar Ağasiyle, ihtiyarları bir düşüncedir almıştı. Sona kalan dört başpehlivanı nasıl eşleştireceklerdi?Bunu sezen Aliço şu öneride bulunur: "Burası er meydanıdır. Burada ben beraberlik falan tanımam. Sona kalıncaya kadar boğuşuruz. Şu meydana çıkan pehlivanların hatırları kırılmasın ama sizlere bir çift daha sözüm var: Münasip görürseniz, eşleştirmekten zorluk çekerseniz, ben hepsini teker teker tutayım."
Bu sözlerden sonra eşleştirilen pehlivanlar Sarayiçi'nde güreşirler ve başpehlivanlığı Kel Aliço alır." (Yazoğlu I, 102-103)

Kırkpınar Güreşleri Sarayiçi'nde yapılmaya başladıktan sonra da zaman zaman su baskınları yüzünden meydan yerinde değişmeler olmuştur. 1944 güreşleri 6 Mayıs'ta başlamış, fakat Sarayiçi'ni su bastığı için Yanıkkışla önündeki Eski Sırık Meydanı'nda yapılmıştır. (Yazoğlu I,60)

Günümüzde Kırkpınar Güreşleri hâlâ Sarayiçi Meydanı'nda yapılmaktadır. Güreşlerin haricinde Kakava Şenlikleri de burada kutlanmakta, diğer zamanlarda da mesira yeri olarak kullanılmaktadır.

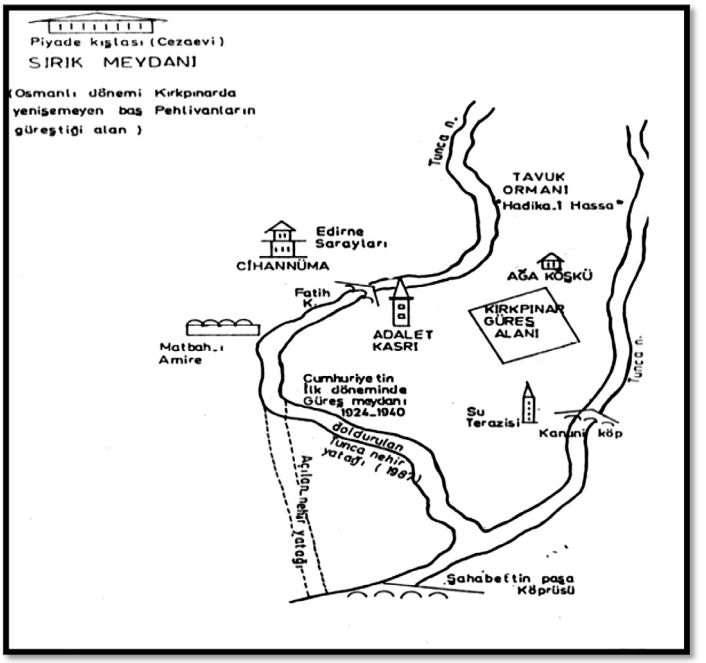

Osmanlı Döneminde Kırkpınar'da yenişemeyen başpehlivanların Güreştiği Sırık Meydanı

Kırkpınar'a Davet

Kırkpınar'a davetin kendine has bir usulü vardır. Şöyle ki; Eskiden Hıdrellez'in öncesinde Samona köylüleri tarafından Kırkpınar meydanına ve çevresine seyirciler için çardaklar, satıcılar için salaş dükkânlar ve barakalar yapılmaya başlanırken bir taraftan da Kırkpınar Ağası tarafından atlı postacılar aracılığıyla her tarafa kırmızı dipli mumlar gönderilirdi. Bu mumlar ya ağanın sevdiği, saydığı itibarlı kimselerin bizzat şahsına giderdi veya şehir, kasaba ve köylerdeki kahvelerin tavanlarına asılırdı. Bunun mânâsı, bütün köy ve ya kasaba halkının Kırkpınar'a davet edil-diğidir.

Edirne'de halk dilinde var olan bir söz, kırmızı dipli mumun ne kadar eski bir gelenek olduğunun kanıtıdır. Bilinir bir kişi, herhangi bir yere davetsiz bir şekilde gider, sonra da gittiğine pişman olursa, muhatapları tarafından karşılık olarak şöyle denilir: " Seni oraya kırmızı dipli mumla mı davet ettiler." (Yazoğlu I: 42) Bu söze sebep olan âmilin Kırkpınar güreşleri mi, daha eski bir gelenek mi olduğu konusunda herhangi bir belge yoktur. Ancak sözün daha çok Edirne ve çevresiyle sınırlı görülmesi, sebebinin Kırkpınar Güreşleri'ndeki davet usulü olduğunu ispatlamaktadır.

Geleneğin ne kadar eskilere dayandığı tam olarak bilinmemekle beraber Kırkpınar eski ağası Alper Yazoğlu, bu geleneği Osmanlı'da var olan Nahıl sanatına dayandırmaktadır. Yazoğlu bu konuda şunları yazmaktadır: *"Osmanlı Türkleri balmumunu nahl işinde kullanmaktadır. Bu ise balmumundan çiçek ve ağaçlar yaparak bunların yapraklarını gümüşle işlerdi. Bu çok eski bir gelenek olarak Bereket Ağacı anlamındadır. İşte davetiye olarak kullanılan balmumunun bir tarafı kırmızıya boyanarak bunun çok aşırı bir sevgi ile davet anlamında kullanılmasıdır. "*

Alper Yazoğlu'nun bu kanıya varmasındaki etkenlerden biri nahıl sanatı terminolojisinde kullanılan mum sözcükleridir. Zira eğlencelerde yapılan nahıllara "Düğün mumu". Bir yerden bir yere taşınması gereken nahıla "Mum alma" denilmektedir. Bir diğer etken ise Hatay'da var olan bir gelenektir. Şöyle ki: Hatay ve yöresinde düğünlere çağrı özel davetiyelerle yazılı olarak yapılmaktadır. Bu yazılı davetiyeler özel ulaklarla eş ve dosta iletilir, düğüne çağrı böylece gerçekleşir. Davetiyelere "Okuntu"gereken yerlere götüren kişiye de yörede "Mumcu" denilmektedir. (Yazoğlu I: 157-158)

Kırmız dipli mum gönderme geleneği, günümüzde çeşitli özel davetiyelerle birlikte ağa ve belediye tarafından devam ettiril-

mektedir. Ancak 1989 yılında Edirne Belediyesi'nin ekonomik koşullar yüzünden icra edilememiş, bunun yerine Kırkpınar Güreşleri'nin büyük boy afişlerine kırmızı dipli mum resmi konulmuştur. Bunların haricinde kırmızı dipli mum geleneğini somutlaştırma adına da birkaç adım atılmıştır. 1990 yılında Kırkpınar Ağası Murat Köse, Kırkpınar sahasına ve otogarın girişine daveti sembolize etmesi için, kaidesi ile birlikte yüksekliği 4 metreye ulaşan seramikten 2 adet kırmızı dip mum görünümlü fitilli gazla yanan mumlar önermiş ve belediyece kabul edilmişti. Böylece Olimpiyat meşalesi gibi açılış gününde mumlardan birini, ilk olarak başpehlivan Saffet Kayalı ve diğerini ise Ağa Murat Köse yakmış ve güreşlerin sonuna kadar mumların yanması sağlanmıştır. Öte taraftan Murat Köse yine seramikten ve mum görünümlü çakmaklarını ücretsiz olarak dağıtmıştır. (Yazoğlu I: 159)

Kırkpınar'a Gelen Misafirlerin An'ânevi Olarak Karşılanması

Eskiden Kırkpınar'a gelen misafirler her sene aynı usulle karşılanırdı. Misafirler Selim Mezarı denilen yere geldikleri zaman oradaki gözcü, Kırkpınar mahallindeki alanın giriş kapısında duran gözcüye bayrak sallayarak işaret verirdi. Orada bekleyen gözcü de bu işareti alınca davullara konukların geldiğini belirten bir işaret verir, yanlarında sırtına al bir çuha örtülmüş ve başına ipek puşe bağlanmış olan güzel bir tay olduğu halde davullar, zurnalar misafirlere karşı çıkarlardı. O tarihlerde misafirleri bu şekilde karşılamak, gelen misafirlere gösterilen bir saygı remziydi ve gelenlerin Kırkpınar Ağa'sına "bu tay değerinde" ödül ve hediye getirmiş olmaları demekti. Daha sonra önde davullar, zurnalar onların arkasında yedekte tay ve tayın arkasında misafirler yürürler ve böylece alay hâlinde alana girerlerdi. Eğer köylerden toplu olarak gelenler ve yahut köy ağaları, ödül olarak bir hayvan getirmiş iseler, onlarda misafirlerin önüne alınır ve davul zurna eşliğinde Ağa Çadırına kadar götürülürdü. Ağa, misafirlerini çadırın girişinde karşılar. Ağa çadırında halılarla, seccadelerle döşenmiş sedirlere oturan misafirler, davulculara bahşiş verirlerdi. Ağa çadırında şerbet, kahve vb. içilip biraz dinlenildikten sonra ağa hizmetinde bulunan adamlarına verdiği emirle misafirler çadırlarına gönderirdi. Bundan sonra misafirler meydanın etrafından çardaklarda, kahvelerde, kendi çadırlarında nerde isterlerse otururlardı. (Yazoğlu I, 44, Ayağ,1983: 80)

Bu gelenek Kırkpınar'da kaybolsa da, Antalya Elmalı Yeşilyayla

Pehlivan Güreşleri'nde, kısmen de olsa, yaşatılmaktadır. Yeşilyayla Güreşleri'nde bilhassa itibarlı misafirleri kapıda davul zurna ekibi karşılamakta ve cazgır gelen kişiyi seyircilere takdim etmektedir. Daha sonra başta cazgır ve misafirler, sonrasında da davul zurnacılar olmak üzere gelen misafiri tribününün önüne gitmektedirler.

Kırkpınar Güreşleri'nin Öncesinde Toplu Olarak Yapılan Gelenekselleşmiş Uygulamalar

İnanç Merkezlerini Ziyaret

Pehlivanların güreşlere başlamadan önce geleneksel olarak yaptıkları gerçekleştirdiklerinden birisi de güreşe gittikleri yörede bulunan türbe ve yatırları ziyaret etmektir. Osmanlı Devleti'nin en parlak dönemlerinde hatırı sayılır bir sosyal merkez olan Edirne'de birçok türbe ve yatır bulunmaktadır. Kırkpınar'a Anadolu'nun ve Rumeli'nin muhtelif vilâyetlerinden gelen pehlivanlar için bu türbelerden bazıları bir ziyaretgâh şeklini almıştır. Pehlivanların Kırkpınar'a gelmezden önce ziyaret ettikleri inanç merkezlerinden birisi Edirne'nin zaptında büyük yararlılık gösteren, düşmanın inatçı mukavemeti Osmanlı kıtalarını tereddüde düşürdüğü sırada palasını çekerek kelime-i şehâdet getire getire düşman saflarına dalan **Toplu Baba**'nın kabridir. Öyle ki, eskiden, onun kabrinde bir Fatiha okunmadan yola çıkılmazdı!

Edirne'de bir de **Mehtap Hatun** mezarı vardı. Kırklareli ve havalisini fetheden kahramanların başında gelen Mihalzâde Cafer Bey'in babayiğit oğlu Ali Bey, Avrupa'nın göbeğine kadar yaptığı akınlardan dönerken Macar Kralı'nın kızı, akıncı serdarın kahramanlığına dayanamamış, onunla beraber kaçıp Edirne'ye gelmiş ve İslâm dinini kabul etmişti. Kaçtıkları gece çok parlak bir ay ışığı olduğunu hatırlayan Ali Bey, Macar Kralı'nın İslâmiyet'i kabul eden kızına Mehtap Hatun ismini takmış. Pehlivanlar bu hikâyeyi de ihtiyarlardan öğrendikleri için Mehtap Hatunun kabrini, kahraman kocası akıncı Serdar Ali Beyin hâtırasına hürmeten ziyaret ederlerdi.

Kırkpınar'dan Keşan yolu ile gidenler ve dönenler de mutlâka **Paşayiğit** köyüne uğrarlardı. Çünkü Paşayiğit çok güçlü bir kahramandı. Niğbolu Meydan Muharebesinde bir düşman süvarisine çaldığı pala ile omuz başından kuyruk sokumuna kadar, ikiye bölmüştü. Keşan yolu üstünde namına bir köy kurulmuştu. Paşayiğit Köyü zamanında Paşayiğit'in arpalığı idi. Paşayiğit'in torunu Gâzi Turhan da büyükbabasının izinde yürüyen bir yiğitti. Onun da kahramanlık menakıbı, Kırkpınarlarda ağızdan ağza

intikal ede ede, bütün pehlivanlarca bilinmişti. Paşayiğit'in torunu Gâzi Turhan Beyin kabri Uzunköprü'nün altı saat mesafesinde Kırkkavak köyündedir. Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u kuşatmağa karar verdiği zaman, Moralıların ayaklanabileceklerini, Bizans'a yardıma gelmek isteyeceklerini hesaplayarak Gâzi Turhan Beye şu emri bildirmişti: *"Git Mora'ya. Babanın zapt ettiği o yerlerdeki prenslere emirlerimizi tebliğ et. Onları itaate davet eyle. Emirlerimize gönül rızasıyla baş eğmeyenlerin cezalarını ver!"* diye emir buyurmuş ve Gâzi Turhan'da bu emri yerine getirmiştir. (Şefik, 1953: 96-97)

Kırkpınar'da güreşlere başlamadan önce hiç aksatılmadan ziyaret edilen bir diğer inanç merkezi, **Pehlivanlar Mezarlığı**'dır. Bu mezarlık Şeyh Cemâlettin'in şeyhliğini yaptığı Edirne Güreşçiler Tekkesinin yeridir. Burada Şeyh Cemâlettin'in yanı sıra Türk güreş tarihinin unutulmaz simalarından Adalı Halil ve çırağı Kara Emin yatmaktadır. Pehlivanlar mezarlığı Adalı Halil'in Kasımpaşa Camii avlusunda bulunan kabriyle, 9 Ağustos 1941 yılında vefat ederek ustasının yanına gömülen Kara Emin'in kabrinin 1956 senesinde, zamanın belediye başkanı Nuri Alışkan'ın çalışmalarıyla alana taşınması sonucu oluşturulmuştur. Bu nakil işi ile mezarların yapım masrafını 1956 senesi güreş ağası Ahırköylü Ahmet Bey ödemiştir.[67] (Kahraman, 1997:104)

1961 yılında Kırkpınar Ağası Hilmi Atakan ve Maiyeti Pehlivanlar Mezarlığını Ziyaret Ediyorlar

Adalı Halil Pehlivan'ın mezarı Kasımpaşa Cami'nin avlusundayken iki defa onarılmıştır. Ancak alanı su bastığı için şimdiki yerine yani, Pehlivanlar Mezarlığı'na taşınmak mecburiyetinde kalınmıştır. Adalı'nın mezarının harap bir şekilde olduğunun haberini ilk defa Son Posta Gazetesi'nin 1938 yılı Kırkpınar Güreşlerini izlemek üzere Edirne'ye gönderdiği Naci Sadullah Bey yapmıştır. İlk onarım çalışması büyük ihtimalle bu haber üzerine yapılmıştır. Naci Sadullah Bey'in konuyla ilgili Sonposta Gazetesi'nde çıkan yazısı şöyledir:

"...Edirne'de Kırkpınar Güreşleri'ni seyrederken, memleketin en

[67] Kırkpınar eski ağalarından Murat Köse Kara Emin kabrinin Çömlekköy'de bulunduğunu, oradan pehlivanlar mezarlığına taşındığını ve bu naklin 1957 senesinde yapıldığını yazmaktadır. (Köse, 1990:15)

maruf pehlivanları etrafımı çevirmişler ve bana:

- Sizden çok büyük bir dileğimiz var, demiş ve ilâve etmişlerdi:

- Güreşleri seyrettikten sonra, lütfen bizimle beraber gelin...

Beni, hiç tahmin etmediğim bir yere yani bir mezarlığa götürdüler. Serviler, harap mezar taşları arasında bir müddet ilerledikten sonra durduk. İçlerinden birisi, şahadet parmağıyla, önümde bulunduğumuz bir taş yığınını gösterdi:

- Şuraya bakın, dedi.

Gözlerimi, o taş yığınının ortasındaki çarpık, kırık mezar taşına diktim. Bana hiçbir şey ifşa edemeyen o harap mezar taşının, ölüm kadar sessiz ve ketum.. Bana, oraya bakmamı söyleyen pehlivana döndüm ve sordum:

- Kimin mezarı bu?

Muhatabımın gözleri dolmuştu:

- Burada, Halil Pehlivan yatıyor, dedi. Çınar yapılı pehlivanın gür sesi, rüzgâra tutulmuş söğüt gibi titriyordu.

Çoğalan bir merakla sordum:

- Hangi Halil Pehlivan?

- Türkiye'de kaç tane Halil Pehlivan var bayım? Halil Pehlivan. Yani şu methettiğin Adalı Halil Pehlivan...

Bu cevabı alınca onun kadar derin bir teessür ve hayret duymaktan kendimi alamadım.

Adalı Halil Pehlivanın Kasımpaşa Camii Avlusundaki Mezarı

"Türk gibi kuvvetli" darb-ı meselinin bütün dünyaya duyurulmasında en büyük vazifeyi başaranlardan birisi olan koca Halil Pehlivan'ın, bir taş yığını altında bırakılması yüz kızartıcı bir ihmaldi. Ben Adalı Halil'in mezarı üstündeki kırık taş parçasına bakarken, "Hüvelbaki'nin altında, şu cümleyi okur gibi oldum: ***"Burada, ezeli kadirşinaslığımız metfundur"****...*

O gün hepsi de Adalı Halil Pehlivan'a şerefiyle mütenasip bir mezar yapılması için, her fedakârlığa hazır bulunduklarını söylediler ve ben onlara; "lüzumu yok", dedim. Sporu ve sporcunun kadrini bilen hamilerden birisi, faraza Kazım Dirik, Adalı Halil'in böyle bir mezarda yattığını duysa dileğinizin yerine getirilmesi için sizin fedakârlığınıza ihtiyaç kalmayacaktır.

Bilmem onlar o zaman bu teminatıma inanmışlar mıydı? Fakat ben eminim ki o gün bu sözlerimden şüphe etmiş bile olsalar yarın inanacaklardır. Çünkü bu naçiz satırları koca Adalı Halil'in harap mezarını himayekâr gözlere meçhul kalmak talihsizliğinden kurtarmış bulunuyor." (Kahraman, 1997:)

Adalı'nın mezarının ikinci onarım çalışması ise 1946 yılında yapılmıştır. Bu tarihte Kasımpaşa Cami'nin avlusunda bulunan mezarlık Edirne Gençlik Kulübü tarafından anıt şeklinde tanzim ettirilmiştir. (Kahraman, 1997: 142)

Pehlivanların ve misafirlerin Kırkpınar öncesinde ziyaret ettikleri bu inanç merkezlerinin ortak yönü pehlivan diye tabir edebileceğimiz güçlü kişilere, ya da onlarla ilişkili kişilere ait olmalarıdır. Pehlivanların kuvvetçe üstün olan kimselerin mezarlarını ziyaret ettiklerine bir başka örnek, eskiden Dimetoka'ya yolu düşen pehlivanların **Sarı Saltuk'un Dimetoka'daki mezarı ile Seyit Ali Sultan'ın mezarlarını** mutlâka ziyaret etmeleridir. (Ayağ,1983: 75) Ancak şu kadar var ki; pehlivanların ziyaret ettikleri inanç merkezleri her zaman maddî gücün temsilcileri değil, güreşe gittikleri yörelerde bulunan herhangi bir evliya mezarı da olabilmektedir.[68]

Mevlit merasimi

Arapça kökenli bir kelime olan "Mevlit" kelimesi, velet, velâdet gibi sülasi velede kelimesinden türeyerek ismi zaman anlamında bir kişinin doğduğu zaman demektir. Terim olarak,[69] Hz. Muhammed'in (s.a.v) doğumu münasebetiyle yazılmış, O'nu bize en güzel taraflarıyla tanıtmaya çalışan şiir ve bu şiirlerin okunması suretiyle yapılan merasimlere denilmektedir.[70]

Hz. Muhammed'in (s.a.v) sağlığında velâdet gününün kutlanması yönünde bir isteği olmamıştır. Bununla birlikte mevlit okuma geleneğinin İslâmiyet'in ilk yıllarında ortaya çıktığı söylenebilir. Mevlit merasimlerinin ilki bazı sufi grupların, O'nun doğduğu

[68] Elmalı Yeşilyayla Güreşleri'ne gelen pehlivanlar, Elmalı'nın büyük zatlarından sayılan Sinan Ümmi ve Vahab Ümmi'nin türbelerini ziyaret etmektedirler. Hatta başpehlivanlardan Mehmet Ali Yağcı, Sinan Ümmi Hazretlerinin mezarını ziyaret ettiği bir anda türbede ruhunu teslim etmiştir.

[69] Osmanlı mutasavvıf ve ilim adamlarından Abdurrahman b. Yakub Çelebi Mevlidi şu şekilde tanımlamaktadır: "Mevlid, konusu ve hikâyeleri bakımından, Hz. Peygamber'in hayatını konu alan siyer ilminin bir parçası Rebiülevvel ayında Müslümanların dünyevî ve uhrevî iyilikler elde etmek maksadıyla toplanıp Kur'an okuma, salât ve selâm getirme, Hz. Peygamber'in üstünlügü ile ilgili siir ve ahbâr nakletmeleri, iyiliklerde bulunma, sevinç gösterileri yapma, yemek ve tatlı yedirmeleridir". (Efe, 2009: 11)

[70] Mevlit bir çok İslâm âlimi tarafından bid'at-ı hasene olarak değerlendirilmiştir.

geceyi fakirlere sadaka, yoksullara yemek vermek, Kur'an okumak, çokça salavat getirmek ve nafile namaz kılmak gibi çeşitli faaliyetlerle, Hicri Üçüncü Asrın başlarından itibaren kutlamaya başladıkları söylenmektedir. Fakat yaygın kanaate göre İslâm dünyasında Mevlit merâsimi ilk olarak Mısır'da Şiî Fatimî devleti kurulunca, Muiz-Lidinillah (362-365/972-975) döneminde, resmî olarak kutlanmaya başlanmıştır.

Zamanla neredeyse bütün İslâm dünyasına yayılan mevlit merâsimleri, Osmanlı Devleti'nde de icra edilmi'tir. Süleyman Çelebi'nin Mevlidine Gülzâr-ı Aşk adıyla şerh yazmış olan Hüseyin Vassaf, Osmanlı Devleti'ndeki mevlit merasimleri için şunları yazmaktadır: *"Mevlid-i şerîf cemiyeti teşekkül eyleyip de velâdet-i celile-yi Cenâb-ı Peygamberiyi musavver manzûmeyi 'ihtifalât-i fâika' ile okumak, okutmak âdet-i müstahsenesi hicretin altı yüz dört yılında başlamıstır."*

"…Devletimizin teşekkülünden sonra Osmanlı halifeleri bu âdet-i makbûle üzerine her sene Rebiulevvel ayının on ikinci günü debdebeli bir alay icrasıyla devlet erkânı hazır olarak Mevlid-i Süleyman Çelebi hazretlerinin manzûme-i mübârekesini ihtifalât-ı lâyıka ve ta'zimât-ı fâika ile okutmayı itiyâd eylediler. O zamandan beri her sene o mutlu günde bu güzel âdetin icrasına devam olunmaktadır" der.

Vassaf'ın bu ifadesinden, Osmanlılarda Mevlit geleneğinin Osman Gâzi döneminden itibaren mevcut olduğu hatta Selçuklu'dan kalma bir gelenek olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte Mevlit merasimlerinin, bilhassa Anadolu Türklüğü arasında yaygınlaşmasını, Süleyman Çelebi'nin ünlü Mevlidini yazdığı 812 (1409) tarihinden sonraki tarihlerde gerçekleştiğini söylemek daha isabetli gözükmektedir. Hatta bu merasimler o kadar yaygınlaşmıştır ki, 1910 senesinde mevlit kutlamaları resmî bayram ilân edilse de, 1923 Cumhuriyetin kurulmasıyla kaldırılmıştır. (Efe, 2009: 11-12)

Kırkpınar Güreşleri öncesinde Mevlit okutma geleneğinin Osmanlı'da olup olmadığını herhangi bir belgeden tam olarak tespit edememekle birlikte var olduğunu tahmin ediyoruz. Cumhuriyet sonrasında, Kırkpınar'da Mevlit merasimlerinin 1940'lı yıllardan sonra mutat olarak yapılmaya başlandığını tespit ettik. Cuma günü, Cuma namazından sonra yapılan Mevlit merasimlerinin bu tarihlere kadar yapılmamasının başlıca sebebi, güreşlerin 1924 ve 1938 arasında haftanın Cuma haricindeki günlerinde başlaması olduğunu düşünmekteyiz. Bununla birlikte

1938'den sonra güreşler Cuma günü başlamasına rağmen herhangi bir belgede Mevlit merasimi yapıldığına rastlamadık. Kırkpınar öncesinde yapılan mevlit merasimi de geçmiş pehlivanların ve şehitlerin ruhlarını ta'zim ve güreşlerin açılışı için yapılmaktadır. Mevlit merasimi Selimiye Camii'nde Selimiye ve diğer bazı Camilerin imamları tarafından okunmaktadır.

Resmî Geçit Töreni

Kırkpınar güreşlerine başlamadan evvel bir takım resmî törenler gerçekleştirilir. Günümüzde bu törenler şu şekilde yapılmaktadır...

Cuma günü sabahı 10.00'da Edirne Belediye binası önünde toplanılır. Başpehlivanlardan iri yarı olanları, ya da zabıta memurları camlı bir çerçeve içinde olan o yılın altın ödülleri ile Altın Kemeri taşımağa başlarlar. Kortej, belediye önünden Atatürk anıtına doğru yürür. Edirne bandosu önde yer alır. Hemen arkalarında Edirne davulcuları bulunur. Kırkpınar Ağası, hakemler, pehlivanlar, protokolle ilgili zevatlar ve meraklılar sıra ile yürüyerek Atatürk anıtının önüne gelirler. İstiklâl Marşını takiben Adalı Halil ve Kara Emin'in kabirleri ziyaret edilir, pehlivanların pirlerinden Şeyh Cemâlettin'in türbesini ziyareti takiben dağılınır.

Altın Kemer ve Diğer Ödüllerin Taşınması

Selimiye Camii'nde kılınan Cuma namazından sonra geçmiş pehlivanlar için Mevlit okutulur ve dualar edilir. Saat 14.00'de pehlivanlarla seyirciler Sarayiçi'ne doğru yol almaya başlarlar. Saat 15.00'de pehlivanlar önde, bando, hakemler ve Kırkpınar Ağası meydanda bir şeref turu yaparlar. İstiklâl Marşı çalınırken bir yıl öncesinin Başpehlivanı Türk Bayrağı'nı şeref gönderine çeker. Törenden sonra da küçük boylarda pehlivanlar eşlendirilir. Müsabakalar o gün hava kararıncaya kadar sürer. Ertesi gün sabah 9.00'da yine Sarayiçi'nde kozların paylaşılmasına geçilir. Günümüzde resmî Geçit töreni bu şekilde yapılırken Kırkpınar'ın tarihine bakıldığı zaman bir takım farklılıklar görülmektedir. Öncelikle bu resmî Geçit törenleri Cumhuriyet döneminde gelenekleşmiştir. Tespit edebildiğimiz ilk geçit töreni 7 Mayıs 1938'de yapılmıştır. Bu tarihte pehlivanlar elbiseli olarak Atatürk

anıtına gelerek çelenk koymuşlar ve saygı duruşu yapmışlardır. Çelengi Hayrabolulu Süleyman Ertaş taşımış ve 1937 senesi başpehlivanı Tekirdağlı Hüseyin Alkaya yerine koymuştur. (Kahraman, 1997: 98) 1939 senesinde resmî tören biraz daha farklı olmuştur. 7 Mayıs Pazar günü Atatürk anıtına giderek konulan çelengin ardından, 1938'de harap halden kurtarılarak mamur bir hale getirilen Adalı Halil Pehlivan'ın mezarı ziyaret edilmiş ve Sarayiçi'ne geçilmiştir. Ayrıca saat 10'da güreşe başlanmadan önce 10 Nisan 1939'da vefat eden Kurtdereli Mehmet Pehlivanı anmak için bir dakika saygı duruşunda bulunulmuştur. (Kahraman, 1997: 107)

Kırkpınar'da Resmi Geçit Töreni

1940 senesi güreşlerine gelindiğinde resmî törenin nasıl yapıldığı hakkında İkdam Gazetesi şöyle bir haber yayınlamıştır: *"Edirne Kırkpınar'da yapılan Türkiye Serbest Güreş Birincilik Müsabakalarıma kalabalık bir halk huzurunda dün 10 Mayıs Cuma başlanmıştır. Müsabakalardan evvel güreşçiler Halkevi'nde toplanarak başlarında mızıka olduğu halde Atatürk anıtına gelerek çelenk koymuşlardır... Müteakiben Halkevi'ne gelerek güreşlere başlanmıştır."*[71] (Kahraman, 1997: 111)

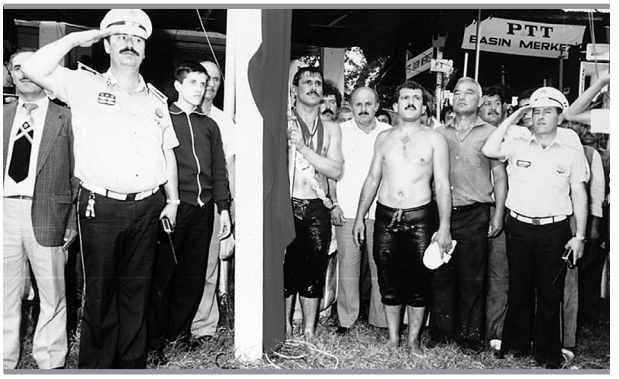

1988 Başpehlivanı Antalyalı Recep Gürbüz
Türk Bayrağını Göndere Çekerken

Haberden de anlaşılacağı gibi günümüzde Edirne Bandosu eşliğinde Atatürk anıtına gidilirken o tarihte mızıka olduğu halde gidilmiştir. Gazete Adalı Halil'in mezarının ziyaret edilip edilmediği konusunda da herhangi bir bilgi vermemektedir. 1942 ve 1943 yıllarında yapılan resmî törenler günümüzdekilere benzemeye başlamıştır. Bu törenlerde Atatürk anıtına çelenk konulmuş ve Adalı Halil'in Kasımpaşa Camii avlusundaki mezarı ziyaret edilerek saygı duruşunda bulunulmuştur.

Eski törenlerin günümüzdeki törenlerden bir farkı da şöyledir: Günümüzde Atatürk anıtına gidilirken ve Sarayiçi'nde yapılan

[71] İkdam - Sabah Postası - 12 Mayıs 1940 Sa. 3. sü. 7

Resmî Geçit töreninde kortejin başında pehlivanlara verilecek ödüller ve altın kemer taşınırken, eskiden Adalı Halil'in yağlıboyadan yapılmış büyükçe bir tablosu taşınmaktaydı. Bu yağlı boya resim Kırkpınar zamanında çıkar, diğer vakitlerde de Edirne Çocuk Esirgeme Kurumu'nun koruması altında muhafaza edilirdi. (Yazoğlu I, 104)

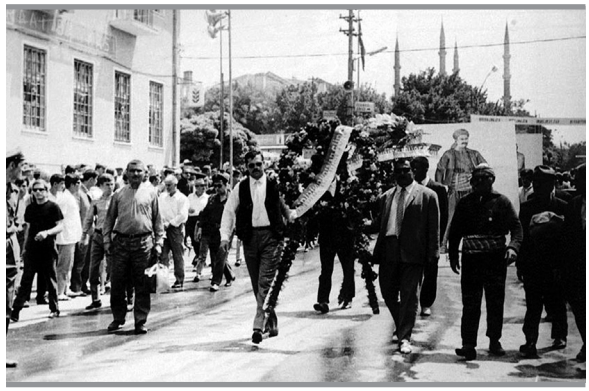

Adalı Halil'in Portresinin Taşındığı Resmi Geçitlerden Biri

Kırkpınar Güreşleri'nin Sonrasında Toplu Olarak Yapılan Gelenekselleşmiş Uygulamalar

Hamam Alayı

Eski Kırkpınarların sona erdiği gün, Başpehlivanın meydandan bir düğün alayı halinde hamama götürülmesi âdetti. Hamam kapısında toplanan mehterler, çengiler, Başpehlivan hamamdan çıkıncaya kadar düğün dernek havaları çalarlar, çengiler hiç kesmeden oynar dururlardı. Başpehlivana hamam çıkışı da ayrı hediyeler verilir, Başpehlivan da hamamın kapısı önünde birikmiş fukara çocuklarına, Edirne şekercilerinin kendisine hediye olarak gönderdikleri, okka okka şekerleme ve badem ezmelerini dağıtırdı. Hamam kapısı önünde şeker dağıtma merasimi tamamlandıktan sonra Başpehlivan, beygir-leri ve her tarafı çevrelerle süslenmiş arabaya, Kırkpınar ağasıyla beraber kurulur, arabanın önünden ve arkasından yaya olarak çala çala giden zurnacı ve davulcularla beraber Edirne çarşısına

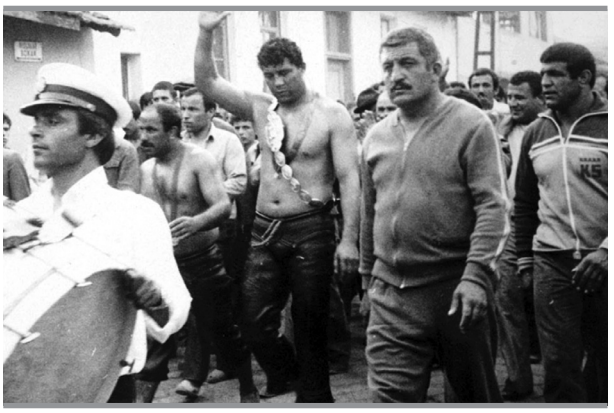

Başpehlivan Hüseyin Çokal'ın Zafer Yürüyüşü

doğru hareket edilirdi.

Edirne'de Başpehlivanın ve yakın dostlarının misafir edileceği evin donatılması ve gece geç vakitlere kadar pehlivan ağanın misafir kaldığı evin etrafında eğlenceler tertibi, çengi ve köçeklerin oynamaları usuldendi. Bilhassa Aliço'nun hamam alayları dillere destan olmuş, eğlenceler kaldığı evin etrafında ve Rumeli köylerinde uzunca bir süre sürmüştür. (Şefik, 1953: 65)

Hamam kültürünün yavaş yavaş günlük hayattan kopmasıyla birlikte, bu gelenekten de vazgeçilmiştir. Ancak günümüzde de benzer bir uygulama yapılmaktadır ki, buna "Zafer yürüyüşü" denilmektedir. Zafer yürüyüşünde o sene başpehlivanlığı kazanan güreşçi, bir ya da iki yıllık başpehlivan bile olsa altın kemeri takar, karşılaşmalardan sonra ödülünü alıp taraftarlarıyla beraber Sarayiçi'nden belediye binasına kadar, davul-zurna eşliğinde yürüyerek gider. 3 yıl arka arkaya başpehlivanlığı kazanmış ise kemer hayatı boyunca kendisinin olur. Bir ya da iki yıllık Başpehlivan ise, Sarayiçi'nden belediye binasına kadar kendisini adım adım izleyen zabıta memurlarına kemerini emanet eder. (Bilgin, 109)

Sünnet Merasimi

Eski Kırkpınar panayırlarının üçüncü günü akşamı, koç yeni ağaya teslim edildikten ve güreşler bittikten sonra eski ağa güreşlerin başlangıcında olduğu gibi ekseriyetle Mevlit okuturdu. Mevlidin akabinde de civar köylerden sünnet olmayan çocuklar meydanın ortasında toplanarak topluca sünnet ettirilirdi. (Yazoğlu I, 45) Cumhuriyet dönemine gelindiğinde sünnet merasimleri nadir olarak yapılmıştır. Bunlardan en bilineni, İstanbul'un meşhur sünnetçilerinden ve 1989 yılı Kırkpınar Ağası Kemal Özkan'ın, 1989 yılında, 500 tane sünnet olmayan çocuğu sünnet ettirmesidir.[72]

Kırkpınar Güreşlerinin Tarihî Açıdan Değerlendirilmesi

Kırkpınar Güreşleri'nin Panayıra Dönüşmesi

Türklerde saraydan köye varana kadar her türlü eğlencede spor ve spor etkinlikleri yapılmıştır. Padişah şenliklerinde kendine geniş yer bulan güreş, Çelebi Mehmet'in ve II. Murat'ın Edirne'de yaptığı şenliklerde önemli bir yer tutmaktadır. Her ne kadar Kırkpınar Efsanesi'yle yağlı güreş bir temele bağlanmaya çalışılsa da, yağlı güreşin temelini kesin olarak tespit etmek mümkün değildir.

[72] http://www.tgf.gov.tr/article.php?category_id=232&article_id=3652 (16.12.2011)

Kırkpınar güreşlerinin başlangıç tarihi Edirne'nin fethi olarak kabul edilmektedir. Ancak bu kabul kesin değildir. Zira Antalya'nın Elmalı İlçesinde yapılan Yeşilyayla Güreşleri tarih olarak Kırkpınar'dan 9 sene daha eskidir. Bunun anlamı şudur: Birçok araştırmacı ve tarihçi yağlı güreşin doğduğu yer olarak Rumeli'yi göstermekte ve Kırkpınar'ın başlangıç tarihi olarak Edirne'nin fethini kabul etmektedir. Eğer bunu böyle kabul edersek Rumeli'de doğmuş bir spor dalı nasıl olurda kendinden yüzlerce kilometre ötede Elmalı'da gelenekselleşmiş olur! Burada dikkat edilmesi gereken iki nokta vardır. Bunlar ya yağlı güreşlerin beşiği Antalya'nın Elmalı İlçesi'dir, ya da Edirne'nin fethi Kırkpınar'ın başlangıç tarihi değildir ve çok daha eskilere dayanmaktadır. Bu konu ciddi bir tarih araştırmasına muhtaçtır.

Burada Kırkpınar eski ağası Alper Yazoğlu'nun da dikkat çektiği bir diğer nokta da, Kırkpınar adının tarihi kaynaklarda yer almamasıdır.

★ Evliya Çelebi Edirne'nin birçok özelliğinden, dahası Edirne'de güreşçiler tekkesinden bahsetmesine rağmen Kırkpınar'dan bahsetmemiştir.

★ IV Mehmet'in Edirne Şenliğinde güreşlerin sık sık yapıldığından bahseden yazar, Kırkpınar Güreşleri hakkında çok küçük bir bilgi vermesine rağmen, şenlikte yapılan bu güreşlerin Kırkpınar Güreşleri olup olmadığını ya da Kırkpınar'la ilgili herhangi bir şey yazmamaktadır.

★ M. Akif Erdoğdu'nun Tapu ve Kadastro Arşivinde saklanan Mufassal ve Evkaf adı verilen defterlerden çıkardığı pazar ve panayırlara dair belgelerde 65 tane Pazar ve panayırdan bahsedilmesine rağmen, Kırkpınar Panayırı'ndan ya da diğer adıyla Ortaköy Panayırı'ndan bahsedilmemektedir.

★ Ömer Şen'in hazırladığı Osmanlı Panayırları (18. ve 19. Yüzyıl) isimli kitapta da birçok panayırla ilgili bilgi bulunurken, yine Kırkpınar ya da Ortaköy panayırıyla ilgili bilgi verilmemektedir.

Kırkpınar Panayırı'ndan bahseden ilk belge 1893 Salnâmesidir. Bu Salnâmede Kırkpınar'ın yapıldığı yer Simavina ve Sarıhızır denmektedir. İkinci belge ise Servet-i Fünun Mecmuası'nın R. 7 Nisan 1326, M. 20 Mart 1910'da 983. Sayı ve 168. Sayfasında yer alan haberdir. (Yazoğlu I, 98)

Zannımızca bu tarihten önce Kırkpınar adı altında teşekküllü bir panayır kurulmamakta ve Kırkpınar Güreşleri yöre pehlivanlarının

katılımıyla Hıdrellez Günü Edirne Güreşçiler Tekkesi'nin idaresinde yapılmaktaydı. 1839 Tanzimat fermanına kadar öyle ya da böyle faaliyetlerini sürdüren güreşçiler tekkesi, bu tarihten sonra revaçtan düşmüş ve güreşler bir panayır dahilinde yapılmaya başlamıştır.

Cumhuriyetten Sonra Kırkpınar Güreşleri

Osmanlı döneminde panayıra dönüşerek her yıl an'ânevi olarak devam eden Kırkpınar Güreşleri 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı yüzünden, 1878'den 1881'e kadar dört sene, Balkan savaşıyla da 1913'te bir sene, Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında Edirne'nin Yunan işgali altında kalmasıyla da, 1914'ten 1923'e kadar dokuz sene yapılamamıştır. (Kahraman,1997: 18-19)

25 Ekim 1922'de Türk ordusu Edirne'yi Yunan işgalinden kurtardıktan sonra Cumhuriyet döneminin ilk güreşleri 30 Mayıs 1924 günü yapılmaya başlamıştır. Cumhuriyet döneminin bu ilk güreşi hakkında çeşitli kaynaklar farklı bilgiler vermekte ve Kırkpınar'ın bu dönemde tekrardan yaşamasına vesile olan eğitimci ve edip İsmail Habib Sevük'ten hiç bahsetmemektedir. Hem bu karışıklığı izale etmek, hem de Kırkpınar Güreşleri'nin tarihî akışı hakkında bilgi vermek için, spor tarihçimiz Atıf Kahraman'ın "Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi (1924-1951) Kırkpınar Güreşleri " isimli eserinden yararlanarak Cumhuriyet döneminde Kırkpınar Güreşleri'nin nasıl yapılmaya başladığı hakkında bilgi vermeyi uygun görüyoruz.

Cumhuriyet döneminde Edirne Sarayiçi Meydanı'nda güreşlerin başlamasına öncülük eden kişi İsmail Habib Sevük'tür. İsmail Habib Bey'in ve o günlerde Edirne'de yayınlanan Paşaeli Gazetesi'nin yazdığına göre, Cumhuriyet döneminde ilk Kırkpınar Güreşleri'nin başlaması şöyledir... İsmail Habib Sevük çocukken Sındırgı'da Kurtdereli Mehmed Pehlivan ile Kepsutlu Çakır İsmail Pehlivan'ın yaptığı bir güreşi seyredince, içinde güreşe ve pehlivanlara karşı bir sevgi duymaya başlamış. 1924 yılı başlarında Edirne'ye Mili Eğitim Müdürü olarak atanıp göreve başladıktan kısa bir süre sonra da (15 Nisan 1924 Salı günü) Edirne Türk Ocağı'nınyaptığı toplantıda Ocağın başkanlığına seçilerek bu görevi üstlenmiş.

O günlerde Türk Ocağı borç içinde olduğu için, borçları ödemek ve kasaya da birkaç kuruş gelir temin etmek, aynı zamanda senelerden beri eğlence görmemiş olan Edirnelileri de neşelendirmek amacıyla Sarayiçi'nde kır eğlenceleri tertip ederek güreş ve diğer spor yarışmaları yapmayı düşünmüş. Bu amaçla

Edirne'nin ileri gelenlerinden hayırsever ve güreşi seven kişilerinden Lüleburgazlı Şevket Ödül, Edirneli Ekrem Demiray, Tevfik Sülün ve Burhaneddin Beyler bir araya gelip 23 Nisan 1924'te bu amaçlarını fiiliyata geçirmek istemişler. Fakat, 1924 yılının 23 Nisanı Ramazan Bayramı'na denk geldiği için yapılması uygun olmayan güreş müsabakalarını, 30 Mayıs 1924 Cuma günü başka müsabakalarla birlikte Sarayiçi'nde yapmaya karar vermişler. Yine İsmail Habib Sevük'ün yazdığına göre, o günkü güreşlerde Arnavud Abdullah Başpehlivan olmuştur.

Sarayiçi'nde yapılan bu güreşleri ve eğlenceleri 25 Mayıs 1340 (25 Mayıs 1924) tarihli Paşaeli Gazetesi şu şekilde yazmaktadır:

"Edirne Türk Ocağı'nın hey'et-i idaresinin, 30 Mayıs 1340 (1924) Cuma Günü Sarayiçi'nde parlak ve muazzam bir eğlence tertibini tasavvur etmek şimdiden ihzarata başlamış olduğunu istihbar ettik. Edirne'nin senelerden beri eğlence yüzü görmeyen halkına istifadeli ve zevkli bir gün geçirtmek niyetiyle mevki-i fi'le vaz'ı teemmül edilen bu müstesna teşebbüs her cihetce şayan-ı tebrikdir. Bu eğlence gününde ırkımızın anânevi sporu olan güreş en birinci numarayı teşkil eylemektedir. Eski zamanların er meydanları kahramanlarından Adalı Halil pehlivanın tahtı idaresindeki bu güreşlere Türkiye'nin en namdar pehlivanları olan Kara Emin, Bulgaryalı Niyazi, İstanbul'dan Nakkaşlı Hüsnü, Arnavud Abdullah, Selânikli Rıfat, Pop köylü Hafız, Mandıralı Değirmencioğlu Ahmed, Dağlı Hüseyin Kündeci Hasan vesaire iştirak etmektedirler. Bundan başka Kırkkilise'deki Süvari Alayı zabitanı muhtelif süvari hünerleri göstereceklerdir. Ayrıca çuval, yumurta yarışları yapılacaktır. Zeybek oyunu oynanacaktır. Bu ehemmiyetli ve eğlenceli müsabakalar esnasında bir bando ve mızıkanın da icrayı terennüm edeceğini öğrendik. Aynı zamanda bütün Türkiye vilâyet ve kazaların ahâlisi bu muazzam güne davetlidir." (Kahraman,1997: 43-44)

Bu ilk güreş her ne kadar Kırkpınar güreşlerini yeniden canlandırmak amacıyla değil de, Türk Ocağı'nın borcunu ödemek ve kasasına birkaç kuruş koymak amacıyla yapılmış gibi gözükse de, asıl maksadın güreşleri dolayısıyla Kırkpınar'ı canlandırmak olduğunu İsmail Habib Sevük'ün "Türk Güreşi ve Elli Yıl önce Garp Âleminde On Yıllık Kasırga" isimli eserinde bu organizasyonla ilgili yazdığı şu cümleden anlamaktayız: *"Ocağa varidat bulalım diye Sarayiçi'nde büyük bir güreş tertipliyoruz. Bu güreşi, millî şerefimizden bir cephenin tezahürü şeklinde canlandırmağa koyulduk"* (Sevük,1948: 5)

Burada İsmail Habib Bey'in sözünü ettiği "Millî şerefin bir cephesi" güreştir ve dolayısıyla Kırkpınar'dır. 1924 güreşleri Cumhuriyet döneminin ilk Kırkpınar güreşi sayılmasa dahi buna çok önemli bir önsöz teşkil etmektedir. Kaldı ki İsmail Habib Bey, bir sene sonra yani 1925'te Türk Ocağında görevli arkadaşlarından Haşim Cevdet, Kemal Aziz, Eczacı Ferid Bey Felsefe muallimi Osman ve Emin Beylerle yine Türk Ocağı ve Himaye-i Etfal Cemiyeti (Çocuk Esirgeme Kurumu) yararına bir güreş tertiplemeye düşünmüşler, daha sonra Edirne Milletvekili Faik Bey ve Kırklareli Milletvekili Şevket Ödül Beylerin de çabalarıyla Kırkpınar Güreşleri canlandırılmaya çalışılmıştır.

Şevket Ödül, bu uğraşılarını vefatından iki sene önce gittiği 1971 yılı Kırkpınar Güreşleri'nde Tercüman Gazetesi'nin yazarı Murat Sertoğlu (d. I9l l - ö. 28 Eylül I989) ile Milliyet Gazetesi spor yazarı Kadir Akat'a anlatmıştır. Murat Sertoğlu'na şu şekilde anlatmıştır: *"...1922 yılında İsmail Habib Sevük, yedi sene Maarif Müdürü iken beş kişi toplandık ve Kırkpınar Panayırı ile güreşlerini ihya etmeye karar vererek harekete geçtik. Bizden başka Ekrem Demiray, Tevfik Sülün ve fabrikatör Burhaneddin Bey vardı. O yıl az pehlivan olduğundan Bulgaristan'dan Yenici Mehmed, Sarı Niyazi ve Koca Mustafa Pehlivanları getirttik. Bunlar, Çerkeş Kâmil, Manyaslı Muharrem ve Benli Abdullah ile karşılaştılar. Sonunda Yenici Mehmed ile Benli Abdullah berabere kaldılar ve ilk Kırkpınar böyle bitti. Bandırmalı Kara Ali, Manisalı Rıfat, Kayıkçı Ahmed ve Çoban Mahınud Başaltı'na güreşmişlerdi. Kırkpınar'da güreş kalabalık olmazdı. Sonra rağbet arttı."*

Kadir Akat'a ise şu şekilde anlatmıştır: *"... Cumhuriyetin ilânından sonra eski Kırkpınar Güreşleri'nin yapıldığı yer Yunan hududu içerisinde kalınca, güreşler Ankara'da Atatürk'ün himayesinde yapılmaya başlanmıştı. Ben, o zaman bu durumu güreşleri organize eden Kızılay şubesine bildirdim ve geleneğimizin devamı için güreşlerin Sarayiçi'nde tertiblenmesini söyledim. Bu fikrim yerine getirildi. Kat'i olarak tarihini pek hatırlıyamıyacağım ama zannederim 1925 idi..."*(Kahraman,1997: 57-58)

Şevket Ödül'ün bu iki açıklamasında önemsiz çelişkiler bulunsa da, önemli olan Cumhuriyet döneminde Kırkpınar adı altında gerçekleşen ilk güreşlerin 1925'te yapıldığı, canlandırma yönündeki uğraşları ve kimlerin öncülük ettiğini açıklamasıdır. Şevket Ödül'ün bu açıklamalarını destekleyen haberlere 1925 gazetelerinin koleksiyonları tam olmadığı için ulaşılamamıştır. Ancak İkdam Gazetesi'nin, bir sene sonra, yani 12 Mayıs 1926'da, verdiği haber bu açıklamaları desteklemektedir. İkdam Gazetesi'nin Edirne

Postası Gazetesi'nden kısaltarak aktardığı haber şu şekildedir: *"..Balkan Harbi'ne kadar şimdiki halde Yunan arazisi dahilinde bulunmakta olan Kırkpınar Mevkii'nde her sene Kırkpınar Panayırı adıyla bir panayır kurulmakta idi. Himaye-i Etfal Cemiyeti, Edirne Merkezi bu panayırın eskiden olduğu gibi Sarayiçi'nde yapılması suretiyle hem cemiyete gelir kaynağı bulmuş ve hem de hayvan ve eşya alım satımı yapılmakla iktisadî yararlarını göz önüne alarak ilk panayırın geçen sene kurulmasına önayak olmuştur..."* (Kahraman,1997: 57-58)

Bu tarihten sonra düzenli bir şekilde yapılan Kırkpınar Panayırı'nın tamamıyla yerleştiğini, Sarayiçi'nde gelenekselleştiğini ve tüccarlar tarafından rağbet gördüğünü, 1927 Kırkpınar Panayırı'nda Edirne Belediyesi'nin eski Kırkpınarlarda Ortaköy Belediyesi'nin aldığı gibi harç almasından anlıyoruz. (Kahraman,1997: 64)

Yıllarca süren savaşlardan çıkmış olan Edirne ve halkı Kırkpınar vesilesiyle eğlenmeye, yüzü gülmeye başladı. Erkek, kadın, çoluk, çocuk herkes Hıdrellez günlerinde panayırda buluşuyor ya alışveriş yapıyorlar, ya güreşleri izliyorlar ya da başka gösterileri seyrederek eğleniyorlardı. Bu konuyu İkdam Gazetesi şöyle haber veriyor: *"Kırkpınar' daki panayır açıldı. Çok kalabalık vardı. Panayır her cihetle mükemmeldi."*

1940'lara doğru Kırkpınar Panayırı mal ve eşya satımı noktasında zayıflamaya başladı. Halkın zihnindeki Kırkpınar tasavvuru tamamıyla yağlı güreşle şekillenince, nihayet 1940 gazeteleri panayır sözcüğünü kaldırarak bunun yerine "Kırkpınar Güreşleri" şeklinde haber yapmaya başladılar.

1934 yılında Kırkpınar düzenleme kurulu Cumhuriyet Halk Partisi İl başkanlığı kontrolünde seçildi. Bu tarihten sonra Cumhuriyet Halk Partisi düzenleme kurullarında her zaman aktif olarak yer aldı. Hediyeler C.H.P Genel Merkezi'nden gönderilmekteydi. Pehlivanlar Halkevlerinde kalıyorlar ya da müsabakalardan evvel Halkevlerinde toplanıp korteje oradan çıkılıyordu. Hatta 1949 güreşleri Edirne Halkevi adına organize edildi. 1950 senesine gelindiğinde, çok partili döneme geçen Türkiye'nin ilk genel seçimleri yapılacağından Mayıs başında yapılan güreşlerin 9-11 Haziran tarihinde yapılması kararlaştırıldı. C.H.P yine yardım hazırlıklarına başladı. Ancak, seçimler Türkiye genelinde olduğu gibi, Edirne ve Kırklareli'de de C.H.P aleyhine sonuçlanınca C.H.P yardımı çekti ve Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi ve Millet Partisi mensuplarının oluşturduğu bir düzenleme kurulu oluşturuldu. 1950'de yapılan Genel Seçimlerden sonra, 1951

senesine gelindiğinde, Kırkpınar'da siyasî fırtına koptu ve önceden beri siyasilerin Kırkpınar'a müdahaleleri tam bir kaosa sebep olacaktı. Atıf Kahraman'ın ifadelerine göre, Demokrat Parti'den belediye başkanlığına seçilen Hasan Maksutoğlu, kendi görüşüne uymadığı için 1950 Kırkpınar'ında ağa seçilen Ekrem Demiray'ın ağalığını reddederek yerine Murat Şener'i ağalığa getirdi. Hakem kurulu da siyasî sebeplerle değiştirildi. Hatta Cumhuriyet döneminde Kırkpınar'ın tekrar canlanmasında gayret gösteren İsmail Habib Sevük de, hakem kuruluna alınmamış hatta davet bile edilmemişti. 1951 güreşlerinden sonra Kırkpınar siyasetçiler için bir arenaya dönüştü. Bunda iktidar olan bütün siyasi partilerin parmağı vardır.

1925'ten 1951'e gelinene kadar güreşlerin gelirinden, az ya da çok, eski ismiyle Himaye-i Etfal Cemiyeti günümüzdeki ismiyle Çocuk Esirgeme Kurumu yararlanmıştır. 1951'den sonra toplanan gelir güreşlerin masraflarına yansıtıldı.

Kırkpınar'da Yapılan Diğer Spor Müsabakaları ve Gösteriler

Eskiden Kırkpınar Panayırı'nda güreşlerden başka çeşitli müsabakalar ve gösteriler yapılmaktaydı. Bu gelenek günümüzde de aynı şekilde devam etmektedir. Ancak Osmanlı döneminde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında güreşler için oluşturulan organizasyon daha çok ticarî amaç taşırken, 1940'lardan sonra sadece spor ve eğlence organizasyonu haline dönüşmüştür.

Cumhuriyet Öncesinde Yapılan Gösteri ve Müsabakalar

Cumhuriyet öncesinde Kırkpınar Panayırı'nda en yaygın ve geleneksel olarak yapılan müsabaka "Yürük yarışları"dır. Yürük yarışları bugünkü at koşuları demek ise de, eski usul olarak atlarla uzun mesafelerden yapılan düz koşulardır. Mesafesi Edirne-Karaağaç köyünden ve demiryolu köprüsünden itibaren Kırkpınar'a kadar altı saat mesafededir. Yürükler, yani koşu atları buradan Demiryolu Köprüsü'nden yarışa başlarlar ve Yürük atlar Kırkpınar mevkiine varmadan önce tertibat alınırdı. Samona Köyü'nün Hisartepe'sinde bir gözcü bekler, Yörük atlar Körümit Köyü sırtlarında iken Hisartepe'deki gözcü Kırkpınar mevkiine bayrak sallamağa başlardı. Kırkpınar'a gelmekte olan yolcular, arabalar, atlılar bu tepeden bayrağın işaret verdiğini görünce Yürüklere mâni olmamak için derhal yoldan kenarlara çekilirler, yolu serbest bırakırlardı. Yürükler Kırkpınar mevkiine yaklaşınca geldikleri yolun üzerine ve koşunun son durağı olarak belirlenen yere bir

kolan konulur, sırasıyla kolanı atlayan hayvanlar derece alırlardı. Daha sonra aldıkları derecelere göre Kırkpınar ağası tarafından ikramiyeleri ve ödülleri verilirdi. (Yazoğlu I, 43)

Cumhuriyet Sonrasında Yapılan Gösteri ve Müsabakalar

Cumhuriyetin ilk yıllarında Kırkpınar Güreşleri birkaç güreş sevdalısının girişimiyle Sarayiçi'ne taşındıktan sonra eğlence kısmına biraz daha ağırlık verilmiştir. 12 Mayıs 1926'da çıkan İkdam Gazetesi bu ilk güreşler için şunu söylemektedir: *"… Mamafih bu panayırın alış veriş işinden ziyade bir eğlence ve zevk ve sefa panayırı olduğunu söylersek hata etmiş olmayız."*

Edirne'de yayınlanan Paşaeli Gazetesi'nin verdiği haberlere göre İsmail Habib Sevük'ün 1924'te Sarayiçi'nde ilk defa yaptırdığı güreşlerde, güreşin yanında birçok gösteri ve spor müsabakası yapılmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir: Kırkkilise'deki Süvari Alayı hünerlerini ortaya seren bir gösteri yapmıştır. Bunun yanında çuval ve yumurta yarışları yapılmış, zeybek oyunları oynanmıştır. Yarışmalar esnasında da bando ve mızıka ekipleri gösteriler yapmıştır.

Bunlardan başka hangi eğlenceler ve spor yarışmalarının yapıldığını yine Paşaeli Gazetesi şöyle anlatıyor:

Cuma Günkü Kır Eğlenceleri

"*… Bundan sonra gözü bağlı boks yapıldı ve merkeb koşusu icra edildi. Daha sonra programın en heyecanlı numaralarını teşkil eden pehlivan güreşlerine başlanarak Adalı Halil Pehlivan'ın idaresi altında, Türkiye'mizin ve Bulgaristan'ın en meşhur pehlivanları güreş meydanına atıldılar ve bütün halk güreşleri büyük bir heyecanla takib etli. Edirneliler'in övündüğü Kara Emin, o günki mahirane güreşleriyle herkesi mest etti. Eğlencelerin sonuna kadar da Kırkkilise Sanayi Mektebi, Musevi Mektebi müsabakaları yapıldı."*[73] (Kahraman,1997: 44)

Yine bu konuda Kırkpınar eski ağalarından Murat Köse, "Edirne Kırkpınar ve Yağlı Güreş" isimli kitabında Ekrem Sülün'ün hazırladığı bir rapordan verdiği bilgilere göre 1926[74] senesinde de Edirne ve Babaeski Mızraklı Süvari Alayları'nın çeşitli gösteriler yaptığını yazmaktadır. Hatta raporu hazırlayan bu gösterilerden

[73] Paşaeli Gazetesi, 25 Mayıs 1340 (25 Mayıs 1924, S.2. Sü. 3,4)

[74] Ekrem Sülün yazdığı raporda 1926 güreşleri için Sarayiçi'nde yapılan ilk Kırkpınar Güreşi demektedir. Oysa Sarayiçi'nde ilk güreş 1924'te, Kırkpınar adıyla ilk güreş ise 1925'te yapılmıştır. Bu konuda ya verilen tarih yanlıştır ya da bilgi eksikliği mevcuttur. (Köse,1990: 45)

o kadar etkilenmiştir ki, bu süvari birliğinin 1936'da Roma'da aynı gösteriyi yaparak Mussolini ödülü aldığından ve köylüye kentliye at sevgisini aşıladıklarından bahsetmektedir. (Köse, 1990: 44)

1968 yılından sonra Kırkpınar güreşlerinin yapıldığı tüm hafta "Kırkpınar Şenlik Haftası" ilân edilmiş, bu yıldan itibaren şenlik ve eğlenceler için oluşturulan komiteler güreşlerini bir haftalık program içinde uygulamaya başlamışlardır. Cumhuriyet döneminde, eski Kırkpınarlarda olduğu gibi atlı müsabakalara yer verilmiştir. Bunun yanında halk oyunu gösterileri de Cumhuruyet sonrasıKırkpınar Güreşlerinin vazgeçilmezleri arasındadır. Bazı yıllarda, alışık olunmayan eğlenceler ve yarışmalar da düzenlenmiştir. 1940 yılında Serbest Güreş Şampiyonası da Kırkpınar'la birleştirilerek aynı gün Edirne'de yapılmıştır, ayrıca hayvancılığı geliştirmek adına "Hayvan Sergisi" kurulmuştur. (Yazoğlu I,144)

Geleneğe hiç uymamakla beraber Kırkpınar'da gelenekselleşen yarışmalardan biri "Kırkpınar Güzeli" yarışmasıdır. Her sene geleneksel olarak tekrarlanan bu yarışma değişik bir ortamda geçmektedir. Bu yarışmaya Edirne kadar Türkiye'nin tanınmış bazı simaları da gelerek katkı sağlamaktadır. Bunlardan birisi de 1985 Kırkpınar Güreşleri'nde "Pehlivan" isimli filmin çekimler için Edirne'ye gelen ve jüri üyeliği yapan Tarık Akan'dır. (Bilgin,111-113)

Kırkpınar'ın alışılmadık müsabakalardan biri de 1985 Kırkpınar'ında yapılan rallidir. Bu ralli Edirne'de yapılan ilk rallidir ve halkta büyük heyecan uyandırmıştır. 23 rallicinin yarıştığı müsabakada bayan sürücü de bulunmaktadır.

Ahmet Taşçı ile Akinomi'nin Yaptığı Gösteri Güreşi

Bunlardan başka yapılan gösterilerden biri de Kırkpınar'ın ruhuna küfreden, er meydanına asla yakışmayacak bir gösteridir ki bu, saha çevresinde Cemal isimli birinin kurduğu pavyonda oynatılan hatta oynarken soyunan kızlardır. 1964'te ise bir Fransız kanalı, ne yazık ki, bu güreşleri ve dansöz kızları çekmiştir.

2010 yılında Japonya Sumo Federasyonu, "Sumo Güreşi Gösterisi"

yapmıştır. Bu gösteriler hem şehir içindeki Selimiye Meydanı'nda, hem de Kırkpınar Meydanı'nda yapılmıştır. Güreş sahasında Ahmet Taşçı ile Akinomi isimli bir Sumo güreşçisi gösterisi yapmıştır.

Son yıllarda yapılan gösterileri ve yarışmalardan bazıları şöyledir:

★ Türk Hava Kurumu uçaklarının gösterileri ve paraşüt atlayışları.
★Yerli ve yabancı folklor ekiplerinin gösterileri.
★ Çeşitli fotoğraf, resim, pul vb. sergileri.
★ Sanatçıların ve Belediye Bandosunun verdiği halk konserleri.
★ Mehter gösterileri.
★ Trakya ev yemekleri yarışması.
★ Havai fişek gösterileri.

KIRKPINAR GÜREŞLERİ BAĞLAMINDA TÜRK GÜREŞİNDEKİ SOMUT VE SOYUT UNSURLAR

Kırkpınar Ağalığı

Selçuklular ve Osmanlılar spora ve sporcuya her zaman önem vermiş, desteklemiş ve gelişmesine mutlâk surette katkıda bulunmuştur. Özellikle Osmanlı Sultanları, kendileri iyi bir sporcu olmaları yanında sporla ilgili her türlü çalışmayı desteklemişlerdir. Bu anlayış doğrultusunda Sultanların hamiliği, taşrada söz sahibi kişilerin de (ağa, bey vb.) sporcu beslemelerine öncülük etmiştir.

Bunlarla da yetinmeyen Osmanlı devleti sporunu örgütleyip geliştirmek, sporcusunu koruyup kollamak için bir yandan "kapıkulu" düzeni kurmuş, bir yandan da miri toprak sistemini geliştirmeye çalışmıştır. Bu sistemlerin esası, Osmanlı sipahilerinin belirli sayıda asker beslemesi, sporcuların ve özellikle de pehlivanların varlıklı kimselerin himayesi altına alınarak imkân sağlanmasıdır. (Fişek, 1985: 33) İşte Osmanlı Devleti'nde var olan spor kültürü ve bu doğrultuda ortaya çıkan anlayış, İslâm dininin "hayr" işlerine teşviki şekliyle, Kırkpınar'da gelenek dâhilinde yıllardır devam eden ağalığın temel noktasıdır.

Rumeli yöresinde ağa, aile kurumu içinde abi kelimesini karşılamaktadır. Zaten "Abi" kelimesi "Ağa" ve "bey" kelimelerinin birleşmesinden oluşmuştur. Ağa kelimesinin abi kelimesini karşılamasının yanında bizim için asıl önemli olan ikinci mânâsıdır ki, "büyük, hatırı sayılan, saygı gösterilen kerem sahibi halk adamı" demektir. (Ayverdi, Topaloğlu, 2007: 14) Halk arasında ağanın özelliklerinin nasıl olup olmaması gerektiği şu tekerlemeyle özetlenmiştir:

Ağa dediğin Ağcaz olmalı
Altına atacak döşeği,
Üstüne binecek eşeği,
İki karısı, beş on sarısı (altın)
İki karık bağla, beş on arısı olmalı,
Kandilinin ipi telden
Yağ elden
Kafası kelden
Avlusu çitten, itten köpekten ağa olmaz.

Bu tekerlemeyle birlikte Rumeli yöresinde sıkça söylenen bir söz de şöyledir:

Ağalık verme ile
Beylik kalma ile
Efendilik sülâleden gelir.

Ayrıca Anadolu'da " Gelinin başına, ağanın aşına, atın dişine bak" sözü bir darb-ı mesel şeklinde yıllardır söylene gelmiştir. (Yazoğlu I, 158) Bu tekerleme ve atasözlerinden anladığımız kadarıyla Anadolu insanının gözünde ağa öncelikle varlıklı ve itibarlı olmalıdır. Bu bağlamda ortaya çıkan Kırkpınar ağası, Kırkpınar'a seyircileri çağıran, müsabakaları düzenleyen, gelen konukları ağırlayan, yeme, içme, yatma gibi beşerî ihtiyaçlarını karşılayan, dahası âdet-i kadime üzere güreşlerin yapılmasını sağlayan, ödülleri veren ve güvenlik düzenini alan baş sorumlu ve yetkilidir.

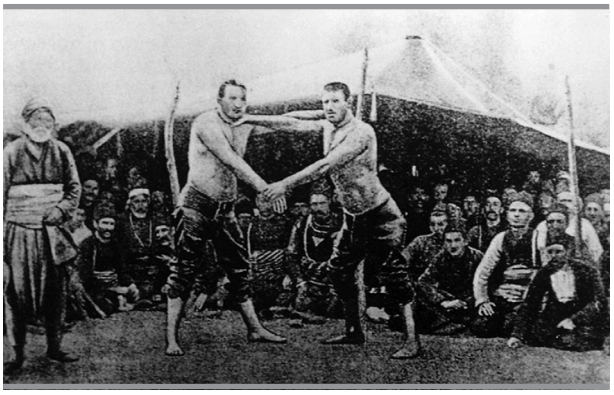

Ağa Çadırı Önünde Pehlivanlar[75]

Kırkpınar âdetlerine göre ağa, kendisi için hazırlanan ağa çadırında oturur. Misafirlerini ağırlar ve onlara iki gün öğle yemeği verir. Eski yıllarda Kırkpınar'a gelen diğer köy ağaları kendi misafirlerini de Kırkpınar'da konuk ederler, ayrıca çeşitli hediyelerde getirirlerdi. Getirdikleri şeyler eğer canlı hayvansa ağanın çadırının önüne bağlanırdı. Uzaktan olsun yakından olsun canlı hayvan getirememiş olanlar ise ağa çadırında, ağanın üstünde oturduğu kuzu postunun bir kenarını kaldırarak altına para, altın gümüş vb. kıymetli şeyleri koyarlardı. Ağa bu hediyeleri daha sonra derecelerine göre pehlivanlara dağıtırdı. (Ayağ, 1983: 77-78) Ayrıca Kırkpınar ağaları elde edilen gelirin fazlasıyla veya kendi imkânlarıyla okul, cami, çeşme vb. hayır kurumları yaptırarak kamu yararını düşünürlerdi. Bununla ilgili olarak Servet-i Fünun Mecmuası'nın 7 Nisan 1326 (20 Mart 1910) 983. Sayı ve 168. Sayfasında şu şekilde bir haber yer almaktadır: *"Kırkpınar Panayırı'nda pehlivan ve koşu vesairede tertibat ve icraatını Donanma-i Osmanî şeref ve menfaatine tertip eden panayır ağası Simavra Karyeli Mehmed Ağa'nın yurtseverliği övülmeğe değer görülmüştür. En büyük ödüller Ruz-i Hızır'a rastlayan üçüncü gündür."* (Yazoğlu I, 98)

75 Bu resim Atıf Kahraman'ın arşivindendir ve Özbay Güven'e göre resimdeki pehlivanlar Kel Aliço Ve Koca Yusuf'tur. (Güven,1999:353)

Görüldüğü üzere Kırkpınar Ağası Mehmet Ağa, elde edilen parayı Osmanlı Donanması'na bağışlamıştır. Günümüzde de Kırkpınar ağaları bu şekilde hayır ve ihsanlarda bulunmaktadırlar.[76] Eskiden Kırkpınar Ağası, panayır açılmadan bir hafta önceden Kırkpınar yerine çadırlar kurdurur, kendi çardağını ve ya çadırını yaptırırdı. Birkaç gün önceden de yemek pişirilerek görevlilere yemek verilirdi. Eğer bu yemekten yemek istemeyen olursa, esnaf tarafından çadır veya baraka şeklinde kurulmuş olan aşçı dükkânlarında karınlarını doyurabilirlerdi.

Güreşlere katılmak isteyen pehlivanlar, genellikle kendi köylerinin ağaları ve halkıyla birlikte gelirdi. Anadolu'dan gelen pehlivanlar daha önceleri yapılan panayırlarda güreşe güreşe Kırkpınar'a doğru geldikleri için, hem idman yapmış ve hem de kazandıkları ödülleri satarak yol giderlerini karşılamış olurlardı. Çoğunlukla bu gibi pehlivanlar, Türk köylüsünün büyük güreş severliliği ve pehlivana karşı duymuş olduğu saygı dolayısıyla hiç masraf etmeden Kırkpınar'a kadar gelebilirlerdi.

Kırkpınar ağasına ne seyirci, ne hakemler, ne de pehlivanlar asla hürmetsizlik etmezler bilâkis, ona karşı son derece saygılı davranırlardı. Bununla ilgili olarak Suyolcu Mehmet Pehlivan'ın Eşref Şefik'e anlattığı bir olay ağaya gösterilen hürmet konusunda açıklayıcı olacaktır. Suyolcu Mehmet Pehlivan şunları anlatmıştır: *"Aliço'nun Kırkpınar başını üst üste kurtardığı on beşinci sene idi. O zamanın Kırkpınar ağası da yine şurada bu şimdikinin olduğu yerde hasırını atmıştı. Kuzu götürülürken Aliço'nun gafletine geldi galiba, hazır ol vaziyetinde beklemedi. Bütün ahâlinin birden kalktığını ve yavaş yavaş meydanı terke başladıklarını görmüştük. Evvelâ anlayamadık. Sonradan farkına vardık ki, merasime hürmetsizlik eden Başpehlivanı seyretmek istemiyorlarmış. Aliço namına halktan ve ağadan özür dilendi de, işler yoluna girmişti."*

Kırkpınar ağası, Kırkpınar meydanının tek hâkimidir. Hakem heyetinin gözünden kaçan, törelere aykırı düşen herhangi bir olaya müdahale etme hakkına sahiptir. Gelenek dâhilinde ağa, herhangi bir cıvgar meydana geldiğinde pehlivanlara dilediği cezayı verebilir. Bu cezanın başlangıcı meydanı o anda terk

[76] Kırkpınar Eski ağalarının kamu yararına yaptırdıkları hayır kurumlarından bazıları şunlardır: Halil Kılıçoğlu, Kırkpınar Çeşmesini, Murat Köse Ağa Köşkü'nü yaptırmış, Sarayiçi'ne ve otogara iki tane büyük kırmızı dipli mum diktirmiş aynı zamanda tarihi Yıldırım Cami ve Ağa Çeşmelerini restore ettirmiştir. Kırkpınar'ı konu alan bir tane de kitap yayınlamıştır. Alper Yazoğlu Edirne'de kendi ismini taşıyan bir okul yaptırmış, Kıyık Tophane yolu üzerindeki Amcazade Hüseyin Paşa çeşmesini restore ettirmiştir. (Yazoğlu I, 163)

etmekle başlar ve yapılan usulsüzlüğe göre şekillenir. (Ayağ,1983: 78)

Günümüzde Kırkpınar Meydanı'nda çadır kurulmamaktadır. Bunun yerini şeref tribünü ve ağa tribünü almıştır. Ayrıca Ağa'nın misafirlerini ağırlaması ve sohbetlerde bulunması için, 1990 yılında, o yılın güreş ağası Murat Köse ve belediye işbirliğiyle Tavuk Ormanı girişinde Ağa Köşkü yapılmıştır. Köşk güreşlerden sonra da halk tarafından kullanılmakta lokanta, çayhane vb. işletmecilere kiraya verilmektedir.

Orta Asya ve diğer Asya Türk toplumlarında da ağalık müessesesinin bir benzerine rastlanmaktadır ki, buna "El yahşısı" derler. Orta Asya'da "el" halk, "yahşı" güzel, âlâ, saygın, haysiyetli ve dürüst mânâlarına gelmektedir. El Yahşısı, halk arasında bulunan en saygın kişi mânâsına gelir ve bu kişinin dürüst ve şerefliliğinden kimse şüphe duymaz. Kırgızlar buna "El Cahşısı" demektedirler. Türk Töresinin en önemli unsurlarından biri olan ''Büyüğe saygı, küçüğe sevgi'' geleneğinden kaynaklanan bu durum, dünyada sadece Türklere özgü bir olaydır. Türk spor kültüründe önemli bir yeri olan "El Yahşısı" tarihi açıdan eski zamanlara dayanmaktadır. M.Ö 600 yıllarına ve hatta daha öncelere de dayandığı vurgulan-maktadır.

El Yahşıları, Orta Asya ve diğer Türk toplumlarının yaptıkları geleneksel sporlarda bulunurlar. Bu sporlardan biri de Aba Güreşleridir. Bu şahıslar müsabakalarda törelere göre en saygın mevkide otururlar. Müsabaka esnasında hakemlerin karar vermekte zorlandıkları herhangi bir konuda olaya müdahale ederek son noktayı koyarlar. Meselâ, hakemler bir güreşçinin yenilip yenilmediğine dair tereddüde düşerse, ya da verilen karara itiraz olursa bu durumda El Yahşısı son kararı verir ve bu karara kimse itiraz etmez.

M.S. 995 yılına ait Manas Destanı'nda da El Yahşısı şöyle geçmektedir.

El cakşısı buy boldu	El yahşısı (saygın kişi) zorlandı
Cabık başı kunduzday	Kunduz tepesi yığılı
Cana toksan üy boldu	Doksan çadır ayrıca kuruldu
Üy başına karasangı	Her çadırda bir bakıcı
Birden erkek eesi bar…	Temsilci olarak duruyordu…[77]

Ağanın Seçilmesi

Kırkpınar geleneğinde en fazla parayı veren değil, en itibarlı olan kişi ağa seçilirdi. Eskiden ağalık seçimi köy ağaları arasında

77 Mehmet Türkmen, www.guresiyorum.com/dosyalar/009.ppt(31.10.11)

olurdu. Şimdiki gibi karşılıklı para verilerek yapılmazdı. Kırkpınar ağasının varlığından öte itibarına, saygınlığına dikkat edilirdi. Kırkpınar Panayırı'nın tüm sorumluluklarını bir sene sonra alacak olan ağa ile mutabakata varılınca, o ağa ertesi gün çayıra gelir ve sevdikleriyle çayıra kurulurdu. Son gün bir müddet güreş yapıldıktan sonra eşraf kucaklarında kınalanmış, gelin duvağı telleriyle süslenmiş güzel bir kuzu olduğu halde yeni ağaya doğru giderlerdi. Bu arada davul zurnacılar birdenbire oynak Rumeli havaları çalmaya başlardı. Ağaya kuzu verilince belinden çıkardığı bir kese altını bir tepsi içine boşaltırdı. Bu gelecek senenin ağalığını kabul ettim anlamına gelmektedir. (Ayağ, 1983: 63) Bundan sonra yeni ağa, eski ağanın çadırına gider, çadırda hayır dua ve muvaffakiyet dilenirdi. Bu esnada davullar, zurnalar kendilerine mahsus bir havayla ve arkalarında cazgır, meydancı, sucular ve yağcılar olduğu halde bir saf hâlinde yeni Ağa'm bulunduğu çadıra doğru yürüyüşe geçerlerdi. Yeni Ağa hepsine münasip bahşişler verir ve geldikleri gibi yine aynı havaları çalarak yerlerine giderlerdi. (Yazoğlu I, 45) Günümüzde güreşlerin son günü final güreşlerine yakın bir zamanda eskiden olduğu gibi mezat olmak üzere bir koç açık arttırmaya çıkarılmakta ve gelecek senenin Kırkpınar ağası olmak isteyen kişiler arasında bu koç için müzayede düzenlenmektedir. Müzayede sonunda en çok parayı veren kişi gelecek senenin Kırkpınar ağası olmaktadır. Günümüzdeki bu uygulama yani koçun yüksek fiyatlar verilerek alınması, ilk defa Halil Kılıçoğlu zamanında olmuştur. Bu ağa koçu, o zamanın parasıyla 25 milyona almıştır. (Yazoğlu I,163)

Ağalık Koçu

Tarihi Kırkpınar Ağaları

Cumhuriyet döneminden önce Kırkpınar'da ağalık yapmış kişilerden bilinenler şunlardır:

Körmutlu Köyü'nden Halil Pehlivan ile oğulları Ali ve Sait Pehlivanlar, Hacı Hüseyin Ağa, Sadırlı Köyü'nden Hacı Hasanoğlu, Seymenli Köyü'nden Avukat Ahmed Ağa, Kamerli Köyü'nden Zabtiye Hasan Ağa, Ortaköy'den Bankacı Mehmed Efendi, Edirne'den Kolcubaşı Çerkeş Emin Ağa, Kirişhane Mahallesi'nden Arabacı Hamza Ağa (1908), Tabakhane mahallesinden Tahir Ağa, Edirne eşrafından Cezzar Torunu Fuat

Bey (1901), Doğancıarız Köyü'nden Halil, Mehmed ve Eşref ağalar, Simavina köyünden Mehmet Ağa (1910) ve meşhur Adalı Halil Pehlivan'dır. (Kahraman, 1997: 20)

Balkan savaşı, I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele sırasında panayırlar yapılamamıştı. Cumhuriyetle birlikte 1925 ve 1926 yıllarında Edirne'de düzenlenen Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin sorumluluğunu Edirne Çocuk Esirgeme Kurumu üstlenmiştir ve ilk yıllarda ağalık kurumu yeniden ortaya çıkmıştır. Fakat dünyadaki ekonomik olaylar spor sektörünü de etkilemiş ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra ağalık ciddi bir şekilde ele alınmıştır. Bu yüzden 1927 -1942 yılları arasında Kırkpınar güreşlerinin ağasız yapıldığı bilinmektedir. (Yazoğlu I, 163)

1950'den sonra günümüze kadar ağalık yapanların listesi şu şekildedir:

1950-51-52	Murat Şener (Karacaköylü)
1953	İbrahim Bildik[78] (Edirneli)
1954	Yaşar Yardımcı (Edirneli)
1955	MehmetÇardaktan(Edirneli)
1956	Ahmet Merter (Ahırköylü)
1957	Tornacı Hüseyin Özakıncı
1958	Nurettin Manyas (Edirne Milletvekili)
1959	Ahmet Merter
1960	Salim Doğramacılar (Edirneli)
1961	Hilmi Atakan (Edirneli)
1962	Muhittin Ağaoğullan (Edirneli)
1963	Ali Rıza Keleşoğlu (İstanbullu)
1964	Hasan Vatan (Edirneli)
1965	Hakkı Meriç (Edirne Elçi Köylü)
1966	Muzaffer Bilge[79]

[78] Bazı kaynaklarda 1953 Kırkpınar ağası olarak Nurettin Manyas (Edime Milletvekili) geçmektedir. Ancak 1960 yılından beri Kırkpınar'ı fotoğraflayan Sinan Alışkan elindeki fotoğraflarla 1953 yılında Kırkpınar ağasının İbrahim Bildik Olduğunu ispatlamıştır.
[79] Babası Gazanfer Bilge'nin rahatsızlığı nedeniyle 11 yaşında babasının yerine ağalık yapmıştır

1967-68	Süleyman Şahin (Çanakkaleli)
1969-70	Gazanfer Bilge (Karamürselli)
1971	Celal Hacı Eyüpoğlu
1972	Doğan Görkey (Babaeskili)
1973	Hamit Kaplan (Tokatlı)
1974	Şevki Alan (Samsunlu)
1975-1976	Zülküf Karabulut (Akyazılı)
1977	Fethi Atan (Adapazarlı)
1978	Sabahattin Tekcan (Tekirdağlı)
1979	Süleyman Özmercan (Bandırmalı)
1980	Cemal Pul (Edirneli)
1981	Mehmet İriş (Edirneli)
1982-1983	Ali Ayağ (Edirne Büyükgerdelli)
1984 -1985	Mustafa Bilgin (Edirne)
1986	Halil Kılıçoğlu.
1987	Hasbi Menteşoğlu (Samsun)
1988	İbrahim Ceylan (Bursa)
1989	Kemal Özkan (İstanbul)
1990	Murat Köse (Çanakkale)
1991-1992-1993	Alper Yazoğlu (Baybutlu)
1994	Oğuzhan Bilgin (İstanbul)
1995-1996 **1997-1998**	Hüseyin Şahin (Tokat)
1999	Ayhan Sezer (Kırklareli)
2000	Emin Doğansoy (Karamürsel)
2001	Murat Saruhan (Çanakkale-Biga)
2002	M. Sait Yavuz (İzmit)

2003	Necdet Çakır
2004	Mustafa Altunhan (Edirne)
2005-2006-2007	Adem Tüysüz (İzmitli)
2008	Mehmet Cadıl (Antalyalı)
2009-2010 **2011-2012**	Seyfettin Selim (Sakarya)

Kırkpınar ağalarının yıllara göre sıralanışında bazı kaynaklar farklı bilgiler vermektedir. En güncel olması hasebiyle Trakya Gazeteciler Derneği'nin 650. Kırkpınar Yağlı Güreşleri münasebetiyle çıkardığı dergideki sıralamayı aktarmayı uygun gördük.

Günümüzde Kırkpınar Ağalığı

Günümüzde Kırkpınar ağalığı ve ağaları eski itibarını kaybetmiş durumdadır. Ağalığın parayla satılması, şöhret malzemesi olarak kullanılması, yetkileri, otoritesi, yaptıkları ve yardımları hep eleştiri konusu olmaktadır. Özellikle medyanın her sene ağalık seçiminin öncesinde ve sonrasında pavyon işletmecileri, hayali ihracatçılar, ne oldukları belli olmayan şarkıcıları Kırkpınar ağalığı için gündeme getirip dile dolamaları ağalığı itibardan düşüren, saygınlığını ayaklar altına alan faktörlerin başında yer almaktadır.

Kırkpınar ağalarından Mustafa Bilgin, ağalık konusunda şunları söylüyor: *"Ağalık satın alınmaz, kazanılır. Kırkpınar'da ağalık artık yüksek rakamlara dayanmaktadır. Sırtına geleneksel elbisesini giyen, eline tesbihi geçiren ağa manken gibi ortada dolaşmaya başlar. Misafirlerini ağırlar, gereksiz masrafları karşılar. Ağalık süresi içinde güreşçilere maddî ve mânevî yardımda bulunur. Herkese yardım eder. Bunun da ölçüsü yoktur. Ağalık artık bir reklam aracı olarak kullanılıyor. Ağalık mânevî zevki olan bir olay. Ağalığı tam anlamı ile yapmaya kalkarsanız harcama rakamları çok yüksek olur. Ağa olduğunuz için her şeye yardım etmek zorundasınız. Evi yıkılan, hastalanan vatandaş bile size gelir, bunlara katlanacaksınız. 1982 yılında Resmi Gazete'de yayınlanan bir genelgeyle Türkiye'deki tek ağalığın Kırkpınar ağalığı olduğu tescil edildi. Her şeyden önce tüm yardım kuruluşları önce ağanın kapısını çalarlar. Düşündükleri rakam da çok yüksektir. Yardım etmezseniz ne biçim ağa derler. Bunlar kayıp hanesi ama ağalığın kazandırdıkları da vardır. Kırkpınar'a*

bazen zarar da verildi. Örneğin modern giysiler içinde ağa tribününde 20 tane hostes bulunduruldu. Eğer bunlar millî giysiler içinde olsalar, bu bir yenilik olabilirdi. Atmosfere ters düştü. Bir tedbir almak lâzım. Her önüne gelen ağa olamamalı. Ağaların yapacağı yeni uygulamalar, uzmanların oluşturacağı bir komisyonda tartışılmalıdır."

Kırkpınar ağalarından Kemal Özkan, ağalık konusunda şu hususları dile getiriyor: *"Ağalık resmen maşalık, daha Türkçesi ağaçlık müessesesi haline dönüştürüldü. Kanuni yetkilerin federasyonca hakemlere teslim edilmesiyle gücünü kaybeden ağalığın, organizasyonunun da belediyeye devredilmesiyle hiçbir sıfatı kalmamıştır."* (Güven, 1999: 83-84)

Cazgır

Cazgır kelimesinin kökeni hakkında çeşitli görüşler vardır. Meydan Larousse'da Yakutça "çaskığır" sözcüğünden geldiği yazılsa da doğru değildir. (Eyuboğlu, 2004: 116) Cazgır kelimesi car yansıma sesinin sonuna Farsça "gir" ekini alarak "seslenen, haber veren, çağlık atan" anlamında oluşmuş bir sözcüktür. Bununla birlikte Kazan ve Azeri Türkleri aynı anlama gelen "Cargı" kelimesi kullanılmaktadır. (Yazoğlu I, 68)

Güreş terminolojisinde cazgır; Güreşten iyi anlayan, oyunların sonuçlarını önceden kestirebilen, pehlivanların özeliklerini, yaptıkları oyunları, daha önce aldıkları başarıları bilen ve dua okuma kabiliyetine sahip görgülü kimseye denir.

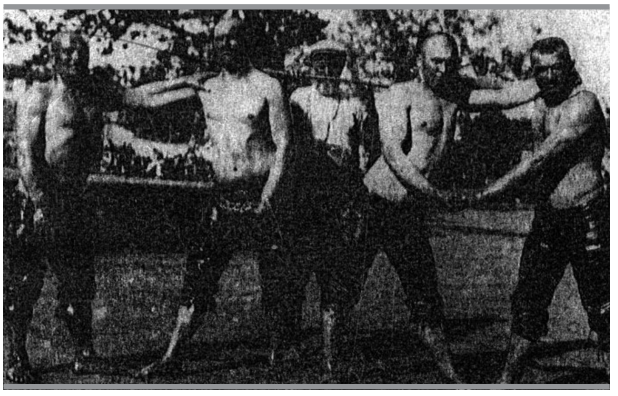

Sağdan Adapazarlı Cemal (Güçlü), Tekirdağlı Hüseyin, Cazgır Mehmet Dayı, Lofçalı İbrahim, Koç Ahmet

Cazgır kelimesi çeşitli yörelerde pehlivanları gür sesiyle ortaya çağırdığı için "dellal"; pehlivanlara, atalara, seyircilere dua ettiği "duacı" ya da "duahan"; Peygamber efendimiz (s.a.v.) için salâvat istediği için "salâvatçı"; peşreve çıkış verdiği için "peşrevci" ve yine dua okuduğu gibi "okuyucu" gibi isimlerle de ifade edilmiştir. Cazgıra Karakucak güreşlerinde "meydancı" da denilmektedir. Aynı zamanda "değnekçi" denildiği de olur. Bunun sebebi, ön ayak veya ayak boyuna çıkan güreşçilerin arka tarafına geçerek elindeki değneği pehlivanların sırtlarına gelecek şekilde ve bir elini bir pehlivanın, diğer elini de diğer pehlivanın sırtına koyarak dua okumasıdır. Ancak, Atıf Kahraman'ın Kırkpınar Güreşleri

isimli kitabındaki bir resimde yağlı güreşte de bu usulün zaman zaman tatbik edildiğini görmekteyiz. Tekirdağlı Hüseyin Kırkpınar'da başpehlivanlığı kazanmadan önce, 1931 yılında, Bursa'nın Pınarbaşı alanında yapılan bir güreşte çekilen fotoğrafta cazgırın pehlivanların sırtlarına değnek koyduğu açıkça görülmektedir.

Cazgır güreşmek için soyunmuş pehlivanları sıraya dizer. İçlerinde o boydan üst boya güreşmesi gerekenler varsa onları ayırır. Diğerlerini de kuvvetlerine göre birbiriyle eşleştirir. Eşlenen pehlivanlar kıbleye yüzlerini dönerek kolları çaprazlama olduğu halde el ele tutuşurlar. Bu şekilde dualarını okur. Eğer güreşçiler tanınmış güreşçi ise cazgır, ayrı ayrı pehlivanların arkasında durarak dualarını okur. (Kahraman I, 1989: 20-21) Güreş başlamadan önce vakur bir şekilde ağır ağır yürüyerek meydanın tam ortasına gelir. Eşleştirdiği pehlivanları yanına çağırır, yönlerini yine kıbleye çevirir. Elini her ikisinin sırtlarına vurarak rükua varır gibi eğilip ellerini diz kapaklarına koymalarını söyler. İki pehlivanın arkalarında durur, sağ elini sağdakinin sırtına, sol elini soldakinin sırtına vurur. Cazgır salavatlamalar okuduktan sonra pehlivanları er meydanına salar. Pehlivanlar davul zurnalar eşliğinde önce peşrev yapıp güreşe başlarlar.

Cazgırlar genellikle eski tanınmış pehlivanlardan olur. Cazgırın başlıca görevleri, bütün güreşçileri yakından tanımak, Kırkpınar'a gelmeden önce yaptığı güreşleri bilmek ve dualarını okurken eşlendirdiği pehlivanların kuvvetli yönlerini söyleyerek hasmını uyarmak, nasihat etmektir. Cazgırlar sadece pehlivanlar için değil ağa, güreşi destekleyenler ve misafirler içinde mâniler söylerler. Bunun için cazgır konuklardan itibarlı kişilerinde özelliklerini bilmelidir. Aynı zamanda cazgırın sesinin gür olması, dua kurallarına uygun biçimde mısralar düzmesi gereken özelliklerdendir.[80] Cazgırın mânileri sayesinde pehlivanlar beden gücünden çok akıl gücüne güvenmeyi, sonuç ne olursa olsun dost kalmayı, gücüyle mağrur olmamayı, eski pehlivanlar gibi bir gün gelip kendinin de elden ayaktan düşeceğini hatırlar ve öğrenirler.

Cazgır meydandaki birliği korumaya çalışır, pehlivanları tek bir ruh gibi bir arada tutar. Cazgırın konuşmaları, pehlivanların üzerinde motivasyon, heyecan ve uyarıcı etki yapmaktadır. Pirlerin onurlandırıldığı, Allah ve efsanevî atalar tarafından değerler ve normların dile getirilerek bir anlam kazandırıldığı sözler,

80 Erman Artun, Çukurova'da Salavatçılık Geleneği ve Aşıkların Pehlivan Salavatlamaları http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/27.php (02.01.2012)

pehlivanların güreşlerinde birleştirici rol oynamaktadır. Törenler, kollektif hareketler, toplumsal miras ve kollektif ruha hitap etmek mânevî geleneğin otantikliğini koruyan Kırkpınar güreşlerindeki işbirliği içerisindeki çabalardır. (Güven,1999: 87)

Cazgırların Piri

Toplum hayatının önemli bir kısmını oluşturan meslekler "sosyal grup" kavramı etrafında değerlendirilebilir. Genelde grup tanımlarına bakıldığında mesleklerin, sosyal bir grup oluşturabileceği görülmektedir. Pek çok grupta olduğu gibi meslek grupları da birtakım geleneksel değerleri üretmekte ve aktarmaktadır. Meslek mensuplarının çalışma hayatında kullandıkları araç ve gereçler, giysiler, meslekle ilgili inanışlar, törenler, hikâyeler geleneksel değerlerden bazılarıdır.

Türkiye'de geleneksel mesleklerde pir olgusu vardır. Mesleği icat ettiğine veya mesleğin kutsal temsilcisi olduğuna inanılan bazı tipler meslek mensupları arasında saygıyla anılmaktadır. Çoğunlukla dinî bir kimliğe de sahip meslek pirleriyle ilgili çok sayıda inanış ve anlatı günümüzde de bir çok mesleklerde çalışanlarını etkilemeye devam etmektedir. Pirinin yaptığı işi yaptığını, onun tavır ve hareketlerini tekrar ettiğini düşünen meslek erbabı, işini doğru yaptığı takdirde piri tarafından ödüllendirileceğine, aksi durumda ise cezalandırılacağını inanmaktadır. Ayrıca meslek gruplarının geçmişten günümüze konuyla ilgili aktardığı çok sayıda anlatı da vardır. Pirin mesleği veya meslekle ilgili bir aracı icat etme şeklini, pirin ödüllerini veya cezalarını konu edinen bu anlatılar, yapılan işe saygınlık kazandırdığı gibi çalışanlara motivasyon da sağlamaktadır.

Meslek pirleri, inanışlara göre meslekleri en iyi icra eden ustalardır. Daha sonraki meslek erbapları ise o mükemmel modeli tekrar etmeye veya o mükemmel örneğe layık bir şekilde çalışmaya gayret etmişlerdir. Mesleklerdeki böyle bir anlayış, özellikle geleneksel mesleklerde çalışanları dosdoğru üretim yapmaya ve yaptığı işe saygı duymaya sevk ederek çalışma hayatının sağlıklı bir şekilde gelişmesine katkı sağlamıştır. (Duymaz, Şahin, 2010: 111)

İnanışa göre Demircilerin piri Hz. Davut, fırıncıların Halil İbrahim, berberlerin Selman-ı Pak, ayakkabıcıların Hasan Basri, kalaycıların Abdülmecid Ayine Pak, marangozların Habib Neccar, terzilerin Hz. İdris, kahvecilerin Şeyh Şazeli, dericilerin Ahi Evran, çobanların Hz. Musa, saatçilerin Hz. Yusuf, dokumacıların

Hz. Şit, fırıncıların Hz. İbrahim, boyacıların Zeynel Abidin, keçecilerin Hallac-ı Mansur, avcıların Baba Gömleksiz, çiftçilerin Hz. Âdem, hekimlerin Hz. Lokman, tüccarların Hz. Muhammet'dir (s.a.v.) (Duymaz, Şahin, 2010: 108)

Pehlivanların piri olarak da Hazret-i Hamza bilinmektedir. Ancak Atıf Kahraman bazı kaynaklara değinerek pehlivanların pirinin Mahmut Yar-ı Veli olduğunu söylemektedir. Şu kadar ki bu konunun katiyeti kesin değildir. Mahmut Yar-ı Veli pehlivanların piri mi, yoksa cazgırların piri mi olduğu konusu yeni bilgi ve belgelerle desteklenmeye muhtaçtır. Atıf Kahraman tarafından hazırlanan Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nin Beşir Ağa Nüshası'nda konuyla ilgili verdiği açıklamalar şu şekildedir.

★ İstanbul'daki güreş tekkelerini anlatırken, *"… Güreş şiar-ı İslâmiyeden olub pehlivanlara bundan ötürü itibar edüb cümleye Mahmud Pir Yar Veli'yi pir etmişlerdir."*

★ Edirne'deki güreşçiler tekkesini anlatırken, *"... Hakka ki pir-i perverleri olan Mahmud Pir Yar Veli'nin ruhu şeriflerini şad edüb, cümle bahadıranı İslâmı gûneyi teşvik ederler..."*[81]

★ Edirne şehrini anlatırken de, *"Der faslı ziyaretgâh-ı tahtı sâni Edirne" başlığı ile ".. Güreşçiler tekkesi içinde tarik-ı küştigirandan Hazreti Mahmud Pir Yar Veli fukarası, tarik-i Hakk'a yakın hümayı evc-i aliyyin ül Şeyh Hazreti Seyyid Cemâleddin..."* diyor.

★ Yine Evliya Çelebi, Sultan Dördüncü Murat, Enderun'daki paşalar ve pehlivanlarla güreşirken onların duacılığını yaptığını ve şu duayı okuduğunu yazmaktadır:

Allah Allah
Pirimiz Hazreti Mahmud Pir Yar Veli aşkına
Dest be-dest
Kafa sine be-sine muhabbet
Ali aşkına Allah onara.

★ Evliya Çelebi yine güreşçiler tekkesinden bahsederken şu bilgiyi de veriyor: *"… Oyunlarını icra ederek Alay Köşkü önünden geçerler ve taraf-ı padişahiden bir çok ihsan ile taltif olunurlar. Piri Hazreti Mahmud Pir Yar Veli'dir. Hazret-i Hamza kemerbestesidir."*

★ Sadeddin Efendi'nin (Tuhfe-i Hattatın) isimli kitabındaki hattat Hüseyin Hiblî bin Ramazan hakkında şu bilgiyi vermektedir: *"... Ansızın anınla ol gün ber-satır güreşmek için padaş olub duacıları*

81 "cümle bahadıran-ı İslamı gazaya teşvik ederler" olmalıdır.

ba-salâvat pirleri Pir Yar Veli Mahmud Veli aşkına bizi meydana koyub dest be-dest, kafa be- kafa, sine be-sine ikimiz tutuşub..."

★ Bu konuda başka bir belge de. Adalı Halil Pehlivan'ın Resimli Gazete'nin baş yazarına söylediği şu sözlerdir: *"… Pehlivanların piri Hazreti Hamza-yı Veli, dellâlların yani jürinin piri de Haydar Mahmud'dur..."*

Yukarıda verilen bilgilerden Şeyh Mahmut'un "Cazgırların Piri" olduğu hususuna da varılabilmektedir. Adalı Halil'in açıklamasını saymazsak elimizde şimdilik en muteber ve eski iki kaynak vardır: "Seyahatname" ve "Tuhfe-i Hattatin". Burada hatırlamamız gereken konu tekke şeyhlerinin aynı zamanda o tekkenin duacısı (cazgır, okuyucu, tellal) olduklarıdır. Hal böyle olunca Edirne Güreşçiler Tekkesi şeyhi Cemâleddin, tekke şeyhi olmakla tekkenin duacısıdır ve piri Mahmut Yar-i Veli'dir. Dolayısıyla Şeyh Mahmut güreşçiler tekkesinin şeyhinin piri olmakla diğer pehlivanlar içinde pir sayılmaktadır. Burada Evliya Çelebi duacıların "pirimiz Mahmut Yar-i Veli" demesinden yola çıkarak pehlivanların pirinin de *"Hazreti Mahmut Pir Yar-ı Veli"* olduğu kanısına vardığını zannediyoruz. Kaldı ki huzur güreşinde duacılık yaparken kendisi de *"Pirimiz Hazreti Mahmut Pir Yar Veli aşkına"* demektedir. Evliya Çelebi'nin pehlivan olmadığı düşünülürse pirimiz dediği zat pehlivanların mı yoksa cazgırların mı (duacı, tellal) piridir? Ayrıca İkinci madde de verilen parçanın ön kısmında Gülbank-ı Muhammedi'den bahsedilmekte yani güreşin dua kısmı anlatılmaktadır ve *"cümle bahadıran-ı İslâmı gazaya teşvik ederler"* ifadesi pehlivanlardan ziyade duacılar için söylenmiş olmalıdır. Çünkü güreşte ettiği dualar, övücü sözler vs. ile bahadırları savaşlara teşvik eden zat Cazgır'dır. Bu nokta da pehlivanların gazaya teşvik ettikleri konusu müphemdir.

Öte yandan Evliya Çelebi'nin Hazret-i Hamza hakkında verdiği bilgiye bakılırsa, Hazret-i Hamza pehlivanların kemerbestesidir. Bildiğimize göre, Kemerbeste Farsça, kemer bağlamış anlamına gelen bir terkiptir. Bektaşî rivayetlerine göre Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin başta olmak üzere on yedi oğluna kemer ve silâh kuşatmış, her birine Esma-ül Hüsnâ'dan birini telkin etmiş, onlar da, bu öğretildikleri ismi zikrederek savaşmışlardır.[82] Bektaşî gülbanklarında on yedi kemer beste ifadesi bulunur. Atıf Kahraman Evliya Çelebi'nin dediği kemerbeste tabirini bu anlamıyla düşünmekte ve "on yedi kemerbeste arasında Hazret-i Hamza

[82] Ahmed Rif'at Efendi'nin Mir'âtu'l-Makasıd'ında, bu rivayetin hayalî olduğu kaydedilir. http://www.tasavvufalemi.com/sayfa.php?yaziNo=140

bulunmamaktadır" demektedir. Ona göre Evliya Çelebi Hazret-i Hamza hakkında kemerbesteğan yazarak yanlış yapmaktadır.

Ancak Seyahatname'nin başka bir kısmında Evliya Çelebi'nin kemerbeste ifadesini bu anlamda kullanmadığı ortaya çıkmaktadır. Evliya Çelebi Asr-ı Saadet'te güreşenleri sayarken onlardan da kemerbeste ve meyanbeste diye bahsetmektedir.

"… Asr-ı risalette cümle kemerbeste ve meyanbeste olan pehlivanlardan Hazreti Mu'di Kerb, Hazreti Akil bin Ebu Talib, Sehl-i Rumi, Said, Hazreti Halid bin Velid, Mikdad-bin Esved, Erdad, Hazreti Ömer, Hazreti Ali, Hazreti Hamza ve Hazreti Malik ... güreşirdi"

Görüldüğü üzere Evliya Çelebi kemerbeste tabirini bizim bildiğimiz anlamıyla kullanmamıştır. Dolayısıyla Atıf Kahraman bu konuda yanılıyor olması kuvvetle muhtemeldir.

Tuhfe-i Hattatin'de geçen parçada da bir kapalılık varsa da zamirleri takip ederek pir ifadesinin kime taalluk ettiğini bulabiliriz. Şöyle ki *"Ansızın anınla ol gün ber-satır güreşmek için padaş olub duacıları ba-salâvat pirleri Pir Yar Veli Mahmud Veli aşkına bizi meydana koyub dest be-dest, kafa be-kafa, sine be-sine ikimiz tutuşub..."* bu parça da üç kişiden bahis olunmaktadır. Birincisi metni yazan, ikincisi güreştiği kişi ve üçüncüsü duacıdır. Pirleri ifadesinden çıkan mânâ ilk aşama da duacı kişi ve pehlivan olarak düşünülse de müellif duacı ve pehlivanı onlar olarak karşılamamıştır. Aksine güreştiği pehlivanla kendisini biz zamiriyle karşılamıştır. Dolayısıyla burada yazarın *"ba-salâvat pirleri Pir Yar Veli Mahmud Veli aşkına"* ifadesinden ortaya çıkan anlam "salâvat ile birlikte onların (cazgırların) pirleri Pir Yar-i Veli Aşkına" olmalıdır.

Diğer taraftan Adalı Halil'de Hazret-i Hamza'nın pehlivanların, Mahmut Haydar'ın dellalların piri olduğunu söylemektedir. Edirne yöresinde cazgıra dellal da denilmektedir.

Salâvatlar

Lügat mânâsı, "Hazret-i Muhammet'e (s.a.v.) saygıyı bildirmek için amacıyla okunan dualardan her biri" olmasına rağmen (Topaloğlu, Ayverdi, 2007: 908) istilahî mânâsı; Yağlı ve karakucak güreşlerinde cazgırın pehlivanları meydana salmadan söylediği manzum övgü ve ikaz dolu sözlere Salâvat denilmektedir. (Kaya, 2007: 611) Salâvatlara bazı bölgelerimizde, dua ya da pehlivan okşaması da denilmektedir. Günümüzde salâvatlar cazgırın şiir kabiliyetine göre ölçülü ya da ölçüsüz şekilde

olabilmektedir. Aynı zamanda bazı cazgırlar doğaçlama salâvat okurken bazı cazgırlar önceden hazırlık yapmaktadır.

Salâvatlar, dil ve anlatım açısından incelendiği zaman kullanılan kelimelerin, terkiplerin, mazmunların, çok işlenmiş tekrar edilmiş klişeleşmiş söz ve bilgiler olduğu sonucu ortaya çıkacaktır. Bunun sebebi, irticalen dua okuyan cazgırların, duygularını dile getirirken zamanlarının dar olması ve bunun sonucu olarak geleneğin sunduğu hazır deyim ve atasözlerinden yararlanmalarıdır.

Her salâvatçı aşığın, ya da hususi ismiyle cazgırın kendine özgü bir anlatımı vardır. Her ne kadar âşıklık geleneğinin anlatımı ortaklıklar gösteriyorsa da, bir aşığı diğerinden farklı kılan aşığın dili kullanımıdır. Bir aşığın kelime seçimi, söz dizimi ve çeşitli anlatım şekilleri ve kalıplarını kullanmaları farklıdır. Âşıklar dilin hangi unsurlarını kullanıyorlar? Bu soruların cevapları önce aşığın, âşıkların üslûplarının bileşkesi salâvatlama söyleme geleneğinin dil ve anlatımını belirleyecektir.

Salâvatlamalarda anlatım kalıpları şu şekildedir...

Tekrir yoluyla anlatım

Âşıklar duygularını pekiştirmek ve kuvvetlendirmek için bu kalıp anlatım yolunu seçerler.

Başta Zanapalı, Mersinli Ahmet
İşte bunlar bizim Çukurovalı
Bekir Taş, Kürkçülü Şaş Hacı Ahmet
İşte bunlar bizim Çukurovalı

Güç, kuvvet yiğitlik gelir aklıma
Ata sporumuz güreş deyince
Zekâ, ahlak, mertlik gelir aklıma
Ata sporumuz güreş denince

Deyimler ve Atasözleri Yoluyla Anlatım

Âşıklık geleneğindeki en önemli söz kalıplarından biri deyimlerdir. Âşıklar salâvatlamalarında deyimleri öğüt vermekten çok genel bir tutumu belirleme amacı ve özel bir durumu anlatmak için kullanırlar. Âşıklar düşüncelerini kısa ve özlü bir biçimde anlatmak, uyarılarda bulunmak etkileyici ve sanatlı bir anlatım sağlamak için atasözlerini kullanırlar.

Başım pınar gibi gönlüm çarşı
Güreşte dizimin bağı çözülür
Her sahadan yüz akıyla çıkacak
Düşürmemiş düşürmeğe darlığa
İmami eğilir ağaçlar yaşken

Salâvatlamaların içeriğine baktığımız zaman bir sistem içinde verilmediğini görürüz. Bunun yerine güreş geleneğinin aktardığı bilgiler kalıp olarak alınıp tekrarlanır. Önce Hazret-i Muhammet'e (s.a.v) salâvat getirdikten sonra pehlivanlar savaşa gönderilir gibi er meydanına salınır. Her iki pehlivana "Allah işinizi onara" diye alkış verilir.[83]

Salâvatlarda pehlivanların özellikleri, önceki zamanlarda yaşamış namlı pehlivanlar, bilhassa güçleriyle maruf din büyükleri, öğütler ve ikazlar yer alır. Kimi zaman cazgır bir takım mizahi sözlerle seyircileri güldürür, ancak bu güldürüşün içerisinde mutlâka düşünmeye sev etme vardır. Salâvatların en önemli özelliği pehlivanları güreşe hazırlamasıdır. (Kaya, 2007: 611)

Anonim Salâvatlar

-1-

Pehlivan pehlivan
Gökten iner kartal
Pehlivan öyle olmalı ki
Kaldırınca Mehmet Ağa'nın
Tarlasındaki pamuk haralım tartar
Bir para, iki para
Biri ak biri kara
Sağındaki pehlivan
Hasmın çengeli takınca
Kendine yatacak yer ara
Çiçeği burnunda gelinler
Dokusun kispetinizi
Kızlar silsin ipek mendille
Terinizi yüzünüzü
Alta düştüm diye yerinme
Üste çıktım diye sevinme
Üste çıkarsan apış
Alta düşersen yapış
Hz Hamza'dır piriniz
Yıkılıp yıkmaktır arınız
Elbet yıkacaktır birinizi biriniz
Allah Allah İllâlalh
Muhammedün Resulullah
Bu yiğitlere alkışlarla diyelim maşallah
Vur davulcu Köroğlunu

83 Erman Artun, Çukurova'da Salavatçılık Geleneği ve Aşıkların Pehlivan Salâvatlamaları http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/27.php (01.12.2011)

-2-

Pehlivan pehlivan
Bu sene ağzımızın parası yoktur
Amma sizlere vereceği şeyler çoktur
Ağamızın dön bir yanı bahçedir bardır
Bahçesinde türlü türlü meyvesi vardır
Orta pehlivana bir harar havut
Başaltı pehlivanına bir heybe armut
Başpehlivana bir çuval harnub
Allah Allah İllâllah
Muhammedün Resulullah

-3-

Pehlivan pehlivan
Aslın pehlivan neslin pehlivan
Hz Hamza'dır piriniz
Yıkılıp yıkmaktır arınız
Bir gün sen de yıkılırsın
Bir gün sen yıkarsın

Elbet yıkacaktır biriniz birinizi
Gökten iner kartal
Kanatları yeri göğü yırtar
Alta düştüm diye yerinme
Üste çıktım diye sevinme
Alta düşersen yapış
Üste çıkarsan apış
At kündeyi vur sarmayı
Allah Allah İllâlah
Muhammed'in Resulullah
Bu yiğitlere alkışlarla
Hep beraber diyelim maşallah

-4-

Allah Allah illâllah
Diyelim Maşallah
İki yiğit çıktı meydane
Birbirinden merdane
Dinleyin ağalar sözümü
Pehlivanlar yer batmanla üzümü
El paçada, diz yerde
Güreşelim düz yerde
Elini tersten takar

Evini başına yıkar
Hasmın karıncaysa hor bakma
Yiğitsen meydandan çıkma
Karşıdan gelir kır at
Kanatlan kat kat
Verelim Peygambere salavat
Sallâllahu alâ Muhammed

-5-

Allah Allah illâllah
Sekiz Türk aslanı çıktı meydane
Birbirinden merdane
Alta düştüm diye yerinme
Üste çıktım diye sevinme
Çapraz gireyim deme yanbaş atar
Pehlivan, düşünme güven Allah'ına
Daima dua et milletine üstadına
Dünyaya geldik ayrı ayrı anadan
Kimimiz Rumeli'den
Kimimiz Anadolu'dan
Dünyaya geldik ayrı ayrı
Anadan her birimiz
Pehlivanlar biliniz
Hz. Hamza'dır üstadımız pirimiz
Pehlivan Pehlivan
Allah'ına güvenerek gir meydane
Çetin ol metin ol güreş merdane
Kırımdan gelir tatar
Tozu dumana katar
Hasmın kaparsa kündeyi Manda olsa atar.

Söğüt dalından odun olmaz
Her yiğitten pehlivan olmaz
Karşıki dağdan aldım rengini
Araya araya buldum hepinizin dengini
At gibi yarışın koç gibi tokuşun
Koyun gibi meleşin kardeş gibi güreşin
Biri ak biri kara
Hz. Hamza çıktı nura
Ben çıkıyorum aradan
Allah sizleri kayıra[84]

84 Erman Artun, Çukurova'da Salavatçılık Geleneği ve Aşıkların Pehlivan Salavatlamaları http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/27.php (01.12.2011)

-6-

Beyler, Ağalar!
Ergani'de çoktur bakır
Buna derler meşhur Çakır
Yılan gibi akar
Akrep gibi sokar
Elini yandan takar
Evini başına yıkar
Helemeden belemeden
Sakın kendini dolamadan
Toza toprağa belenmeden
Dinleyin ağalar eyleyin seyran
Pirlerden erlere kaldı bu meydan
Kılıcımız kan kalkanımız kan
Pirimiz Hazreti Hamza Pehlivan
İki yiğit çıkmış meydana
İkisi de birbirinden merdane
Pehlivan pehlivan
Büyüğüm diye övünme
Pehlivan pehlivan
Küçüğüm diye yerinme
Analar çeker zahmeti
Babalar bilmez kıymeti
Hepimiz de ahır zaman ümmeti
El paçada diz yerde
Güreşelim üz yerde
Pehlivan pehlivan
Alta düşersen kalkıver durma
Üste çıkar san sar iver sarma
Deve dengi kıç inginden sakın haaa
Söğüt ağacından odun olmaz
Çingene kızından kadın olmaz
Her kadın da yiğit doğurmaz
Allah Allah illâllah
Verelim Muhammed'e salâvat
Sallialâ... Muhammed (Kaya, 2007:612)

Cazgırı Bilinen Salâvatlar

Tarihi Kırkpınar güreşlerinde Edirne Ayşe Kadın Camii eski imamlarından cazgır Sadık Hoca'nın okuduğu pehlivan dualarından biri şöyledir...

Allah, Allah İllâllah
Erler çıktı meydane

Biri birinden merdane
Biri ak, biri kara
Mevla'm her birine kuvvet vere
Bu meydan er meydanıdır
Nice koç yiğitler
Bu meydandan geçti
Acı tatlı suyun içti, göçtü
Atlar gibi tepişin
Aslanlar gibi kapışın
Ya Muhammet, ya Ali
Pehlivanlar piri, Hz. Hamza Veli
Dellal çıksın aradan
Hepinize kuvvet versin Yaradan

Cazgır Sadık Hoca

Salâvatlama geleneğimize uygun olarak, pehlivanlara çeşitli meselelerde öğütler veren, mânevî değer ve şahsiyetlerimizi öven ve onlar için hayır dualar içeren salâvatlamalara en güncel örneklerden biri Tarihî Kırkpınar Baş Cazgırı Şükrü Kayabaş tarafından okunan duadır:

Selâm size Ata güreşimize gönül verenler
Selâm size er meydanına koşup gelenler
Selâm size Ülkemin sıcak ve güzel insanları
Er meydanına hoş geldiniz

Çok uzaklardan geldim yollar büklüm büklüm
Elimde mikrofonumdur yüküm
Hepinize cümleten selâmun aleyküm

Vatanımıza, Milletimize, Ordumuza,
Yurdumuza göz diken Düşmanları haşlarız.
Allah'ın izni ile bugün yapılacak olan Güreşlere başlarız.

Şarkı, gazel, türkü girer ise besteye
Gördüğünüz pehlivanlar güreş yapacaklar desteye

Pehlivan Pehlivan işte meydan işte pehlivan
Güreş yapanlara vardım eder Hazreti Yaradan

Hani Ali, hani Veli, hani Kurtdereli, hani Adalı
Pirimiz üstadımız Hazreti Hamza'dır belli
Peygamberimiz Muhammed el Mustafa

Allah Allah İllâllah Muhammed'ün Resulullah
Deste Pehlivanlarına alkışlarla diyelim maşallah

Benden selâm olsun beni büyüten dadıma
Ben de bugün konuşuyorum Güreş Federasyonu adına

Türk milletinin saygısı vardır daima ataya
Gördüğünüz pehlivanlar güreş yapacaklar Küçük Ortaya

Dünyaya geldik hepimiz ayrı ayrı anadan
Kimimiz Rumeli kimimiz Anadolu'dan
Dünyaya geldik pehlivanlar
Hazreti Hamza'dır üstadımız pirimiz.
Dünyaya geldik çıktık pazara
Bir kefen aldık döndük mezara
Pehlivanlar gelmesinler nazara
Dikkat et pehlivanım yenilmeyesin kazara

Arabistan'dan aldık aşılı hurmayı
Mehterler oturmuş çalarlar davul ile zurnayı
Şahin de küçüktür amma gökten indirir turnayı
Korkma pehlivanım korkma meydan senindir.

Allah Allah İllâllah Muhammedün Resullullah
Orta pehlivanlarına alkışlarla diyelim maşallah

Milli piyangodan bir bilet al
Güven talihine bahtına
Görmüş olduğunuz pehlivanlar güreş yapacaklar Başaltına

Ordulum Kara Ali'm, Mehmet Ali Yağcı'm, Nazmi Uzun'um uyan uvan
Vur vur be davulcular kocaman kocaman
Sarayiçi kaynıyor duysun bütün Cihan

Söğüt dalından odun olmaz
Her ananın doğurduğundan pehlivan olmaz
Alta düşersen apış, üste çıkarsan yapış
Alta düştüm diye üzülme, üste çıktım diye sevinme
Vur, sarmayı kündeden at
Gönderelim Hazreti Peygamberimiz Muhammed'e salâvat
Allah Allah İllâllah hep beraber alkışlarla diyelim maşallah

Pehlivan pehlivan, Engürü'de Er yatır
Osmancık'da Sarı Satır
Pehlivan olan pehlivan Pir aşkına kispet taşır
Aslın da pehlivan neslin de pehlivan
Sizlere derler pehlivan oğlu pehlivan
Allah Allah İllâllah hep beraber alkışlarla diyelim pehlivanlara maşallah

Çapraz gireyim deme yan baş atar
Sarma künde yapayım deme kılçık yapar
Tak sarmayı kündeden at
Gönderelim Hazreti Muhammed'e salâvat

Avrupa sarayı yıkıldı oldu harap
Kaftan Kafa hükmetti parmaksız Koca Arap
Ona bile kalmadı bu meydan
Pehlivanlar sizlere de kalmaz bu meydan

Karşıdan geliyor yürüyen at
Kanatlan kat kat
Tak sarmayı kündeden at
Gönderelim Hz. Muhammed'e salâvat

Pehlivanları saldık çayıra
Verilen paralar gitti hayıra
Cenabı Allah bütün dünyada
Hem pehlivanları hem de bütün insanları kayıra

Yurdun dört bucağından fidanlar halinde fışkıran yiğitleri
Seyretmek üzere er meydanına geldiniz koşa koşa
Gördüğünüz pehlivanlar güreş yapacaklar Baş'a

Bizler Fatih'lerin torunlarıyız Yavuz Selim'e kardaş
İzmir'in Efe'siyiz, Erzurum'da dadaş
Artık akmayacaktır hiç kimsenin gözünden yaş
Konuşuyor baş cazgırınız Şükrü Kayabaş

Bizler Koca Yusuf'ların, Kel Aliço'ların, Kurtdereli'lerin, Adalı Halil'lerin torunlarıyız.
Bizler er meydanlarında sabaha kadar güreş tutan akıncıların torunlarıyız
Ne mutlu bu meydanlarda güreş tutan Atatürk gençliğine
Ne mutlu Türk'üm diyene
Pehlivanlarımız sizler çektirdiniz bayrağımızı göklere
İstiklâl Marşımızı dinlettiniz bütün dünyaya ezbere

Söyleyin koç yiğitlerim söyleyin
Sizlere hangi kemeri hangi madalyayı takalım
Yükselin yükselin be pehlivanlarım sizlerin destanını yazalım.

Rengini şehit kanından almış benim aziz bayrağım
Sen gönderden inmeyeceksin
Senin gölgende doğduk senin gölgende öleceğiz
Senin destanını yazdık senin destanını okuyacağız
Ezan sesi dinmeyecek vatan bölünmeyecek
Bu bayrak inmeyecek dünya bunu böyle bilecek

Cenabı Allah kimseye vermesin illeti
Var olsun dünya yüzünde kahraman Türk Milleti
Türk Milleti'nin hiç kimseden yoktur korkusu
Var olsun dünya yüzünde kahraman Türk ordusu

Mini mini yavruların gözünden gelir yaşlar
Var olsun güreşleri izleyen siz sayın vatandaşlar

Kız anasından öğrenir oba gezmeyi
Oğlan babadan öğrenir sofra yazmayı
Pehlivan ustasından öğrenir kispet giyip er meydanında gezmeyi

Allah Allah İllâllah pehlivanlara hep beraber alkışlarla diyelim maşallah

Halep orada ise arşını burada
Postu deldirmeyin it ile kurda
Pehlivanın merdini seçeriz burda
Allah Allah deyip çıkın meydana

Küçük orta. büyük orta, başaltı, baş yağlı güreşler
Eş tutup meydana çıktı yiğitler
Kispeti kaptırma sırtüstü yatma
Pes olmaz güreşte havluyu atma

Bir sıçrar iki sıçrar düşer çekirge
Böylesi yiğitler hepsi bir yerde
Tanrım pehlivanları tuştan esirge
Asla sırtları kalmasın yerde

Vur kispete besmele ile
Çık çayıra kükreme ile
Yiğit şanından olmaz
Bir kere yenilmek ile

Gün oldu Aliço, gün oldu Mümin
Okyanusta Yusuf, karada Emin
Beklerken kurt dereli Mehmet'im
Çıkageldi kara Ahmed'im.

Adalı kardeş kurtdereli Mehmet
Kazıkçı Bekir'den koptu kıyamet
Rabbim selâmımı onlara ilet
Pirler hanesinden gelen pehlivan.

Zümrüt çayırlardan süzülen erler
Parmak uçlarında peşrev çekerler
Gün olur biri birine karışır terler
Pirler hanesinden gelen pehlivan.

Yağlandı yiğitler çıktı meydana
Kimisi Ordu'dan kimisi Antalya
Ünleri yayıldı bütün Cihana
Yağlandı yiğitler çıktı meydana

Davullar çalıyor serhat türküsü
Dede Korkutlar Türk'ün ülküsü

Her yıl çayırda türlü türlüsü
Yağlandı yiğitler çıktı meydana.

Davetler yapılır kırmızı mumla
Asırlar öncesi kapıştılar Rum'la
Misafir edelim asil ruhumla
Yağlandı yiğitler çıktı meydana

Aba, karakucak, yağlı güreşi
Cazgırın duası gürleyen sesi
Anadolu Trakya tüm Türkiye'si
Yağlandı yiğitler çıktı meydana

Cazgırın gürleyen Allah Allah nidası
Orta Asyalardan gelir sedası
Gönülden kopuyor güreş duası
Yağlandı yiğitler çıktı meydana.

Koca Yusuf, Kurtdereli Adalı
Dualar ederek her gün anmalı
Bugün yaşayana hatır sormalı
Yağlandı yiğitler çıktı meydana.

Ahmet Taşçı hasmına çekti elense
Ardından geliyor tırpan ile künde
Hayda bre deyip çınlar evrende
Yağlandı yiğitler çıktı meydana.

Deste büyük boyda heyecan fazla
Yarından umutlu ol orta boy hazda
Başaltı hazırdır başa bu yazda
Yağlandı yiğitler çıktı meydana.

Şükrü Kayabaş
Kırkpınar Baş Cazgırı

Yine Kırkpınar cazgırlarından Pele Mehmet, pehlivanları sunarken güreşte ün yapmış büyük pehlivanlarımızı ve başarılarını usta bir dil ile anlatır. Türk Milletinin kahramanlık öyküsünü yine akıcı bir üslûp ile seyirciye sunar.

Gün oldu Aliço gün oldu Mümin
Okyanusta Yusuf karada Emin
Beklerken Katrancıyı kara Ahmed'im
Pirler hanesinden çıka geldi Kurtdereli Mehmed'im.

Adalı kardeşi Dereli Mehmet
Bekir'in kazığından koptu kıyamet
Koca Filiz, Kara İbo, Kara Ahmet
Allah'ım selâmımı Fatihamı onlara ilet.

Güreş olur cenk olur biz neşeyle gideriz
Her sahada rüzgar gibi eseriz
Dünya milletleri içinde çok şanımız var
Hazreti Allah'tan yiğitlik beratımız var.
Ordu'lum, Mehmet Ali Yağcı'm, Kara Ali, Recep'im
Ben onları andıkça içim içime sığmaz taşarım.
Pehlivanlarım seni methiyeme mâni oluyor gözyaşlarım.

Buna er meydanı derler pehlivanlar hanesi
Ciğer sökerdi Kırkpınar'da 26 yıl baş olan Kel Aliço'nun kemanesi
Kurtdereli'yi sorarsanız vatanıma mal olmuş pehlivanlar efendisi
Bulunmaz asil milletimin dünyada bir eşi
Bu meydanda gürledi Koca Yusuf, Aliço daha nicelerinin sesi
Vur bre davulcu
Bu dünyaya medeniyet öğretmiş asil Türk'ün güreşi

Pele Mehmet
Kırkpınar Cazgırı

Yine Karadeniz bölgesi cazgırlarımızdan Kasım Arslan mânisinde pehlivanlara güreşte karşılaşabilecekleri oyunlar hakkında bilgi vererek uyarmakta, hem de pehlivanlığın övgüye layık olduğunu kendine has üslûpla anlatmaktadır.

İster çapraz gir ister yanbaş at
İster sarma tak ister künde at
Künde atarken rakibini kendinden iyice ayır
Üç günlük dünyada yapalım bol bol hayır
Fâni dünya hepimizin sonu kabir

Kispet belde el paçada diz yerde
Güreş yapar pehlivanlar düz yerde
Zeytinyağı ilaçtır bütün derde
Dürüstçe güreşmek yakışır merde

Yazık sana yazılmayan şiire
Yazık seni seyretmeyen insana
Yazık sana titremeyen yüreğe
Yazık seni alkışlamayan ele

Türk güreşi derler akıllar durur
Davul ile zurna Köroğlu vurur
Hadi pehlivanım meydan senindir
Güzel güreşinle seyirciyi sevindir

Pehlivanlar Hz. Hamza'nın torunlarıdır
Pehlivanlar Türk milletinin yarınlarıdır
Netice fark etmez iyi güreş at
Verelim Hz. Muhammed'e salâvat

Bir zembili vardır içinde kispet
Güreş yapar artık, ne ise kısmet
Günler aylar geçer evine hasret
Ey benim çileli pehlivanlarım

Vatan için can veren fedakârlarım

Kasım Arslan
Kırkpınar cazgırı

Mersin bölgesi cazgırlarımızdan Mustafa Sarı mânilerini söylerken Türk milletinin kahramanlığım anlatmakta, vatan için dökülen kanlardan ve çekilen acılardan bahsetmektedir. Pehlivanlarımızın Türk gücünü bütün dünyaya gösterdiğini dile getirmektedir.

ER MEYDANI

Ankara. İstanbul, Konya ilinden
Geleceğiz haberini saldık er meydanına
Kimimiz Mersin, Tarsus yolundan
Güreş var diye geldik er meydanına

Adana, Maraş pehlivanları gelmiş
Güreş federasyonu da elçi göndermiş
Dünya minderlerinden şampiyonluk getirmiştir
Ata sporu güreşi yapmak için geldik er meydanına

Hiç kimseye vermeyiz bizimdir bu vatan
Atalarımız ceddimizdir bu topraklarda yatan
Er meydanında yoktur kalleşçe maçını satan
Mert pehlivanları seyretmeye geldik er meydanına

Anadolu'muzun her yerini dolaşıp gezdik
Bu tarihî yerlere şiirler dizdik
Kötülüğü, düşmanlığı birlikte ezdik
Selam saygı sunmak için geldik er meydanına

TEK BİR MİLLETİZ

Bilmeyen öğrensin, duymayan duysun
Kardeşiz, tek vücut, tek milletiz.
Bölücü sapıklar aklına koysun
Kardeşiz tek vücut tek milletiz

Allah bir, vatan bir, bayrak bir beden
Yanlış yola sapmayalım bilmeden
Doğu batı diye ayırmak neden
Kardeşiz tek vücut tek milletiz.

Yırtıp atılamaz tarih sepete
Hep birlikte olduk camide ve cephede
Kore'de Kıbrıs'ta Kocatepe'de
Kardeşiz tek vücut tek milletiz.

Kalacak adımız kaldığı gibi
Fatih'in İstanbul'u fethettiği gibi
Tıpkı deprem bölgesi Marmara'da olduğu gibi
Kardeşiz tek vücut tek milletiz

Ne kinimiz ne nefretimiz var
İyiliği emreden hak dinimiz var
Büyük Atatürk'e yeminimiz var
Kardeşiz tek vücut tek milletiz.

PEHLİVAN

Soyunup er meydanına çıkar senin ufağın irin pehlivan
Kaldırır rakibini yıkar senin ufağın irin pehlivan
Bacağına kispetini giyerek ya Allah Bismillah diyerek
Güreşirsin gayet iyi bilerek, Hz. Hamza'dır pirin pehlivan.

Nara atar peşrevini çekersin,
Er meydanında ceylan gibi sekersin
Rakiplerini aldatırsın ezersin,
Her sıkleti alır birin pehlivan.

Cazgır Mustafa Sarı der ki,
Davul zurna çaldıkça
İçerini heyecan sardıkça
Güreşi verir mi çaresi oldukça,
Ölmedikçe senin dirin pehlivan.

Cazgır Mustafa Sarı (Şahinal, M.B. 2005, 7-15)

★★★

Besmeleyle çıkın meydana
Uymayın hiçbir vakit kör şeytana
Bu dünya kalmamıştır Hazret-i Süleyman'a
Size de kalmaz pehlivanlarım.

Bu dünyanın işi öteden beri haraptır harap
Gözümüzü gönlümüzü bürümüştür kan ile türap
Kaftan kafa hükmederdi Parmaksız Kör Arap
Ona da kalmadı bu dünya size de kalmaz pehlivanlarım.

Hani Ali?
Hani Veli?
Hazret-i Hamza'dır pehlivanların piri.

Arpa ektim kılçıklı
Soğan ektim pürçekli
Tuna vilâyetinde çıktı bir Zıpçıklı
Ona da kalmadı bu dünya size de kalmaz pehlivanlarım

Bu pehlivanlık dedikleri bir merak
Onlara layık değil harmanla orak
Aç gözünü pehlivanım kendine eş seçmeye bak
Zira hasmın galiptir galip
Her biri eşini alta getirmeye talip.

Alta geldim diye yerinmeyin,
Üste çıktım diye sevinmeyin,
Hasmınız karınca dahi olsa,
Karıncadan edna tutun kendinizi pehlivanlarım

Pehlivanlara sıkça dökün yağı
Pehlivanlar gözetsin zengince ağayı
O da sizin menfaatınızdır pehlivanlarım

Zavutta vardır bir pehlivan ona derler Deli Yahya
Başı sıkılan pes etsin gitsin tarlaya
Oluklu'lu Kel Pehlivan gibi gelmemiştir dünyaya

Karalarlı Yusuf Pehlivanda olan güleş
Şimdiyedek çıkmadı ona bir eş
Avrupa'da sultanlar karşısında yapardı güleş
Hasmını görünce alayda olurdu bir ateş
Onda biterdi daima baş güleş

Bu cemiyet toplanmış pehlivanları seyretmeye buraya
Pehlivanların işine kimse karışmasın otursun oraya
Bu pehlivanları Cenab-ı Haktır yaratan,
Şimdiyedek çok pehlivan gelmiş geçmiş bu dünyadan,
Kimisi Rumeli'nden, kimisi Konya'dan
Hangi pehlivan kardeş gibi güreşirse,
Ona yardım eder Hazret-i Yaradan

Bugünkü gün evlenme düğünüdür düğünümüz
Saltıklarlı kırattır yürüğümüz
Bugün bunlardır bizim baş pehlivanlarımız
Siz bunlara hep birden deyin Maaşallah,
Bunlarda biter Baş Güreş İnşallah

Küçük orta ile büyük orta pehlivanları çeksin meşini,
Bu cemiyet içinde bulmuştur onlar eşini,
Bu ahâli seyretsin onlarda güreşi

Osman Keskinoğlu (Ayağ,1983: 102)

Salâvatlama

Pehlivan pehlivan, ey pehlivan oğlu pehlivan
Talihin yar değilse, eşin düz taban çıkar
Ceylan bakışlım dersin gözünde çıban çıkar
Yolda tanımayanlar var da akraban çıkar
Ananı ağlatanın başında baban çıkar.
Vasfı'ye ağam deme belki de çoban çıkar
Yelâkin bu meydandan yiğit pehlivan çıkar.

Âşık İmami

Aşık İmami 1996 yılında Kırkpınar güreşlerinde başaltı pehlivanlarını salavatlarken üç kez Kırkpınar ağalığı yapmış ünlü ağa Hüseyin Şahin'e ağalık methiyesi okumuş ve baş pehlivanları er meydanına bu şekilde salmıştır. Bu methiye salâvatlama olarak diğer cazgırlar tarafından da okunmaktadır.

Kırkpınar Güreş Ağasına

Tarihi Kırkpınar güreş ağası
Hüseyin Şahin Bey Şahan'a benzer
Aslını sorarsan Tokat ilinden
Türkmen aşireti Hakana benzer

Tespihi akiktir, yakuttur taşı
Sofrasında boldur ekmeği aşı
Etrafında yirmi iki kardaşı
Söylediği her söz fermana benzer.
Destur almış şehzadeden melikten
Cepkenleri ibrişimli ilikten
Kirmani kaması zalı çelikten
Belinde bergüzar aslana benzer.

Dağlarda duyulur topların sesi
Tatbikat var ise hudut ötesi
Hüseyin Şahin'in güreş hevesi
Müminin kalbinde imana benzer

Dağlar var deniz var demez arada
Bazen gökte gider bazen karada
Nerede güreş var ise mutlak orada
Ağa yahşi yiğit yamana benzer

Bu gözler çok gördü nice bey, paşa
Güreş hizmetinde yaşa çok yaşa
Sözü mızrak gibi geçirir taşa
Ilgara at süzen Kağana benzer

Söz verip sözünde duran er kişi
Bundan örnek almalıdır her kişi
Ata sporuna destek bir kişi
Yaptığı her yardım dermana benzer.

Kırkpınar ağama selâm, bin selâm
Ellerinden öpüp alkışın alam
Aşık İmami der hasılı kelâm
Eşi bulunmayan insana benzer.

Aşık İmami

Ünlü şairlerden Tanırlı Hayati Vasfı Taşyürek' in hemen hemen bütün cazgırlar tarafından okunan salâvatlaması ise şu şekildedir...

Yeni Şampiyonlar Neredesiniz

Türk güreşi gitti gelmez deniyor,
Yeni şampiyonlar neredesiniz?
Bizden öğrenenler bizi yeniyor,
Yeni şampiyonlar neredesiniz?

Başlarımız önde gönlümüz yaslı,
Gelmeli sporun iftihar faslı.
Kesildi mi Yaşar Doğu'nun nesli?
Yeni şampiyonlar neredesiniz?

Nerede Koca Yusuf, hani Adalı?
Yok mu Gazanfer'in meyveli dalı?
Hamit'lerin vardı kaplan edâlı
Yeni şampiyonlar neredesiniz?

Neden yetişmiyor bir Ahmet Ayık
Evlât olmalıdır ceddine layık
Doğmadın ise doğ, saklı isen çık!
Yeni şampiyonlar neredesiniz?

Zafer olmalıdır fikrin amelin
Dünyayı yenmektir millî emelin
Bitti mi kündesi Hasan Temel'in
Yeni şampiyonlar neredesiniz?

Türk'sün Türk gücü göster Cihana
Geçerli olmaz hiçbir bahane
Kısır mı sizleri doğuran ana
Yeıı şampiyonlar neredesiniz?

Beyaz altın yurdu, şirin Adana
İsmet Atlı'ları çok görme bana,
Taze Tevfik Kışlar çıksın meydana
Yeni şampiyonlar neredesiniz?

Geçmem başkenti örnek vermeden
Yetişin Vasfi'ye zeval gelmeden
Yanarım ölürsem sizi görmeden
Yeni şampiyonlar neredesiniz?

Hayati Vasfı Taşyürek

Kahramanmaraş güreşlerinde tesadüf eseri Şahin Hapur ve Zekeriya Hapur kardeşler birbirleri ile eşleşmişlerdi. Aşık İmami iki kardeşe doğaçlama şu salâvatlamayı okur.

Öz İki Kardaşı Gördüm

Bütün sporlar içinde
En âlâ güreşi gördüm
Mertçe güreşiyorlardı
Öz iki kardaşı gördüm

Karakucak, minder, yağlı
Eski çağlı yeni, çağlı
Boy boy birbirine bağlı
Ayak, orta, başı gördüm

Yavrusuna nen çağıran
Kirmende kispet eğiren
Pehlivanları doğuran
Anaları dişi gördüm

Güreş Peygamber vasfı
Ünü tutmuş kaftan kafi
Kim bilmez Koca Yusuf u
Onu köşe taşı gördüm

Çöp Hasan, Hamit Kaplan'ı
Bilge, Kurtdereli hani
Kürsüde Türk'ün nişanı
Ay yıldızlı düşü gördüm

Ahmet Ayık'ın canında
Merdanelik var kanında
Pehlivanlar meydanında
Bir dostluk savaşı gördüm

Hanemize gelmişlerdi
Kadir kıymet bilmişlerdi
Mihmanımız olmuşlardı
Bizde Tevfik Kış'ı gördüm

Hilaf bulunmaz sözünde
Alp erenlik var özünde
İsmet Atlı'nın yüzünde
Huzur ile huşu gördüm

Oyun zor ile bozulmuş
Zayıf olanlar ezilmiş
Tokat'ta adı yazılmış
Hüseyin Akbaş'ı gördüm

Kılavuzsuz gitmez kervan
Kervansız olmazmış seyran
Ehl-i Beyte olmuş hayran
Yama karakuşu gördüm

Oğlanlardan çektik çile
Güreşirlerdi güle güle
Sağlam yıkılmaz öz kale
Adil arkadaşı gördüm

Müsemma düşmez güzafa
Kulak asmaz kuru lafa
Buruk'ludur Kul Mustafa
Aşık meslektaşı gördüm

Ham kalmayıpta yetmeyi
Dostluk gayreti gütmeyi
Ben mertçe güreş tutmayı
Bir yiğitlik işi gördüm.

Aşık İmami bildirir
Pehlivan nefsin öldürür
Yıkan kolunu kaldırır
Yıkılanda tuşu gördüm.

Aşık İmami

Aşık İmami Osmaniye Düziçi Karakucak güreşlerinde, başpehlivanları salâvatlarken, güreşleri izlemeye gelen 1956 Dünya, 1960 Olimpiyat şampiyonu İsmet Atlı'yı seyirciler arasında görünce doğaçlama şu salâvatlamayı söyler.

İşte... O Şampiyon

İli Adana'dır İlçesi Kozan
İşte o şampiyon İsmet Atlı'dır
Hem şair hem yazar, güçlü bir ozan
İşte o şampiyon İsmet Atlı'dır

Doğumu dokuz yüz otuz bir yılı
Yiğittir cömerttir açıktır eli
Babasına derler pehlivan Ali
İşte o şampiyon İsmet Atlı'dır

Onda bir başkadır düşünce, hisler
Hoş muhabbet ehli, kelâmı süsler
Ağadır, çiftçidir, küheylan besler
İşte o şampiyon İsmet Atlı'dır

Elli ile altmış arası hele
Gücü sığmıyordu avuca ele
Dünya minderinde saldı velvele
İşte o şampiyon İsmet Atlı'dır

Muhammet Nebi'nin nidası idi
Aliyyü'l Mürteza sedası idi

O devrin Hz. Hamza'sı idi
İşte o şampiyon İsmet Atlı'dır

Yasa boğulunca İran Ülkesi
O zaman kesildi Tahti'nin sesi
Gönderlerde Al Bayrağın gölgesi
İşte o şampiyon İsmet Atlı'dır

Adriyatik, Çin'i, Japon'u gezen
Tarifi ne mümkün İmami Ozan
Şampiyon olarak tek kitap yazan
İşte o şampiyon İsmet Atlı'dır.

Aşık İmami

Salâvatçılar kendi ürettiği kelimeler, tekerlemeler, atasözlerinin yanı sıra Aşıklık yapan eski pehlivanların şiirlerini de okurlar. İsmet Atlı'nın "Kendi Dilimden Kendim" isimli şiirini buna örnek verebiliriz...

Kendi Dilimden Kendim

Pehlivan pehlivan
Öyle dalardım rakibe
Sanarlardı füze beni
İhtiyarlık yavaş yavaş
Getiriyor dize beni

Vur salar geçerdim taşa
Yetişirdim uçan kuşa
Gidemem eniş yokuşa
Göndermeyin düze beni

Başım pınar gönlüm çarşı
Güler yüzüm satar turşu
Devlere durdum karşı
Şimdi çocuk eze beni

İsmet Atlı'm arar yitik
Nerde Doğu, Kaplan, Atik
Eski tüfek bozuk tetik
Kaldırmayın düze beni

Ne hastayım ne de sayrı
Adale et kemik ayrı
Telemeye döndüm gayrı
Yoğurt gibi öze beni

Adana'dır vilâyetim
Ruhumdadır dirayetim

Hakk'ka kavuşmak niyetim
Müşküllerden çöze beni

Dil konuşur kalem yazar
Bittik getti azar azar
Gayri bana değmez nazar
Esirgemen göze beni

Âşık İsmet Atlı

1998 yılında Güreş Federasyonu Başkanlığına getirilen eski dünya ve Olimpiyat şampiyonlarından Ahmet Ayık, geleneksel Çukurova güreşlerine gelince Dünya ve Olimpiyat şampiyonu Tevfik Kış, Amasyalı Hayrullah Şahin, Avrupa şampiyonu Kızılcahamamlı Rıza Doğan, İsmet Atlı, Kırşehirli Şakir Deniz ile birlikte Aşık İmami'yi evinde ziyaret ederler. Duygulanan İmami, Ahmet Ayık'a doğaçlama şu salâvatlamayı söyler:

Ahmet Ayık Dediler

Sivas ellerinde bir yıldız doğdu
O aslana Ahmet Ayık dediler
Rusların ayısı Medved'i boğdu
Bu kaplana Ahmet Ayık dediler

Kim diyor ki tahtı Medvet yenilmez
Göndere çekilen ay yıldız al bez
Olimpiyat dünya Avrupa kaç kez
Şampiyona Ahmet Ayık dediler

Beş kıtada yüce Türk'ün gururu.
Aziz milletinin gönlü sururu
Hazreti Hamza'dan almış desturu
Pehlivana Ahmet Ayık dediler

Çalıştı kazandı yaptı ticaret
İkâmet yeri Ankara Başkent
Güreş tarihinde yaşar nihayet
Kahramana Ahmet Ayık dediler

İmami eğilir ağaçlar yaşken
Kolay kazanılmaz şöhret ile şan
Şampiyonlar şahı ey yiğit başkan
Bu hakana Ahmet Ayık dediler.

Âşık İmami

Salâvatçılar güreş meydanlarında kısa deyişlerin yanı sıra güreş hakkında uzun destanlarda söylerler. Bu destanlardan bir tanesini de Kadirlili Âşık Halil Karabulut'a aittir.

Türk Pehlivanları Destanı

Bizim Türk sporu güreş dalında
Nice ünlü başpehlivanımız var
Tarihten bu yana dünya dilinde
Söylenir yiğitlik destanımız var

Güreş bize miras kalmış atadan
Devam edip gelir Orta Asya'dan
Ayrıyız Çin, Japon hem Avrupa'dan
Asâlet tevazu nişanımız var

Türk güreşi asla jimnastik değil
Ciddiyetsiz oyun artistlik değil
Çünkü öyle güreş yiğitlik değil
Bizim adi işe isyanımız var

Biz güreşte hasmı düşman görmeyiz
Sadistliğe hiçbir değer vermeyiz
Yensek yenilsek de hatır kırmayız
Gönül incitmeyiz, vicdanımız var

Her mesleğin bir piri var ezeli
Güreşinki de Mahmut pir yâr veli
Orhan gâzi zamanında daz Ali
Pehlivan kale komutanımız var

Şeyh Seyyit'tir, pehlivan hocası
Er Sultana pes eyledi nicesi
Demir Hasan'ın demirinden pençesi
Hamisi Yavuz Selim hanımız var

Amavutoğlu Ali başpehlivan
Onu çok sevmiştir Abdulaziz Han
Ustalar ustası diye aldı şan
Böyle erler dolu vatanımız var

İbrahim Paşa'nın başkadır hâli
Hem pehlivan, hem vezir hem vali
Gördü onu dört sultan ricali
Böyle çok yönlü insanımız var

Aliço, Adalı bir millî şöhret
Yüz akımız Kurtdereli ol Mehmet
Cihan şampiyonumuz Kara Ahmet
Cümlesine sevgi şükranımız var.

Çolak Molla medresede okudu
Kara İbo bir vardı bir yok idi
Yörük Ali'nin hizmeti çok idi
Bulgar çetelerin koğanımız var

Kıbrıslı ve Filibeli Ahmetler
Çivicioğlu ile Kel Mehmet'ler
Verdiler Türk güreşine hizmetler
Onlara bir takdir kaftanımız var

Adil, Nasuh çok başarı bulmuştur
Sadık Esen'de şampiyon olmuştur
İçte dışta birincilik almıştır
Bizim bir de Sadık Doğan'ımız var.

İpçi Hüseyin pehlivan yazar hat
Karabekir, Kazıkçı bekler fırsat
Hergeleci İbrahim'de güç kat kat
Ona takdirimiz hayranımız var

Pehlivan Hüseyin'e akıllar şaşa
Çorbacıyken oldu vezir ve paşa
Avcı Hacı daim güreşir başa
Yücelerden inmez şahanımız var

Güreş kispeti ile Hac'a gelerek
Şam'da kendisine hasım bularak
Onu yenip Başpehlivan olarak
Kispet asan Hacı Çobanımız var

Ol Akçakocalı Ali pehlivan
Odur her güreşte bir deve alan
Zaloğlu Rüstem'den kuvvetli olan
Heybetinden yer sallananımız var

Bahtiyar Bursalı, Turgut okçuydu
Bunlar zaman ile kispeti soydu
Turgut denizde Turgut Reis oldu
Artık ünlü şanlı kaptanımız var

Ne şampiyonlar var bu ocakta
Minderde yağlıda her bucakta
Söylenir adları köşe bucakta
Gezer dilden dile devranımız var

Kim bilmez ki Keçecili Kasım'ı
Yere serer çifte çifte hasmını
Vücudunda var kuvvet tılsımı
Sicimoğlu Halil zişanımız var

Ahmet Yılmaz, Yaşar Doğu hem de ne
Birinciler hep Greko-romende
Galip gelir her mindere girende
Gururumuz bir Adil Çan'ımız var

Çoktur bizim güreş çeşitlerimiz
Her dalda var mahir yiğitlerimiz
Koca Yusuf'umuz, Hamitlerimiz
Acıpayamlı Çöp Hasan'ımız var

Hüseyin Akbaş'ın kuvveti katlı
Meşhur Celâl Atik kartal kanatlı
Canı cananımız ol İsmet Atlı
Kalbimizde Yaşar Aslan'ımız var

Dağıstanlı, Ayık ve Sicimoğlu
Bunların bir vakit bükülmez kolu
Hep de kahraman birer Türkoğlu
Türk gibi kuvvetli unvanımız var

Şu son Olimpiyat oyunlarında
Altın madalyalar boyunlarında
Şampiyon belgesi koyunlarında
Daha nice nice civanımız var

Akif'im Pirim ile er Yerlikaya
Şöhretleri çıkmış yıldıza aya
Türk adım duyuran bütün dünyaya
Hakkı Başar, Turan Ceylan'ımız var

Selâhattin Öztürk ve Mahmut Demir
Zekeriya, Şerefoğlu oyunda tektir
Hepsi de dünyada edilir takdir
Şöhret olmuş çok kahramanımız var

Yad ellerde bayrak dalgalandıran
İstiklâl Marşını yankılandıran
Şu Âşık Halil'i duygulandıran
Yiğitlerimize şükranımız var

Halil Karabulut

Pehlivan

Ata sporumuz yiğitlik işi
Severim güreşi erden tarafı
Onun piri büyük yiğit bir kişi
Çok saygı duyarım pirden tarafı

Bir zamanlar ben de güreş tutardım
Pehlivanım diye çalım satardım
Kapışır kapışmaz yere yatardım
Kimseye vermezdim yerden tarafı

Hasmımdan korktuğumdan rengim bozulur
Güreşte dizimin bağı çözülür

Tuşa gele gele sırtım yüzülür
Ama esirgerdim serden tarafı

İlk önce hasmım yaman tutardım
Alta düşer düşmez gözüm yumardım
O zaman hakemden imdat umardım
Daima severdim kârdan tarafı

Ah ne fayda ömür kuşun uçurdum
Güreşte sayısız fırsat kaçırdım
Milleti gülmekten kırdım geçirdim
Kolladım topaldan körden tarafı

Benim güreşlerim çok şatafatlı
Meydanda görenler sanır dört katlı
Can baldan, pekmezden her şeyden tatlı
Pes derim görürsem zordan tarafı

Meydana girende neşe saçarım
Sıkışırsam Beyaz Bayrak açarım
Saniye usulü hemen kaçarım
Eğer kestirirsem şerden tarafı

Bana destek olan hep yeni kuşak
Kimi yaşlı diyor kimisi uşak
Aldığım ödüller hep kuru şak şak
Boş vaat, kuru laf şordan tarafı

İsterdim olayım ünlü pehlivan
Buna çok çalıştım ben zaman zaman
Kırk yıl güreş yaptı Vahap Kocaman
Dilden düşürmedi birden tarafı

Âşık Abdulvahap Kocaman

Yitik Pehlivan

Her sahadan yüz akıyla çıkacak
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor
Yenilmeyen rakipleri yıkacak
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Halka ilân etsin yaysın cazgırlar
Yiğitleri bir bir saysın cazgırlar
Dinlesin ağalar duysun cazgırlar
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Bizde yok demeyin var efendim
Daha dün vardı tarih aşikâr
Nerde Kel Aliço, Koca Yusuf lar
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Açılmasın rekorların arası
Ey olmasın rakiplerin yarası
Yaşar Doğu kime koydu mirası
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Boş kalmaz bu meydan Türk Meydanı
Türk gençliği titre kendini tanı
Bize aratmayın Hamit Kaplan'ı
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor.

Bekir Büke, Sicimoğlu can gibi
Sıçrayıp çıkmalı bir civan gibi
Kurtdereli Mehmet pehlivan gibi
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Yeni nesil sizden şampiyon bekler
Rakipler rekora yenisin ekler
Hani Çöp Hasan'lar, Celâl Atik'ler
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Güreşte seçilsin yurdum baş bölge
Spor dünyamıza düşmesin gölge
Nerde Nasuh Akar, Gazanfer Bilge
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Köçekler kuşansın, halay kurulsun
Zurnalar çalsın, davul vurulsun
Kazıkçı Bekir'ler geri dirilsin
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Mehmet Akif Pirim, Güçlü er gibi
Ahmet Taşçı rakibini yer gibi
Turan Ceylan, Mahmut Demir'ler gibi
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Yağlanmalı, yırtınmalı kispetler
Pehlivan kendisini böyle ispatlar
Dünya şampiyonu Atlı İsmet'ler
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Yine destur versin Rahman-ı Rahim
Rakiplerin hali olmalı vahim
Çıkmalı bir Hergele'ci İbrahim
Bak bu meyan bir pehlivan arıyor

Bir özlem içinde şimdi büyükler
Türk ulusu bir şampiyon sayıklar
Nerde Dağıstan'lı, Ahmet Ayık'lar
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Bize yiğit gerek başı dumansız
Tuş etmeli rakibini zamansız
Hamza Yerlikaya gibi amansız
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Makarna'cı Halil, Adalı Halil
Yardımcımız olsun Hz.Celil
Kızılcıklı Mahmut tarihte delil
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Sıra dağlar birbirine yaslanır
İşlemeyen demir elbet paslanır
Ozan Dert'li Polat, size seslenir
Bak bu meydan bir pehlivan arıyor

Ozan Dertli Polat

HiIâlime Altın Kemer Vurulsun

Sinsin havasıyla er meydanına
Güreşin ruhunu sezenler gelsin
Asırlık çınarın yeşil dalına
Namım pehlivan yazanlar gelsin

Kösler vurulanda dağlar inlesin
Söyleyin mazimi çağlar dinlesin
Tutuşsun yürekler aşkı demlensin
Gönlümü coşturan ozanlar gelsin

Güreş ırmağına Kırkpınar selim
Orada yetişir yıkılmaz belim
Olimpik dağında esmeli yelim
Dünya turlarında gezenler gelsin

Kara Ahmet gibi namın kalmalı
Koca Yusuf gibi korku salmalı
Kurtdereli olup turpan çalmalı
İsmini tarihe kazanlar gelsin

Hilâlime altın kemer vurulsun
Hamza Yerlikaya asra sorulsun
Mehmet Akif Pirim tahta kurulsun
Kara talihimi çözenler gelsin

Zekeriya Güçlü, Hakkı Başarım
Gayrı engelleri bir bir aşarım
Turan'ımla galip olur coşarım
Rakibin minderde ezenler gelsin

İstiklâl Marşı'mı dinlesin dünya
Mahmut Demir ile inlesin dünya

Şeref Eroğlu'mu ünlesin dünya
Göğsüne madalya dizenler gelsin

Çıksın pehlivanlar peşi peşine
Şanlı ay yıldızı taksın döşüne
Daha güreşmeden girsin düşüne
Hasmının aklını bozanlar gelsin

Âşık Gamlıoğlu (Osman Arslan)

Güreşçiye Öğüt

Karakucakçılar, yağlıcı koçlar
Dünya minderinde sözünüz olsun
Sarı perçemliler, siyahi saçlar
Şampiyon olmada gözünüz olsun

Belki uzun belki kısa boylusun
Dağlısın, şehirli belki köylüsün
Koca Yusuf, Kurtdereli soylusun
Güreş tarihinde iziniz olsun

Doğu'nun sarması sökülmez idi
Celâl'in bileği bükülmez idi
Ayık, sizler gibi yıkılmaz idi
Demir gibi sağlam özünüz olsun

Hamit'in çapraza aldığı gibi
Hasan'ın topuğu bulduğu gibi
İsmail Ogan'ın daldığı gibi
Yağlı kurşun gibi hızınız olsun

Akbaş nerede, yedi altın getire
Bayram Şit, bakmazdı gönül hatıra
Tevfik Kış, kucaklar belden yatıra
Mahmut gibi sağlam pazunuz olsun

Rıza Doğan, Sille, Adil Atan yok
Ali Yücel, Kartal gibi tutan yok
Bekir, Mehmet gibi çengel atan yok
Yere değmeyecek diziniz olsun

İsmet'im bu yurtta tüten ocakta
Dağ, ova, köylerde köşe bucakta
Çayırda, minderde, Karakucakta
Tarihlere nakış yazınız olsun

Âşık İsmet Atlı

Pehlivanda İpek Gibi Huy Olur

Üç kıtaya ferman varır, duyrulur
Kırkpınar'da düğün, bayram, toy olur
Pehlivanlar eş eş olur ayrılır
Ta desteden başka dokuz boy olur

Koca Yusuf, Kel Aliço, Adanalı
Geçkinli Yusuf'lar kaplan edâlı
Çayırdır yeşili, Bayraktır alı
On yedi yıldızla, bir de ay olur

Silivrili Molla, Yenici Mehmet
Kızılcıklı Mahmut, Kayıkçı Ahmet
Kara Emin, yenerken çekmezdi zahmet
Çömlek Köylü Kara Murat yay olur

Tekirdağlı tam yedi yıl baş olur
Pehlivanlar demir olur, taş olur
O davulun gümbürtüsü hoş olur
Her bir zurna, kaval olur, ney olur

Kara Hasan, sıkça yağlar bedenin
Torunuydu başpehlivan dedenin
Şanı var burada güreş edenin
Anadan, atadan asıl soy olur

Babaeskili pehlivanlar ün saldı
İrfan künde attı, Adil'im daldı
Nice nice hanım ağa şan aldı
Ama töremizde ağa bey olur

Çokal, Demir, Güçlü tepti bu yeri
Acar, Çelik, Şahin dönemezler geri
Mehmet Ali Yağcı ahlâklı biri
Pehlivanda ipek gibi huy olur

Âşık İsmet Atlı

Cazgırlık

Yiğitler meydanda sıralanmışlar
Ayak, deste, orta, başa güreşir
Davulun sesi ile hörelenmişler
Hepsi de coşa coşa güreşir

Yürürken pehlivan kolların açar
Peşrev çeken eller havada uçar
Bazıları güreşten kaçtıkça kaçar
Yiğitler rakibe koşa koşa güreşir

Hamaset neymiş, cazgır aşıklar
Çalınır davullar, vurur meçikler
Yavrular, balalar, minik küçükler
Kimi tartı, kimi yaşa güreşir

Karakucak biter, sırt gelse yere
Yeniktir yağlıda göbek gün göre
Milli mayo giyip çıkan mindere
Ya puana, ya da tuşa güreşir

Zahmet çeker ana, rahat babalar
Veliler, nebiler giydi abalar
Köyler, aşiretler, eller, obalar
Kimi sona, kimi başa güreşir

Buna er meydanı, yiğide Pazar
Maşallah diyelim değmesin nazar
Türk-İslâm tarihi böyle yazar
Peygamber, padişah, paşa güreşir

İsmet'im sözünü kısa kes kısa
Eğer sende Türklük ruhu olmasa
İran'ın sarayı düşmezdi yasa
Hedefi olmayan boşa güreşir

Âşık İsmet Atlı

İsmet Atlı'ya

Âşıklar Kozan'da açtı bir divan
Dönüp mazisine bakanlar burda
İsmet Atlı derler şair pehlivan
Çelik bilekleri bükenler burda

Yaradan erdire bahtiyarlığa
Düşürmemiş düşürmeye darlığa
İlâhi vergiye, kutsal varlığa
Töresine sahip çıkanlar burda

İmanından doğar Türk'ün kuvveti
Şana tercih etmez mülkü serveti
Bulgar Dankalov'u, Moskof Medvet'i
İranlı Tahti'yi yıkanlar burda

Yazılmalı develerin hörcüne
Katılmalı sarayların harcına
Türk Bayrağın Olimpiyat burcuna
İstiklâl Marşı'yla dikenler burda

Feymani'yim güreş, halay, sinsinden
Hoşlanırız Türk'ün ananesinden

Avrupa'nın balosundan dansından
Batı müziğinden bıkanlar burda

Âşık Feymani

Pehlivan, Pehlivan.

Göremiyorsan gerçek doğruyu
Alevi olsam, Sünni olsam ne yazar
Dost edinmiş isem sahtekârlığı
Alevi olsam, Sünni olsam ne yazar

İnsanlık giderken ileriye
Bizler inadına kaldık geriye
Gelmeden cehaletten beriye
Alevi olsam, Sünni olsam ne yazar

Kemâletim hidayetim olmazsa
Marifet suyundan kabım dolmazsa
Benden insanlığa bir eser kalmazsa
Alevi olsam Sünni olsam ne yazar

Şahin nefse galip olmazsam
İlme fazilete talip olmazsam
Ele dile bele sahip olmazsam
Alevi olsam, Sünni olsam ne yazar

A. Şahin[85]

Cazgırların Salâvatlarda Okuduğu Ünlü Şairlerden Nasihatler

Cazgırlar Türk ve İslâm büyüklerinin beyitlerini halka ve pehlivanlara okuyarak onlara nasihatte bulunur. Bu çok eski bir gelenektir. Bununla ilgili pek çok örnek verilebilir..

Yedi Öğüt

1- Cömertlik ve yardım etmede akarsu gibi ol.

2- Şefkat ve merhamette güneş gibi ol.

3- Başkalarının kusurunu örtmede gece gibi ol.

4- Hiddet ve asabiyette ölü gibi ol.

5- Tevazu ve alçak gönüllülükte toprak gibi ol.

6- Hoşgönüllülükte deniz gibi ol.

7- Ya olduğun gibi görün ya göründüğün gibi ol.

Hz. Mevlâna

85 Erman Artun, Çukurova'da Salavatçılık Geleneği ve Aşıkların Pehlivan Salavatlamaları http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/27.php (01.12.2011)

Ne Olursan Ol
Paranı ver, gönlünü ver, canını ver
Ama sırrını verme.
Günlerini say, kazancını say, büyüklerini say
Ama yerinde sayma.
İşini, beğen, aşını beğen, eşini beğen
Ama kendini beğenme.
Emek ver, kulak ver, bilgi ver
Ama sakın boş verme.
Fidan büyüt, çocuk eğit, yoksul besle
Ama kin besleme.
Davet et, hayret et, ülfet et, affet
Ama ihanet etme.
Kitap oku, meslek oku, dünyayı oku
Ama lanet okuma.
Sınıfını geç, hayatını seç, rakibini geç
Ama gülüp geçme.
Gönül al, dost al, yoldaş al
Ama beddua alma.
Yaklaş, tanı, konuş, uzaklaş
Ama sakın uşaklaşma.
Doğrul, savrul, eğril, devril
Ama eğilme.
Hislen, tasalan, seslen, uslan
Ama paslanma.
İtil, ütül, atıl, katıl
Ama satılma.

Hz.Mevlâna

Pehlivan pehlivan
Yüce dağlar ova gibi düzlenmez
Veysel, namert olandan kerem gözlenmez
Tilki gölgesinde aslan gizlenmez
Yiğidin gölgesi kendinden olur

Âşık Veysel

Gelin canlar bir olalım
İşi kolay kılalım
Sevelim sevilelim
Dünya kimseye kalmaz

Yunus Emre (Şahinal B. M. 2005: 43-44)

Cazgırların Salâvatlarda Kullandığı Atasözleri ve Deyimler

Cazgırlar mânilerini söylerken hitabeti güçlendirmek için atasözlerinden ve eski deyimlerde de yararlanırlar. Böylece halkı hem bilinçlendirir, hem de coşkuyu daha da arttırarak güreşlerin daha heyecanlı geçmesini sağlamaya çalışırlar, halka öğütler verirler.

Ada bana, adayım sana.
Kazma elin kuyusunu, kazarlar kuyunu.
Say beni, sayayım seni.
Açma sırrını dostuna o da söyler dostuna.
Demir tavında, dilber çağında.
Erken kalkan yol alır, erken evlenen döl alır.
Kavurga karın doyurmaz, kar susuzluk kandırmaz.
Çok mal haramsız, çok söz yalansız olmaz.
Eken biçer, konan göçer.
Tarlayı taşlı yerden, kızı kardaşlık yerden.
Paran çoksa kefil ol, işin yoksa şahit ol.
Suyun yavaş akanından, insanın yere bakanından kork.
Elçiye zeval olmaz.
Elden gelen övün olmaz.
El elden üstündür.
El ile gelen düğün bayram.
Elin vergisi, gönlün sevgisi.
El üstünde gömlek eskimez.
Acı söz insanı dininden çıkarır.
Tatlı dil yılanı ininden çıkarır.
Aç bırakma hırsız edersin, çok söyleme arsız edersin.
Adam adama gerek olmasa, her biri bir dağ başında olurdu.
Adam adamdır olmasa da pulu, eşek eşektir atlastan olsa çulu.
Adam adam, pehlivan başka adam.
Adama dayanma ölür, ağaca dayanma kurur.
Adam Hacı mı olur ulaşmakla Mekke'ye, eşekten iş mi olur taş çekmekle tekkeye?
Adamın iyisi alışverişte belli olur.
Akıllı söylemeden düşünür, akılsız düşünmeden söyler.
Akıl olmayınca başta, ne kuruda biter ne yaşta.
Allah isterse bir kulun işini, mermere geçirir dişini.
İstemezse işini, muhallebi yerken kırar dişini.
Anadan gören inci dizer; babadan gören sofra yazar.
Ana gezer kız gezer bu çeyizi kim düzer.
Ana gibi yar olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz.
Atılan ok geri dönmez.

Atılan ok geri dönmez.
Atım tepmez, itim kapmaz deme.
Atına bakan ardına bakmaz.
Az el aş kotarır, çok el iş kotarır.
Az mal kan yutturur, çoğu birbirini güttürür.
Az olsun öz olsun.
Az veren candan, çok veren maldan.
Az yiyen az uyur, çok yiyen güç uyur.
Baba eder, oğul öder.
Baba malı tez tükenir, evlât gerek kazana.
Babasından mal kalan, merteği içinden bitmiş sanır.
Dağ başına harman yapma, savurursun yel için.
Sel önüne değirmen yapma, öğütürsün sel için.
Dağ başına kış gelir, insanın başına iş gelir.
Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.
Dağlan ıssız sanma, körleri gözsüz sanma.
Dağ ne kadar yüce olsa yol üstünden aşar.
Demir nemden, insan gamdan çürür.
İyiliğe iyilik her kişinin kârı, kötülüğe iyilik er kişinin.
İyilik eden iyilik bulur.
İyilik et denize at, balık bilmezse Halik bilir.
Sözünü bil pişir, ağzını der devşir.
Sözü söyle alana, kulağında kalana.
Söz var ara bozar, söz var ara düzer.
Söz var dağa çıkarır, söz var dağdan indirir.
Söz var işi bitirir, söz var baş yitirir.
Söz verme, verdinse dönme.
(Şahinal B. M. 2005: 44-45)

Türk Güreşinde Yağlanma

Güreşecek pehlivanlar meydanın uygun bir yerine kurulmuş yağ ve su kazanlarının etrafına toplanarak yağlanırlar. Yağlanma gelişi güzel bir şekilde yapılmaz, usulüne göre yapılır. Yağlanırken önce sağ elle sol omuza, göğse, sol kola ve kispete yağ sürülür. Sonra sol elle sağ omuza, göğse ve sağ kol ve kispete yağ sürülür. Bundan sonra pehlivanlar birbirlerinin sırtını yağlarlar.
(Atabeyoğlu, 2000: 41; Ayağ, 1983: 89; Bilgin, 47)

Evliya çelebi İstanbul'daki güreş tekkelerini anlatırken yağlanmayla ilgili Seyahatname'de şunları yazmaktadır:

"Yüz, yüz elli pehlivan kispetlerini giyip sarı şiri rugen yağıyla yağlanıp adem ejderhası gibi apul apul birbirlerine aslan gibi

sarılıp temaşacılara pehlivanlıklarını göstererek kesme, şirazi, kesebent, terskepçe, pişkabza, yanbaşa, Cezayir sarması, boğma, karakuş oyunlarını icra ederek Alay Köşkü dibinden geçerler ve tarafı padişahiden bir çok ihsan ve taltif olunurlar." (Ayağ, 1983: 84)

Evliya Çelebi pehlivanların yağlandıklarından bahsetmiş, fakat bu yağın ne tür bir yağ olduğunu söylememiştir. Günümüzde Kırkpınar Güreşleri'nde yağlanma zeytinyağıyla yapılırken, diğer piyasa güreşleri[86] normal bitkisel yağlarla yapılmaktadır.

Cumhuriyet döneminde Sarayiçi'nde yapılmaya başlanan Kırkpınar Güreşleri'nde 1945'e kadar yağlanma meydanda gezen ibrikçilerin vasıtasıyla yapılmıştır. 1945 senesinde Şevket Ödül'ün teklifiyle tarihî geleneği yaşatmak adına başpehlivanların içine sıfır asit zeytinyağı doldurulan kazanların başında önce kendini sonra rakibinin sırtını yağlama usulü getirilmiştir. (Kahraman, 1997: 132) Yağlanmak pehlivanların bazen hayat boyu vazgeçemedikleri bir alışkanlık haline gelir. Güreşlerini tamamlayan pehlivanlar iyice yıkanıp temizlendikten sonra vücutlarını yine hafifçe yağlayıp öyle giyinirler veya yağ bulamayanlar yağlı gömleklerini giyerler. Yağın güreşçilere hiçbir şekilde zararı yoktur. Hatta güreş yaparken bezciyi çağırmaları ve gözlerini silmeleri gözlerine yağ kaçtığı için değildir. Çünkü, yağ göze kaçtığı zaman yakmaz. Pehlivanların sürekli gözlerini silmelerinin nedeni, gözlerine kaçan terdir. Hatta pehlivanlar öyle derler ki, yağ gözleri yakmadığı gibi temizler.

Kırkpınar Güreşleri'nde Yağlanan Pehlivanlar

Pehlivanlar yağı güreşten sonra tedavi aracı olarak da kullanmaktadırlar. Güreşini bitiren pehlivan güreş esnasında burkulan veya fazla yorulan yerlerini yağ ile masaj yaparak ovalar bu surette ağrıyı ve acıyı gidermeye çalışır. (Sevük, 1948: 35) Bu çerçevede yağ özellikle de zeytinyağı günümüz halk hekimliğinde de sıklıkla kullanılmaktadır. Günümüz halk hekimliğinde yağ şu şekillerde kullanılır:

★ Karın ağrısını tedavi etmek için saf zeytinyağına karabiber eklenip sırta göğse sürülüp bezle sarılır.

86 Kırkpınar Güreşleri haricindeki diğer güreş organizasyonlarına "Piyasa güreşi" denilmektedir. (K9)

★ Kanayan yaraya veya kesiğe zeytinyağı sürülür.

★ Ele veya ayağa çivi battığında yarayı tedavi etmek pamukla kızgın zeytinyağı sürülür. Çivi batmasında çivinin mikrobu kırılsın diye yaranın etrafı hamurla havuz yapılıp yaraya sıcak zeytinyağı damlatılır. (Özgen,2007: 37-39)

★ Yanık tedavisi için yanığın olduğu ilk anda ve her gün yanık olan bölgeye zeytinyağı sürülür.

★ Vücudun herhangi bir yerinde oluşan eziği iyileştirmek için bir bardak kadar sıcak süte, biraz un, bol tuz, zeytinyağı karıştırılıp yoğrulur ılık ılık sarılır. Lapa denilen bu hamur 2–3 gün boyunca hazırlanıp sarılırsa ağrıyı alır, dinlendirir. (Özgen,2007: 58)

★ Düşme ve çarpmalar sonucu oluşan ezik ve yaralarda kanayan yere pamukla biraz zeytinyağı sürülür.

★ Kulak ağrısında kulağa zeytinyağı damlatılır ve kabızlıkta zeytinyağı içilir. (Çıplak,1961: 18-19)

Bunlardan başka zeytinyağı Çıban, saçkıran, gastrit, bronşit, kalp hastalıkları, boyun tutulması, bel fıtığı, çıkıklar ve daha pek çok hastalığın tedavisinde tek ve ya birkaç maddeyle karıştırılarak kullanılmaktadır.

Peşrev

Peşrev kelimesi Farsçadır. Ön anlamındaki piş sözcüğü ile gitmek anlamındaki reften fiilinin birleşmesi sonucu oluşmuş bir kelimedir. Aslı pişrev olan kelime, öncü, komutan, lider, hizmetçi gibi anlamlara gelmektedir. (Kanar, 2008:398) Güreş terminolojisinde "Pehlivanların güreşten önce mâneviyatlarını yükseltmek ve seyircinin zevkini okşamak maksadıyla yaptıkları ısınma ve kültür-fizik hareketleridir." (Temizoğlu, 66)

Pehlivanlar Cazgırın Duasını Beklerken

Peşrevin Karakucak güreşlerindeki karşılığı "Çırpınma veya perdaht" dır.[87] Ancak çırpınma Yağlı Güreşteki peşrevden farklıdır. (Kahraman I,1989: 21) Yine Aba Güreşinde "Makaban" ve ya "Kaldırmaç" diye isimlendirilen pehlivanların güreş alanına çıkıp birbirlerini sınayarak ısınmaları da tam mânâsıyla peşrev değildir. (Güven, 1999: 53) Aba Güreşinde müsabakaya

[87] bk: Karakucak Güreşleri , "Çırpınma nasıl yapılır?"

başlamadan önce yapılan ve "Dolanma" ismiyle anılan gezinme hareketi peşrevle karıştırılmamalıdır. Çünkü dolanmada sadece rakip aramak için güreş alanında (mersah, çukur) gezinme vardır. (Şahin,2003: 66)

Peşrevin yapılışı

Pehlivanlar meydana çağırıldıktan sonra öncelikle cazgır duaya başlar. En başta en usta pehlivan olmak üzere bir sıra hâlinde bütün pehlivanlar yönlerini Kıbleye döner ve sağ eliyle rakibinin sağ elini, sol eliyle de rakibinin sol elini tutmuş olduğu halde cazgırın duasını sonlanmasını beklerler. (Delice, 2011: 137) Yönleri Kıbleye dönük olarak bekleyen pehlivanlar cazgır dua esnasında "Hazret-i Muhammed Mustafa'ya salâvat" dediği anda sağ, ellerini kalplerinin üzerine koyarak Salâvat-ı şerife okurlar ve "Hep birlikte diyelim şu aslanlara maşallah" dediği anda da yine cazgırın önünden meydana doğru yönelirler. (Delice, 2011: 137) Bu ilk harekete "çıkış " denir.

Cazgırın Duasından Sonra Pehlivanlar Çıkışta

(Biç, 1944: 14) Çıkışı yapan pehlivanların gözü daima hasmındadır. Ondan işaret gelince üç adım geri ve üç adım ileri attıktan sonra sağ dizleri üzerine çökerek sağ elini toprağa dokundurup üç defa dizine, dudaklarına ve başına götürürler. (Delice, 2011: 140) Hatta bazıları bu esnada çayırdan ot koparak ağzına alır ve ısırır. (Biç,1944: 67)

Dizleri Üstüne Çökerek Toprağa Dokunan Pehlivanlar

Bundan sonra pehlivanlar bazen nara atarak, bazen nara atmaksızın kispetlerine vurarak çayırda dolandıktan sonra birbirlerine doğru yaklaşırlar ve tokalaşırlar.

Bu tokalaşmanın ardından peşreve devam edilir. İkinci kez tekrar karşılaştıklarında pehlivanlar sol elleriyle rakibinin kasnağından tutarlar, sağ elleriyle de rakibinin sağ paça şirazesine dokunarak ellerini dudaklarına ve sonra da başına götürürler. Sonrasında bu hareket

tersten yapılır, yani sol elle sol paçanın şirazesine dokunularak eller dudaklara ve başa götürülür. (Delice, 2011: 140) Bunlar yapılırken iç tarafta kalan ayaklar yan yana getirilir. (Kahraman, 1989: 91) Şirazelerde selâmlandıktan sonra pehlivanlar tekrar ayrılırlar. Yine meydanda ellerini kispetlerine vurmak suretiyle çırpınmaya ve dolanmaya başlarlar. Üçüncü kez karşılaştıkları zaman pehlivanların sol elleri birbirinin ensesinde, sağ ellerde birbirini tuttuğu halde kollarını sağa sola sallarlar.[88]

Bu harekette tamamlandıktan sonra pehlivanlar dördüncü kez karşılaştıklarında göğüs göğse gelirler ve birbirlerinin sırtlarını sıvazlarlar. Bu hareketten sonra da bir müddet çırpınan pehlivanlar son olarak karşı karşıya geldiklerinde tokalaşıp birbirlerine başarı dilerler ve elleri birbirlerinin ensesinde olduğu halde güreşe başlarlar. (Delice, 2011: 140) Günümüzde final güreşinde cazgızlarda başpehlivanlarla birlikte peşrev yapmaktadırlar. Bazı yöreler bu çeşit peşrev bilinmemektedir. Bu yörelerde peşrev pehlivanlar süratli bir şekilde seyirciye doğru giderken, ellerini adımlarına uygun olarak omuzlarına vurmak suretiyle yapılır. (Biç,1944: 15)

Huzur güreşlerinde peşrev yapılırken güreşe tutuşuncaya kadar Huzura sırt çevrilmez, bu edebe aykırı sayılır. (Biç,1944: 20) Peşrev güreşin en bedii kısımlarından biridir. Türk güreşi isimli eserinde İrfan Dergin bu konuda şunları yazmaktadır: *"Peşrevi bedii bir sanat hâline getiren bazı meşhur pehlivanlar vardır ki, bunların başında Büyük Yaşar gelir. Yaşar'ın peşrevini o kadar beğenirlermiş ki halkın büyük bir kısmı güreşten ziyade Yaşar'ın peşrevini seyretmek için güreşe giderlermiş.*
(Kahraman, 1989: 90)[89]

Kırkpınar eski hakemlerinden Ali Uyan'da hatıralarında sık sık peşrev tasvirleri yapmakta ve bunları izlerken çok duygulandığından bahsetmektedir. Ali Uyan'ın peşrevle ilgili bir hatırasını peşrevin güreş için nasıl bedii bir yön oluşturduğunu ve seyircinin peşrevden aldığı zevki anlatması dolayısıyla satırlarımıza alıyoruz.

"Yıl 1988. Yani bu yılın Edirne Belediye Başkanı şu anda ismini hatırlayamıyorum. Ben o anda Kırkpınar sahasında orta hakemiydim. Olaya yakından şahit oldum. Belediye reisi Baş cazgırı Şükrü Kayabaş'ı yanına çağırarak bir anons yaptırdı. "1945 yılı başpehlivanlık finalini yapan her iki pehlivan eğer sağ

[88] Hilmi Biç şiraze yoklama hareketini eller sallandıktan sonra ve şu şekilde yapıldığını yazmaktadır: Eller sallanıp ayrılırken birbirlerinin sağ ayaklarına ve baldırlarına sağ ellerini sürüp başlarına sürerler. (Biç,1944: 21)
[89] Türk Güreşi, S.10, İstanbul,1950

ve şu anda buradaysalar her ne kadar zahmetse yanıma gelsinler." 3-5 dakika sonra iki dev cüsseli pehlivan sallana sallana güreş sahasının batı tarafına Bakanların tribününün önüne gelerek selâm verip dikildiler.

Belediye reisi hoparlörü eline alarak güreş seyircilerine şöyle hitap etti. "Sayın Bakanlarım, Muhterem seyirciler! Şu yanımda gördüğünüz yaşlanmış iki dev cüsseli pehlivan sağımdaki Manisalı Halil Kırca, solumdaki ise Babaeskili İbrahim Pehlivan. Bu iki pehlivan 1945 yılında ben 10 yaşlarındaydım. Babam beni o güreşe getirmişti şu yanımda duran iki pehlivan o günkü başpehlivanlık finalinde 5 saat güreş yaptıktan sonra yenişemeyip hakem kararıyla birincilik ikincilik kurası çektiler. İbrahim Pehlivan birinci, Halil Pehlivan ikinci olmuştu ve Halil Pehlivan oturup ağlamıştı. Beni o günkü kura ve o güreş çok etkilemişti. Şimdi ise ben bu büyük ustalardan o günkü yaptıkları peşrevin tekrarını istiyorum. Her ikisi de canla baş üstüne deyip kıbleye döndüler. Ben hakem olduğum için onlara çok yakındım. İnanın her ikisinin de gözlerinden yaş ziğim ziğim akıyordu. Galiba 1943 yılını hatırlamış olacaklar ki onun için ağlıyorlardı. Baş cazgır salâvatlayıp saldı öyle güzel öyle anlamlı peşrev yaptılar ki ben çok etkilenip gözümün yaşını tutamayıp ağlamıştım. Peşrev bitmişti. İki yaşlı pehlivan öyle birbirine sarıldılar ve sanki küçük çocuklar gibi hıçkıra hıçkıra ağladılar. Bu durumda seyircilerde çok etkilenmişti. Dakikalarca alkışladılar." (Uyan, 1994: 16)

Peşrevde Yapılan Hareketlerdeki Motif ve İnanışlar

Peşrev pehlivanın ısınma, güreş öncesinde kol ve bacaklarını harekete getirmek için yaptığı bir takım hareketlerdir. Ancak bu hareketlerin hepsinin dayandırıldığı bir motif veya inanış vardır.

Peşrev, güreş oyunlarında olduğu gibi hayvan hareketlerinin takibi ve tahlili sonucu ortaya çıkmış olması muhtemeldir. Bu konuyla ilgili Halil Delice, peşrevdeki hareketleri bazı hayvanlar ve nesnelerle özdeşleştirmektedir. Delice'ye göre, peşrev "ok, yay, at, kurt ve kartal" motifleriyle donatılmıştır. Pehlivanlar güreş esnasında yay gibi gerilir, ok gibi fırlarlar ve at gibi şaha kalkarak, kurt gibi hedefe atılırlar.

Alper Yazoğlu da, peşrevdeki kartal motifiyle ilgili şunları söylemektedir... Bugün Moğolistan'da yapılan peşrev kartalın uçuş hareketlerine benzemektedir. Peşrev uçmaya çalışan kartalın kanatlarını açarak havalanmak istemesi ve kanatlarını açtığı zaman güçlü ve özgür olmasının ifadesidir. Ona göre peşrev kartal gücünü simgelemekte ve peşrevdeki diğer hareketlerde bu bağlamda

açıklanmalıdır. (Yazoğlu I, 62) Türk kültüründe kartalın sık kullanılan bir motif olduğu da düşünülürse bu açıklamalara hak verilebilir.

Bunlarda birlikte peşrevde göğüs göğse gelme, enseden tutarak kol sallama, enseden tutarak güreşe başlama gibi hareketler koçların toslaşmasına da benzemektedir. Çin kaynaklarında güreşin toslaşma şeklinde geçmesinden ve Evliya Çelebi'nin Seyahatname'de " Pehlivanlar birbirleriyle el tutuşup, el öpmeden sonra gebeş (koç) misal baş tokuşup " demesinden bu mânâ rahatlıkla çıkarılabilmektedir.

Peşrevde çeşitli anlamlar ifade eden hareketler şunlardır:

★ Kıbleye dönmek
★ Cazgırın duası beklenirken kol bağlamak
★ Duadan sonra eli kalbe koyarak Salâvat getirmek
★ Çıkışta ileri ve geri üç adım atmak
★ Toprağa dokunmak
★ Tokalaşmak
★ Paça yoklamak
★ Göğüs göğse gelerek sırt sıvazlamak

Kıbleye dönmek: Peşrevin dinî cephelerinden biridir. Halil Delice peşrevin bu kısmının bir anlam içerdiğini yazmaktadır. "Geleneğimizde savaş, kuru kavga değil nizam-ı âlem, Allah adını yüceltmek ve vatanı savunmak içindir. Yağlı güreşte, barışta savaşa hazırlık olduğu ve düşmanla yapılan savaşı misal-leştirdiği için peşrev öncesinde cazgırın yaptığı duada kıbleye yani Kâbe'ye, Allahü teâlanın dünyadaki evine dönülür." (Delice, 2011: 137)

Bu ifadenin doğruluğu her ne kadar tartışılabilirse de; Kâbe, biz Müslümanlar için kutsal bir mabed olarak addedilmekte ve İslâmiyet'in direği olarak vasıflandırılan namaz Kıbleye dönülerek kılınmaktadır. Hasenatlar, kültürümüzde hep Kıbleye dönülerek yapılmış bunun yanında kötü fiilleri yaparken Kıble tarafına dönülmekten her zaman için kaçınılmıştır.[90] Dinimizce kurban kesilirken, hasta ölüm döşeğindeyken ve bir kişi öldüğü zaman gömülürken (başının) kıbleye çevrilmesi gerekmektedir. Dinimizde kurban ve ölümle ilgili ortaya çıkan bu uygulamalar Kırkpınar

[90] Bunun sebebi vahyin ışığının ve hadis-i şeriflerin Türk kültürünü şekillendirmesidir. Kötü işlerde Kıbleye dönülmemesi gerektiğiyle ilgili Ebu Eyyub el-Ansarî (r.a.)'den yapılan rivayette, Peygamber efendimizin (s.a.v) şöyle buyurduğunu söylenmiştir: "Def-i hacet için (helaya) gittiğinizde, ön ve arkanızı kıbleye çevirmeyin, fakat doğu veya batıya döndürün." http://www.ilimdunyasi.com/ahkam-hadisleri/defi-hacet esnasinda-on-ve-arkayi-kibleye-dondurmek/?wap2 (16.12.2011)

efsanelerinde var olan şehitlik olgusuyla birleştirilerek peşrevde kendini göstermiş olabilir.

Kol bağlamak: Peşrevin hareketsiz bölümlerinden biridir. Kolları birbirine bağlı olarak cazgırın duasını bitirmesini bekleyen pehlivanlar, sen bana kardeşten ilerisin ve bu mukaddes uğraşta kader arkadaşımsın demek istemektedirler.

Duadan sonra getirilen salâvat: Güreşte ve savaşta peygamberimiz Hazret-i Muhammed'in (s.a.v) yolunda olduklarının ifadesidir. (Delice,2009: 137-139)

Çıkışta ileri ve geri atılan üç adım atma: Farklı şekillerde yorumlamıştır. Halil Delice'ye göre, geri atılan üç adım "Hak" "Adalet" ve "Aşk". İleri doğru atılan adımlar ise "Şehitlik", "Hakkın duası" ve "İnsanların duası" anlamına gelmektedir. (Delice:2011: 140) Özbay Güven ise, adımlar hakkında şunu söyler: "Birinci adım Allah adına, ikinci adım Cebrail adına, üçüncü adım ise Hazret-i Muhammed adına atılır." (Güven, 1999: 76)

İleri ve geri adımlar atıldıktan sonra pehlivanların toprağa ellerini dokundurarak üç defa dizine, dudaklarına ve başına götürmesinin mânâsı ise toprakla teyemmüm abdesti almaktır. (Güven,1999: 86) İkinci mânâsı ise, *" Ey pehlivan gücün ve ustalığınla mağrur olma. Topraktan geldin, yine toprak olacaksın, sahip bulunduğun değerlerin hesabını vereceksin. Gücün, ustalığın, malın, mülkün, rütben sende emanettir, sana ihsandır ve bunlar mesuliyet demektir. Sahip olduğun bu üstünlükleri Hak yolunda kullanmadığının hesabını vereceksin"* demektir.

Tokalaşmak: Peşrevde ilk karşılaşma esnasında yapılır. Tokalaşmak *"Benden sana zarar gelmez, güreşimiz mertlik, pehlivanlık kuralları içerisinde olacaktır, sana söz veriyorum"* demektir. (Delice,2011: 140)

Paça yoklama: Rakibin en büyük silâhı olan paçalarını kontrol etmek içindir. Bunun mânâsı hakkında çeşitli kaynaklarda farklı ifadeler olsa da hepsi *"ben senin pehlivanlıkta ayağının tozu olamam, başım üzerinde yerin var veya bastığın toprak olayım"* anlamına gelmektedir. (Delice, 2011: 141, Biç,1944: 21, Kahraman,1989: 91) Bu esnada kasnaktan tutmanın anlamı ise güreşte ele, dile, bele ihanet olmaz fermanına uyulacağıdır.

Pehlivanların birbirlerinin sırtını sıvazlamaları: Hem rakibinin iyi yağlanıp yağlanmadığını kontrol etmek, hem de güreşte meydana gelecek herhangi bir olumsuzluk için helâlleşmektir. (Delice, 2011: 141)

Türk Güreşinde Musiki

Spor yarışmalarında yapılan sporun hareketlerine uyan ritimde ve canlı birer spor aracı olan insan ve atın hoşlandığı makamlardan müzik çalmak çok eski bir Türk geleneğidir. (Kahraman,1989: 33)

İslâmiyet'ten önce ve sonra umumi medeniyet ve kültür dünyası içinde özel bir medeniyet ve kültür meydana getirmiş olan Türkler, musikide de özgün olmayı bilmişlerdir. Bilhassa Osmanlı döneminde meydana getirilen Mehter Musikisi Osmanlı ordularının başarılı olmasında büyük rol oynamış, canlı ve dinamik Mehter havaları fevkâlade bir şekilde erlerin mâneviyatları üzerine tesir etmiştir. Avrupa'nın akıl dahi edemediği, mükemmel yürüyüş havaları olan alay peşrevleri "benefşe-zar, şuküfe-zar" gibi askerî besteler ve "Ceng-i harbi" gibi usul ve ritimler Türklerin musikiyi savaşta ve uğraşta ne şekilde kullandığının en güzel ispatıdır.

Mehterhane 1826'da kaldırıldıktan sonra bu musiki makamları halk arasında yaşayarak "Ceng-i harbi", "Seymen havası"," Koşu havası", "Cirit havası" "Güreş/Pehlivan havası" gibi isimler altında günümüze kadar gelmişlerdir. (Güven, 1999: 90-91) Türkiye'de yapılan güreşlerde çeşitli güreş havaları çalınmaktadır. Bu havalar genellikle Nikriz, Zavil, Uşşak, Karcigar, Hüseyni ve Gülizar makamlarındadır ve usulsüz olarak çalınırlar.

Güreş havalarını iki kısma ayırmak mümkündür. İlki **"Rumeli Güreş Havalarıdır"** ki Trakya, Batı Anadolu ve Kırkpınar gibi daha ziyade Yağlı Güreş yapılan yörelerde çalınmaktadır. Rumeli türküleri serdengeçtilerin içli duygularını yansıtır. İkincisi ise **"Anadolu Havası"** dediğimiz türkülerdir ki bunlarda Orta, Doğu, Kuzey, Güney ve Güney-Doğu Anadolu'da çalınan Köroğlu ve Sepetçioğlu uygulamalarıdır. Anadolu güreş havaları, Rumeli'dekilerine nazaran daha hareketli, daha gürültülü ve coşturucu bir ritim ile çalınır. (Kahraman,1989: 33-34)

"Zurnada peşrev aranmaz, ne çıkarsa bahtına" denilmesine rağmen, Kırkpınar güreşlerinde zurnada peşrev vardır. Kırkpınar'da yıllarca "kat başlığı" yapan Osman Zurna'nın verdiği bilgilere göre, çalınan havaların düzeni şöyledir. Güreşin başındaki eşlendirmeler sırasında Hızır "Huzur" havaları çalınır. Meşhur Pehlivan Adalı Halil'e ithaf edilen "Adalı havası" ayrıca "Selânik dağ" adlı havalar vurulur. Güreşler sırasında da "Cengavi"[91] havalara geçilir. Curcuna cenk havasıyla da pehlivanlara "işaret" verilir. Adeta

[91] Oğuzhan Bilgin'in Cengavi diye belirttiği bu hava türüne birçok kaynakta cangarbı denilmektedir ki kanımızda cengavinin halk ağzında şekillenmişidir. (Bilgin, 49)

alttaki pehlivana "dikkat et", üsttekine de "kaçırma" demek isterler. Karakucakta, Adana dolaylarında, davul zurna "Köroğlu" vurur. Antalya'nın Elmalı İlçesi'nde yapılan Tarihi Yeşilyayla Yağlı Pehlivan Güreşlerin de ise güreşlerden önce "Yürük Ağa" çalınır. Pehlivanlar kapıştıklarında davul-zurna susar. Bunun sebebi, pehlivanların pirleriyle baş başa bırakmak düşüncesidir. Kırkpınar'da ise susmaz, bu esnada davul pes perdeden vururken, zurnalar tiz perdeden dem tutarlar. (Bilgin, 51, Ayağ, 1983: 90-91) Birbirinden farklı senelerde yazılan çeşitli kaynaklar Kırkpınar'da çalınan davul ve zurnaların adediyle ilgili farklı bilgiler vermektedir. Ali Ayağ, Eşref Şefik'ten aktardığı yazı da 27 davul ve 27 zurna (Ayağ, 1983: 62) başka bir sayfada 15 kat, yani 15 davul 15 zurna olduğunu söylemektedir. (Ayağ, 1983: 90) Oysa mehterde de olduğu gibi Kırkpınar'ın geleneksel davul zurna ekibi 9 kattan oluşur. Yani 9 davul, 9 zurna vardır. Ancak 1996 yılından sonra 20 davul, 20 zurna çalınmıştır. Bu yapılırken muhtemelen Kırkpınar'ın ismindeki gibi kırk sayısına ulaşılmaya çalışılmıştır. (Kahraman, 1997: 142)

Kırkpınar'da Davl Zurna Ekibi

Kırkpınar'da görev yapan eski davul ve zurnacılar güreşi çok iyi bilmekteydiler. Pehlivanlar güreş yaparken dıştan görülebilen açıkları davul ve zurna ile kendi tuttukları pehlivana haber verirler, onun galip gelmesini sağlarlardı. Hatta öyle rivayet olunur ki Meşhur Kel Aliço Pehlivan Plevneli olduğu için Kırkpınar'da görev yapan müzisyenleri pek yakından tanır, onlar da Aliço'yu çok severlermiş. Öyleki güreş sırasında davul ve zurna ile rakibinin zayıf tarafı anlatırlarmış. Aliço'da davul zurnanın dilinden çok iyi anlar, davul-zurnacıların verdiği kopyayla rakibini alt edermiş. (Bilgin: 49-50) Kırkpınar'ın en meşhur davul ve zurnacıları Serezli'lerdir.[92] Hatta eski güreş ağalarından Ali Ayağ *" Onların bildiklerini samimi olarak itiraf etmek gerekirse hiç birimiz bilmezdik"* demektedir. (Ayağ,1983: 112)

92 Serez ,Yunanistan 'ın Orta Makedonya bölgesinde 2001 nüfusu 56.145 olan bir şehir ve aynı adı taşıyan ilin merkezidir. Osmanlı Devleti döneminde Balkanlar'ın en önemli merkezlerinden biriydi. Şeyh Bedreddin'de bu şehirde idam edilmiştir. Zamanımızda Serez'de hiç Türk kalmadığı söylenmektedir.
(http://tr.wikipedia.org/wiki/Serez) (02.11.2011)

Eskiden güreşi yönetebilen davulcular zaman zaman bir güreşin bittiğini de hakemlerden önce haber verebilmekteydi. Er meydanında pehlivanlar güreşirken herhangi bir yenişme durumunda davul-zurna ekibi tiz bir ses çıkarırdı. Bu ses kule hakemlerine güreşte yenişme olduğunun haberini verirdi. (Bilgin,101) Bütün yenişmelerde yalnız hakemlerin kararı değil davulcunun tokmağının da rolü vardır. (Köse, 1990: 35) Hatta bu meşhur davul ve zurnacılar birçok görgü ve tecrübe ile öylesine mahir olmuşlardır ki değme pehlivan ve hakemler onlar kadar isabetli karar veremez. (Biç, 1944: 17)

Kırkpınar'da bazen "Davulun sesi uzaktan hoş gelir" Atasözünün geçerliliği ortadan kalkar. Çünkü Kırkpınar'da çalınan davulu yakından dinlemek isteyen, bundan son derece hoşlanan kişiler vardır. Bunlar özellikle oturacakları yeri yağ kazanlarının civarında yani davul zurna ekibinin hemen arkasında seçerler. Eğer bu kişilerden çok tanınmışları varsa, davul- zurnacıların arasına girerler. Bu, bir nevi misafir etmedir. Zurnacılar oturarak zurna çalmalarına rağmen gelen misafirlerine yerlerini verirler. Bu yakından dinleme sırasında her ne kadar istisnalar olsa da davulculara bahşiş vermek veya onların almaları ayıp sayılır. Bahşiş güre sonunda güreş sonunda zurnanın deliğine sokulur ve zurnacı bahşişi ekip şefine teslim eder. (Bilgin,52, Ayağ,1983: 91)

Kırkpınar'da müzisyenler, kule hakeminin işaretleriyle susarlar. Bu işaret bazen cazgır tarafından mikrofonla "davulcular!" şeklinde seslenme ile veya Kule Baş Hakemince çalınan zille yapılır. Bu sessizlik sırasında başhakem meydandaki kapışmalarla ilgili herhangi bir kararı açıklar. Ardından verilen ikinci bir işaretle davulculara "çal" denir. Cazgır "davulcular!" ikazı ile müziğe bir süre ara verdirirse, konuşmasını tamamladıktan sonra yine mikrofondan onlara "çal davulcu" diye seslenir. (Bilgin, 51, Ayağ, 1983: 90-91)

Davul

Davul, en eski vurmalı çalgılardan biridir. Ahşap, maden ya da pişmiş topraktan silindirik bir gövdeye gerilen deriden oluşmaktadır.

Davul sözcüğünün kökeni tartışılmışsa da konu üzerinde fikir birliği oluşmamıştır. Mahmut Ragıp Gazimihal (1952), Divanü Lügat-it Türk'te (MS 1072-1074) geçen tovul/tovil "şahin av yapınca çalınan davul" kelimesinden hareketle kökeninin Türkçe olduğunu ileri sürmüştür. Curt Sachs (1919), Hint Avrupa dillerinde davul sözcüğünün karşılığı olarak kullanılan kelimeleri, Arapça tabl "davul" ile karşılaştırmış, 1968 yılında Sir Harold Bailey kelimenin Akatça tabalu/tapalu sözcüğüne bağlamıştır. (Uzunkaya, 2010: 2-3)

Davulun tek derili ve çift derili çeşitleri olduğu gibi, değişik büyüklükte olanları da vardır. Çift derili davulun en çok kullanılanı, uzun koni biçiminde olan tipidir. Bu tip davullara (Tabıl-ı Türkî) denir. Tek derili olan davulların küçüklerine; dümbelek, tek nakkare, çift nakkare, darbuka, daha büyüklerine de kös denir.

İki derili davulun başlıca parçalan şunlardır:

Gövde: Buna, kasnak da denir. Eskiden kasnak gürgen veya sedir ağacından yapılırmış. Zamanımızda kontraplak üzerine sert plâstikler kaplanarak yapılmaktadır.

Deri: Tabaklanmış keçi derisidir. Keçi derisi, koyun ve ya kuzu derisine oranla hem daha sert hem de daha dayanıklı ve iyi ses verdiği için üstün tutulmuştur.

Türklerde davulun birçok görevi vardı. Şamanlar tarafından hasta ruhların iyileştirilmesinde, savaş ve akın haberlerini vermek için ve bağımsızlık sembolü olarak kullanılırdı. Moğol imparatorluğunun kurucusu "Temuçin" in arkadaşlarından Cumuha, Temuçin'e yardım etmeye karar verince şunları söylemiştir:

"Ben, her taraftan görülebilen tuğumu astım.
Kara boğa derisinden
Yapılmış gür sesli
Davulumu çaldım
Kara koşu atıma bindim.."

Osman Bey de istiklâlini ilân edip 1288'de ağabeyi Savcı Bey'in oğlu Ak Timur'u, Konya'ya gönderdiği zaman Alââddin Keykubat Osman Gâzi'ye tuğ, alem, tabıl, nekkare ile birlikte Liva-i Eskişehir'den Yenişehir'e varıncaya kadarki bölgeyi sancaklık ilân ederek buraları Osman Gâzi'ye vermiştir. İşte bu hediyeleri Ak Timur Osman Gâzi'ye getirdiği zaman bir ikindi vaktiydi. Gelen hediyeleri bütün aşiret büyükleri karşıladılar ve hediyeler içindeki davulun bir nöbet çalınması bitinceye kadar ayakta beklediler. O günden sonra Fatih dönemine kadar Osmanlı saraylarında her ikindi vakti çalınan davulu padişahların ayakta dinlemesi bir gelenek oldu. İkindi vakti davul çalma geleneği sonraki dönemlerde de devam etse de padişahlar bulunmadılar. (Karaman, 1995: 21)

Selçuklular, Osmanlılarda kös, davul ve nevbet vurma, sefere çıkma ya da gazaya davet alâmeti idi. İslâmiyet'ten önceki Türklerde de bu gelenek vardır. Aynı zamanda tekbir de bir savaş alâmeti sayılmış, tekbir ve salatu selâmların besteleri bir çeşit marş özelliği göstermiştir. (Turhan, 1992: 282)

Dede Korkut Hikâyeleri'nde saldırıya geçilmeden salâvat getirilmesi ve davul çalınması şu şekilde aktarılmaktadır: *"... Adı görklü Muhammed'i yad getürdü, kara dinlü kâfire göz kararttı, haykırdı, at saldı, karşu vardı, kılıç urdu, gümbür gümbür tavullar çalındı, burması altun tuç bonlar çalındı.."* (Kahraman I,1989: 28) İşte bu geleneği aynı şekilde güreşte de görmekteyiz. Davul ve salât-u selâmların aynı yapı içinde sunulduğu güreşler, tamamıyla eski Türk akınlarının ve savaşlarının birer minyatürü şeklindedir. Türk güreşinin en gelişmiş ve en sistemli şekli olarak günümüze kadar gelen Kırkpınar Güreşleri'nde de davul ve zurna geleneği devam etmektedir.

Osmanlı padişahlarının huzurunda yapılan Enderun güreşlerinde bazen davul bazen de nakkare çalınırdı. Yabancı devletlerin elçileri geldiği zaman Sadabat gibi İstanbul dışındaki mesire yerlerinde verilen ziyafetlerde yapılan spor gösterilerinde genellikle davul (Tabıl-ı Türki) çalınırdı.

Kırkpınar'da Zurnacılar

Zurna

Zurna sözcüğü Farsça surna/ surnay kökünden gelmektedir. Farsça da "sur" ses, "nay" ise kamış veya saz anlamına gelir. (Eyuboğlu, 2004:782) Eski metinlerimizde de Zurna kelimesi surnay olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yüksek perdeli bir çalgı olan zurnanın iyisi kırmızı erik ve şimşir ağacından yapılmaktadır. Ucuna buğday kamışı takılarak çalınan zurnanın üst kısmında yedi ve altında da bir deliği bulunmaktadır. Sesi davulun sesi gibi insanlar ve özellikle atlar üzerinde, sebebi anlatılması güç, bir etkiye sahiptir. Zurnanın sesini duyan atlar nasıl ki kulaklarını diker koşmak için titizlenir, heyecanlanır ve duygulanırsa, güreşçiler de aynı heyecanı duyarlar. Başka vurgulu ve nefesli çalgıların niçin bu etkiyi yapmadığını anlatabilmek güçtür. Fakat bu bir gerçektir. (Kahraman,1989: 32)

Türklerde pehlivanları tazyike getiren bu güç yani davul ve zurna olmadan güreş yapılmaz denilse hemen hemen yeridir. Bununla ilgili Avrupa'da güreş yaparken Koca Yusuf'un karşısına Hergeleci İbrahim'i çıkaran organizatörlerden isteği çok mânidardır: *"Davul zurna olsa da iyi bir güreş çıkarsak!"*

Yine halk arasında söylenen şu söz güreş için davul ve zurnanın

ehemmiyetini vurgulamaktadır...

Zurnada peşrev olmaz.
Davulsuz düğün olmaz
Davulsuz, zurnasız
Pehlivan oynamaz. (Yazoğlu I, 66)

Atalarımızın yüz yıllar önce müziğin pehlivanlar ve atlar üzerindeki etkisini anlamış, güreş, at yarışı, çöğen, cirit, gökbörü... gibi spor yarışmalarını davul zurna çalarak yapmışlardır. Öyle ki, Saldırıya geçen bir güreşçinin sonuca ulaşmasını sağlamak, yenilmek üzere olanı gayrete getirmek ve koşan atları daha çok hızlandırmak için davulcu ayn ayrı tempoda tokmak vurduğu gibi, zurnacı da her durum için birbirinden farklı perdeden zurnasını üfler.

Osmanlılar, Oğuz töresi gereğince zurna çalan zurnazenlere büyük saygı gösterirler hatta Mehterbaşı ağaları daima zurnazenler arasından seçilirdi. Zurnazenler,[93] kırmızı renkli kaput veya çuha biniş giyer, başlarına kırmızı testar sarar, kırmızı çuhadan çakşır ve sarı mest pabuç giyerlerdi. (Kahraman,1989: 32-33)

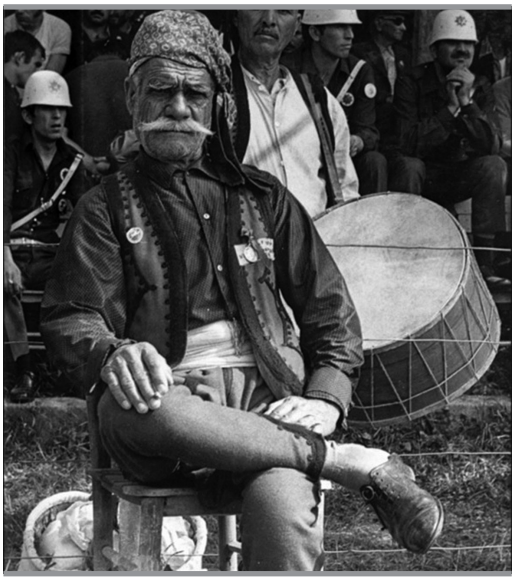

Kırkpınar'ın Meşhur Zurnacısı Zurnacı Osman

Kırkpınar'ın en meşhur müzisyenlerin başında zurnacı Emin Tanınmış gelir. Hatta burnunun tek deliğinde et bulunduğu için zurnayı burnunun

[93] Sultan II. Mahmut, Mehterbaşı olan İzzet Ağa'yı Enderun'a Başçavuş yapınca, yerine kendisi gibi zurnazen olan Seferli Koğuşu'ndan Hafız Ağa Mehterbaşılığa atanmıştı. (Kahraman I,1989: 32)

tek deliğinden aldığı nefesle çalarmış. Kırkpınar'da Zurnacı Emin'den sonra yine zurna çalarak nam salan müzisyenlerin başında Osman Zurna sayılabilir. Osman Zurna'dan sonra oğlu Faris'de Kırkpınar'ın meşhur zurnacıları arasındadır. (Bilgin,49)

Kırkpınar Güreşleri'nde Kıyafetler

Güreşirken Giyilen Kıyafetler

Kispet

Kispet sözcüğü Arapça "kisvet" kelimesinden gelmektedir ve anlamı belden aşağı giyilen giysi demektir. (Kahraman I,1989: 94) Güreş terminolojisinde, vücudun bel aşağısıyla baldırının üstüne kadar olan kısmını kaplayan kuşaksız, düğmesiz, iliksiz olarak deriden dikilen giysi anlamına gelmektedir. (Özbil, 2009:) Kispet kelimesi bazı yörelerimizde, asıl şeklinde yani kisvet diye de söylenmektedir. (Yazoğlu 1, 67)

Kispet sözcüğünün dilimize geçmesi muhtemelen Selçuklular zamanına rastlamaktadır. Selçuklular zamanında her ne kadar güreşler Oğuz töresine göre yapılsa da, terminoloji olarak Farsçadan büyük ölçüde etkilenmiştir. Arapların da güreşirken bizim bildiğimiz anlamda kispet giymedikleri göz önüne alınırsa kispet kelimesini İranlıların Araplardan aldığına ve bizim de İranlılardan aldığımız sonucuna varabiliriz. (Kahraman I,1989: 94)

Kispet, İslâm hükümlerinden olan "setr-i avret" yani avret mahallinin örtülmesi emri gereğince tasarlanmıştır. İslâmi hükümlere göre, avret mahalli insan vücudunda başkaları tarafından görülmesi ve gösterilmesi haram olan yerlerdir. Bu bağlamda erkeğin avret mahalli göbek deliği ile diz kapağı arasıdır. (Arıkan, 51) Kispette göbek deliğinden diz altına kadar olan bölgeyi kapatmaktadır.

Kispet; manda, malak, dana, keçi, sığır, gibi hayvanların derilerinden yapılan vaketa ya da videla cinsi deri kullanılarak dikilir. (Yazoğlu 1, 67; Kahraman I,1989: 96; Ayağ, 1983: 86) Hangi hayvanın derisinden yapılırsa yapılsın kispet'in dikildiği hayvanın genç olması lâzımdır. Çünkü, genç hayvanların derisi sağlam ve yumuşak olur, dolayısıyla pehlivana güreşirken zorluk vermez. (Kahraman I, 1989: 96) Pehlivanın kispet içinde rahat etmesi, vücuda uyumlu olması çok önemlidir. Öyle ki, kispet pehlivanın yarısıdır.

Eskiden kispetler çoğunlukla manda derisinden yapılırdı. Koca Yusuf, Kurtdereli, Adalı Halil, Kara Ahmet gibi sallı pehlivanlar manda derisinden yapılmış kispetler giyerlerdi ve bunların ağırlığı

13 kg. ile 17 kg. arasında değişmekteydi. Yeterince ağır olan bu kispetler yağlanınca daha ağırlaşıyorlardı. (Bilgin, 42) Hatta Seyahatname'de Edirne Güreşçiler Tekkesini tanıtan Evliya Çelebi; *"Kırkar ellişer okka gelen camus derilerinden kisbetleri ve nice elvan alât-ı pehlivani meydanı muhabbetleri üzere maslubdur"* diyerek 50-60 kg. ağırlığındaki kispetlerden bahsetmektedir. (Kahraman I,1989: 94) 1963 yılından sonra manda derisi kispetlerin yerine bugün ağırlığı 2 ile 4 kg. arasında değişen dana derisinden kispetler almıştır. Yaşayan kispet ustalarından Uğur Kesen'e göre, bunun sebepleri arasında kiloları yüz yirmiyi aşan pehlivan neslinin azalması ve güreş yapılan meydanların iyi tanzim edilmiş olması bulunmaktadır. (Uğur Kesen)

Bazı araştırmacıların iddia ettiği gibi, kispetin yağlı güreşle kültürümüzde var olduğu düşüncesi yanlıştır. Çünkü pehlivanların deriden yapılmış kispet giydiği bilgisine İskit/Saka Türklerine ait bir kemik avadanlık üzerine işlenen güreşçi figürlerinde görmekteyiz. (Güven, 1999: 61) Ayrıca 9. Yüzyıl ve civarında oluştuğu var sayılan Manas Destanı'nda[94] bunları görmek mümkündür. Manas Destanı'nda Bok-Murun Hikâyesinde Koşay Han'ın Yolay Han ile yaptığı güreş şu şekilde ifade edilmektedir: *"Pehlivanlar pehlivanı" Koşay Han" Manas'ın deri kısbetini giyerek ihtiyar hâli ile Yolay Han'la güreşir. Tanrı artık Koşay'a kuvvet vermiştir. Onun damarlarında Tanrı'nın kuvveti dolaşmaya başlamıştır. Tuttuğu gibi Yolay'ı yere vurur ve yener"* (Güven, 1999: 26)

Aynı zamanda İranlı pehlivanlar zorhanelerde yağlı güreş yapmadıkları halde, kisbet giyinerek çeşitli kuvvet gösterilerinde bulunmuşlardır. Melek Ahmet Paşa ile İran'a giderek bu gösterileri izleme fırsatı bulan Evliya Çelebi şöyle anlatmaktadır: *"Evvelâ Han-ı Acem'den pehlivan Zengüzer nam merd-i benam meydan-ı muhabbete siyah güderi kisbetle gelüp paşanın huzurunda zemini bus ederek esna-yı duada hazret-i risalet-i ve çar-ı yar-ı Güzin hazeratını, on iki imamları yad edüb, terennüm eyledi"* (Kahraman I,1989: 94)

Bunlarla birlikte Osmanlı'da kispet yerine pehlivanların güreş için tuman giydikleri de olmuştur. 1572 Nürnberg'de Nicolai H. Nicolas tarafından yayınlanan Osmanlılar albümündeki iki güreş resminde pehlivanların tuman giyindikleri görülmektedir. Bu

94 Manas Destanı; tarihi akış içinde, dokuzuncu yüzyıldan sonra Isık Göl ve Talas bölgesi Kırgızlarının istiklâllerini elde etmeleri ve atalar yurduna dönebilmeleri için Alp Manas'ın şahsında verdikleri uzun süreli savaşların bir bütün halinde edebileştirilmesi ve 9. Yüzyıldan önceki anıları da motif olarak sunulmasıyla meydana gelmiştir. (Öztürk, 2000: 267)

resimlerde pehlivanların giydikleri elbisenin kispet ya da deriden mamül bir şey olmadığı kesin olarak anlaşıldığı halde resimler iyi yapılmadıkları için tuman biçimindeki bu giysinin kalın bezden veya kıldan yapılmış pırpıt olma ihtimali de vardır. Yine 16. Yüzyılda Taeschner albümünde 7 ve 22 numaralarda görülen pehlivanlar da tumanlıdır. (Kahraman I,1989: 94)

Kispetin bölümleri

Kasnak: Kispetin bele gelen kısmıdır ve en önemli yeridir. Bu kısım dört parmak genişliğinde olur. (Ayağ,1983: 86) Pehlivanın rakibi tarafından birçok oyun bu bölümden yapılmaktadır. Bu yüzden, kasnak bölümü kolay kolay elle kavranmaması ve kasnakla ilgili oyunlarda pehlivanı tartabilmesi için beş altı kat deriden yapıldığı gibi üç dört kat deriden yapılarak içine kösele tarzında sert malzeme konulabilir. Kasnağın içe gelen kısmının üst tarafında kasnağı açıp kapamak için ip geçirilmiştir. Bu ip kasnağın ön kısmında yer alan ve "şak" diye isimlendirilen bir yarıktan geçirilerek bağlanır ve kasnak bele oturtulmaya çalışılır. (Kahraman I, 1989:97) Bu ip urgan ipidir ve günümüzde İzmir Tire'den özel olarak temin edilmektedir. (Uğur Kesen)

Şaktan geçirilen bu ipe üç düğüm atılır ve bu üç düğümün ayrı ayrı anlamları vardır. *Birinci düğüm ahde vefa kılmak üzere. Allah için. İkinci düğüm Peygamberimiz Hazret-i Muhammed (s.a.v) için, Bey'ate vefa kılmak üzere. Üçüncü düğüm ise vasiyeti şereftir ki, buna "Mühr-i Şed" de denir ve bu düğüm Hazret-i Ali için atılır.*

Şaktan geçirilen bu ipin mânevî anlamları bu kadarla bitmez eğer üçüncü düğüm atıldıktan sonra kalan uç sağa uzatılırsa Hazret-i Hasan'a, sola uzatılırsa Hazret-i Hüseyin'e işarettir. Aynı zamanda ipin sol ucu biraz uzunca bırakılır bu da Hazret-i Hüseyin'in galip gelişinin işarettir. (Güven,1999, 75)

Kasnağa Arapça tutulacak yer anlamına gelen "Kabza" da denilmektedir. Kabzanın ön kısmına Farsça ön demek olan Piş sözcüğü ile birleştirerek "piş kabza" denilmiştir. (Kahraman I, 1989:97) Kasnağa verilen bir diğer isim de "Paşkavz" ya da "peşkovaz"dır, ki "piş kabza" sözcüğünün halk arasında birleştirilmiş halidir.[95]

Hazne: Kispet'in apış arasına gelen kısmıdır. (Kahraman I, 1989: 97) Apış diye de adlandırılan bu kısım iki kat deriden yapılır ve

[95] Spor tarihçisi Atıf Kahraman, Koca Yusuf gibi sallı pehlivanların kasnak genişliğinin 100 cm'den fazla olduğunu, şimdiki güreşçilerin ise en fazlasının 96 cm geçmediğini, aynı zamanda Keçecili Kasım Pehlivan'ın 90 senedir yağlanmayan kispetini bizzat kendisinin ölçtüğünü ve 104 cm geldiğini belirtmektedir. (Kahraman, 1989: 97)

pehlivanın apış bölgesini acıtmaması için yumuşak yapılmasın özen gösterilir. (Uğur Keser)

Arka: İsminden de anlaşılacağı gibi bu kısım kispetin pehlivanın arkasına gelen kısmıdır ki rahatlık açısından biraz bol yapılır.

Oyluk: Kasnaktan dize kadar olan kısımdır. Dar olmasına rağmen vücudu sıkmayacak şekilde yapılmasına itina gösterilir. Usta kispetçiler oyluğun öne gelen kısımlarını dikişlerle çeşitli şekiller yaparak süslerler.

Paça: Kispetin dizden şirazelere kadar olan kısmıdır. Şirazenin iç kısmına keçe ve ya bez konularak baldıra sarılır ve üstten bir iple sarılır. (Kahraman I, 1989: 97) Paça sarılırken üç kat olarak sarılır. *Bunlardan birinci kat şeriat; ikinci kat tarikat; üçüncü kat ise hakikate işaret eder. Ki şeriat üzeri var ol, tarikatte paydar ol, hakikatten haberdar ol anlamına gelmektedir.* (Güven, 1999: 75) Paça ile etin arasına konulan keçeye "paçabent" ya da "keçebent" denilmektedir. Paçanın bu şekilde sıkı bağlanmasının sebebi, kasnak gibi, bu bölümden de çok oyun yapılabilmesidir. Parmakların paçaya girmemesi çok önemlidir. Hatta güreşte boyunduruk vurmak yasak olduğu halde paçayı kaptıran pehlivana boyunduruk vurma hakkı tanınmıştır. Eğer paçayı tutan pehlivan boyunduğa girerse ve kendi çabasıyla boyunduğu sökemezse usul gereği kollarını yana açarak paçayı bıraktığını ilân eder ve o anda boyunduruğu vuran pehlivanın boyunduruğu çözmesi icap eder. Eğer bir pehlivan paçası bırakıldığı halde boyunduruğu çözmezse o pehlivana iyi gözle bakılmaz. (Bilgin, 41)

Şiraze: Kispetin en alt kısmıdır. Bazı kispetçiler şiraze kısmını süslü olsun diye üçgen biçiminde kesik kesik yaparlar.

Ayna: Kispetin dize gelen kısmıdır. İkinci bir deri ile sağlamlaştırılmıştır. (Kahraman I, 1989: 97)

Pehlivanlar kispetlerinin arkasına kendi ismini ya da hamisinin ismini yazdırır. Bazı pehlivanlar da kispetlerinin arkasına ayna koyarlar ki bunlara "aynalı pehlivan" denilmektedir. (Bilgin, 43)

Eskiden elle yapılan kispetlerde 55 metre el dikişi bulunurdu ve aşağı yukarı 35-40 parçadan meydana gelirdi. Dikişi "biz" denilen bir iğne ile yapılırdı. Kesim işine önce paçalardan başlanırdı. Ismarlanan beden numarasına göre kesilen parçalar "çiriş" denilen bir yapıştırıcı vasıtasıyla yapıştırılırdı. Çirişle yapıştırılan parçalar kalıplanırdı. Bu kalıp muamelesi takriben iki ve ya üç saat kadar sürerdi. En son dikişe geçilirdi. (Bilgin,42-43)

Eskiden pehlivanlar kispet, güreştikleri yerlere olduğu gibi kullandıkları aşyaya da ayrı bir hürmet gösterirlerdi. Bu bağlamda kispet giymezden önce bir takım usulleri yerine getirirlerdi. Mutlâka kispet giymeden önce abdest alırlar, pirler anılır (bir Fatiha, üç İhlâs-ı Şerif okunarak), iki rekât namaz kıldıktan sonra yere diz çökerek dualar okurlar ve Kıbleye doğru yönelmek suretiyle kispetin ön kasnağı öptükten sonra başına koyarlardı. Aynı zamanda kispet rastgele giyilip, çıkarılmazdı. Kispeti giyerken ya da çıkarırken önce sağ ayak, sonra sol ayak olmak üzere bir sıra takip edilerek bu işlem yapılırdı. Kispet çıkarıldıktan sonra da kispetin kasnağı öpülürdü. (Güven, 1999: 74) Aynı zamanda pehlivanlar kispetlerini giymezden ya da çıkarmazdan önce yere kadar uzanan beyaz entari şeklinde gömlek giyerlerdi. Bu hem avret yerlerinin gösterilmemesi anlamına geliyordu, hem de kefen şeklinde giyilen beyaz entari Kırkpınar efsanesini anımsatarak, bu sporun kökünde şehitlik olduğunu anlatıyordu. (Delice, 2011: 29) Günümüzde bu gelenek bu şekilde devam etmemekle birlikte yaptığımız görüşmelerde pehlivanların abdest alarak daha çok Fatiha-i Şerif, İhlâs-ı Şerif ve Ayet'el Kürsü başta olmak üzere çeşitli dualar okumak suretiyle kispetlerini giydiklerini gördük. Beyaz entarinin yerini de geniş havlular almıştır.[96]

Kispet ve Kispet Ustalığında Kullanılan Araçlar

Eski güreş geleneğimizde aklı kesen herkes kispet giyemezdi. Kispet giymek ateşten bir gömlek giymeye teşbih edilirdi. Kispeti giyen kimse ömrünün sonuna kadar bir alperen gibi yaşamanın sözünü vermiş sayılırdı. Genç bir pehlivana kispet giymeyi ustası layık görürse kispet giyebilirdi ve kispet giyme töreni düzenlenirdi. Bu tören şu şekilde gerçekleşirdi: Kispet giyme töreni sırasında eski pehlivanlar seyirciler, pehlivanın hısım ve akrabası da bulunurdu. Genç pehlivan onların huzurda ustasının ve yaşlı pehlivanların ellerini öper ve akranı ile bir de gösteri maçı yapardı. Pehlivanın ailesi de kurban keser, misafirleri ağırladı. Yukarda anlattığımız gibi, yine törelere göre kispet giymeden önce iki rekat namaz kılınır, pehlivanların piri Hazret-i Hamza'nın ruhuna

[96] Güreşte bu usul yağlının haricinde minder güreşlerine bile geçmiştir. Ali Uyan Ankara 19 Mayıs Stadyumunda öğleden sonra saat 15.00'de İranlılarla yapılacak güreş öncesinde yaşadıklarını şöyle nakletmektedir: *"…Merhum Yaşar Doğu bizim güreş takımına abdest aldırıp mayoları öyle giydirdi ve o an için hiç unutamadığım bir şeye şahit oldum. 87 kilo güreşçilerimizden Erzurumlu Nizamettin Gürbüz ellerini açmış dua ediyordu. " yarabbi eğer biz takım halinde gavurlara yenileceksek emanetini burada al. Yenik olarak neticeyi görmeyeyim" diyordu ve bir ara gözlerine baktığımda gözyaşları akıyordu. Çok etkilendim."* (Uyan, Yayınlanmamış eser)

" Fatiha" okunurdu. Kispet giyilirken besmele çekilir, kispetin kasnak kısmı öpülür, alna konur, önce sağ sonra sol paçadan kispet ayağa geçirilirdi. Yine törelere göre kispet giyme töreninde yağ kazanının ya da ibriğinin içine bir miktar gülsuyu dökülürdü." (Ayağ,1983: 86)

Pehlivanlar kıspetlerine kutsal bir duygu ile bakarlar, güreşi bıraktıkları zaman kispetlerini evlerinin en değerli kısmına asarlar.[97] Karşısına rakip çıkmayacak kadar güçlü ve çok ünlü bazı pehlivanlarda kispetlerini Kabe'ye asmak için Mekke'ye götürüler veya bir gidenle gönderirler. (Kahraman I, 1989: 99) Güreş tarihimizde Çoban Veli Pehlivan[98] bizzat kendisi giderek kispetini Mekke'de Şam Kapısı'na asan pehlivanlarımızdandır. Kurtdereli Mehmet Pehlivan[99] ise, kispetini Kâbe'ye gönderen pehlivanlarımızdan biridir.

Geleneksel el sanatlarımız içinde yer alan kispet ve kispet ustalığı yağlı güreşlerin çok önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Her saraç ustası kispet kesip dikemez. Kispeti güreşçinin vücuduyla uyumlu olarak kesmek ve dikmek kispet ustalığının en önemli kısmıdır. Pehlivanın başarısında kispet ustasının yeri yadsınamaz, bu yüzden kispet ustası, kispetini giyen pehlivanın başarısıyla gurur duyar. Aynı şekilde pehlivanda ustayla gurur duyar.

Türkiye'nin meşhur kispet ustaları arasında en eski olarak bilinen Nazif Hoca'dır. Ondan sonra ise çırağı Yeşil Hafız gelmektedir. Bu iki ustada 1900 yıllarda İstanbul'da yaşamışlardır. Yine bu dönemin meşhur kispet ustaları arasında yer alan ve Kurtdereli Mehmet Pehlivan'ın ilk defa başa çıktığı kispeti de diken Telaşeli

---

97 Kurtdereli daha yeni evlendiği günlerde kispetiyle arasındaki bağı şu şekilde anlatmaktadır: *"güleş tiryakiliği iliğime ne kadar işlemiş olacak ki, karımdan daha çok odamda asılı duran kispeti okşayıp duruyordum. Bunu Balıkesir'in meşhur saracı Telaşeli Mehmet Usta dikmişti. Çok kavi bir kispetti. Oda da ne zaman tenha kalsam onu öpüp okşadıktan başka onunla konuşarak: " sen beni başpehlivan yapacaksın."* derdim. (Sevük, 1948: 274-275)

98 *Sultan III. Selim ve Sultan II. Mahmud dönemlerinde yaşadığı sanılmaktadır. Bergama'nın Çoban Köyündendir. Güreş dualarında " Şam Kapısına kispet asan Hacı Pehlivan'a dahi kalmadı bu dünya pehlivan" denilerek ismi anılmaktadır.* (Karaman, 1989: 99)

99 *Kurtdereli Kabe'ye kispetini göndermesini Ali Reşad Göksidan'a şu şekilde anlatmaktadır: "Avrupa, İngiltere, Amerika'da karşıma çıkanları on dakikadan fazla durdurmayarak yendikten sonra İstanbul'da en son güleşimi (1911) yaptım. İstanbul'da güreş meraklısı bir çok paşalar ve beyler dediler ki:" sen bir dünya pehlivanısın, bütün cihanda senin kolunun dengi yoktur. Kispetini artık Kabe'ye asmak hakkındır" bizim başpehlivanlık kaidesince karşısına çıkacak kimse kalmayan pehlivan kispetini Kabe'ye götürerek Allah'a şükredip pehlivanlığı bırakır. Fakat ben Hac seferi için hazırlanırken Yemen Harbi patladı. O bitmeden Trablus Harbi, Balkan Harbi, Cihan Harbi derken Kabe'ye yüz sürmek fırsatını bir türlü bulamadım. Fakat Balıkesirli Hacı Kara Mehmed vasıtasile, kispetimi ve kurbanlığımı Kabe'ye gönderdim."* (Sevük, 1948: 288)

Mehmet Usta'da dönemin meşhur saraçları arasındadır. (Kahraman I, 1989: 99) Cumhuriyet dönemi meşhur kispet ustaları arasında Balıkesirli merhum Hidayet Başsaraç ve çırağı Bigalı İrfan Şahin[100] ve İrfan Usta'nın çıraklarından Bigalı Mehmet Derse ve Samsunlu Uğur Kesen yer almaktadır.

Pırpıt

Pırpıt, esas itibariyle eski püskü işe yaramaz eski elbise anlamına geldiği gibi el tezgâhlarında dokunan kaba yünlüleri de tarif eden bir kelimedir. (Ayverdi, Topaloğlu, 2007:860) Güreş terminolojisinde ise, Karakucak güreşlerinde ve yağlı güreşin alt boylarında güreşçilerin giydiği eskiden keçi kılından dokunan günümüzde ise branda ve ya sert keten kumaştan dikilen elbisedir.

Keçi kılından örülen pırpıtın yanında mayo bölümü deriden, paçaları branda bezinden ve ya keçi derisinden yapılan pırpıtlarda vardır. Özellikle kilosuz pehlivanlar keçi derisinden yapılan pırpıtı tercih ederler. (Bilgin, 42) Keçi kılında pırpıt yapılırken keçi kılı önce eğirilir ve iplik haline getirilir. Daha sonra bacaklara gelen kısmı boyuna, bele gelen kısmı yani kasnak enine olmak üzere örülür. Pırpıt örülürken bacak kısımlarının tek kat, kasnak kısmının ise çift kat olmasına dikkat edilir. Paça bağları sicimden yapılır. Bel uçkuru ise pırpıtın örüldüğü kıldan üç dört kat bükülmüş ipten yapılır. Pırpır kispet gibi çok büyük bir ustalık istemez. Pırpıtı Anadolu'da kadınlar kızlar örer. Pırpıt örülürken arkaya gelecek kısımlara giyen pehlivana nazar değmesin diye bazen nazar boncuğu da takılmaktadır.

Pırpıt, yumuşak olduğu için, bilhassa ayak ve bacak ile yapılan oyunların uygulanmasında kispete oranla daha kullanışlıdır. Kispet giyinmiş bir güreşçiye, pırpıtla güreşen bir güreşçi sarma vursa, daha sağlam vurur ve altta kisbetli olan güreşçi sarmayı kolay kolay bozamaz. Pırpıtın bir özelliği de, eğer güreşçi zayıflamış veya pırpıtı genişlemiş ise, ıslatılarak giyinirse vücudunu daha iyi sarar. Pırpıtı devamlı yağ içinde bulundurmak gerekmediği için kispete oranla daha kullanışlı bir güreş giysisidir.

Kastamonu yörelerinde kendir bol olduğu için, buralardan yetişen güreşçiler özel surette kendirden pırpıt dokuturlar. Bunlar, kıldan

[100] 1966, 1967, 1968 yıllarında başpehlivan olan Ordulu Mustafa Bük'ün kispetini İrfan Şahin dikmiştir. (Kahraman I, 1989: 99) Ayrıca, BM Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumunun (UNESCO) somut olmayan kültür mirası çalışmaları kapsamında, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğünce bir süre önce belirlenen "Türkiye'nin 2010 Yılı Yaşayan İnsan Hazineleri" arasında, Çanakkaleli kispet ustası İrfan Şahin de bulunuyor.
http://nethaberturk.blogspot.com/2010/10/hazine-kspet-ustas_07.html (29.09.11)

yapılmış olan pırpıt gibi vücudu iyice sarmaz. Bu bakımdan kasnaktan tutulması kolay olur. Pırpıt yağlı güreş yapılırken de giyilebilmektedir. (Kahraman I, 1989: 26-27)

Güreşle İlgili Geleneksel Kıyafetler

Pehlivan Kıyafetleri

Rumeli pehlivanlarından kendilerine özel giysileri vardır. Anadolu pehlivanları ise yöresel giysiler giyinirler. Bazı İstanbul pehlivanları da Rumeli pehlivanları gibi özel giysiler giydikleri olmuştur. Rumeli pehlivanlarının ve Avrupa'ya giderek birçok başarılarla dönen diğer pehlivanlarımızın giydikleri giysiler ve aksesuarları şunlardır:

Potur: Bacağa giyilen, arkası kırmalı, bacakları dar bir çeşit pantolon.

Şayak: Yünden dokunmuş kalın ve kabaca kumaş.

Çuha: Yünden ince düz ve sık dokunmuş kumaş.

Mintan: Yakasız, uzun kollu erkek gömleği

Kuşak: Elbisenin üstünden bele ipekten dokunmuş 30-40 cm. eninde ve 5 metreden daha uzun ince kumaş. Trablus şal kuşakları en beğenilen kuşak türüdür.

Gömlek: Gövde üzerine ilk önce giyilen beyaz pamuklu bezden yapılmış iç çamaşırı. Bazı yörelerimiz de göynek de denir.

Entari: Gömleğin üzerine giyilen ve gömlekten daha uzun renkli ince pamukludan yapılan giysi.

Fes: Kırmızı renkli fes olmayıp, köylülerimizin el tezgâhlarında dokudukları beyaz kumaştan yapılma takke biçimindeki başörtüsü. Amasya köylerinde "Taç" denir.

Sarık: Fesin üzerine dolanır, ince, renkli, ipekli kumaştan yapılmıştır. Pehlivanlar son ucunu içeri koymayıp alnın yanından yüze doğru sarkıtırlar. Buna "Puşo" da denir.

Gocuk: Kış günleri soğuk havalarda elbise üstüne giyilen içi kürklü dizlere kadar uzun palto.

Salta: Her yanı geniş ancak, beliyle paça ağızları dar ve ayak bileklerine kadar uzun kış giysisidir.

Cepken: Gömlek üstüne giyilen, çuhadan yapılmış yakası düz kesim, önü düz ve çapraz, eteği kısa ancak bele kadar inen, kolları uzun olup elin üstüne kadar düşen bir giysidir.

Cemedan: Kısa, kolsuz, ön tarafı çapraz kavuşur, çuhadan ve kadifeden yapılmış işlemelerle süslü giysidir.

Çevre: Köşeleri sırma ve ya ipekle işlenmiş, kenarları oya ile süslenmiş büyükçe mendil. Çevre bilhassa düğünlerde güreş kazananlara ödül olarak da verilir.

Köstek: bazı eşyalara ve boyuna süs için takılan altın gümüş ve benzerlerinden yapılmış bir zincirdir.

Avrupalılar, özellikle bu millî giysilerimize ilgi duyduklarından, pehlivanlarımız Avrupa'ya giderken yeni pehlivan giysileri giyerek giderlerdi. Sultan II. Abdülhamid Han döneminde güreşe olan ilgi saray nezdinde azalsa da Sultan, Avrupa'ya giden pehlivanlarımızın başarılarına sevinir, giyim kuşamlarının temiz olmasına hususi olarak dikkat ederdi. Hatta bu konuyla alâkalı olarak Paris Sefiri Münir Paşa'yı memur etmişti. Münir Paşa'nın kardeşi Aziz Esenbel şunları söylemektedir: *"Hele bizim Rumeli ahâlimizin eskiden kalma millî kıyafetleri pek zarif olduğundan Türk pehlivanlarının kıyafetleri Paris'te kadın ve erkek bütün halk tarafından çok beğenilmişti. Hatta bazı büyük kostümlü resmî balolarda Türk pehlivanlarının kıyafetine giren Paris delikanlıları pek hoşa gidiyordu. İkinci Abdülhamid Han bunları işittikçe pehlivanlarımızın kıyafetleri hakkındaki kanaatini değiştirmiş ve bir gün Salih Münir Paşa'ya, "Pehlivanlarımızın kıyafetleri hakkında yazdıklarınız haklı çıkmıştır. Yine Avrupa'ya gitmek üzere üç pehlivanın İstanbul'a geldiğini duydum. Bizim Küçük Tiyatro'ya getirttim, kıyafetlerini pek zarif buldum, güreşlerini seyrettim ve memnun oldum."*[101] demiştir.

1900 yılının ağustos ayında İstanbul'a gelen Filiz Nurullah'ın giysisini Sabah gazetesi 25 Ağustos 1900 tarihinde şöyle haber vermektedir: *"Siyah şayaktan bir potur, mavi çuhadan bir mintan, yeşilli kırmızılı bir Rumeli kuşağı, bir gömlek, bir de basma entari, başında beyaz fes gibi bir serpuş, üzerinde temiz alnının yarışım örten mor renkli benekli bir burma sarık. Ayağında bir yün çorap, bir de sivri burunlu yerli işi ökçesiz bir pabuç.."* Muhtemelen bu giysiyi, kuşağın arasına sokulmuş ve bir ucu sağ omuza iliştirilmiş saatin, gümüş veya altın kösteği de süslüyordu.

Yugoslavya, Avusturya, Rusya, Portekiz ve Finlandiya'da bir seneye yakın güreşler yaptıktan sonra, 1908 yılı şubat ayı başlarında İstanbul'a dönen Silivrili İzzet Pehlivan da bu gezilerine millî giysi giyinerek gitmişti. 14 Mart 1908 tarihinde çıkan Tercüman-ı Hakikat gazetesi, İzzet pehlivanın giysilerini şöyle anlatıyor: *"Evvelki akşam, matbaamıza uzun boylu, sarı bıyıklı, başına Trablus şalı sarmış, arkasına siyah bir gocuk atmış ve altına mavi*

[101] Aziz Esenbel, İkdam, Gece Postası, Fransa'da Arslan Türk Pehlivanları, 1951

çuhadan bir salta ile bir de şalvar giymiş Trablus kuşaklı bir babayiğit selâm vererek içeriye girdi..." (Kahraman,1989: 99-101)

Koca Yusuf, Filiz Nurullah, Kara Osman gibi pehlivanlarımızı Avrupa'ya götüren menajer Dublier, hatıralarında bu pehlivan giysilerine şu şekilde değinmiştir. *"Türk pehlivanlarının Paris'e gelişi mühim bir hadise olmuştu. Sokaklarda millî kıyafetleriyle bu heykel vücutlu insanları yaya gezdirmek mümkün olmuyordu. Nurullah iki metre boyu ile herkese tepeden bakıyordu."(*Ayağ, 1983: 32)

Bu giysilerin hiç birisi çağımızda kullanılmadığı için, ancak bazılarını müzelerimizde görmek mümkündür. Senelerce Avrupa'da ve Amerika'da Türk gücünün atalar sözü haline gelmesini sağlayan pehlivanlarımızın bu özel giysilerinin Etnografya Müzesi'nde bulunmaması en azından geçmişimizi umursamazlığımızın bir örneğidir. (Kahraman I,1989: 101)

Özel Pehlivan Giysileriyle Avrupa'ya Giden Pehlivanlarımızdan Kara Osman, Filiz Nurullah, Koca Yusuf ve Menejerleri Doublier

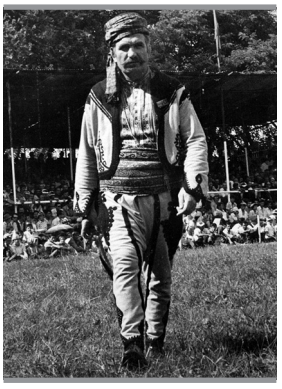

Rumeli Kesimi Diye Tabir Olunan Ağa Kıyafeti (Ağa Hamit Kaplan)

Ağa Kıyafeti

Kırkpınar ağaları gelenekler gereğince Rumeli Kesimi tabir edilen biçimde giyinirler. Ağanın başında serpuş olur, bu bir tür şapkadır. Fesin üstüne bağlanan bezin ucu bir taraftan hafifçe sarkar. Ağanın ayağında şalvar bulunur. Gömleklerine camadan derler. Camadanın üstüne yelek geçirilir. Camadan ve yelek, fesin üstüne bağlanan bez ve şalvar, hepsi ayrıca işlemelidir. Ağanın ayağında ince topuklu rugan yemeni (deri ayakkabı) bulunur. Misafirleriyle birlikte çadırına kurularak müsabakaları takip eden Ağa, elinde de iri taneli kehribardan yapılma doksan dokuzluk bir de tespih taşır." (Ayağ, 1983: 78) Günümüzde ağalar Rumeli kesimi diye tabir olunan şekilde giyinmemekte bunun yerine folklorik bir elbise yeterli olmaktadır.

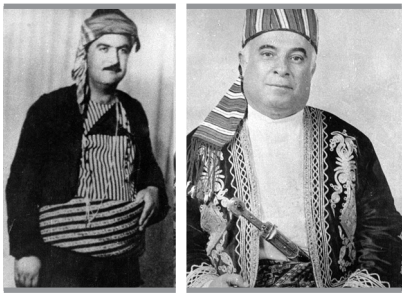

Çeşitli Senelere Ait Rumeli Kesiminden Farklı Ağa Kıyafetlerinden Bazıları

Bir Başka Ağa Kıyafeti

Cazgır Kıyafeti

Cazgırın özel bir kıyafeti olmamakla birlikte 1982 Güreş Nizamnamesi 38. maddede cazgır kıyafetiyle ilgili şunlar yazılmaktadır: *"Cazgırın yörenin geleneğine uygun folklor kıyafeti giymesi esastır. Geleneksel folklor kıyafeti olmayan yerlerde ayakkabı ve ya çedik, potur, belde işlemeli kuşak, üstte işlemeli gömlek ve yelek, başa poşu sarılır. Kıyafette kullanılacak kumaş rengi mavidir."* (Yazoğlu II, 55)

Kırkpınar Başcazgırları Geleneksel Kıyafetlerle

Günümüzde cazgırlar Türkiye Güreş Federasyonu'nun belirlediği folklorik kıyafeti giyer. Bu genelde gri işlemeli yelek, yanları kırmızı çizgili gri pantolon, beyaz gömlek ve şapkadır. Ama Cazgırın gelenekselleşmiş bir kıyafeti yoktur.

Hakem Kıyafeti

1982 yılına kadar hakem kıyafetleri hakkında devlet tarafından bir düzenleme yapılmamış hakemler ve güreşçilerin giydikleri eşofmanlarla sahaya çıkmıştır. Hakem kıyafeti hakkında devlet tarafından ilk defa yürürlüğe konulan 1982 Güreş Nizamnamesnin 37. Maddesinde şunlar yazmaktadır: *"Meydan hakemlerinin kıyafeti aşağıda belirtilmiştir. Ayakkabı, füme rengi Rumeli kesimi işlemeli kumaştan potur (pantolon), belde ince işlemeli kuşak, beden ve beyaz desenli yakasız şile bezi uzun kollu gömlek, sol göğüste özel hakem arması, potur kumaştan kasketler. Mevsime göre folklorik yelek giyilebilir. Kule hakemleri sol göğüs cebinde hakem arması bulunan beyaz kısa kollu gömlek ile gri pantolon giyerler."* (Yazoğlu II, 55)

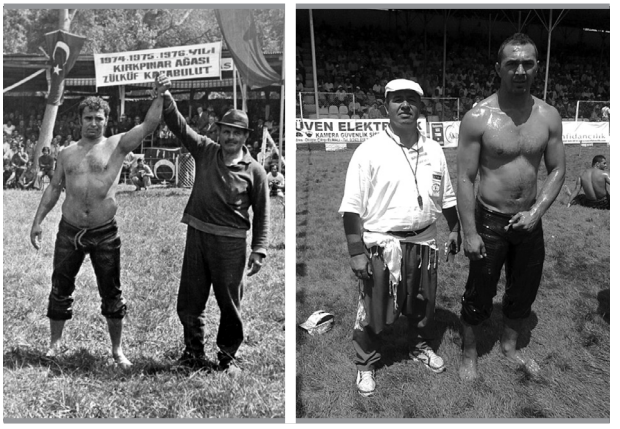

1970'lerde ve Günümüzdeki Hakem Kıyafeti

Günümüzde hakemler mavi işlemeli şalvar, beyaz keten gömlek, beyaz kuşak ve kasket takmaktadırlar.

Davulcu ve zurnacı kıyafeti

Davul ve zurnacıların özel bir kıyafeti olmayıp bulundukları yörenin geleneksel kıyafetlerinden giyinirler. Ancak davul zurnacıların kıyafetleri seçilirken cazgırın kıyafetiyle karış-mamasına dikkat edilir. Günümüzde davul zurna ekibi mavi yelek, mavi şalvar giyilmekte ve kırmızı kuşak ile beyaz kasket takmaktadır.

Yakın Zamanlarda Behiç Günalan Tarafından Çekilmiş Zurnacılar ve Kıyafetlerinden Kesit

Kispet Muhafazası "Zembil"

Zembil, Farsça bir kelimedir ve "Küçük Sepet" anlamına gelmektedir. (Kanar; 2008,752) Güreş terminolojisinde "kındıra veya saz gibi su bitkilerinden pehlivanların kispetlerini taşımak ve muhafaza etmek için kullandığı çanta" demektir. Zembilcilerin piri, zembil örüp emeği ile geçinen Hz. Süleyman'dır.

Pehlivanlar güreş bittikten sonra kispetlerini güzelce temizlerler. Kispetin en büyük düşmanı sudur. Bunun için kispet yağlanarak zembil içinde muhafaza edilir. Zembil pehlivanlar için taşınma, kispet için muhafaza vasıtası olmanın yanında, özellikleri itibariyle bir takım özel mânâlar taşımaktadır. Pehlivanlarla özdeşleşmiş bir araç olması bakımından güreşi ve pehlivanı temsil eder. Bir pehlivanın elinde zembil olması o pehlivanın güreş kovalamakta olduğuna ya da güreşten geldiğine işarettir. Zembilin duvara asılması ise güreşi bırakmış olmanın bir ifadesidir. Eskiden

zembil taşımak genç pehli-vanlar için önemli bir husus olarak görülürdü. Zira usta bir pehlivanın zembilini çırakları taşırdı. Ancak usta kendisinde pehlivanlık işaretleri görülmeyen çırağına kispet taşıtmazdı. Dolaylı yoldan genç bir pehlivana zembil vermek, onun geleceğinin parlak ol-duğuna işaretti. (Ayağ, 1983: 87; Bilgin, 43) Ayrıca bir peh-livanın diğer bir pehlivanın önüne zembilini koyması, o pehlivana meydan okuduğu anlamına gelmekteydi.

Zembil

Pehlivanların Nazara Karşı Yaptıkları Uygulamalar

Türkçede bakış anlamına gelen Arapça kökenli nazar kelimesi, bakışlarında zararlı güç bulunan bazı insanların bu özellikleriyle bir kişiye, bir hayvana ya da bir nesneye bakmakla canlı üzerinde hastalık, sakatlık, hatta ölüm; nesne üzerinde, kırılma, arızalanma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesi şeklinde açıklanmaktadır. Eskilerin "isabet-i ayn" adını verdikleri nazar inancı, bugün "nazar değmek, nazara gelmek, nazara uğramak, göze gelmek, göze uğramak, göz değmek, kem göz" gibi deyimlerle ifade edilmektedir. (Çıblak, 2004: 104)

Nazarın ortaya çıkmasında iki temel sebep vardır ki, bunlardan birincisi kıskançlıktır. Herkesin sahip olamayacağı özelliklere sahip olan insanlar diğer insanların haset ve kıskançlık dolu bakışlarına maruz kalabilirler. Bunun sonucunda o kişilerin gözleri haset ettikleri kişilere değebilir.

Nazarın ikinci sebebi ise, aşırı sevgidir. Bu tür nazardan en çok çocuklar etkilenmektedir. Bu yüzden anne ve babaların çocuklarına aşırı düşkünlükleri pek hoş karşılanmaz. Bu inanış gereği halk arasında "insana sevdiğinin nazarı çok değer" sözü sıkça kullanılır.

Nazar, Türklerin hem İslâmiyet öncesi, hem de İslâmiyet sonrası[102] hayatlarında var olan bir inanıştır. Bunun sonucu olarak nazara

[102] İslâmiyet'in nazara bakışı şu şekildedir:
Peygamber efendimizin zamanında Esed oğullarından nazarı değen bir kimse var idi. Üç gün bir şey yemez, sonra çadırın bir tarafını kaldırıp oradan geçen bir deveye bakıp,

karşı hem İslâmi hem de Türklerin eski inanışlarına dair bir takım halk pratikleri meydana gelmiştir. Bunlardan bazıları muska yaptırmak, mavi boncuk takmak, üzerklik otu, iğde çekirdeği, yengeç, kurtdişi, el şekli, nal, hayvan kafatası, kurbağa kabuğu asmaktır.

Dua Okumak

Pehlivanların bazıları güreşe çıkmadan önce abdest alırlar, nazar değmemesi ve herhangi bir kaza ve belaya maruz kalmamak için çeşitli dualar ederler. Bu duaların başında Ayet'el Kürsi, Muavezeteyn yani Felak ve Nas sureleri ile nazar duası gelmektedir. (Bekir Şahinal)

Muska Yaptırmak

Nazara karşı yapılan halk pratiklerinden muska yaptırmak güreş meydanlarında güçleriyle maruf pehlivanlar arasında yaygındır. Pehlivanlar izleyiciler arasında herhangi birisinin gözü değmesin diye kollarına ya da boyunlarına muska takmaktadırlar.

Muska bir hoca ya da din âlimi tarafından hazırlanır.[103] Muskanın içine konulacak uzun şerit şeklindeki kâğıda Kur'an-ı Kerim'den çeşitli sureler yazılır. Bu kağıt üçgen şekline getirilerek yedi kat muşambaya sarılır. Daha sonra da bez ya da deri bir kılıfın içine konulur ve her iki ucuna kaytan denilen örgü ipi bağlanarak boyuna asılır ve ya elbiseye dikilir. (Öztürk,2005: 127) Muskayı

(Bunun gibi bir deve hiç görmedim) der demez, deve yere düşer hastalanırdı. Müşrikler, bu adamı bulup Peygamber efendimizi nazarla öldürmesini istediler. Cenab-ı Hak da Resulullahı bunun nazarından korumuştur. Bu hususta Kalem suresinin (Nerede ise, kâfirler seni gözleri ile yıkacaklardı) mealindeki 51. âyeti inmiştir.
Hadis-i Şeriflerde buyuruldu ki:
(Nazar haktır.) [Müslim]
(Nazar insanı mezara, deveyi kazana sokar.) [İbni Adiy]
(İnsanların yarısı nazardan ölür.) [Taberani]
(Nazar neredeyse kaderi geçecekti. Nazardan Allahü Teâlâya sığının.) [Deylemi]
(Kaderi geçecek bir şey olsaydı nazar geçerdi.) [Müslim]
(http://forum.islamiyet.gen.tr/hadis-i-serif/80332-nazarla-ilgili-hadisler-ve-cok-guzel-bir-yazi.html) (09.12.11)

[103] Muska yazmak ve takmak bazı din âlimleri tarafından caiz diye tarif edilse de bazı din âlimleri tarafından hoş görülmemiştir. Bazı din âlimlerinin muska takmayı ve yazmayı hoş görmemesinin sebeplerinden bazıları şöyledir:
- Yazılacak muskaların öngörülen amacın haricinde kullanılması. Yani muskayı yazan kişilerin çeşitli büyüler yapabileceği düşüncesi.
- Şifa için Allah'tan başka bir şeyden medet ummak. Muska takıldığı zaman meydana gelecek şifayı muskadan bilmek.
Zira Kur'an-ı Kerim'de "Allah sana bir sıkıntı verirse, O'ndan başkası bunu gideremez. Sana bir iyilik verirse, başkası onu engelleyemez. O, her şeye gücü yetendir." buyurulmaktadır. (En'am: 6/17) Bu yüzden muska takacak kişi bunun bilincinde olmalıdır.
- Muskanın ehil olmayan kişiler tarafından yazılması.
- Çeşitli kimselerin bu işi maddî kazanç yolu olarak değerlendirmesi,
- Muskaya yazılacak olanların Kur'an-ı Kerim dışında şeyler olması.

özellikle vücudun sağ tarafında taşımak daha faziletli görülmüştür. Bunun sebebi, insanın sağ tarafında iyi amelleri, sol tarafında ise kötü amelleri yazan melek olduğu inanışıdır. (Çıblak, 2004: 107)

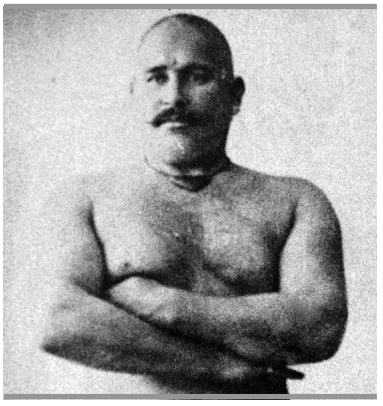

Boynunda Muskasıyla Adalı Halil

Ülkemizde muska sözcüğü yerine "hamaylı" kelimesi de kullanılmaktadır. Bu kelimenin aslı Arapça "Hamâil" kelimesidir ve sağ omuzdan sol kalçaya kadar uzanıp ucuna kılıç takılan kayış anlamına gelmektedir. (Ayverdi, Topaloğlu: 2007: 429) Bunun yanında hamaylının bir anlamı da silindir, üçgen ya da kare biçimli, üzerinde sürgülü kapakçıkları bulunan ve sürgülerin yan kenarlarından bağlanan zincirlerle vücuda bağlanan Âyet ya da duaların yazılı olduğu muska ya da En'am muhafazasıdır. (Öztürk, 2005: 127)

muska veya türlerinden metal muhafazalı olanlarını takmaları, boğuşma esnasında hasma zarar verebileceği için yasaktır. Güreş esnasında vücuda takılacak olan nazar formu mutlak surette deri ya da bezle kaplanmış olmalıdır.

Pazubent Takmak

Kolun, omuzla dirsek arasında kalan ve şişkin kas kitlesinin bulunduğu kısmına pazı (Bâzu) denilmektedir. (Ayverdi, Topaloğlu, 2007: 852) Bent ise yine Farsça bir kelime olup bağ anlamına gelmektedir. (Ayverdi, Topaloğlu, 2007: 125) Pazubent, kol bağı, kolçak anlamlarına gelmektedir.

Ege'de, efe ve zeybekler Ankara'da Seymenlerin aksesuarlarından

16. Yüzyıla Ait Von Franz Taeschner Albümünde Pazılarında Pazubentleriyle Pehlivanlar

biri olan Pazubentler âdeta bir tılsım görevi görürler. Zeybeklikte pazubent kola ince bir kayışla kızanlığa girerken bağlanır ve ölünceye dek çıkarılmaz. İçinde pazıya güç verdiğine koruyucu

olduğuna ve kurşun geçirmezliğine inanılan muskalar vardır.[104]

Pehlivanlar pazubentlerin hem nazar önleyen hem de güç veren fonksiyonları dolayısıyla kullanılmıştır. Viyana'da Avusturya Millî Kütüphanesi'nde bulunan onaltıncı yüzyıla ait Von Franz Taeschner albümündeki pehlivanların pazılarına, pazubentler taktıkları görülmektedir. (Kahraman I,1989: 82)[105]

[104] Zeybeklik ve Zeybekler Tarihi- Ali Haydar Avcı
http://www.zeybekoloji.com/zeybek-giyimi/pazubend-hamayli-t369.html 09.12.11
[105] Atıf Kahraman bu demir halkalara mengüş dese de, pazubent şeklinde tarif etmek daha doğru olacaktır. Zira mengüş, Bektaşi dervişlerinin taktıkları küpelere denilmektedir. Mengüş, kola takılan bir aksesuardan ziyade kulağa takılan bir aksesuardır.

Ekiz

SONUÇ

Kültürler her nerede olursa olsun gelenek, âdet ve inanışlarını kurumlaştırmadan hayatlarını sürdüremezler. Dahası günümüze ulaşmış bütün kültür öğelerinin ardında aile, devlet, eğitim, bilim, sanat, din gibi maddî ve mânevî unsurlar bulunmaktadır.

Türk tarihine bakıldığı zaman spor kültürünün her türlü maddî ve mânevî unsurla desteklendiği görülecektir. Türkler, daha ilk devletlerini kurdukları zamanlardan beri sporu, savaşa hazırlık olarak gördükleri için devlet tarafından desteklenmiştir. Ad koyma, ün alma gibi törenlerde, toplum içinde aile ortamında belirleyici unsur olmuştur. İslâmiyet öncesinde "alp" kavramı çerçevesinde yaşayan ve Tanrı'ya bu vasıfla varmayı amaçlayan Türkler, İslâmiyet'in kendilerine verdiği şehitlik ve gâzilik müjdelerine nâil olabilmek için ellerinden gelen gayreti göstermiş ve hem iyi bir Müslüman, hem de iyi bir savaşçı olma uğruna "Alpgâzi", "Alperen" gibi ünvanlar almışlardır. Türklerin sporu bu şekilde kurumsallaştırmaları, spordaki gücü arttırmış ve Türk kültürüne doğrudan etkisi olan geleneksel spor dallarında, hâlâ dünya üzerinde söz sahibi olunmasına vesile olmuştur.

Türklerin sporu bu şekilde kurumsallaştırmış olmasının en önemli getirilerinden birisi geleneksel sporlarını günümüze kadar taşıyabilmiş olmalarıdır. Bu geleneksel sporlardan biri olan Yağlı Güreşler, Türklerin birçok geleneğini bünyesinde barındıran bir kurumsallaşmaya sahne olmuştur. Özellikle Kırkpınar Güreşleri isminden başlayarak kırk sayısı ve işlevleri, su ve pınar kültü, zamanının Hıdrellez ile özdeşlemesi, pehlivanların zeytinyağıyla yaptıkları tedavilerde halk hekimliğinin izleri, yine pehlivanların nazara karşı yaptığı ritüeller, kullandıkları giysiler, peşrev ve kispet üzerine çeşitli inanışlar, peşrevdeki motifler ve ritüeller, davet ve karşılama törenleri, davul zurnayla çeşitli kahramanlık havalarının çalınması sonucu meydana gelen musiki, büyüğe saygı, küçüğe sevgi anlayışı, ustalık-çıraklık, ağalık kurumu, dinî mahiyette salâvatlar ve benzer türde öğeler Kırkpınar'ın her yönüyle toplumun dinamikleri tarafından desteklendiğinin ispatıdır. Toplum dinamiklerinin yağlı güreşi bu şekilde desteklemesinin yanında ne yazık teknolojik gelişmeler, kültürel değişmeler ve küreselleşen dünya olgusu onu gelenekten hızla uzaklaştırmakta ve binlerce yıllık bir kültürel birikimi özünden koparmaktadır.

Küreselleşen dünyada baskın kültürlerin, diğer kültürleri yok olma aşamasına getirmesi ilk olarak folklorun ortaya çıktığı 19. Yüzyıl koşullarının kalmadığını ve kültürleri "ilkel- modern",

"köylü-kentli" gibi çeşitli şekillerde sınıflayarak incelemeyi doğru bulan kuramların ve bu kuramların meydana getirdiği disiplinlerin ortadan kalkmasına yol açmıştır. Bu anlayış doğal olarak İngiliz Antropolog Edward Tylor'ın "ilkel kültür" görüşünün sonu olmuştur. 19. yüzyıldaki bu hâkim görüşün aksine 21. Yüzyılda, kültürler arasındaki farkı kaybetmemek adına kırsal kültürü şehirde canlandırmak, küreselleşmenin benzeştirici etkisinin önüne geçmek ve buna karşı koruma tedbirleri almak için programlar geliştirilmiştir. Bu programları geliştiren kuruluşların başında, kültürler arasında farkların oluşturduklarını "Somut" ve "Somut Olmayan Kültürel Miras"[105] olarak adlandıran ve bunları sürdürülebilir kalkınma ilkelerini gözeterek, insanlığın bugün ulaşmış olduğu ortak gelişmişlik düzeyini geriletecek etkilerden uzak tutarak gelecek nesillere aktarmayı amaçlayan UNESCO gelmektedir.

17 Ekim 2003 tarihinde UNESCO Genel Kurulu'nda imzalanan "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi" ülkeler için uluslararası sorumluluk alanı hâline gelmiştir. Türkiye de, 2006 yılında bu sözleşmeye taraf olmuş ve sözleşmenin yönetim kurulu niteliğindeki hükümetler arası komiteye seçilmiştir. Bundan sonra küreselleşmenin önünde durabilmek adına Türkiye'den Sema Gösterileri, Âşıklık gibi geleneklerin yanında, 2010 yılında, Kırkpınar Yağlı Pehlivan Güreşleri de UNESCO'nun "Somut Olmayan Kültürel Miras" listesine girmiştir.

Kırkpınar Güreşlerinin UNESCO "Somut Olmayan Kültürel Miras" listesine alınması hem dünya çapında ilgiyi arttıracak, hem de geçmişinin iyi öğrenilip, geleceğe en doğru bir şekilde aktarılmasını sağlayacaktır. Bu noktada Türk milletine büyük vazifeler düşmektedir. Konuda bazı önerilerimiz şunlardır:

• Bu süreçten sonra Kırkpınar Güreşleri ve Yağlı Güreş, sadece magazin haberlerinde ağalığı asla hak edemeyecek birilerinin adıyla gündeme gelmek yerine, tüm spor haberlerinde ciddiyetle ele alınıp işlenmelidir.

• Özellikle geleneksel olarak Yağlı Güreş organizasyonları düzenlenen Edirne'de yağlı güreş adına durağan müzelerden öte

105 Somut olmayan kültürel miras, toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar anlamına gelir. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu somut olmayan kültürel miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur. (2. madde, 1. fıkra)

geleneği göze, kulağa ve duyguya hitap edecek tarzda yaşatan, gösterebilen müzeler kurulmalıdır. Zira somut olmayan kültürel mirası korumanın en geçerli yolu onu yaşatmaktır. Hatta bu müzeler Güreşçiler Tekkesi'nin sembolik olarak canlandırılması şeklinde olmalı ve bu müesseselerinde hatırlanması sağlanmalıdır.

• Nasıl ki, her köyümüzde hatta mahallelerimizde futbol takımları oluşturulup çeşitli müsabakalar düzenleniyorsa, eskiden olduğu gibi güreş takımlarının kurulmasına da teşvik edilmeli ve özendirilmelidir.

• Yağlı güreşlerle ilgili sadece Edirne de değil, yine Kırkpınar'ın atmosferini yaşatacak en az birkaç ayrı nokta da büyük güreş organizasyonu tertip edilmelidir.

• Ulusal ve bilhassa uluslar arası düzeyde tanıtımlar hazırlanarak hem ulusal, hem de uluslararası medyada Yağlı Güreşlerin ve Kırkpınar'ın tanıtılması sağlanmalıdır. Japonların Sumo Güreşini tüm dünyanın bildiği gibi, Türklerin Yağlı Güreşi de en az bu düzeyde bilinmelidir.

• Özellikle okullarımızda geleneksel sporlar için kulüpler oluşturulmalı, güreş başta olmak üzere atıcılık, binicilik, cirit vb. alanlarda uygulamalı olmasa dahi, en azından teorik bilgiler verilmelidir. Bu alanlarda kabiliyeti olan öğrenciler desteklenmeli, diğerleri de teşvik edilmelidir.

• Aynı şekilde okullarımızın dışında da geleneksel sporlarımız için eğitim merkezleri oluşturulmalı, bu merkezlerde eğitici kadronun yanında araştırıcı ve geliştirici kadronun da bulunması sağlanmalıdır.

• Günümüzde özellikle ilköğretim çağı öğrencilerinin okul araç ve gereçlerini, dahası hayallerini süsleyen ve dünyada "Smack Down" diye bilinen Amerikan Güreşi gibi sadece şov amacı güden, gayri ahlâki spor gösterileri yerine ünlü pehlivanlarımızın hayatlarını konu alan belgesel, film, dizi vb çalışmalar yapılmalı, çocuklarımız onlara özendirilmelidir.

• Kırkpınar'ın en büyük sembollerinden biri olan ağalık müessesesinin itibarı iade edilmeli, gelenekte örfî usullerle belirlenen ağalık kriteleri gerekirse Türkiye Güreş Federasyon'u tarafından yazılı olarak ifade edilmelidir

• Kırkpınar'da ağalığının sembolü olan ağa çadırı sembolik de olsa tekrar kurulmalıdır.

• Hıdrellez Günü Sarayiçi'nde eskiden olduğu gibi Yürük koşusu, at yarışları ve hiç değilse gösteri güreşleri yapılarak Kırkpınar

Güreşleri için asıl zamanın Hıdrellez olduğu vurgusu yapılmalıdır.

• Cazgırların pehlivanları sahaya salmadan önce pehlivanların özelliklerini sayması tekrar canlandırılmalı ve her boyun final güreşleri mânilerle süslenmelidir.

• Kırkpınar'a gelen misafirlerin geleneksel karşılama şekli sembolik olarak canlandırılmalıdır. Saha görevlilerinden farklı olarak özel folklorik kıyafetler giymiş teşrifatçılar yanında ağalık koçu da süslenmelidir.

• Kırkpınar'da davul-zurna sayısı geleneksel şekline uygun biçimde 9 kat olarak tanzim edilmeli ve davul-zurnacıların kıyafetleri geleneğe daha uygun olarak tasarlanmalıdır.

• Kıyafet düzenlemesinde sadece davul-zurna ekibinin kıyafetleriyle kalınmamalı hakemlere, yağcılara da geleneksel kıyafetler giydirilmelidir. Bunun yanında ağa ve tribününde servis hizmeti yapan gençlerin de geleneksel kıyafetler içersinde servis yapmaları temin edilmelidir.

• Rumeli pehlivanlarına has ve bir zamanda Avrupa'da Türk pehlivanların sembolü olmuş pehlivan giysileri, ağanın etrafında birkaç eski pehlivana giydirilerek bunlar sergilenmeli ve bu gelenek hatırlatılmalıdır. Böylece hem pehlivan giysisi sergilenmiş olacak, hem de eski bir gelenek olan varlıklı kimselerin pehlivan yetiştirme âdetine atıfta bulunulmuş olacaktır.

Tüm bunlardan sonra bu çalışmayı yaparken karşılaştığımız sorunları şu şekilde sıralayabiliriz:

• Yaptığımız taramalar sonucunda Kırkpınar üzerine yazılmış pek çok yayına rastladık, fakat bu eserlerin pek çoğunun hemen hemen aynı konuları, aynı paralellikte ele aldığını gördük.

• Yayınlanan eserlerin pek çoğunun kaynak gösterilmeden, birbirlerinden intihal yoluyla oluşturulduğunu tespit ettik.

• Yayınlanan eserlerin pek çoğunun günümüzde baskısının olmadığına, bu eserlerin sahaflarda ve sanal ortamda bazı kişiler tarafından ateş pahasına satıldığına şahit olduk.

• Kültür Bakanlığı veri tabanına sahip kütüphanelerde yaptığımız taramalar sonucunda, kütüphanelerimizin güreşle ilgili kaynak yönünden eksik olduğunu tespit ettik.

• Bilhassa sanal ortamda birkaç site haricinde Kırkpınar ve güreşler üzerine hazırlanmış özgün kaynaklara rastlayamadık. Pek çok sitenin kopyala yapıştır yöntemiyle hazırlandığını gördük.

• Sahada derleme yaparken günümüzde yaşayan pek çok pehlivanın

güreş tarihini ve geleneklerini yeterince bilmediğine, usta-çırak geleneğinin eskiye oranla zayıfladığına şahit olduk. Bu yüzden saha derlemesinden pek fazla verim alamadık.

• Görsel çalışmalar açısından bugüne kadar Kırkpınar üzerine hazırlanmış bir belgesel ya da tanıtım CD'sine rastlamadık.

Kırkpınar Güreşleri, dünyanın en eski organizasyonlarından birisi olması bakımından günümüzde dünyanın dikkatini çekerken, maalesef Türkiye'de akademik açıdan ihmal edilmiştir.

Temennimiz odur ki, Türklerin Alperenlik özelliğinin tüm hususiyetlerini bünyesinde barındıran bu geleneksel sporumuz bundan sonra ihmal edilmesin.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Aksoy, Ömer Asım, Deyimler sözlüğü 2, İstanbul, İnkılap Yayınevi, 1988

Arıbal, Celal Davut; Adalı Halil Pehlivan, İstanbul, Hürriyet Gazetesi, 1955

Arıkan, Hasan, Muhtasar İlmihal, İstanbul, Fazilet Neşriyat,(Basım tarihi belirtilmemiştir.)

Atabeyoğlu, Cem, Geleneksel Türk Güreşi ve Kırkpınar, İstanbul, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi, 2000

Ayağ, Ali, Türklerde Spor Geleneği ve Kırkpınar Güreşleri, İstanbul, Divan Yayınları, 1983

Ayverdi İlhan, TOPALOĞLU Ahmet, Türkçe Sözlük, İstanbul, Kubbealtı iktisadi İşletmesi, 2007

Biç, Hilmi, M., Türk Güreşi Yağlı Güreş, İstanbul, Marmara Basımevi,1944

Bilgin, Oğuzhan, Kırkpınar Deyince, İstanbul, Motif Basım,(Tarih belirtilmemiştir.)

Çay, Abdülhaluk M., Türk Ergenekon Bayramı, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1991

Çiçekli Ali, Divan ü Lügat'it Türk, İstanbul, May Yayınları, 1970

Delice, Halil, Kırkpınar Türklerde Spor Anlayışı ve Kırkpınar Ruhu, İstanbul, Babıâli Kültür Yayıncılığı, 2011

Düzdağ, Ertuğrul, Safahat, İstanbul, Çağrı Yayınları, 2006

Ergin, Muharrem, Dede Korkut Kitabı, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1971

Güven, Özbay, Türklerde Spor Kültürü, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1992

Gölpınarlı, Abdülbaki, Deyimler Sözlüğü, İnkılap ve Aka Kitabevi, İstanbul 1977

Kafesoğlu, İbrahim, Türk Milli Kültürü, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1995

Kahraman, Atıf, Osmanlı Devletinde Spor, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları,1995

Kahraman, Atıf, Cumhuriyete Kadar Türk Güreşi I-II, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989

Kahraman, Atıf, Huzur Güreşleri, Basım yeri, Yayınevi, Basım tarihi Belirtilmemiş

Kahraman, Atıf, Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi (1924-1951) Kırkpınar Güreşleri, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1997

Kanar, Mehmet; Farsça Türkçe Sözlük, İstanbul, Say Yayınları, 2008

Kaya, Doğan, Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü, Ankara, Akçağ Basım Yayım, 2007

Köse, Murat, Edirne- Kırkpınar ve Yağlı Güreş, basım yeri belirtilmemiş, Polat Ofset, 1990

Nutku, Özdemir, IV. Mehmet'in Edirne Şenliği (1675), Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987

Ocak, Ahmet Yaşar, İslam- Türk İnançlarında Hızır yahut Hızır-İlyas Kültü" Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1999
Osmanlı tarihi, İstanbul, Çamlıca Basım Yayın, 2005

Öngel, Hasan Basri, Türk Kültüründe Spor, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001

Öztürk, Ali, Çağlar İçinde Türk Destanları, İstanbul, Alioğlu Yayınevi,2000

Öztürk, Necdet, Oruç Beğ Tarihi, İstanbul, Çamlıca Basım Yayın, 2007

Sevük, İsmail Habib, Türk Güreşi, İstanbul, Ocak Matbaası, 1948

Şahinal Bekir, Mehmet, Geleneksel Türk Güreşinde Cazgırlık Geleneği, Yayınlanmamış Eser

Şefik, Eşref, Tarihi Türk Güreşleri, İstanbul, İstanbul Matbaası, 1953

Temizoğlu, Kemal, Ata Sporu Yağlı Güreş ve Kırkpınar, İstanbul, Mehmet Tunagür Yayınevi, (Basım tarihi belirtilmemiştir)

Turhan, Salih, Türk Halk Musikisinde Çeşitli Görüşler, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992

Uyan Ali, Er Meydanı, Yayınlamamış eser

Walsh, Richard J., Marco Polo Maceraları, (Çev. Reşat Ersel) İstanbul, İyigün Yayınları, 1961

Yazoğlu, Alper, Balkanlardaki Türk Yağlı Güreşleri Kırkpınar I-II, (Basım yeri belirtilmemiştir.) Özofset, (Basım tarihi belirtilmemiştir)

Zeyrek, Yunus, Tarih-i Osman Paşa/Özdemiroğlu Osman Paşanın Kafkasya Fetihleri ve Tebriz'in Fethi, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001

MAKALELER

Akarpınar, R. Bahar, Tarım Toplumundan Sanayi Toplumuna Geçişte Panayır-Sergi- Fuar-Festivalin Önemi, *"Milli Folklor Dergisi"*, Sayı: 64, 2004

Alkan, Mustafa, Osmanlı Döneminde Adana Sancağında Kurulan Tekkeler/ Zaviyeler ve Türbeler, *"Türk Kültür ve Hacı Bektaş-ı Veli Araştırma Dergisi,"* Sayı: 39, 2006

Berbercan, Mehmet Turgut, "Kür kelimesi üzerine yapı ve anlam bilgisi yönünden görüşler", *S.Ü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 25, Bahar 2009

Çelik, Veli Onur, Bulgu Nefise, Geç Osmanlı Döneminde Batılılaşma Ekseninde Beden Eğitimi ve Spor, *"Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi"*, Sayı:24, 2010

Çıblak, Nilgün, Çukurova'da Halk Hekimliği ve İlgili Uygulamalarda Eski Türk İnançlarının İzleri *"Türk Kültürü Dergisi"* Sayı: 507-508, 1962

Çıblak, Nilgün "Anadolu'da Ölüm Sonrası Mezarlıklar Çevresinde Oluşan İnanç ve Pratikler", *Türk Kültürü*, S.474, Ekim 2002

Çıblak, Nilgün, Türk Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnancı ve Buna Bağlı Uygulamalar, *"Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi"* Sayı: 15, 2004

Demir, Sema, " Karanlıktan Aydınlığa, Kıştan Bahara Geçiş: Hıdırellez" *Milli Folklor Dergisi*, Cilt:9, Sayı:65, Bahar 2005

Durbilmez, Bayram, " Türk Kültüründe ve Fütüvvet-nâmelerde Dört Sayısı", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, Sayı: 52, 2009

Durbilmez, Bayram," Batı Trakya Türk Halk Kültüründe Sayılar", *Zeitschrift für die Welt der Türken,* Cilt 3, No: 1, 2011

Duymaz Ali, Şahin Halil İbrahim, Meslek Folkloru Kapsamında Geleneksel Mesleklerdeki Pir İnancı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Değerlendirme, *"Milli Folklor Dergisi"* Sayı:87, Yıl:22, 2010

Efe, Adem, Türk Toplumunda Mevlid Merasimlerinin Yeri ve Fonksiyonları, *"Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,"* Sayı: 24, 2009

Günay, Umay, Ritüeller ve Hıdrellez, *"Milli Folklor Dergisi"* Cilt:4, Sayı: 26, Yaz 1995

Güvenç, Ahmet Özgür, " Kırk Sayısının Halk Edebiyatı Ürünlerinde Kullanımı Üzerine Bir İnceleme" *A.Ü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı:41, 2009

Kılıç, Müzahir " Edebiyat Tarihi Bakımından Kırk Hadisler" A.Ü Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 18,2001

Küçük Veysel, Koç Harun, Psiko-sosyal Gelişim Süreci içerisinde İnsan ve Spor İlişkisi, *"Dumlupınar Üniversitesi sosyal Bilimler Dergisi"*, sayı:10, 2004 Haziran

Şengül, Abdullah, "Anadolu'da Nevruz Kutlamaları Emirdağ-Karacalar Örneği", *"Afyon Kocatepe Sosyal Bilimler Dergisi"* Cilt: VII, Sayı 2, Aralık 2005

Şengül, Abdullah, "Türk Kültüründe Nevruz", "*Afyon Kocatepe Sosyal Bilimler Dergisi"* Cilt: VIII, Sayı 3, Aralık 2006

Uca, Alaattin, "Türk Toplumunda Hıdrellez- I", *A.Ü Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* Sayı: 34, 2007

Uzunkaya, Eyüb, Türk Halk Danslarının Müzikle İcrasında Davulun Yeri ve Önemi, *"Akademik Bakış Dergisi"* Sayı: 20, 2010 Haziran

Ünalan Sıddık, Öztürk Hakan, İslamiyetten Önce Türklerde Eğitim ve Öğretim *"Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi"* Cilt: 2 sayı:13, 2008

OYMAK, İskender, Anadolu'da Su Kültünün İzleri, "Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi" Sayı:15, 2010

Özlü, Zeynel, Osmanlı Devletinde Tekkelere Bir Bakış: Aşure Geleneği, *"Türk Kültür ve Hacı Bektaş-ı Veli Araştırma Dergisi,"* Sayı: 57, 2011

TEZLER

Özgen, Zübeyde Nur, Adana (Merkez) Halk Hekimliği Araştırması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007

Öztürk, Emine, Türk Kültüründe Nazar ve Antalya İlinin Akseki, Manavgat, Alanya İlçelerinde Bulunan Nazarlıklar, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005

BİLDİRİLER

Delice, Halil, "Vatan Ediliş Destanı Kırkpınar" II. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu 27-28-29 Mayıs 2006, Edirne), Bildiriler, Eser Matbaacılık, Edirne 2007

Gürgendereli, Rıfat, "Güreş Kavramının Tarihi Metinlerdeki Kullanılışı Üzerine Bir Değerlendirme" (I. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu 27-28-29 Mayıs 2005, Edirne), Bildiriler, Eser Matbaacılık, Edirne 2006

Yurdsever, Ateş, Nevin; "Tarihi Kırkpınar Güreşleri" (I. Tarihi Kırkpınar Sempozyumu 27-28-29 Mayıs 2005, Edirne), Bildiriler, Eser Matbaacılık, Edirne 2006

İNTERNET SİTELERİ

Avcı, Ali Haydar, Zeybeklik ve Zeybekler Tarihi, http://www.zeybekoloji.com/zeybek-giyimi/pazubend-hamayli-t369.html (09.12.11)

Artun, Erman "Çukurova Konar-Göçer Türkmenlerinin Halk Kültürlerinde Eski Türk İnançlarının İzleri" http://fef.kafkas.edu.tr/sosyb/tde/halk_bilimi/makaleler/mitoloji/mitoloji%20(2).pdf (07.09.11)

Artun, Erman, Çukurova'da Salavatçılık Geleneği ve Aşıkların Pehlivan Salavatlamaları http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/27.php (01.12.2011)

Baştançelik, Ayşe, Adana Halk Kültüründe Kırk Basması-Nazar-Kırklama, http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/ayse_bascetincelik_adana_halk_kulturu_kirk_basmasi.pdf (10.09.11)

Başçetinçelik, Ayşe, Türk Kültüründe Nevruz http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/bascetincelik_nevruz.pdf (07.09.11)

Hidayet, İslam dini açısından Spor ve Hapkido http://www.altunbasspor.com/index.php?option=com_content&task=view&id=99&Itemid=47 (23.09.11)

Sol,Selma Bulgaristan "İslimye ili Kazan İlçesi Türk Halk Kültüründe Kırklama Geleneği" http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/selma_ergin_kirklama.pdf (10.09.11)

Şen, Semra, Türklerde Ad Verme Törenleri, Adların Önemi, Ad Verme İle İlgili Gelenek ve İnanışlar http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/GSED/article/viewFile/2373/2380 (23.09.2011)

Türkmen, Mehmet, Türk Kültür Tarihinde Güreş, www.guresiyorum.com/dosyalar/009.ppt(31.10.11)

Yardımcı, Mehmet, Geleneksel Kültürümüzde ve Aşıkların Dilinde Sayılar http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/sempozyum/semp_3/yardimci.pdf (09.09.2011)

Yardımcı, Mehmet,Çukurova'da Ölümle İlgili İnanışlar ve İskenderun Mezar Taşlarının Dili"
http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/sempozyum/semp_2/yardimci.pdf (09.09.2011)

Yayla, Ali, Küreselleşme (Globalism) ve Folklor (Millî Kültür)
http://web.itu.edu.tr/~yayla/globalism.pdf (17.10.11)

http://www.biltek.tubitak.gov.tr/gelisim/psikoloji/biliyormusunuz.htm#beyinde (23.09.11)

http://www.tgf.gov.tr/article.php?article_id=4287 (25.09.2011)

(http://tr.wikipedia.org/wiki/Vedalar) (22.09.11)

http://www.tasavvufalemi.com/sayfa.php?yaziNo=140 (04.09.11)

http://www.sporbilim.com/?s=detay&id=174 (22.09.11)

http://sem.osmaniye-gsim.gov.tr/HaberGoster.aspx?HaberControlID=20 (13.09.11)

http://www.guresdosyasi.com/kissalvargur.html (04.09.11)

http://www.tgf.gov.tr/article.php?category_id=199&article_id=6131 (12.10.11) (14.10.11)

http://www.resadiyespor.com/Yazi/17-Eski-Dugun-Adetleri.html (25.09.11)

w3.balikesir.edu.tr/~akolbasi/TurkSporMak.doc (01.10.11)

http://www.edirneden.com/goster.php?id=608 (17.10.2011)

http://www.tgf.gov.tr/article.php?category_id=232&article_id=3652 (16.12.2011)

http://www.ilimdunyasi.com/ahkam-hadisleri/defi-hacet-esnasinda-on-ve-arkayi-kibleye-dondurmek/?wap2 (16.12.2011)

http://www.alieren.eu/6677/sarikiz-efsanesi.html (12.12.11)

(http://tr.wikipedia.org/wiki/Serez) (02.11.2011)

http://nethaberturk.blogspot.com/2010/10/hazine-kspet-ustas_07.html (29.09.2011)

(http://forum.islamiyet.gen.tr/hadis-i-serif/80332-nazarla-ilgili-hadisler-ve-cok-guzel-bir-yazi.html) (09.12.2011)

http://www.bashpelivanns.com/archives.php?lg=fr (16.12.2011)

KAYNAK KİŞİLER

	Adı Soyadı	Yaşı	Mesleği	Derleme yeri	Derleme Tarihi
K1	**Ali Uyan**		Güreş Hakemi	Antalya	10 Mart 2011
K2	**Bekir Şahinal**		Pehlivan Antalya	Elmalı/	24 Temmuz 2011
K3	**Bekir Zeybekoğlu**		Pehlivan Antalya	Elmalı/	23 Temmuz 2011
K4	**Mehmet Öztürk**		Pehlivan	Elmalı/	24 Temmuz 2011
K5	**Recep Kılıç**		Pehlivan Antalya	Elmalı/	24 Temmuz 2011
K6	**Adil İlkuçan**		Pehlivan Antalya	Elmalı/	24 Temmuz 2011
K7	**Uğur Kesen**		Kispet Ustası	Edirne	9 Temmuz 2011
K8	**Pele Mehmet**		Cazgır Antalya	Elmalı/	23 Temmuz 2011
K9	**Sebahattin Erdoğan**		Cazgır Antalya	Elmalı/	23 Temmuz 2011

Güreş, Orta Asya'dan itibaren Ata Sporumuz olarak gündemdeyken Türklerin İslâmiyet'e girmeleriyle Peygamberimiz Hz. Muhammed'in genel olarak spor yapmayı ve hatta güreş sporunu tavsiye ettiklerini öğrenmeleri, atalarımıza ayrı bir güç ve güreş sporuna bağlanma iştiyaki vermiştir. Böylece binicilik, atıcılık ve güreş gibi sporlarımız daha bir gelişme şansı elde etmiştir. Böylesi bir inanç yapısı içerisinde Beyler, Hakanlar ve Sultanlar, sporcuları desteklemekten uzak kalmadıkları gibi kendileri de çeşitli spor dalları yanında güreş de yapmışlardır.

T.C. EDİRNE VALİLİĞİ

EDİRNE VALİLİĞİ KÜLTÜR YAYINLARI